

29 april—4 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 29 april	Sid.
Anordnande av ett övningsområde för robotvapen i Norrland	5
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet	7
Avlöningsanslaget till tandläkarhögskolan i Malmö	15
Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.	17
Bidrag till byggande av enskilda vägar	17
Byggnadsbidrag för uppförande av folkhögskolor	18
Anslag till statens hantverks- och industrilånefond	19
Lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier	21
Visst markbyte mellan kronan och Göteborgs stad	27
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Föreläsningar och fortbildningskurser vid högre tekniska läro- verk	29
Understöd åt handelsgymnasier	32
Bidrag till bergsskolan i Filipstad	36
Statsbidrag till inbyggda skolor inom handels område	37
Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare	39
Representation för familjejordbruket i arbetarskyddsstyrelsen	46
Vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform	49
Om utredning angående arvsbeskattningen	52
Ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata nä- ringslivet	53

Tisdagen den 3 maj

Svar på interpellation av herr Siegbahn ang. formerna för utbe- talande till statstjänstemän av kompensation för folkpensions- avgiften	68
---	----

Onsdagen den 4 maj		Sid.
Föreskrift, i samband med villkorlig dom, om skyldighet att gottgöra skada		73
Vissa anslag under femte huvudtiteln:		
Arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation		78
Den offentliga arbetsförmedlingens krisorganisation		80
Lönesättningen för arkivarbetare		81
Beredskapsarbeten på vägar och gator		83
Bidrag till vissa omskolningskurser m. m.		89
Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.		92
Om hastighetsbegränsning för motorfordon		97
Rätt för hyresgäst att anföra besvär över beslut rörande hyressättningen i vissa fall		105
Vissa norrlandsfrågor		107
Viss omorganisation av lantmäteriväsendet, m. m.		149
Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund		176
Utlandssvenskarnas rösträtt		183
Utbyggnaden av mentalsjukvården		186
Den statliga statistikens organisation		188
Uttagande av övertid		191
Illojala överflyttningar till annan kommun av socialhjäpsklientel		194
Interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, ang. kronans jämställdhet med andra jordägare i vissa hänseenden		196

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 29 april	
Statsutskottets utlåtande nr 62, ang. vissa markförvärv för försvaret	5
— nr 63, ang. anslag under åttonde huvudtiteln till universiteten, den medicinska undervisningen m. m.	7
— nr 64, ang. anslag under För flera huvudtitlar gemensamma frågor: avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen m. m. ..	16
— nr 65, ang. anslag till Bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt, m. m.	16
— nr 66, rörande vissa i Kungl. Maj:ts proposition ang. allmän beredskapsstat behandlade allmänna frågor	16
— nr 67, ang. allmän beredskapsstat: justitiedepartementet	16
— nr 68, ang. allmän beredskapsstat: försvarsdepartementet	16
— nr 69, ang. allmän beredskapsstat: socialdepartementet	16
— nr 70, ang. allmän beredskapsstat: kommunikationsdepartementet	17
— nr 71, ang. allmän beredskapsstat: finansdepartementet	18
— nr 72, ang. allmän beredskapsstat: ecklesiastikdepartementet ..	18

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 73, ang. allmän beredskapsstat: handelsdepartementet	19
— nr 74, ang. allmän beredskapsstat: inrikesdepartementet	19
— nr 75, ang. anslag å kapitalbudgeten: handelsdepartementet ..	19
— nr 76, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.	27
— nr 77, ang. anslag under åttonde huvudtiteln till yrkesundervisningen	29
— nr 78, ang. vissa med den norska nationalgåvan svenskhemmet Voksenåsen sammanhängande frågor	46
— nr 79, om representation för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen	46
— nr 80, ang. anslag till Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare	49
Bevillningsutskottets betänkande nr 41, om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform	49
— nr 46, ang. arvsbeskattningen	52
Bankoutskottets utlåtande nr 17, om ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet	53

Onsdagen den 4 maj

Andra lagutskottets memorial nr 37, ang. sammanjämkning betr. lagförslag om barnpensioner	73
Första lagutskottets utlåtande nr 26, ang. föreskrift i samband med villkorlig dom om skyldighet att gottgöra skada	73
— nr 27, ang. radions juridiska ansvarighet	78
— nr 28, ang. tillämpningen av 22 kap. 4 § strafflagen i samband med avbetalningsköp	78
— nr 29, om översyn av lösöre köpsförordningen	78
Andra lagutskottets utlåtande nr 16, om skärpning av straffen för olaga befattning med narkotika m. m.	78
— nr 19, om vidgning av arbetsdomstolens behörighet	78
— nr 25, ang. lagen om semester	78
Tredje lagutskottets utlåtande nr 20, om användning av skogsbilvägar för allmän biltrafik	78
— nr 21, ang. ändrad lydelse av 4 och 43 §§ skogsvårdslagen	78
Jordbruksutskottets utlåtande nr 21, ang. reglering av priserna på fisk	78
— nr 24, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	78
— nr 25, ang. allmän beredskapsstat: jordbruksärenden	78
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, om utredning rörande turismen i Sverige	78
— nr 26, om utredning rörande stöd åt utlandssvenskarna	78
Statsutskottets utlåtande nr 81, ang. anslag under femte huvudtiteln till arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet	78
Andra lagutskottets utlåtande nr 22, om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.	92
— nr 23, om hastighetsbegränsning för motorfordon	97

	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 18, om rätt för hyresgäst att anförä besvär över beslut berörande hyressättningen i vissa fall	105
— nr 19, ang. stiftskansliernas organisation, m. m.	107
Jordbruksutskottets utlåtande nr 18, ang. vissa norrlandsfrågor ..	107
— nr 19, ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet och rikets allmänna kartverk, m. m.	149
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, ang. vissa ändringar i lagen om kommunalförbund	176
— nr 15, ang. vissa av riksdagens revisorer gjorda uttalanden ..	183
— nr 16, om ändring av bestämmelserna ang. plats för avgivande av yttrande inför kammare	183
— nr 17, ang. ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen	183
Statsutskottets utlåtande nr 82, ang. anslag till vissa byggnadsar- beten vid statens mentalsjukhus m. m.	186
— nr 83, ang. anslag till fängvårdsstyrelsen m. m.	188
— nr 84, ang. den statliga statistikens organisation	188
— nr 85, ang. Sveriges anslutning till Internationella utvecklings- fonden (IDA)	191
— memorial nr 86, ang. överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden	191
Bevillningsutskottets betänkande nr 1, om viss utsträckt tillämpning av bestämmelserna om skattebefrielse för dödsbo	191
— nr 47, om viss ökad rätt till avdrag vid beskattningen för kom- munalskatt m. m.	191
— nr 51, ang. ändring i kommunalskattelagen	191
— nr 57, ang. utövandets av statens tobaksmonopol	191
Bankoutskottets utlåtande nr 18, om inrättande av ett näringsråd samt om översyn av handelsrepresentationen i de västeuropeiska länderna	191
— nr 19, ang. åtgärder till stöd för den svenska exporten på det kommersiella området m. m.	191
Andra lagutskottets utlåtande nr 24, om vissa ändringar i allmänna arbetstidslagens bestämmelser om uttagande av övertid	191
— nr 26, om viss säkerhetsutrustning å bilar	193
— nr 27, om förbud mot hastighetstävlingar med motorfordon på allmän väg	194
— nr 28, om viss ändring i lagen om socialhjälp	194
— nr 30, om viss ändring av lagen om försäkring för allmän till- läggspension	195

Fredagen den 29 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela, att jag avser att begära kammarens tillstånd att bryta dagens förhandlingar omkring kl. 16.30, så att det blir möjligt att följa med tåg-lägenhet vid 17-tiden.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet motionen nr 650.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Om anordnande av ett övningsområde för robotvapen i Norrland

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för flygvapnet för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i proposition nr 73 föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att medel skulle anvisas för anordnande av ett övningsområde för robotvapen i Norrland.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 669) hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 73 i den del som avsåge

upprättande av ett skjutfält i Norrbotten för övningar med robotvapen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 669, till Vissa markförvärv för flygvapnet för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anmälts av herr *Pålsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Under denna punkt föreslås bl. a. anläggande av ett stort övningsfält för robotvapen i Norrbotten. Försvarsstaben har funnit att det lämpligaste området är där uppe. Jag betvivlar att det är så lämpligt. Det är nog bara försvarsstaben som från sin egen synpunkt har funnit det lämpligast. Man säger att detta område är lämpligt därför att det utgörs av ödemark. Men begreppet ödemark kan man ju alltid diskutera. Detta område innehåller bl. a. ett urskogsbestånd som såvitt jag förstår är mycket värdefullt.

Vi har yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition, och en av våra utgångspunkter har varit att vid ett bifall till propositionen praktiskt taget hela Norrbotten skulle förvandlas till vad man kallar militärt skyddsområde, något som för med sig åtskilliga konsekvenser. Jag vill erinra om att anläggandet av vägar och även industrier i Norrbotten förutsätter yttrande från generalstaben, och många gånger har sådana projekt blivit fällda på grund av de förhållanden som råder där uppe och som skulle bli ännu värre genom anläggandet av detta stora fält för robotvapen.

I planerna beträffande detta övningsfält ingår vidare att fältet skall utvidgas i nordvästlig riktning — det har man

Om anordnande av ett övningsområde för robotvapen i Norrland

uttalat — och det är uppenbart att detta skall ske när det blir aktuellt att öva med robotar försedda med atomladdningar. Man planlägger alltså att, för den händelse Sverige skaffar atomvapen, övningar även med dessa skall äga rum i Norrbotten. Detta är uppseendeväckande och inger stora farhågor. Med hänsyn till detta borde något övningsfält för robotvapen över huvud taget icke anläggas någonstans i det här landet.

Jag vill till sist, herr talman, erinra om att länsstyrelsen i Norrbottens län har uttalat sig mycket betänksamt mot anläggandet av detta stora övningsfält.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen nr II: 669.

Herr PALSSON (cp):

Herr talman! Jag har låtit anteckna en blank reservation till utskottets utlåtande, men jag vill redan från början anmäla, att jag inte i sak har något att erinra mot utskottets förslag utan att jag instämmer i den hemställan, som utskottet har gjort.

Jag vill motivera min blanka reservation med följande. Jag har funnit det litet anmärkningsvärt, att detta spörsmål blivit underställt riksdagen först i ett så pass framskridet skede. Enligt de uppgifter, som jag fått och som jag inte har någon anledning att betvivla, är detta övningsfält redan delvis utbyggt. Det har sagts mig, att ett trettiotal egna hem, något flerfamiljshus samt hotell har uppförts och att det redan finns ett hundratal befattningshavare på platsen. Huruvida den väg, som är nödvändig för att man skall kunna evakuera en lappby inom området, är påbörjad eller redan utförd skall jag inte yttra mig bestämt om. Jag vågar inte heller säga någonting om det renställnings-, som ingår som en förutsättning för fältets utnyttjande, men man kan möjligen ha anledning misstänka att de två sista byggena är påbörjade. Beträffande byggandet av egna hem och hotell inom området är det ju möjligt att dessa tillkommit t. ex. genom någon stiftelse eller på kommunalt initiativ, så jag vill inte alls göra gällande, att mili-

tärerna med försvarsdepartementets medgivande här nedlagt stora summor, men då det redan finns ett hundratal befattningshavare på platsen, är det ju tydligt att stiftelsen eller kommunen eller vad det kan vara inte har uppfört dessa byggnader alldeles på lösa boliner. Det är på grund av dessa förhållanden jag har antecknat min blanka reservation.

I sak vill jag dock än en gång framhålla, att jag är övertygad om det riktiga i utskottets hemställan. Om det skall vara någon mening med de vapen, som vår försvarsmakt förfogar över, måste man ju ha möjlighet att öva med dem. Det är nog rätt svårt att i vårt land finna ett område, som är av tillräcklig storlek för dessa övningar, om man inte söker sig till Norrlands inland. Jag vill därmed inte ha sagt, att det där uteslutande skulle vara ödebygd, men i de stora fjällområden som där finns skulle väl en sådan här anläggning göra mindre skada, än om den skulle förläggas till mera bebodda områden. Detta fält är ju mycket stort — dess yta uppges vara 165 000 hektar — och att utnyttja en så stor areal med så pass obetydligt intrång på den bofasta befolkningen, som man tydligen har kunnat göra där uppe, är det väl svårt att kunna åstadkomma på annat håll. Skälet till att jag liksom utskottet för övrigt har stannat för Kungl. Maj:ts förslag är alltså, att försvarsmakten måste disponera över ett fält av denna typ, för att kunna öva med de vapen som redan nu står till förfogande. Jag tycker endast att riksdagen hade bort bli underrättad och underställd denna fråga något tidigare.

Beträffande herr Helmer Perssons anförande skall jag inte säga mer än att även han kanske innerst inne nödgas medge, att om vårt försvar skall kunna genomföra några övningar, så måste det ha områden till förfogande för dessa.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Helmer*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 62 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Helmer*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 124;

Nej — 3.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde

huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5**Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anført, dels godkänna av departementschefen angiven avlönningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 21 226 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Siegbahn m. fl.* (I: 65) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktel m. fl.* (II: 80), i vilka hemställts, att den år 1938 beslutade professuren i internationell rätt vid Uppsala universitet måtte uppföras på stat från och med budgetåret 1960/61;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Ronneby m. fl.* (II: 206), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att inrätta en av de av 1947 års riksdag i princip beslutade professurerna i modern politisk och social historia såsom en personlig professur för e. o. forskardocenten S. U. Palme;

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* väckt motion (II: 81), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta i första hand om inrättande av en professur i socialmedicin vid Uppsala universitet från den 1 juli 1960 jämte tillhörande basorganisation från den 1 juli 1961 samt i andra hand att hos Kungl. Maj:t begära förslag till nästkommande riksdag om inrättande av förutnämnda professur jämte tillhörande basorganisation;

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 190),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Helén* och *Munktell* väckt motion (II: 344).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 65 och II: 80, i vad de avsåge uppförande på stat av professuren i internationell rätt, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 168 och II: 206, i vad de avsåge personlig professur åt forskardocenten S. U. Palme, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionen II: 81, i vad den avsåge inrättande av en professur i socialmedicin, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 65 och II: 80, I: 168 och II: 206, II: 81 samt II: 344, förstnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 21 226 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 190, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört angående en fastare anställningsform för e. o. forskardocenten Karl Markus Båth.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

a) av herrar *Nestrup* och *Kaijser*, fröken *Elmén* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 81, såvitt nu vore i fråga, besluta, att en professur i socialmedicin skulle den 1 juli 1960 inrättas vid Uppsala universitet;

b) av herrar *Nestrup* och *Kaijser*, fröken *Elmén* samt fröken *Vinge*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen a) ansett, att utskottet bort under IV hemställa

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 81, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna II: 344, I: 65 och II: 80 samt I: 168 och II: 206, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad reservanterna anfört;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 21 259 000 kronor.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag skulle vilja något beröra ett par motioner, som behandlar närbesläktade ämnen och som jag skulle vilja söka rädda undan motionsslaktens glömska.

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

I båda kamrarna har väckts fyrtio motioner om uppförande på stat av en professur i internationell rätt. Denna fråga är inte ny. Den väcktes redan år 1938 på förslag av dåvarande professor Undén. Förslaget understöddes av universitetsmyndigheterna och föranledde också riksdagen att år 1938 besluta, att en professur i Uppsala skulle inrättas, men den skulle tills vidare inte tillsättas. Juristutbildningskommittén föreslog år 1957 att det skulle inrättas professurer i folkrätt vid samtliga universitet. Vid Kungl. Maj:ts behandling blev emellertid kommitténs förslag på denna punkt inte för det dåvarande godkänt. År 1959 tog universitetskanslern i sitt yttrande över Uppsala universitets petita ånyo upp förslaget om inrättande av professur i internationell rätt vid Uppsala universitet. Kungl. Maj:t har emellertid inte funnit gott att föra fram förslaget. Därför har denna motion nu kommit till stånd.

Det är av oerhört stor vikt att vi får en professur i detta ämne. Världen är visserligen en, men det är en värld av många stater med olika uppfattningar. För små stater skapar detta stora problem. Det är alltid svårt för de små länderna att i den världen hävda sina intressen och sina rättmätiga anspråk. Visserligen kan måhända folkrätt och internationell rätt inte hjälpa oss så långt på väg, men det måste ändå för små stater vara ett enormt intresse att man utnyttjar alla de möjligheter, som finns att använda argument, som kan ha framgång för att tillvarata dessa intressen. Det gäller folkrätten, förhållandet mellan staterna, men det gäller också den internationella privaträtten, som kanske denna professur i realiteten i första hand skulle komma att omfatta. Här har ju under de sista årtiondena ett allt intimare utbyte mellan de olika staterna ägt rum. Det gäller bl. a. den stora strömmen av flyktingar eller av andra skäl i Sverige befintliga utlänningar. Under senare år har det blivit allt tydligare att vi behöver ytterligare forskning och ytterligare kunskaper om främmande länders rätt och hur vi skall

ställa oss till dessa rättsförhållanden, med andra ord vilket lands rätt som skall vara den avgörande i en viss fråga. Jag vill bara nämna alla de privaträttsliga frågor som gäller flyktingar, såsom barnens underhåll i de fall då flyktingarna är skilda åt och bor i olika länder. Inom utrikesdepartementet har ett stort antal sådana frågor dykt upp. Det finns emellertid ingen reguljär undervisning i detta ämne, internationell rätt, för närvarande. Det måste vara ett intresse av första rangen att en sådan kommer till stånd.

Beträffande folkrätten finns summa en professur i Sverige, nämligen i Stockholm. Det är således ett intresse av hög angelägenhetsgrad att man får ytterligare professurer till stånd på detta område. Jag kan endast beklaga att inte utskottet och tidigare Kungl. Maj:t har ansett det lämpligt att i år föra fram det förslag, som nu föreligger i form av motioner.

Emellertid har utskottet skrivit mycket välvilligt och i och för sig förklarat att detta är ett viktigt behov. Det är självfallet alltid besvärligt för ett utskott att avgöra, om det ena eller andra förslaget är mera berättigat, när olika förslag om inrättande av professurer framföres i form av motioner eller på annat sätt. Man är naturligtvis benägen att överlåta en sådan allsidig bedömning till Kungl. Maj:t, och därför kan jag väl förstå att man av detta skäl inte i år velat ta upp frågan och i utskottet stödja motionerna. Däremot har utskottet för sitt avslag angivet två skäl, som jag har mera svårt att förstå.

För det första anföres statsfinansiella skäl, och det är ett argument som man i och för sig måste visa stor förståelse för. I detta fall har emellertid detta argument en ytterligt begränsad räckvidd. Det är nämligen så att Uppsala universitet har föreslagit, att man i stället skulle dra in en preceptur i offentlig rätt för att få den här professuren. Det innebär med andra ord att man totalt sett skulle få en kostnadsökning på ungefär 2 600 kronor. Detta belopp kan naturligtvis inte ha någon väsent-

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

lig betydelse för det statsfinansiella läget.

Det andra skälet som åberopas är att om man skulle godkänna denna professur och då eventuellt dra in precepturen, skulle det innebära en rubbning av den utbyggnad av juristutbildningen, som Kungl. Maj:t föreslog år 1957 och som ännu inte blivit fullständigt genomförd. Det är kanske i och för sig riktigt. Uppsala universitet och kanslern har emellertid ansett att denna rubbning inte är så allvarlig, och båda har rekommenderat den. Men dessutom är läget det, att det finns åtminstone tre precepturer som i dag är eller inom den närmaste framtiden blir lediga, och såvitt jag är riktigt underrättad har man inga kompetenta sökande till någon av dessa. Det betyder att dessa tre precepturer under alla förhållanden blir obesatta, vilket innebär en rubbning för ganska avsevärd tid framåt av det program som antogs 1957. Jag hoppas därför att Kungl. Maj:t nästa år skall finna det lämpligt att föreslå uppförande av denna professur på ordinarie stat; jag är övertygad om att förslag i den riktningen kommer att göras av universitetsmyndigheterna även i nästa års petita.

Det har också väckts ett par andra motioner, som berör ett näraliggande område, nämligen inrättande av en professur i modern politisk och social historia. De motionerna aktualiserar närmast ett principbeslut av 1947 års riksdag om inrättande av två sådana professurer. Självfallet är det viktigt att forskning kommer till stånd i fråga om både modern svensk och modern internationell historia.

Jag skulle också i sammanhanget vilja dra en lans för ett ämne, som ligger nära den moderna politiska historien men som håller på att utveckla sig till ett självständigt akademiskt läroämne, nämligen internationell politik. Här gäller detsamma som beträffande folkrätten — i åtskilliga länder finns professurer och forskare på den internationella politikens område, men fältet domineras av ett fåtal stormakter, och det är naturligt att forskarna i de länderna

främst intresserar sig för sådana problem som stormakterna har att brottas med. I litteraturen på detta område finns praktiskt taget ingenting skrivet om småstaternas politiska problem. Därför är det av vikt att också en sådan professur kommer till stånd. Tiden är kanske ännu inte riktigt mogen för ett beslut, men det pågår ansträngningar för att få fram kompetenta forskare.

Utskottet avstyrker även förslaget att nu på stat uppföra den ena av de professurer i modern politisk och social historia som riksdagen i princip beslöt 1947. Man har emellertid yttrat sig mycket välvilligt och framhållit önskvärdheten av att en professur med denna inriktning kommer till stånd.

I detta sammanhang skulle jag dock vilja göra några anmärkningar. Med utgångspunkt från motionen förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t tar vederbörlig hänsyn till vad som må kunna tala för en personlig professur för docenten Palme. Detta ter sig för mig som en sammanblandning av två helt olika frågor. Den ena är att man anser forskning på ett visst område önskvärd. Då inrättar man en professur och låter sedan den vanliga akademiska befordringsgången med sina eventuella brister avgöra vem som skall få professuren i konkurrens med andra, vare sig tillsättningen sker genom kallelse, sedan de kompetenta akademiska organen prövat om anledning till kallelse finns, eller genom det mera reguljära förfarandet. Den andra frågan gäller det fallet att man har en mycket framstående forskare, som man oavsett betydelsen av det speciella ämne han företräder vill ge möjlighet till fortsatt forskning genom att inrätta en personlig professur. Den hybrid som framskymtar i utskottets utlåtande och som alldeles klart framgår av motionen i ämnet förefaller mig vara ganska betänklig.

Jag vill ytterligare bara tillägga, att när utskottet skriver om de skäl som kan tala för personlig professur i detta fall, så är varken jag eller utskottet och förmodligen inte heller motionärerna kompetenta att bedöma olika tänkbara

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

kandidaters kompetens till en sådan professur, och det som åberopas i motionen till förmån för den kandidat som framförts är skäligen magert. Det är huvudsakligen två synpunkter. Den ena är några anonyma citat ur uttalanden, vilka några såsom fackmän betecknade personer gjort om ett verk som docenten Palme har skrivit om Staaft och 1909 års storstrejk. Detta påminner närmast om biografernas reklamannonser, där man utan att nämna recensenterna återger olika berömmande adjektiv. Den andra synpunkten är att docenten Palme flera gånger uppförts på förslag till en professur i historia. Detta innebär i realiteten bara att vederbörande inte har inkompetensförklarats, ty alla som anses kompetenta uppförs på förslag i en viss ordning alltefter lämpligheten. Man må ju säga att det är ett minimikrav när man diskuterar en personlig professur att vederbörande inte skall ha inkompetensförklarats. Jag vill emellertid understryka att jag med dessa anmärkningar inte på något sätt velat ta ställning till förtjänsterna hos den person som föreslagits.

Herr talman! Jag har inte något yrkande utan nöjer mig med att anbefalla de här anförda synpunkterna i Kungl. Maj:ts åtanke till nästkommande års budgetbehandling.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det finns vid denna punkt fogad en reservation som består av två avdelningar. I den ena yrkas bifall till det förslag som framförs i en motion av herr Lundberg i andra kammaren om inrättande av en professur i socialmedicin vid Uppsala universitet, och den andra delen gäller beviljande av därför erforderliga medel. Jag skall med några ord motivera denna reservation, som gjorts av mig jämte några folktoppartister i statsutskottet. I allt väsentligt kan jag referera till herr Lundbergs motion, som på ett mycket klarläggande sätt redogör för förhållandena, men det finns därjämte ytterligare några synpunkter att andraga.

Ämnet socialmedicin som självständigt undervisnings- och examensämne är nytt. Det infördes genom 1955 års läkarutbildningsreform. Ämnet avser att ge de blivande läkarna en vidgad och fördjupad kunskap om de sjuka i deras förhållande till samhället och dess olika funktioner. Som ett viktigt led ingår därvid en framställning om de förebyggande åtgärdernas allt större betydelse inom alla områden av medicinen samt vidare om de hjälpåtgärder från samhällets sida för de sjuka och deras anhöriga som har anordnats och om de organ som förmedlar dem.

Undervisningen meddelas dels i en propedeutisk kurs under den första avdelningen av medicine-licentiat-studierna, alltså tiden närmast efter medicinekandidat-examen, dels under den andra avdelningen med en samundervisning med olika kliniska ämnen, därvid de socialmedicinska aspekterna uttömmande behandlas i anslutning till konkreta sjukdomsfall, dels i en avslutande huvudkurs, som innesluter såväl föreläsningar som demonstrationer i form av gruppbesök vid olika institutioner och samhällsorgan av intresse för de blivande läkarna. Den årliga föreläsningssvolymen uppgår till 180 timmar jämte examination. Institutionslokaler har också iordningställts för ämnet.

Jag har velat ge denna ganska utförliga presentation av ämnet socialmedicin för att belysa dess i någon mån säregna karaktär. Det är ett undervisningsämne — ett skolämne, skulle man kunna säga — och inte ett forskningsämne. Det sveper över många olika områden inom medicinen och kräver samarbete med representanter för ett flertal olika, mera rent medicinska ämnen. Undervisningen är splittrad i flera avdelningar. Därför behövs det en fast organisation, som hålles samman av en fast ledning, om man skall kunna nå fram till den samlade enhet som ett tentamensämne bör vara och som därjämte krävs på grund av den stora betydelse som detta ämne äger när det gäller att bereda de blivande läkarna för deras uppgifter i våra dagars samhälle. Ett av

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

motiven för den reorganisation av de medicinska studierna som gjordes i mitten av 50-talet var bl. a. just att man ansåg att läkarna i sina studier fick för liten utbildning om sina egna uppgifter och om patienternas situation i det nutida samhället. Ämnet socialmedicin med dess långa kurs skulle råda bot på detta. Skall man kunna nå det uppsatta målet, måste man se till att undervisningen är förstklassig.

Både läkarutbildningssakkunniga och departementschefen har i princip ansett att ämnet bör ha en fullgod representation vid varje lärosäte. Dock inrättades från början professurer endast i Lund och Göteborg, senare också i Umeå. I Uppsala och Stockholm skulle tjänsten tills vidare upprätthållas av biträdande lärare.

Det har gått något så när hittills i Uppsala, enär man där haft en docent i socialpediatrik, som på ett verksamt sätt deltagit i planläggning och genomförande av undervisningen. Sedan denne nu erhållit professur vid annat lärosäte är man i en mycket prekär situation. Man behöver inte omedelbart den basorganisation som avses skola anordnas, men man behöver redan från början av nästa läsår en tjänst för att få någon som kan verka som kursledare och sammanhållande kraft för undervisningen.

Att situationen är besvärlig i Uppsala har vitsordats bl. a. av statssekreterare Löwbeer i en föredragning inför utskottsavdelningen, varvid han påpekat att situationen förvärrats sedan propositionen skrevs. Han sade också, att bland de olika önskemål om inrättande av nya professurer, som framställets motionsledes, torde detta vara ett av de mest angelägna om inte t. o. m. det allra angelägnaste.

I Stockholm har man ingen professur utan klarar sig med biträdande lärare. Möjligheterna att få en kompetent biträdande lärare är emellertid mycket större i Stockholm än i Uppsala; i Stockholm har man nämligen professur i det andra stora ämnet inom den förebyggande medicinen, hygien. Man har vidare folkhäl-

soinstitutet, och man har olika yrkesmedicinska organ, där man kan få lärare. Samma möjligheter finns inte i Uppsala. Det gör också att den faktiska kostnadsökning, som reservationen skulle innebära, av allt att döma kommer att bli mindre än vad som framgår av de i reservationen nu upptagna siffrorna. För att få en kompetent lärare och tentator måste man tydligen räkna med att undervisningen skall skötas av i Stockholm boende person, vilket medför extra kostnader för resor och traktamenten. Dessa kostnader kommer att tära på omkostnadsanslag som är redovisade under annan punkt.

Slutligen har det också sagts att det inte finns kompetenta sökande till en professur nu. När professuren i socialmedicin i Göteborg för någon tid sedan helt oförmodat blev ledig söktes den emellertid av tre personer. Det finns såvitt man kan döma kompetenta krafter till båda professurerna i socialmedicin, både den i Göteborg och den som enligt detta förslag skulle inrättas i Uppsala.

Herr talman! Jag erkänner gärna att jag i princip delar utskottets synpunkt, att det är svårt för utskottet att bestämt uttala, vilken professur bland alla olika förelagna som är den mest angelägna. Särskilt är detta svårt, när önskemål om inte mindre än ett dussintal olika professurer motionsvis framställets, av vilka flertalet ur olika synpunkter måste anses mycket väl värda att inrätta. Det är svårt för utskottet att väga angelägenhetsgraden av de olika professurerna, i synnerhet när frågan måste ses mot bakgrunden av det statsfinansiella läget. I detta fall råder emellertid för mig ingen tvekan. Här gäller det den sedan länge förutsedda professuren i ett kursmässigt fastställt, viktigt och stort ämne i den medicinska utbildningen, där möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt anordna undervisningen så som hittills skett — provisoriskt utan någon fast professorstjänst — genom omständigheternas makt blivit i hög grad beskurna.

En mycket betydande ökning av antalet medicine studerande har skett under de senaste åren. Skall utbildningen

Om inrättande av vissa professurer vid Uppsala universitet

bibehålla sin kvalitet, krävs att erforderligt antal lärarbefattningar också inrättas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de båda reservationerna.

Häri instämde herr *Eriksson, Einar*, (s).

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! De av kammarens ärade ledamöter, som har haft tillfälle att läsa igenom den ifrågavarande punkten i åttonde huvudtiteln, har säkert frapperats av alla de framställningar som gjorts t. ex. från universitetskanslerns sida. Det är ju inte mindre än ett 150-tal tjänster det är fråga om, de flesta nya tjänster, och därtill en del uppflyttningar i högre lönegrad. När departementschefen haft att ta ställning till dessa framställningar har det, såsom alla förstår, inte varit möjligt för honom att i propositionen tillgodose alla önskemål. Om kammarens ärade ledamöter läser utskottets utlåtande på s. 4—6, kommer ni emellertid underfund med att det ändå är ett drygt 30-tal tjänster som har föreslagits.

Det har förekommit många och långa överläggningar inom avdelningen just om dessa ting. I det enligt min mening välbalanserade anförande, som herr Kaijser här höll, intygade han att han fått den erfarenheten av avdelningens arbete, att det är mycket svårt att välja bland alla dessa framställningar. För att med framgång kunna göra det måste man kontinuerligt följa utvecklingen på det sätt som endast Kungl. Maj:t har möjlighet att göra. Det är därför avdelningen och utskottet har skrivit som de gjort.

Jag vill också säga några ord till herr Siegbahn. Jag har kanske inte så mycket att anmärka mot vad han sade när det gäller den ifrågasatta professuren för S. U. Palme. Herr Siegbahns anförande tycker jag visar, hur klokt det är av utskottet att vara försiktigt i sina framställningar. Det har väckts en motion i ärendet, och dessutom har utskottet mottagit skrivelser från landets samtliga professorer inom detta ämnesområde utom två, vilka tycks vara varmt intres-

serade av att herr S. U. Palme får denna personliga professur. Trots detta har utskottet emellertid ansett att man även på denna punkt bör vara försiktig och väga det ena mot det andra. Om jag bedömde stämningen i statsutskottet rätt så fanns åtminstone där ingen som ville underkänna herr Palmes lämplighet för denna professur, men med hänsyn till den rika erfarenhet som vi har av sådana här frågor, ansåg vi i utskottet att det bör överlåtas åt Kungl. Maj:t att ta ställning till inrättandet av en sådan professur. Det finns ju ändå alltid den risken, att man annars skapar prejudikat. Även om det kanske inte rör sig om så stora pengar, så är det en rad andra frågor i sammanhanget som man måste ta hänsyn till när det gäller sådana problem. Skulle alla framställningar av detta slag, som har kommit från konsistorier, universitet, universitetskanslern o. s. v., ha bifallits av Kungl. Maj:t och riksdagen, skulle de ekonomiska konsekvenserna därav ha varit gigantiska. Det är därför som vi inte har ansett oss kunna biträda dessa framställningar.

Jag kan instämma i det mesta av vad herr Kaijser anförde när det gäller socialmedicinen, men vi tror också där att det är klokt att Kungl. Maj:t får tillfälle att väga. Utskottet har skrivit att utskottet vill »kraftigt understryka, att ämnets ställning i undervisningsorganisationen obestridligen snarast kräver att jämväl medicinska fakulteten i Uppsala utrustas med en härför erforderlig personalorganisation». Det säger ju det mesta om vår inställning. Med den kraftiga utbyggnad som pågår inom dessa områden och som kommer att ske framdeles är vi nog överens med motionärerna om att det på alla punkter behövs förstärkning, men vi är inte alldeles säkra på att just de tjänster som kommer fram via motioner är de mest angelägna. Det kan tänkas, att det inom olika fakulteter finns tjänster, som man efter moget övervägande anser måste gå i första rummet.

Det är med hänsyn till detta, herr talman, som vi alltid är försiktiga när det gäller dessa områden, och vi tror att det varit och är en klok taktik. Jag är över-

Om inrättande av vissa professorer vid Uppsala universitet

tygad om att Kungl. Maj:t — med de skrivningar vi har på denna punkt — kommer att ta all möjlig hänsyn till saken. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag har inte många invändningar mot det anförande som herr Näsström här höll. Jag är alldeles på det klara med att är svårt för ett utskott — det kan till och med vara svårt för Kungl. Maj:t — att avgöra vilka av de framförda förslagen som är mest motiverade. Det kan också vara tvivelaktigt, om just de förslag som framkommit motionsvägen skulle vara speciellt motiverade. Detta gäller främst professuren i modern politisk och social historia, varom förslag framförts uteslutande motionsvägen. Den professur som föreslagits i den motion, där jag är en av undertecknarna, har däremot tillstyrkts av universitetsmyndigheterna, såväl fakulteten i Uppsala som universitetskanslern. Läget för den är alltså bättre.

Man måste emellertid uttrycka en undran över det förhållandet, att vi här har att göra med två beslutade professorer, som ännu inte kommit till stånd. Den ena, professuren i internationell rätt, har riksdagen redan år 1938 fattat ett principbeslut om att inrätta, och i fråga om den andra har riksdagen fattat ett liknande beslut 1947. Vad är det egentligen för värde med sådana principbeslut, när det ändå visar sig, att prioriteten blir så dålig att — såsom det har skett i år — det inrättas en mängd nya professorer utan att dessa kommer med?

Jag är medveten om att angelägenheten av att få en professur kan minskas under årens lopp, men är det verkligen fallet med professorerna i internationell rätt och modern historia? Har det behov av professur som Kungl. Maj:t och riksdagen år 1938, alltså för 22 år sedan, gav uttryck åt, verkligen minskat? Är det inte snarast så att behovet har ökat? Då måste man beklaga att

förslagen från universitetsmyndigheterna om dessa professorer inte kunnat hävda sig bättre vid den avvägning som Kungl. Maj:t och utskottet gjort.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till det sista vill jag bara säga, att det under mellantiden har framkommit så starka skäl för andra professorer och tjänster, att de av herr Siegbahn nämnda professorerna har trängts tillbaka.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående mom. I och II av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande ettvar av mom. III —V.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I och II hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nestrup m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijer begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 63, punkten 5 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nestrup m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Avlöningsanslaget till tandläkarhögskolan i Malmö

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 23.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. IV och V hemställt.

Punkterna 6—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35**Avlöningsanslaget till tandläkarhögskolan i Malmö**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga den ändring i personalförteckningen för tandläkarhögskolan i Malmö, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 613 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* (I: 103) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö från

och med den 1 juli 1960 skulle omändras till professur i ämnet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 103 och II: 132,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga den ändring i personalförteckningen för tandläkarhögskolan i Malmö, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 613 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Nestrup* och *Kajser*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Nihlfors* samt fröken *Vinge*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 103 och II: 132,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för tandläkarhögskolan i Malmö, som föranleddes av vad departementschefen och reservanterna förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 615 600 kronor.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Redan vid fyra tidigare tillfällen har riksdagen på statsutskottets förslag uttalat, att goda skäl talar för att den nuvarande laboraturen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i

Avlöningsanslaget till tandläkarhögskolan i Malmö

Malmö omändras till professor. Kungl. Maj:t har tydligen inte funnit möjligt att tillmötesgå riksdagens önskan, detta trots att kostnaderna är obetydliga — 220 kronor i månaden. Kostnadsökningen framträder i stark relief gentemot övriga statliga kostnader för barntandvårdskliniken vid denna högskola och än mer med hänsyn till den ekonomiska storleken av de hälsovårdsproblem som denna del av tandläkekonsten berör. Kariesproblemet har ju betydande dimensioner, och vanvården av tänderna grundlägges under barnåren.

I dessa dagar samlas experter i barntandvård till ett symposium i Göteborg. Att seminariet förlagts till Sverige beror — såsom medicinalrådet Osvald, chef för medicinalstyrelsens tandvårdsbyrå, nyligen uttalat i pressen — på den utmärkta organisation och höga standard som barntandvården har i vårt land. Till denna höga standard har i hög grad laborator Syrrist bidragit. Han är väl värd en professor, och än viktigare är att man därigenom ökar detta betydelsefulla specialämnes möjligheter att locka till sig nya goda forskare. Vidare kan ämnesområdets behov i fråga om såväl undervisning som forskning bli bättre hävdade. Det har alltid varit så att de ämnesområden, som ej har en professor som representant i fakultet eller lärarkollegium, blivit eftersatta.

Frågan är ur dessa synpunkter en betydelsefull fråga men ur ekonomiska synpunkter en bagatell. Under sådana förhållanden tycker jag att goda skäl talar för ett bifall till reservationen, och jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anförde beträffande Uppsala universitet och till vad utskottet har skrivit på denna punkt ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under be-

handling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 36—73

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under För flera huvudtitlar gemensamma frågor gjorda framställning i fråga om avgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt, Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt samt Arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggs pensioneringen;

nr 66, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 behandlade allmänna frågor jämte i ämnet väckt motion;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser socialdepartementets

Ang. kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. — Ang. bidrag till byggande av enskilda vägar

verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Ang. kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 uppföra ett anslag av 300 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 539) och den andra inom andra kammaren av herr *Grebäck m. fl.* (II: 673), hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. uppföra ett anslag av 290 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 539 och II: 673, såvitt nu vore i fråga, till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 uppföra ett anslag av 300 000 000 kronor.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Med anledning av motionen I: 539 ber jag att på denna punkt, nr 3, få anföra:

Med hänsyn till yrkanden, som jag senare kommer att ställa beträffande vissa andra anslag, hemställer jag, att här uppförda anslag till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. måtte i enlighet med motionens yrkande sänkas till 290 miljoner kronor.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 539, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. bidrag till byggande av enskilda vägar

I propositionen nr 60 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 uppföra i statsrådsprotokollet angivna anslag till vägunderhåll och vägbyggnader om tillhoppa 127 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 539) och den andra inom andra kammaren av herr *Grebäck m. fl.* (II: 673), vari hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 60 med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta uppföra ett anslag av 5 000 000 kronor under sjätte huvudtiteln till bidrag till byggande av enskilda vägar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 uppföra följande anslag, nämligen

Ang. byggnadsbidrag för uppförande av folkhögskolor

	Kronor
Vägunderhållet	75 000 000
Bidrag till byggande av vägar och gator	50 000 000

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 539 och II: 673, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 uppföra ett anslag av 2 000 000 kronor.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Med anledning av den motion, jag här tidigare nämnt, ber jag att på denna punkt få hemställa, att riksdagen måtte såsom bidrag till byggande av enskilda vägar anvisa ett belopp av 5 miljoner kronor.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordades av bifall till motionen I: 539, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskaps-

stat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. byggnadsbidrag för uppförande av folkhögskolor**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 539 och II: 673, såvitt nu vore i fråga, till Folkhögskolor: Byggnadsbidrag å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 uppföra ett anslag av 3 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 539, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 673, av herr *Grebäck m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte med ändring av Kungl. Maj:ts förslag besluta uppföra ett anslag av 5 000 000 kronor å allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 till byggnadsbidrag för uppförande av folkhögskolor.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Det är ju allmänt känt att behovet av ett förbättrat byggnadsbestånd vid landets folkhögskolor är synnerligen stort. Detta gäller inte minst det stora antal rörelseskolor som vi har och som jämte de landstingsägda bedriver en synnerligen värdefull verksamhet. Jag vill här uttala den förhoppningen, att man av de medel, som står till förfogande för detta ändamål, skall kunna få fram så mycket som möjligt av bidrag till denna byggnadsverksamhet, och jag skulle ha funnit det önskvärt att man hade kunnat bifalla motionernas förslag om en ytterligare ökning.

Jag skall därför be att få yrka bifall till motionernas förslag om en ökning av anslaget under denna punkt till ett belopp av 5 miljoner kronor.

Anslag till statens hantverks- och industrilånefond

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Anslag till statens hantverks- och industrilånefond**

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet fram-

lagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Anekdoten förtäljer, att den gamle rektorn vid Skara högre allmänna läroverk hade företagit en utflykt till Vänersborgs högre allmänna läroverk. När han återkom till sin hemstad, samlade han ihop de sturska elever, med vilka han hade att göra, och höll till dem ett tal, som bl. a. innehöll följande passus: »I Vänersborg såg jag en sak som inte fanns — spottfläckar på golvet; kom ihåg det!»

På denna punkt, herr talman, ser jag en sak som inte finns: centerpartiets yrkande om förhöjt investeringsanslag till statens hantverks- och industrilånefond, centerpartiets yrkande om att i stället för 4 miljoner till sagda ändamål skulle anvisas 104 miljoner. Jag tillåter mig, herr talman, att få framställa en vördsam begäran, att denna min observation tas till protokollet. Jag gör det därför, att det är varken i samband med ett allmänt resonemang om kreditgarantiramen, som denna fråga skall aktualiseras, om man menar allvar med den, eller i det tämligen långsökta sammanhanget med bankaktiebolagens kassareserver, om man menar allvar med det.

I det förhållandet att något yrkande här icke föreligger och att riksdagen följaktligen i dag med stöd av ett enhälligt statsutskott fattar beslut om en medelsanvisning på tionde huvudtitelns kapitalbudget, ligger ett erkännande av innebörden — den reella innebörden — i det myckna talet om de 104 miljonerna.

Herr talman! I lika hög grad som var och en annan yrkar jag bifall till utskottets hemställan på denna punkt, med dessa broderier i kanten.

Herr PALSSON (cp):

Herr talman! Jag har ingenting alls emot att herr Svärds anförande tas till

Anslag till statens hantverks- och industrilånefond

protokollet, jag är tvärtom mycket tacksam för det. Jag trodde det var tillfälligt illamående, som drabbade honom häromkvällen, men till min ledsnad konstaterar jag, att illamåendet består alltså.

Man brukar ju få vänta med behandlingen av en motion till dess den har passerat utskottet. Såvitt jag vet har den inte gjort det ännu så länge. Om herr Svärds klocka går för fort, så bör han inte rätta sig efter en sådan klocka. Han, liksom vi andra, lär väl få vänta till dess en motion är utskottsbehandlad. Om han emellertid i detta speciella sammanhang har ett behov av att notera, att han är före oss, har jag inte någonting emot det — hans anteckning till protokollet är enbart bra.

Det uttalande han gjorde häromkvällen har kanske inte haft alltför god och entydig press. Men jag kan ju notera att han nu hittat rätt på de 100 miljoner kronor han pratade om då, fast han plockade in dem på fel ställe den gången. Men, som var, gärna en anteckning!

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! De 100 miljoner kronor som vi diskuterade vid det tillfället hade, om jag får använda det ordet i samband med centerpartiet, lagts fram av ideologiska skäl. Jag noterar i dag att centerpartiet på denna punkt, där ett yrkande hade kunnat framställas, icke har framställt något sådant yrkande.

Att herr Pålsson sedan förutsätter att riksdagens bankoutskott skulle ha något slags möjlighet att förelägga riksdagen förslag till utgift på tionde huvudtitelns kapitalbudget till ett belopp av 100 miljoner förvånar mig, eftersom det är herr Pålsson som framställer yrkandet. Det skulle inte ha förvånat mig om en centerpartist i största allmänhet hade gjort det.

Herr PÅLSSON (cp):

Jag tror inte att jag förutsatte att bankoutskottet skulle göra det, men jag in-

billar mig, att motionen måste komma till vederbörande utskott, som har att behandla den. Om den ligger i bankoutskottet eller någon annanstans vet jag inte, men även om herr Svärd har konstaterat att den ligger där, så händer det att motioner kan flyttas. Det kan tänkas att även denna kommer till rätta så småningom.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! I utskottet hänvisas till den punkt, åt vilken herr Pålsson och jag ägnade våra krafter i onsdags. Det är följaktligen fullkomligt rimligt och naturligt att i det sammanhanget ta upp den sakliga debatten.

Vad jag i dag har velat fästa uppmärksamheten på är att denna allmänna, lösa och för riksdagens åhörare icke framförda propå icke fullföljts i ett konkret förslag här. Sedan vi i dag fattat det enda beslut som vi kan fatta — självfallet kan vi avslå alltihop, men därvidlag antar jag att herr Pålsson inte har något yrkande att uppställa — har varken bankoutskottet eller något annat utskott någon formell eller reell möjlighet att vid denna riksdag ta upp frågan, beroende på den svenska riksdagsordningen. Huruvida herr Pålsson också i dag är beredd att utan att avvakta ett allmänt val genomföra denna ändring i riksdagsordningen undandrar sig mitt bedömande.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Jag är på det klara med att herr Svärd har ett behov av att få sista ordet, så det är ganska meningslöst att fortsätta. Men det är väl ändå tvunget att motionen kommer till vederbörande utskott och därefter kommer att behandlas här i kammaren. Man bör då, såvitt jag begriper, inte sitta och behandla den på ryktets vägar. Det är möjligt att min kunnighet inte räcker till då det gäller att bedöma hur det skall handhas i de enskilda fallen. Jag har inte yttrat mig om resultatet av behandlingen. Det lämnar jag helt och hållet öppet. Det är möjligt att motionen, som herr

Ang. lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Svärd säger, kommer att avslås, men det är en sak för sig. Motionen är avlämnad och då skall den behandlas. Det är bara det jag vill konstatera. Sedan skall jag inte återkomma.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det märkliga är ju att det inte i det här sammanhanget föreligger någon motion om dessa 100 miljoner. Det har alltså inte väckts någon sådan motion. Däremot väcktes det den 15 mars — om jag inte minns fel — en motion i anledning av den kungliga propositionen om kassareservbestämmelser för bankaktiebolag. I denna har man utgått ifrån, att en icke existerande motion förelåg, och från den utgångspunkten ställt ett s. k. villkor i ett sammanhang, där det inte hör hemma och där villkoret från början inte existerar.

Det är alltså på det sättet man har burit sig åt i detta sammanhang, och det är slutsatserna av detta som jag här tillåtit mig att dra, herr Pålsson — med bibehållen hälsa och bibehållet gott humör.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 5—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Ang. lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier, för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Öhman* (I: 112) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg*

(II: 130), i vilka hemställts, att riksdagen med uttalande av nödvändigheten att 1961 påbörja utbyggnaden av ASSI:s industrier i Karlsborgsverken måtte besluta att på kapitalbudgeten avseende aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Regnéll* (II: 328), i vilka hemställts, att riksdagen i avsaknad av aktuell kostnadsberäkning och finansieringsplan rörande det ifrågavarande investeringsprojektet måtte avslå Kungl. Maj:ts hemställan om amorteringsfritt lån å 20 000 000 kronor till AB Statens skogsindustrier för budgetåret 1960/61.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 273 och II: 328, till Lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 112 och II: 130 icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten hade reservationer utan angivna yrkanden anmälts av, utom annan, herrar *Svärd*, *Skoglund* i Dovers-
torp och *Heckscher*.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! I fjol beslöt riksdagen om utbyggnad av Statens skogsindustri-
ers anläggningar i Piteå. Det var ett bra beslut, och det var nödvändigt att det kom till stånd. Jag vill dock erinra om att två borgerliga partier då reste hårt motstånd mot utbyggnaden och att de även i år motsätter sig denna. Det är närmast högern, som yrkar avslag på ett amorteringsfritt lån på 20 miljoner kronor åt ASSI. Man gör väl detta snarast för att hålla ångan uppe. Det uttrycker dock en total brist på vederhäf-

Ang. lån till Aktiebolagets Statens skogsindustrier

tighet och på kännedom om vad som egentligen är gagneligt för vår nation. Nåja, det borgerliga motståndet kommer att fortsätta. Det är klassmässigt betingat. Dessutom har ju framgången för detta borgerliga motstånd verkat uppmuntrande; jag skall inte här räkna upp alla bevis på detta, endast ge ett exempel. Beslutet i fjol att endast bygga ut Piteåverken var i själva verket en reträtt av regeringen för den borgerliga anstormningen mot de statliga industri-företagen.

Ty vilka fakta har vi att röra oss med? För det första är det klart bevisat, att råvarutillgångarna i Norrbotten, som jag sade redan i fjol, medger en utbyggnad av Piteverken, Karlsborgsverken och Cellulosabolagets anläggningar i Piteå. För det andra har vi den stora tillgången på arbetskraft i Norrbotten. För det tredje kan pengar uppböras till de nödvändiga investeringarna för utbyggnaden av såväl Piteverken som av Karlsborgsverken. I fjol yrkade vi på att Karlsborgsverken skulle byggas ut parallellt med Piteverken, och vi har i år samma yrkande och dessutom att man skall åstadkomma en ökning av ASSI:s aktiekapital med 20 miljoner kronor.

Vad betyder då utvidgningen av Karlsborgsverken? För det första betyder den arbete för tusentalet skogsarbetare året runt, och det är någonting att betänka. Därtill skulle den åstadkomma en ökad sysselsättning i driften vid verken och ge arbete under själva byggnationen. Vi skall inte heller glömma bort en mycket avgörande sak, nämligen att det för närvarande inte finns någon balans mellan behovet av sågtimmer och av massaved i ASSI:s anläggningar. Det är ju bekant, att ASSI har haft vissa svårigheter att åstadkomma tillräckligt med sågtimmer, beroende på att massaindustrien icke är fullt utbyggd. Detta gör att ASSI för att hålla i gång driften vid sågverken i Norrbotten måste hålla ett onaturligt stort lager av massaved, vilket givetvis utgör en belastning för bolaget. Saken ligger till på följande sätt. Om man tidigare

hade satt i gång med att bygga ut Piteverken och om man hade satt i gång med att bygga ut Karlsborgsverken, så hade vi sluppit den situation som inträdde i Töre. Det är något av en skandal att ett statligt bolag praktiskt taget skall tvingas att föra en politik som i onödan leder till en sådan katastrof som den vilken är i färd att drabba Töre.

Nå, man säger nu att man icke kan bygga ut Piteverken och Karlsborgsverken samtidigt. Man anför bl. a. samhällsekonomiska betänkligheter mot en sådan samtidig utbyggnad. Det resonemang är felaktigt och återigen felaktigt. Jag har hävdade det tidigare, och jag hävdar det här i dag. Ty staten måste ju i alla fall satsa pengar för att bereda människorna sysselsättning. I fjol satte staten in cirka 70 miljoner kronor för beredskapsarbeten i Norrbotten. Är detta förnuftigt? I och för sig är det givetvis förnuftigt att bereda folk sysselsättning genom att sätta i gång beredskapsarbeten, när ingenting annat finns att tillgå, men är det förnuftigt att huvudlinjen skall vara beredskapsarbeten? På det svarar jag nej. Det är bättre att satsa pengarna på det som är mest produktionsbefrämjande, sådant som ger varaktig sysselsättning.

Men de stora privata industrikoncernerna är som bekant motståndare till utbyggnaden. Det har de visat. Och de borgerliga partierna för deras talan här i riksdagen. Regeringen faller undan, med följd att det ännu står i det blå när utvidgningen av Karlsborgsverken kommer att ske.

En annan allvarlig sak har kommit in i bilden på den senaste tiden. Generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen gjorde ett mycket allvarligt och alarmerande uttalande för Aftonbladet den 12 april i år. Jag citerar: »Vill man ha en utjämning på arbetsmarknaden måste man alltså flytta arbetskraftsöverskottet i norr till sydligare nejder. Det betyder självfallet ett avbräck för de norrländska kommunerna i fråga om skatteunderlag, men det finns ingen återvändo.» Längre fram står det så

Ang. lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

här: »På en fråga om hur många norrlänningar som man vill ha förflyttade för att få en jämvikt på arbetsmarknaden svarar generaldirektören: — Det är svårt att spika en siffra just nu. Hittills har cirka 10 000 förflyttats under de två år vi hållit på med den uppgiften. Cirka 70 procent av dessa har varit norrlänningar. Men vi skulle vilja flytta på minst 3 000 till om det går.»

Detta bör handelsministern nog observera, eftersom han är ansvarig för ASSI:s politik i Norrbotten. Och jag måste fråga herr Näsström, herr Gillström, herr Birger Andersson och alla de andra socialdemokraterna i utskottet liksom de socialdemokratiska bröderna på norrbottensbänken: Är ni med på den huvudlinje som arbetsmarknadsstyrelsen har lanserat för att klara sysselsättningen i övre Norrland och speciellt i Norrbotten? Arbetsmarknadsstyrelsens politik måste ju ta hänsyn till regeringens politik, och jag kan inte fatta annat än att styrelsen följer regeringens intentioner.

Nu vill jag ha ett besked. Skall 2 000 norrbottningar om året flytta från Norrbotten genom en målmedveten utflyttningspolitik, välsignad av arbetsmarknadsstyrelsen och av regeringen? Står inte det i motsättning till vad socialdemokraterna säger inför valet bl. a. i Norrbotten, nämligen att näringslivet raskt måste utbyggas och att endast en socialdemokratisk valseger kan trygga detta? Om man flyttar ut 2 000 arbetare om året från Norrbotten behöver man icke bygga ut näringslivet. Och jag tror att det finns ett bestämt sammanhang mellan denna vägran att börja utbyggnaden av Karlsborgsverken och den linje i sysselsättningsfrågan, som så kraftigt har lanserats av arbetsmarknadsstyrelsen under senaste tiden, en linje som tydligen måste ha fått regeringens välsignelse. Detta är en allvarlig sak, och jag vill ha besked av utskottsledamöterna, framför allt de socialdemokratiska.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 112 i första kammaren och 130 i andra kammaren.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag skall inte många minuter fördröja den tävlan mellan representanterna för Norrbotten, som jag förmodar att kammaren tämligen omgående får höra.

Det finns bara anledning för mig att erinra om att vi redan från början motsatt oss detta projekt, att vi vidhåller den uppfattning vi givit uttryck åt och att vi följaktligen inte har något ansvar vare sig för dessa 20 miljoner eller för de miljoner i investeringsanslag som kommer att beviljas framöver. Det innebär alltså ett fullföljande av vår tidigare ståndpunkt.

Något yrkande har jag inte, då ju byggnadsarbetena där uppe pågår.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det var intressant att höra att högern inte yrkar avslag på denna punkt därför att fjolårets beslut hunnit avsätta vissa spår och ett avslag skulle föranleda svårigheter, kanske inte minst när det gäller kapitalförsörjningen.

Jag har nu i sak samma uppfattning som herr Svärd. Även folkpartiet var i fjol motståndare till det principbeslut som fattades. Vi ansåg utredningen otillräcklig; det fanns risk för att anläggningen inte skulle bli konkurrenskraftig och att beräkningarna hade gjorts för låga. Därför var vårt önskemål att en bättre utredning skulle göras innan riksdagen fattade beslut. Men av de skäl som herr Svärd anfört och för att inte orsaka svårigheter när det gäller arbetstillgången på platsen anser inte heller vi att det är möjligt att nu yrka avslag. Det rör sig ju om en ren följd av det principbeslut som riksdagen fattade i fjol.

Jag har velat göra den deklarationen, herr talman.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill också erinra om att när denna kammare förra året

Ang. lån till Aktiebolagets Statens skogsindustrier

tog ställning till dessa frågor så beslöts dels att inte i detta sammanhang bygga ut Karlsborgs bruket utan endast industrien vid Lövholmen, dels att öka aktiekapitalet med 21 miljoner och dels att sedermera återkomma till de frågor som gäller kapitaltillskottet. Det rörde sig då om ett statligt stöd på 60 miljoner, och såvitt man nu ser kommer detta att hålla; man vet ju annars ingenting om hur utvecklingen blir. Nu begäres, som man då avsåg, 20 miljoner kronor såsom amorteringsfritt lån. Detta har alltså riksdagen redan formellt bundit sig för, och jag tycker i likhet med de två senaste talarna att det inte finns anledning att särskilt gå in på dessa frågor.

Emellertid föreligger kommunisternas yrkande att man redan nu skall besluta vad man inte ville göra förra året, nämligen att sätta i gång ett fabriksbygge även vid Karlsborgs bruk. Att riksdagen förra gången nöjde sig med det ena alternativet utan att för framtiden utesluta det andra har samband med att Statens skogsindustrier självt sagt ifrån att man ville ge prioritet åt anläggningen i Piteå och att man inte bara av samhällsekonomiska utan även av tekniska och andra skäl inte ansåg sig kunna tänka på en dubbel byggnation i Norrbotten. Det var alltså i överensstämmelse med vad bolaget självt ansåg vara möjligt att genomföra som man nöjde sig med det ena företaget. Hur det kan bli med utbyggnaden av Karlsborgs bruk återstår att se. I dag är det i alla fall för tidigt att ta ställning till den frågan, och utskottet måste alltså mycket bestämt avstyrka förslaget i kommunisternas motion.

Herr Persson talar om arbetsmarknadssituationen i Norrbotten. Den frågan har ju många gånger diskuterats här i kammaren, och vi vet ju hur allvarligt läget är och vilka bekymmer kommunerna har. Jag tror inte att herr Persson är den ende som har uppmärksamheten riktad på dessa frågor. Riksdagens beslut i fjol, som nu föres vidare, syftar ju till att söka åstadkomma ökad stabilitet på arbetsmarknaden i

Norrbotten. Detsamma gäller de företag som ASSI och riksdagen i framtiden kan komma att besluta. Det är alltså inte bara herr Persson som uppmärksammar läget i Norrbotten, utan om regeringens förslag fullföljes innebär det ett steg i den riktning som han önskar.

Slutligen vill jag anmäla att i denna fråga föreligger motioner om vissa utredningar. Utskottet har inte tagit upp dem till behandling i detta sammanhang utan återkommer senare därtill, sannolikt inte förrän i höst.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i de frågor som nu föreligger.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Det var inte alls min tanke att jag skulle uppträda i denna fråga, men herr Helmer Persson uppkallade mig, och i anledning därav vill jag säga ett par ord.

Jag vill först deklarerat att jag för min del — och jag är övertygad om att även övriga kammarledamöter på norrbottensbänken fränsett herr Helmer Persson delar min uppfattning — helt och hållet stöder Kungl. Maj:ts förslag, som också är statsutskottets. Vi har inte alls några delade meningar på den punkten.

Det var ju i fjol en lång och ingående diskussion i dessa frågor, och Kungl. Maj:ts förslag är i själva verket en fortsättning av riksdagens beslut i fjol. Jag vet sannerligen inte vilken anledning herr Helmer Persson har att angripa socialdemokraterna i Norrbotten, vare sig i denna fråga eller i någon annan. Det är inte obekant för herr Helmer Persson, att vi försöker göra vårt allra bästa för att de människor som bygger och bor i Norrbotten skall få det bättre och bättre, och vi tänker säkerligen fortsätta i den riktningen.

Jag vet inte, herr Helmer Persson, om det är så lämpligt att här i kammaren träna sig för det anförande som herr Persson har tänkt hålla och skall hålla den 1 maj. Jag tycker att det vore lämpligare att herr Persson skulle stänga sig inne i sin kammare och trä-

Ang. lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier

na där i stället för att ta första kammarens dyrbara tid i anspråk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Herr Svärd och herr Lundström har nu framfört sina tidigare synpunkter, nämligen att utredningen inte är tillräcklig. Jag vill till det säga, att det har blivit en av huvudmetoderna i det borgerliga sabotaget mot de statliga industrierna.

Herr Gillström, utskottets talesman, säger att riksdagen tog ställning till denna fråga i fjol. Ja, det är riktigt. Men är det nu så särdeles starkt att hänvisa till denna formalitet och inte alls ta hänsyn till saker och ting som har inträffat och som nödvändiggör — därest man skall följa en riktig sysselsättningspolitik — att bygga ut Karlsborgsverken?

Vad har inträffat? Jo, bland annat att enligt Statens skogsindustriers beslut Törefors skulle nedläggas i vår. Då måste regeringen ingripa för att få avrättningen uppskjuten ännu en tid. Jag har här påvisat att det är en onödig gärning att lägga ned Törefors. Man kan där skapa en modern trävaruindustri, och man kan också skapa en kombination mellan Törefors och Morjärv, där kraschen nu också har inträffat. Men allt detta viftar man bort och säger, att riksdagen i fjol beslutade så och så. Talet om att detta skett i enlighet med Statens skogsindustriers egna intentioner stämmer inte, ty de ursprungliga intentionerna från Statens skogsindustriers sida var att samtidigt bygga ut Piteverken och Karlsborgsverken. Men Statens skogsindustriers styrelse hämtar ju sina råd bl. a. från regeringen. Den är därför nödd och tvungen att först ta Piteverken och sedan någon gång i framtiden, om det nu blir så, Karlsborgsverken.

Jag fick emellertid inget besked av vare sig herr Gillström eller herr Grym om hur de ställer sig till arbetsmarknadsstyrelsens huvudlinje när det gäller att lösa sysselsättningen, nämligen utflyttningen. Det var den saken ni skulle svara

på, men det har ni inte gjort. Detta spörsmål är av mycket allvarlig art. Mitt konstaterande och min fråga var inte något angrepp mot socialdemokraterna i Norrbotten. Jag tror nog att de menar ärligt, men ärligheten provas ju bland annat genom att man ger ett besked. Är ni med om utflyttning för att ordna sysselsättningen, eller skall huvudmetoden vara att bygga ut näringslivet? Det är på den punkten jag vill ha besked. Det blir nog ett dåligt förstamajtal, om herr Grym tränar in sitt tal här och säger, att vi från Norrbotten egentligen inte kan ge något besked på den här punkten utan famlar omkring och inte vet vad vi vill. Jag tror att mitt tal kommer att accepteras bättre, när jag säger att vi anser att huvudlinjen skall vara att bygga ut näringslivet och icke att enligt arbetsmarknadsstyrelsens linje flytta ut folk från länet.

Herr GRYM (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt anförande blir mycket kort!

Till herr Helmer Persson vill jag säga, att mitt förra anförande väl tog ungefär två minuter i anspråk. Jag kommer under alla förhållanden att hålla mycket längre anföranden den 1 maj på två ställen i Norrbotten. Jag är inte på något sätt rädd att komma till tals med norrbottningarna öga mot öga, jag vågar det fullt ut lika bra som herr Helmer Persson, om inte bättre.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Herr Grym frågade om orsaken till att herr Helmer Persson angrep socialdemokraterna i sitt anförande. Den saken förvånar mig inte alls. Det är nämligen så, att ju flera åtgärder riksdagen och regeringen vidtar för att ge befolkningen i Norrbotten större möjligheter till en framtida full försörjning, desto sämre går det för kommunisterna att där uppe sprida sina idéer. Det är därför helt naturligt att herr Helmer Persson i rädsla härför i dag måste ge ett överbud. Han kommer alltid att ge överbud, därför att han ser att kommunismen växer ner-

Ang. lån till Aktiebolagets Statens skogsindustrier

åt ungefär som svansen på en ko, i den mån riksdagen har tillräcklig förståelse för sysselsättningsproblemen i både Västerbotten och Norrbotten.

Inför dessa omständigheter är det därför inte alls någon förvåning över att kommunisterna i dag här i kammaren är angelägna om att ge det högsta budet när det gäller sysselsättningsproblemen i Norrbotten.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Nu skall herrarna inte gå som katten kring het gröt, utan svara på en enkel fråga! Är ni anhängare av arbetsmarknadsstyrelsens utflyttningslinje eller inte? Är det svårt att svara ja eller nej på en så enkel fråga? Det borde inte vara svårt.

Här har talats om att vi skulle ha kommit med ett överbud. Våra krav innebär inte något överbud. De ligger ju helt i linje med det socialdemokratiska programmet, enligt vilket samhället skall sörja för full sysselsättning åt människorna. Nu tycks man mena att detta inte skall gälla den rikaste landsdelen, men då måste vi ju protestera. Ånej, vi kommer inte med något överbud, vi är i gott sällskap med socialdemokraterna i Norrbotten på den punkten. Men nu fordrar jag litet konsekvens. Det har mycket stor betydelse.

Frågan om kommunisternas ställning i Norrbotten är ett mycket viktigt kapitel. Jag måste säga att det är synd att kommunisterna inte är lika starka i Västerbotten som i Norrbotten, ty om så vore fallet skulle det vara mycket bättre ställt med industriens och näringslivets utbyggnad i Västerbotten än det nu är. Att kommunisterna är starka i Norrbotten har varit en mycket betydelsefull faktor för vad som har gjorts där. Mycket har gjorts, men det måste göras ännu mer.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord som svar på herr Perssons upprepade frågor angående arbetsmarknadsförhållandena i Norrbotten.

Det måste kanske nämnas att utflyttningen av arbetskraft är en företeelse

som gäller inte uteslutande Norrbotten. Den förekommer på många olika håll inom svensk arbetsmarknad, och i de flesta fall är det nog nödvändigt att en sådan utflyttning sker, eftersom vi eljest kanske skulle bli tvungna att skaffa arbetskraft från utlandet för att fylla behoven, där arbetskraftsbrist råder. Det är möjligt att Norrbotten i det här utbytet får släppa till mer än det får igen, men i någon mån beror väl detta på att Norrbotten har en högre nativitet än andra landsdelar. Det är en befolkningstillväxt där som man har svårt att klara i det långa loppet.

Jag tror därför inte att den politik, som här tillskrives arbetsmarknadsstyrelsen, är alldeles felaktig. Vad beträffar de siffror, som här har nämnts, vet jag dock inte, om de är riktiga, och kan inte uttala mig om dem.

Vad sedan Karlsborgsverket angår var det inte bara samhällsekonomiska skäl som var avgörande för beslutet i fjol. Ett skäl var också att ASSI, såsom jag nyss sade, förklarade det inte vara tekniskt möjligt med företagets resurser att driva så stora byggnadsföretag, som det här är fråga om, på två håll parallellt. Av den anledningen — och den kanske var avgörande — ville man ta ett i sänder. Det var ASSI:s mening, och den godtogs av riksdagen genom dess beslut. Jag tror inte att herr Persson kan övertyga oss om någonting annat, hur han än vänder på den saken.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Herr Helmer Persson och jag är nog fullkomligt överens om att det inte är bra som det är i Norrbotten. Men vi skall inte heller överdriva svårigheterna. Jag tror inte vi vinner någonting med det.

Om man tänker efter finner man att vi i Norrbotten har en synnerligen väl utvecklad gruvindustri. Vi har det i Kiruna, i Malmberget, i Koskullskulle m. fl. platser. Nu skall LKAB också börja bryta malm i svappavaraområdet. I gruvindustrien i Norrbotten har flera

Ang. visst markbyte mellan kronan och Göteborgs stad

tusen kroppsarbetare sysselsättning. Vidare har vi en jämförelsevis väl utvecklad sågverksindustri. Vi har massaindustri och pappersindustri. Och herr Helmer Persson kan väl inte förneka att järnverket i Luleå inte är någon *liten* affär vare sig för staten eller för Norrbotten. Genom järnverkets tillkomst har framför allt Luleå stad och området där omkring gått en, man skulle vilja säga blomstrande tid till mötes, och detta är givetvis till lycka för hela länet.

Jag vet inte, om herr Helmer Persson har observerat det, men jag läste i dagens tidning, att ASSI nu faktiskt har satt i gång med en ny sågverksbyggnad på Seskarö, och det bör framför allt vi, som bor i östra Norrbotten, vara synnerligen glada och tacksamma för.

Jag tror för min del att det inte är klokt av oss att spänna bågen alltför hårt när det gäller att utveckla Norrbottens näringsliv eller industri. Jag är av den uppfattningen att det bästa är att vi samarbetar med statsmakterna, alltså med regeringen och riksdagen, i så gott samförstånd som möjligt. På det sättet vinner vi säkerligen i längden allra mest.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Herr Grym räknar upp vad vi vunnit med gemensamma ansträngningar, och jag vill inte förneka vad vi har vunnit. Det vore dåraktigt att förneka segrarna vi har vunnit. Varför skall man förneka dem? Men när segrarna inte är tillräckliga, måste man ju komma tillbaka, och det är ett rättvisekrav att det skall ordnas med sysselsättning.

Jag tror nog, herr Grym, att det är att skjuta över målet att tala om att vi har en väl utbyggd massaindustri i Norrbotten. Mot bakgrunden av de råvaruresurser och den arbetskraftstillgång, som finns där, har vi det inte. Jag kan nämna som ett exempel att pappersbruket i Karlsborg inte alls är utvecklat, och Karlsborgs sulfatfabrik måste byggas ut för en ökad produktion av 100 000 ton ytterligare per år, vilket är nödvändigt av driftsekono-

miska skäl och för att få balans i förhållandet mellan sågtimmer och massa-
ved, o. s. v.

Seskarö har nämnts. Jag vet att det har varit meningen att lägga ner Seskarö. (Herr Grym: Nej!) Jo; försök har gjorts från ASSI:s ledning — detta gäller också Båtskärsnäs — men det är på det sättet, att både herr Grym och jag och mina partikamrater har varit så bestämda motståndare till en sådan åtgärd, att man har inte vågat fullfölja planerna. Och detta är att notera som ytterligare en seger.

Men jag vill ha segrar som ger full sysselsättning i Norrbotten, och jag tycker att ni kunde förena er med mig och inte ställa er solidariska med arbetsmarknadsstyrelsen, vars linje herr Gillström här egentligen försökte försvara.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I:112 och II:130; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 6

Ang. visst markbyte mellan kronan och Göteborgs stad

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen medgiva att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 mars 1960

Ang. visst markbyte mellan kronan och Göteborgs stad

omförmälda avtal om byte mellan kronan och Göteborgs stad samt om överlåtelse till kronan av viss mark finge genomföras på i huvudsak de villkor som angivits i rörande bytet och överlåtelsen upprättade promemorior.

Försvarets fastighetsnämnd hade, enligt berörda av nämnden och Göteborgs stads fastighetsnämnd gemensamt upprättade promemorior, preliminärt träffat avtal om överlåtelse till Göteborgs stad av bland annat Göteborgs luftvärnsskårs etablisement och markområde. Genom avtalet hade kronan tillförsäkrats äganderätten till vissa områden — nu utnyttjade för Göta artilleriregemente — vilka kronan tidigare endast innehåft med nyttjanderätt, varjämte till kronan överlåtits de till det s. k. Holtermanska sjukhuset hörande byggnaderna.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 mars 1960 omförmälda avtal om byte mellan kronan och Göteborgs stad samt om överlåtelse till kronan av viss mark finge genomföras på i huvudsak de villkor som angivits i de rörande bytet och överlåtelsen upprättade promemoriorerna.

Reservation hade anmälts av herr *Bergman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Jag har vid denna punkt avgivit en blank reservation, och jag vill gärna redovisa några synpunkter som inte finns med i de handlingar som föreligger när vi nu skall ta ställning till denna fråga.

De förhandlingar som föregått avtalet har självfallet förorsakat många funderingar, både hos statens förhandlare och från Göteborgs stads sida. Försvarets fastighetsnämnd redovisar i propositionen 108 några skäl för att Göteborgs stad skulle vara villig att köpa den mark där Lv 6 nu ligger, och det

är skäl som alltså skulle göra det lätt för staden att sälja denna mark.

När det gäller den delen av uppgörelsen som berör A 2 föreligger inte några som helst kommentarer. Jag tycker det är skäl i att något redovisa, hur man från Göteborgs stads sida har sett på det avsnittet av uppgörelsen. Det är nämligen i den handling, som redovisar ärendet för Göteborgs stadsfullmäktige, den enda fråga som är utförligt kommenterad i anledning av det föreslagna avtalet. Där redovisas mycket noga betingelserna för den här markens disposition för framtiden, varvid man utgått ifrån vad departementschefen anförde senast 1958, nämligen: »Läget av dessa kaserner är dock redan nu långt ifrån idealiskt för ett militärt förband, och det förefaller med hänsyn till Göteborgs stads bebyggelseplanering i viss mån tveksamt om Lv 6 i längden kan kvarligga där. Jag räknar emellertid med att luftvärnsskären t. v. förläggas enligt arméchefens förslag.»

Detta är kontentan i vad departementschefen har anført och som staden utgått ifrån när den låtit staten med oinskränkt äganderätt få disponera den mark som den med, höll jag på att säga, inskränkt äganderätt har disponerat hitintills för A 2:s räkning.

Stadskollegiets förslag till stadsfullmäktige redovisar vad fastighetskontoret mycket utförligt har anført; bl. a. finns det en i dagarna framlagd generalplan för stadens utbyggnad och den utvisar, att just där Lv 6 skall ligga bör man räkna med att kunna uppföra 6 000 à 7 000 lägenheter inom en inte alltför avlägsen framtid, kanske de tio à femton år som departementschefen trott att Lv 6 skulle behöva ligga kvar på den marken.

I texten före yrkandet anför stadskollegiet följande: »I anslutning härtil får stadskollegiet, i likhet med fastighetsnämnden, understryka, att dess tillstyrkande av den föreslagna överenskommelsen om överlåtelse till kronan med oinskränkt äganderätt av den för A 2 aktuella marken vid Kviberg är grundat på den uttryckliga förutsätt-

Anslag till föreläsningar och fortbildningskurser vid högre tekniska läroverken, att förläggningen av Lv 6 till A 2:s kaserner är provisorisk.»

Jag tror inte att ärendet fullständigt redovisats utan att dessa synpunkter förts fram, även om det sker i den enkla formen av ett anförande till första kammarens protokoll.

Även om jag personligen har den uppfattningen, att de flesta skäl talar för att denna mark bör användas för annat ändamål än det som den nu kommer att användas till, har jag ingen anledning att yrka något annat än vad utskottet här föreslagit, nämligen bifall till det avtalsförslag som stadens och statens förhandlare kommit fram till. Ingen vet vad som kommer att ske. Det är, som någon vis man har sagt, svårt att spå, i synnerhet om framtiden. Detta är en fråga som kommer att få tas upp vid ett senare tillfälle.

Jag kan därför, herr talman, om inte utskottets talesman har för avsikt att framföra några andra synpunkter, bespara honom mödan att yttra sig genom att jag kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till yrkesundervisningen jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Anslag till föreläsningar och fortbildningskurser vid högre tekniska läroverk

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall

till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 269 och II: 326, till Högre tekniska läroverk: Föreläsningar och fortbildningskurser för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 269, av herr *Aman*, och II: 326, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte till nu ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 268 000 kronor.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! På punkt 6 redovisar utskottet en motion nr 269 i denna kammarare av herr *Aman*. Då herr *Aman* på grund av sammanträde med representantskapet inom TCO är förhindrad närvara här och mina åsikter i fråga om här debatterade problem helt sammanfaller med hans, skall jag be att få göra några kommentarer till denna motion.

Ett av de mest karakteristiska dragen i dagens och framtidens utbildningspolitik — åtminstone vad det gäller den rena yrkesutbildningen — måste utan tvekan vara att den utbildning som man skaffar sig i unga år måste förnyas och kompletteras. I ett dynamiskt samhälle med en accelererad teknisk och merkantil utveckling är det helt enkelt omöjligt att tänka sig, att människor i 20-årsåldern eller därunder skall kunna ges en utbildning, som svarar mot förhållandena i arbetslivet 20—30 år senare.

Om vi nu ser på ingenjörssidan, så kan man konstatera — för att ta fram några siffror om den utbildningskvantitet det gäller — att vi år 1970 här i landet kommer att ha 25 000 läroverksingenjörer, som har sin utbildning från år 1955 eller tidigare. Är det någon i denna kammarare som tror, att flertalet av dessa kommer att klara sin arbetsuppgift och föra den tekniska utvecklingen framåt genom den tekniska utbildning som de fått före 1955? Nej, det förhåller sig naturligtvis så, att deras insats är långt mer beroende av den erfarenhet de har vunnit i yrkeslivet och av den utbildning som de

Anslag till föreläsningar och fortbildningskurser vid högre tekniska läroverk

har fått i sina företag. Den undersökning, som Industritjänstemannaförbundet har gjort om utbildningsverksamheten inom de större företagen visar väl, vilken vikt man på företagarsidan ägnar vidareutbildningen av ingenjörerna — den är för dem en tvingande nödvändighet för att de skall kunna följa med den tekniska utvecklingen och för att de med svenska kvalitetsprodukter skall kunna göra sig gällande på en större internationell marknad.

Låt mig alltså säga, att mycket och kanske det mesta när det gäller vidareutbildningen av våra tekniker sker genom — och bör ske genom — den dagliga erfarenheten i yrket och genom den vidareutbildning som numera ingår som ett naturligt led i de större företagens verksamhet. Men det finns betydande områden, där sådana insatser inte räcker till. För det första har vi många av våra unga, dugande ingenjörer anställda i mindre företag, där den enskilde företagaren inte har resurser eller kanske ens intresse för att hans anställda skaffar sig den vidareutbildning som de är lämpade för och som det från mera allmänna utgångspunkter är värdefullt att de kan få. Teknikerna i de små företagen, där det inte kan anses vara något företagsintresse att de breddar eller kompletterar sin utbildning, är måhända en grupp som jag alldeles speciellt ömmar för. Vad en ökad rörlighet mellan arbetsplatserna, som främst kan nås genom en förbättrad vidareutbildning i samhällets regi, kan betyda i form av en snabbare teknisk utbildning, av en ökad frihet för vår teknikerkår och i form av större tillfredsställelse i arbetet för våra duktiga ingenjörer — vad detta kan värderas till i reda vinster i vår samhällsekonomi vill jag inte försöka värdera i kronor räknat. Jag är övertygad om att de kostnader som vi räknar med i den punkt i statsutskottets utlåtande, som nu behandlas, är fullständigt bagatellartade i förhållande till de samhällsekonomiska vinsterna, inte på lång sikt utan t. o. m. inom ett eller två år.

Men jag vill, för att övertyga kammarens ledamöter om det rimliga i den mo-

tion som väckts av herr Åman och som svarar mot en fyrpartimotion i andra kammaren, nämna att detta anslag har en alldeles speciell förhistoria. Det kom till, då överstyrelsen för yrkesutbildning inte hade tillräckliga personliga resurser för att klara av något nämnvärt på vidareutbildningens område. Det blev därför ganska mycket pengar över på de reservationsanslag som funnits för föreläsningar och fortbildningskurser. Så småningom — och alltför långsamt, tycker många — har överstyrelsen för yrkesutbildning kommit till den nivån att man har möjligheter till en någorlunda rejäl vidareutbildningsverksamhet. I år har man — genom gamla reservationer — ungefär 100 000 kronor till sitt förfogande. Dessa pengar spenderar man och spenderar väl — knappt 40 000 kronor ingår i verkligheten i form av föreläsningar som en reguljär del i de tekniska gymnasiernas undervisning. Omkring 60 000 kronor kan i år användas till egentlig fortbildning. I slutet av detta budgetår har man ätit upp sina gamla reserverade medel. Med det förslag, som nu föreligger från statsutskottets sida, ett reservationsanslag på 60 000 kronor, när man därhän, att 40 000 kronor är bundna för de föreläsningar jag talat om. Kvar står sedan drygt 20 000 kronor som — om jag inte är fel underrättad — i stort sett förbrukas genom fortsättningen av en kurs i tillämpad matematik i Luleå, som påbörjas redan under innevarande år. Det kommer över huvud taget inte att finnas plats för någon ny verksamhet på det här området, det blir inte några nya kurser, det blir långtifrån någon utrustning utan tvärtom en nedrustning, och detta på ingenjörsområdet, där vi kanske mer än på något annat fält är beroende av en snabb och omfattande expansion.

Jag vill för att belysa situationen bara nämna två exempel. Med den anslagspolitik som statsutskottet förordar, blir det, såvitt jag kan bedöma, omöjligt att anordna den kurs i byggnadsproduktionsteknik, som har förberetts och detaljplanerats och som — enligt vad jag kunnat inhämta — kan spara in mång-

Anslag till föreläsningar och fortbildningskurser vid högre tekniska läroverk

dubbelt större belopp åt statsverket bara på ett år än hela det anslag som föreslagits i herr Åmans motion. Jag vill — för att särskilt belysa de områden, där en enskild industri inte kan klara av en kvalificerad fortbildningskurs — påpeka att statliga och privata institutioner på det här området är sällsynt eniga. Det är privata och statliga företag, som direkt är berörda av jetålderns teknik. Det är nödvändigt i den tid, som vi lever i, att olika berörda intressenter — de må vara statliga eller enskilda — får sina utbildningsbehov tillgodosedda, och det här nämnda är bara ett exempel på att man långt ifrån alltid kan klara av dessa på egen hand.

Även om den allra största delen av fortbildningskurserna tar sikte på den privata industriens behov av välutbildad arbetskraft, har den offentliga sektorn ett direkt intresse av att nya kurser kommer till stånd. Men med en enkel och otillämpad matematik kommer jag till det resultatet, att statsutskottets utlåtande innebär, att någon ny verksamhet över huvud taget inte kan komma till stånd, att det här blir fråga om en direkt nedrustning på fortbildningens område för ingenjörerna.

Jag har med tillfredsställelse konstaterat, att arbetsmarknadspolitiken i det stora hela fått en alltmer framsynt inriktning. En ledande princip i vår moderna arbetsmarknadspolitik, såsom den tagit sig uttryck senast i riksdagsbeslutet i förra veckan, har varit, att det sker en ökad inriktning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna till utbildning och omskolning. Jag ser i de här berörda kurserna i viss mån en parallell till dessa omskolningskurser. De är visserligen inte något led i åtgärderna för att omplacera arbetslösa människor, men de är på samma sätt som omskolningskurserna en konsekvens av de förändringar, som vårt samhälle ständigt och i ett ökat tempo genomgår.

Det är ingen svindlande anslagshöjning som begärs i motionen. Det rör sig om drygt 200 000 kronor. Men ett bifall till utskottets hemställan skulle enligt min mening innebära, att riksdagen ac-

cepterade en försämring av den tekniska fortbildningen, att den bidrog till en minskad rörlighet för stora grupper ingenjörer så att den undandrog samhället de ökade insatser som skulle bli möjliga från dessa ingenjörers sida.

Herr Åman har i sin motion yrkat, att anslaget till föreläsningar och fortbildningskurser skall utgå med 268 000 kronor. Utskottet har i sitt utlåtande tillstyrkt ett anslag av 60 000 kronor.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört yrkar jag bifall till motionen I: 269.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Om man läser åttonde huvudtiteln på denna punkt finner man, att riksdagen för budgetåret 1957/58 anslag 62 000 kronor och att nettoutgiften blev 27 950 kronor. För budgetåret 1958/59 anslag riksdagen också 62 000 kronor, och då blev nettoutgiften 32 333 kronor. Det har alltså visat sig, att det har blivit överskott för varje år. Jag vill också framhålla, att i de många framställningar som statsutskottets andra avdelning har fått från åtskilliga håll har, efter vad jag kan erinra mig, icke i något sammanhang framförts krav på denna punkt.

Under måndagen och tisdagen hade vi också överläggningar med personer som sysslar med liknande ting, och de hade helt andra önskningar än som framförts på denna punkt. Till och med överstyrelsen för yrkesutbildning, som i högsta grad ansvarar för detta, har inte alls sådana anslagskrav som motionärerna har på denna punkt.

Jag tror att Kungl. Maj:t har avvägt detta på ett mycket lämpligt sätt, och utskottet har samma uppfattning. Vi tror att vad Kungl. Maj:t föreslagit är tillräckligt. Hur det kommer att bli ett senare budgetår är naturligtvis mycket svårt att säga, men jag har den uppfattningen att Kungl. Maj:t då kommer att se till att detta anslag ökas, om det skulle visa sig nödvändigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. understöd åt handelsgymnasier

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen I: 269; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7—9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10**Ang. understöd åt handelsgymnasier**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Understöd åt handelsgymnasier anvisa ett förslagsanslag av 3 547 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 510 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I:106) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II:118), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställdes, att riksdagen måtte besluta, 1. att statsbidrag skulle kunna utgå till treåriga handelsgymnasielinjer; 2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1961 års riksdag om förbättrade statsbidrag till handelsgymnasierna för att möjliggöra att elevavgifterna skulle kunna avskaffas; 3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1961 års riksdag om åtgärder för att främja lärarrekryteringen till handelsgymnasierna; 4. att bemyndiga överstyrelsen för yrkesutbildning att från och med budgetåret 1960/61 anordna försöksverksamhet med särskilda påbyggnadskurser i handel och för detta ändamål anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *Åman* väckt motion (I:270), vari hemställdes, att till Understöd åt handelsgymnasier måtte för budgetåret 1960/61 anvisas, utöver vad Kungl. Maj:t före-

slagit, ett förslagsanslag av 30 000 kronor till anordnande av påbyggnadskurser i handel;

dels ock en likaledes inom första kammaren av herr *Åman* väckt motion (I:271), vari hemställdes, att riksdagen vid sin behandling av nu förevarande anslag måtte uttala, att intagningen av elever vid gymnasierna från och med budgetåret 1961/62 borde avse jämväl intagning till treårig utbildning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I:270 samt I:106 och II:118, sistnämnda två motioner i vad de avsåge medelsanvisning för särskilda påbyggnadskurser i handel, till Understöd åt handelsgymnasier för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 547 000 kronor;

b) att motionerna I:271 samt I:106 och II:118, sistnämnda två motioner i vad de avsåge statsbidrag till treåriga handelsgymnasielinjer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

c) att motionerna I:106 och II:118, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om förbättrade statsbidrag till handelsgymnasierna för att möjliggöra elevavgifternas avskaffande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

d) att motionerna I:106 och II:118, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om åtgärder för att främja lärarrekryteringen till handelsgymnasierna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Pålsson*, *Jacobsson*, *Kaijser*, *Thorsten Larsson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, herrar *Nihlfors* och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under b—d hemställa,

Ang. understöd åt handelsgymnasier

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 106 och II: 118, såvitt nu vore i fråga, samt motionen I: 271 besluta, att statsbidrag skulle kunna utgå till treåriga handelsgymnasielinjer från och med budgetåret 1960/61 med högst sex dylika linjer per budgetår;

c) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 106 och II: 118, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till förbättrade statsbidrag till handelsgymnasierna för att möjliggöra att elevavgifterna skulle kunna avskaffas;

d) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 106 och II: 118, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till åtgärder för att främja lärarrekryteringen till handelsgymnasierna.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! I den stora och mycket glädjande upprustning som är i gång i fråga om vårt undervisningsväsende har tyvärr handelsgymnasierna kommit i skymundan. Man kan väl säga att det är på fyra punkter denna eftersläpning närmast förekommer.

För det första är handelsgymnasier-na till skillnad från de allmänna gym-nasierna tvååriga i stället för treåriga. Det är mycket som eleverna skall in-hämta, och det är omöjligt att utöka kurserna. Redan det som nu finns på schemat innebär för eleverna en arbets-börda som anses vara ganska, för att inte säga mycket påfrestande.

För det andra innebär det förhållan-det, att handelsgymnasierna är tvååriga i stället för treåriga och alltså inte kan ha de utökade kurser de borde ha, att eleverna efter utbildning vid handels-gymnasium inte utan vidare har behö-righet för inskrivning vid universitet och att de alltså där inte kan skaffa sig vidare utbildning.

För det tredje har handelsgymnasier-na mycket dryga elevavgifter till skill-nad från de flesta andra skolor.

För det fjärde är lärarna vid handels-

gymnasierna i en väsentligt sämre ställ-ning än lärarna vid de allmänna gymna-sierna, vilket gör att lärarrekryteringen till handelsgymnasierna i hög grad för-svåras.

Detta är ju inte någon särdeles ny upptäckt, utan redan handelsutbildnings-kommittén konstaterade 1950 att de två-åriga handelsgymnasierna borde för-vandlas till treåriga gymnasier. Det har på handelsn område kommit till så myc-ket nytt och som också måste anses va-ra mycket nödvändigt, som de nuvaran-de handelsgymnasierna inte kan svara för. Utredningen pekar bl. a. på att man inte kan få utbildning för mera själv-ständiga poster inom det merkantila om-rådet, att distributionsfrågornas allt större roll inte kan beaktas, att de före-tagsekonomiska ämnena borde få en av-sevärt starkare ställning än de har vid våra nuvarande handelsgymnasier o. s. v. Detta fördes vidare av överstyrel-sen för yrkesutbildning, som år 1957 föreslog en reform på detta område så att vi skulle få till stånd treåriga han-delsgymnasier.

Nu vore det väl orätt att säga att intresset för en reform på detta område enbart ligger hos motionärerna och re-servanterna. Departementschefen själv uttalar, att enligt hans mening starka skäl kan sägas tala för en reformering av bestämmelserna rörande handelsgym-nasierna. Men han förklarar att han av hänsyn till det berömda »statsfinansiella läget» inte nu har kunnat komma med ett förslag till en sådan reform. Och även utskottet understryker hur välgrundad tanken är att man så snart som möjligt skall försöka få till stånd treåriga han-delsgymnasier.

Nu har jag jag under hand fått kännedom om att det här kanske är något på väg mycket snart och att det kanske till och med skulle gå snabbare än vad re-servanterna har tänkt sig. I reservatio-nen föreslås ju att man så att säga skulle gå etappvis fram, men det är självklart, att både motionärer och reservanter in-te har något som helst att invända mot att en sådan reform genomföres snab-bare än vad de hade vågat hoppas på.

Ang. understöd åt handelsgymnasier

Om detta bekräftas, yrkar jag visserligen, herr talman, bifall till reservationen, men jag kommer inte att begära någon votering på denna punkt.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag har nyss i samband med behandlingen av anslaget till fortbildningskurser vid de högre tekniska läroverken påpekat hur angeläget det är att vi fäster större vikt vid vidareutbildningen på alla områden. Detta gäller på det merkantila området likaväl som på det tekniska. Några påbyggnadskurser vid handelsgymnasierna förekommer inte, och överstyrelsen för yrkesutbildning, som vill ha en sådan verksamhet till stånd, har begränsat sina krav till 30 000 kronor i sina petita.

Det finns ingen anledning att upprepa vad jag här tidigare sagt om vidareutbildningen över huvud taget. Jag vill i det sammanhanget endast påminna kammarens ledamöter om att flertalet av de ekonomer, som nu är yrkesverksamma, fått sin utbildning vid handelsgymnasierna vid den tid då begrepp som kontorsautomation ännu inte var präglande. Jag vill också peka på att många av dem som fått sin utbildning vid handelsgymnasierna numera har sin yrkesverksamhet inom statlig och kommunal förvaltning, och de har under sin studietid vid handelsgymnasierna knappast mer än snuddat vid det speciella redovisningsproblem som möter på den offentliga sektorn. Det belopp, som överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit och som herr Åman har anslutit sig till i sin motion, tycker jag egentligen är alltför blygsamt i förhållande till det verkliga behovet. Då det emellertid på denna punkt inte föreligger någon reservation, avstår jag från att ställa något yrkande.

Herr Åman har vidare i en motion under denna punkt föreslagit, att riksdagen nu skulle uttala att intagningen av elever vid handelsgymnasierna från och med budgetåret 1961/62 skall avse också intagning till treårig utbildning. Det är ett krav, som har varit aktuellt

under många år och som för varje år gör sig gällande med allt större styrka. Det är nödvändigt, att handelsgymnasierna får samma ställning som övriga gymnasielinjer redan av det skälet, att det från arbetsmarknadssynpunkt är angeläget att handelsgymnasierna kan locka till sig studielämpliga ungdomar.

För närvarande förhåller det sig så, att examen vid handelsgymnasium inte berättigar till tillträde vid universiteten och vid de flesta högskolorna. I den stora universitetspropositionen har ecklesiastikministern föreslagit, att ekonomutbildning skall meddelas även vid universiteten i framtiden. En förutsättning för att gymnasie- och universitetspolitiken skall flyta samman på ett naturligt sätt är naturligtvis då, att handelsgymnasisterna skall kunna gå vidare till den högre ekonomutbildningen.

Statsutskottet har i sitt utlåtande funnit förslaget välgrundat men anser, att det statsfinansiella läget inte medger att förslaget nu genomförs. Hänvisningen till det statsfinansiella utrymmet innebär ju egentligen ingenting annat än att denna fråga av statsutskottet getts en lägre grad av prioritet än andra krav.

För min del finner jag att det kanske inte är lämpligt att börja med treåriga gymnasier redan i höst. Yrkesvägledningen och ungdomarnas val av gymnasielinjer för det kommande läsåret är väl i stort sett ett passerat faktum. Jag fäster så stor vikt vid att den treåriga handelsgymnasieutbildningen skall få en riktig start, att jag är tveksam om ett beslut om en reform med så kort tidsintervall är lämpligt. Jag utgår emellertid från att prövningen av denna fråga vid höstens budgetarbete skall bli så gynnsamt, att vi i januari nästa år skall kunna se ett förslag från ecklesiastikministern som innebär att önskemålet om treåriga gymnasielinjer från läsåret 1961/62 skall kunna realiseras.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är ~~alldeles~~ riktigt att jag i årets huvudtitel ~~strukit~~ under att mycket starka skäl talar för en re-

form av handelsgymnasierna. Det torde också framgå av den nu framlagda universitetspropositionen att hela gymnasiepolitiken måste tas upp till översyn för att få till stånd en bättre samordning med universitet och högskolor.

Att denna reform inte har kommit fram i år har alldeles klart angivits vara föranlett av statsfinansiella skäl. Självfallet får denna avvägning ses mot bakgrunden av hela anslagsgivningen på åttonde huvudtitelns område. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att yrkesutbildningen icke något år fått så stora nya anslag som i år. Det är anledningen till att denna reform inte har kunnat tränga sig fram i allra första rummet.

När det gäller själva handelsutbildningen måste det väl ha varit en riktig bedömning att i första hand söka satsa på en vidgad bas för nyintagningen. Det har inneburit att vi lagt fram förslag om en anslagshöjning beträffande handelsgymnasierna med 510 000 kronor, vilket innebär bland annat en utökning med åtta nya statsunderstödda klassavdelningar och två nya statsberättigade handelsgymnasier.

Men reservationen är — vilket jag tidigare har uttalat i andra kammaren — ganska farlig ur vissa synpunkter. Den binder nämligen utvecklingen till ett minimiprogram: högst sex treåriga linjer under de närmast kommande tre eller fyra budgetåren. När vi i departementet och i regeringen har diskuterat denna reform har det rört sig om helt andra dimensioner. Det har självfallet gällt statsbidrag till treåriga linjer vid samtliga tjugotre statsbidragsberättigade handelsgymnasier. Då får emellertid reformen något större ekonomiska proportioner. Dessutom måste hela läroorganisationen komma med i bilden. Jag vill till denna kammars protokoll — liksom jag gjort till andra kammarens — med civilministerns goda minne läsa in skrivningen i ett protokoll som är upprättat mellan läroorganisationerna å ena sidan och civilministern å den andra: »Frågan om att föra in rektors- och lärartjänsterna vid han-

Ang. understöd åt handelsgymnasier
delsgymnasierna under statens allmänna avlöningsreglemente skall bli föremål för ytterligare utredning inom sådan tid, att eventuella förslag härom skall kunna föreläggas 1961 års riksdag under dess vårsession.»

Jag hoppas att kammarens ledamöter har klart för sig att denna reform ligger högt uppe vid bedömningen av angelägenheten. Jag tror att ett bifall till reservationen på denna punkt skulle vara en black om fena för den fortsatta utvecklingen och det fortsatta reformarbetet när det gäller handelsgymnasierna.

Herr KALJSER (h):

Herr talman! Jag vill bara ifrån vårt håll understryka att en förbättrad undervisning vid handelsgymnasierna anses vara av en stor angelägenhetsgrad.

För oss ter det sig framför allt så, att inte endast möjligheten att fortsätta studierna vid universitetet är viktig utan även att nödvändigheten av att skaffa en bättre språklig utbildning vid denna typ av utbildning är mycket angelägen i ett läge då våra affärsförbindelser med utlandet kommer att öka i hög grad.

Jag ber i övrigt att få instämma i vad herr Andersson har framfört.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Efter ecklesiastikministerns deklaration tror jag inte att det finns mycket att tillägga.

Jag skulle bara vilja erinra om hur detta anslag har utvecklats under de senaste fyra åren. Vi hade 2 079 000 kronor 1957, 2 606 000 kronor år 1958, 3 037 000 kronor år 1959 och 3 547 000 kronor år 1960. Det har skett en ökning i ganska rask takt. Jag tror att vi tillsammans är glada över den deklaration som ecklesiastikministern har gjort här. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställ-

Ang. bidrag till bergsskolan i Filipstad

las särskilt angående varje moment av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a hemställt.

Vidare gjordes i fråga om ettvarvt av momenten b, c och d propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarade.

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12**Ang. bidrag till bergsskolan i Filipstad**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 264 och II: 210, till Bidrag till bergsskolan i Filipstad m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 95 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 264, av herr *Källqvist m. fl.*, och II: 210, av herr *Ståhl m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidraget för upprätthållande av bergsskolan i Filipstad skulle för nästa budgetår utgå med sammanlagt 223 344 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Kaijser* och *Nihlfors*, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 264 och II: 210, till Bidrag till bergsskolan i Filipstad m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 223 300 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Kammaren har tidigare haft anledning att diskutera frågan

om bidrag till bergsskolan i Filipstad, men det har inte lett till några resultat.

För mig är detta främst en rättvisefråga. Jag anser att det är orimligt att denna skola skall ställas i särklass i förhållande till en rad andra liknande skolor. Kammaren kommer strax härafter att få ta ställning till bidrag till bl. a. textilinstitutet i Borås och Lennings tekniska institut i Norrköping. Jag tycker nog att det vore rimligt att bergsskolan i Filipstad kom i samma ställning som dessa skolor.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror inte det tjänar något ändamål att nu ta upp någon längre diskussion om denna fråga, utan med hänvisning till utskottets skrivning ber jag att helt kort få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag vill först instämma med herr Andersson däri, att det ökade anslaget till bergsskolan i Filipstad är att betrakta som ett rättvisekrav. Vi från Värmlands län har varit framme om den saken flera gånger. Det tyder på att vi är litet envisa, och vi tycker att vi har skäl att vara det av den anledningen, att denna skola är relativt billig, för att inte säga mycket billig för staten att driva.

Skolan får ju ett mycket stort bidrag från Jernkontoret, men om staten fortsätter att vägra skolan ett, som vi tycker, rättvist ökat bidrag, kan man befara att Jernkontoret inte kommer att vara lika generöst som hitintills.

Från utbildningssynpunkt har denna skola en mycket stor betydelse. Det är faktiskt den enda skolan här i vårt land, där man har utbildning av ingenjörer på mellanstadiet. Till detta kan jag lägga att skolan f. n. är tvåårig. Det betyder att språkundervisning vid skolan är helt obefintlig — man utbildar alltså ingenjörer för bergshanteringen utan att de

Om statsbidrag till inbyggda skolor inom handelsns område

får läsa vare sig svenska, tyska eller engelska. Om skolan finge det ökade statsbidrag, som man här äskat, är det meningen att öka undervisningstiden, så att även dessa viktiga ämnen kan få plats på skolans schema.

Det är alldeles riktigt att även här gäller det pengar, men jag tror det är ytterligt svårt att få fram exempel på en yrkesskola, där utbildningen drivs så billigt som vid bergsskolan i Filipstad. Vi har nyss behandlat handelsgymnasier, och jag vill vädja till ecklesiastikministern att i det sammanhanget också titta på denna fråga. Här har man ett tvåårigt gymnasium, på samma sätt som man hittills haft i fråga om handelsgymnasierna. Man kan räkna med att få ett välvilligt bedömande när det gäller handelsgymnasierna, och då tycker jag att denna skola i Bergslagen borde få komma med av bara farten.

Det är alldeles riktigt att utskottet skrivit välvilligt, men jag har en känsla av att man skriver alltmer välvilligt bara för att slippa bråk från någon sida. Välvilligheten blir så småningom, tycker jag, litet värdelös — även om jag naturligtvis är tacksam för att utskottet inte skrivit i motsatt riktning.

Jag tror att detta inte är ett rent värmeländskt intresse. Från denna skola utexamineras unga män, som inte endast går till bergshanteringen. I stort sett räknar man med att bara 60 procent går dit, de andra går till andra områden, där man alltså har nytta av denna utbildning.

Herr talman, jag ber att med dessa motiveringar få yrka bifall till reservationen vid punkten 12 i statsutskottets förevarande utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Kajser* (h).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra pro-

positionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 13—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16**Om statsbidrag till inbyggda skolor inom handelsns område**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1960/61, meddela de bestämmelser, som kunde föranledas av vad departementschefen föreslagit rörande statsbidrag till inbyggda skolor för huslig utbildning, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande föreningen Handarbetets vänner meddela beslut i fråga om förhöjt statsbidrag m. m. i enlighet med vad departementschefen anfört, dels ock till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de likalydande motionerna I: 106, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 118, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag skulle kunna utgå till inbyggda skolor även inom handelsns område;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eskilsson* (I: 368) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Darlin* och *Magnusson* i Tumhult (II: 476), i vilka hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1960/61, meddela de bestämmelser, som kunde föranledas av att till statsbidragsberättigade inbyggda skolor och företagsskolor finge räknas även sådana som rörde handels- och kontorsområdet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från

Om statsbidrag till inbyggda skolor inom handelsns område

och med budgetåret 1960/61, meddela de bestämmelser, som kunde föranledas av vad departementschefen föreslagit rörande statsbidrag till inbyggda skolor för huslig utbildning;

b) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande föreningen Handarbetets vänner meddela beslut i fråga om förhöjt statsbidrag m. m. i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört;

c) att motionerna I: 368 och II: 476 samt I: 106 och II: 118, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

d) att riksdagen måtte till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Pålsson, Jacobsson, Kaijser, Thorsten Larsson, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, herrar *Nihlfors* och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under c hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 106 och II: 118, såvitt nu vore i fråga, samt I: 368 och II: 476, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag måtte föreläggas riksdagen om statsbidrag till inbyggda skolor inom handelsns område.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort på denna punkt.

Statsrådet sade i sitt anförande nyss att det mest angelägna just nu varit att bredda undervisningen på handelsns område. Här finns nu möjlighet till en ytterligare breddning genom att gå med på att det som nu skall gälla för yrkesutbildning på det husliga arbetets område också skall gälla för inbyggda skolor och företagsskolor inom handelsns område. Vi tycker att det vore på sin plats att denna sak kommer med i detta sam-

manhang, i varje fall så att riksdagen nu fattar ett principbeslut.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra om vad departementschefen framhållit på sidan 13 i statsutskottets utlåtande. Jag tror att det är tillräckligt i detta sammanhang.

För egen del är jag glad över den utveckling som har skett på detta område. Det har ju här skett en frammarsch, som man knappast vågade hoppas på bara för fyra å fem år sedan.

Beträffande handelsns område torde det förtjäna att närmare undersökas hur det hela kan organiseras och vilka områden som lämpligen bör medtagas. Jag är övertygad om att en sådan undersökning kommer att ske ifrån departementets sida.

Jag tror att vi tryggt kan bifalla statsutskottets utlåtande på denna punkt, till vilken jag yrkar bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 77 punkten 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställen med den ändring, som förändrades av bifall till den vid punkten angivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 17—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21**Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson* (I: 56) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 67), i vilka hemställts, för det första att riksdagen måtte besluta, att hantverksmästare, som åtog sig utbildning av lärlingar, skulle erhålla ett statsbidrag av 2 000 kronor för en fullständig utbildning om minst tre år och ett kurs-tillägg av 1 200 kronor, därest lärlingen bereddes möjlighet att under betald arbetstid genomgå teoretisk utbildning, samt för det andra att det ökade bidrag, som detta föranledde utöver det före-

slagna beloppet av 1 690 000 kronor till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., måtte täckas genom ianspråktagande av medel ur femte huvudtiteln: »För arbetslöshetens bekämpande»;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Mattsson* (I: 364) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl. (II: 472), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag om 2 285 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, i vad de avsåge bidragsbeloppen för lärlingsutbildning, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 364 och II: 472, i vad de avsåge antalet bidragsrum, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört;

c) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, i vad de avsåge medelsanvisningen till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Pålsson, Jacobsson, Kaijser, Thorsten Larsson, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson*, herrar *Nihlfors* och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a och c hemställa,

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, samtliga motioner såvitt nu

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

vore i fråga, besluta att höja bidragsbeloppen för den lärlingsutbildning, som påbörjades från och med den 1 maj 1960, grundbidraget till 2 000 kronor och kurstillägget till 1 200 kronor;

c) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 56 och II: 67 samt I: 364 och II: 472, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 780 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Denna fråga om främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare är ju inte dagsfärsk för kammaren, utan den är en sak som vi har återkommit till under flera år. Det är därför väl inte så angeläget, i varje fall inte från min synpunkt sett, att gå närmare in på frågan, särskilt som jag vet att också andra kommer att ta upp frågan till belysning.

Motiveringen till att man på detta sätt återkommer år efter år är ju helt enkelt den, att det inte finns tillräckligt med utbildningsplatser för ungdomen. Även om man måste erkänna att det på detta område på senare år har gjorts oerhört mycket och att centrala verkstadsskolor och andra yrkesskolor har inrättats i stor utsträckning, så är det ju ändå alltså på det sättet, att en hel del ungdomar har mycket svårt att skaffa sig en yrkesutbildning, och lärlingsutbildningen är en från statsverkets synpunkt mycket billig väg att få en sådan utbildning till stånd.

Men för att den skall komma till stånd fordras det ju att båda parterna skall vara överens. Det skall inte bara vara så, att ungdomarna är villiga att få utbildning, utan man måste ju också stimulera hantverksmästarna att ta emot dessa ungdomar. Erfarenheten tycks visa att de bidrag, som hantverksmästarna hittills har fått, inte är tillräckligt stimulerande, och därför föreslås det ånyo i årets reservation att man skall höja

grundbidraget till 2 000 kronor och kurstillägget till 1 200 kronor.

Jag ber, herr talman, med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av den motion — nr I: 56 — som jag har lämnat i denna kammare och som behandlar just denna fråga.

Den tidigare behandlingen här i kammaren av anslagen till yrkesskolväsendet gör det överflödigt för mig att utförligare framhålla yrkesutbildningens betydelse.

Utskottet har i redan behandlade punkter av det föreliggande betänkandet följt departementschefen och hemställt bl. a. om en höjning av driftbidraget till centrala yrkesskolor med 3,5 miljoner till i runt tal 21,4 miljoner kronor och av driftbidraget till lokala yrkesskolor med 25 miljoner till 80 miljoner kronor. Kammaren har inte haft något att invända mot dessa förslag till bidragsökningar. Utbyggnaden av yrkesskolväsendet har således i år liksom tidigare under de senaste åren varit föremål för både regeringens och riksdagens välvilja, och det hälsar vi inom hantverket och den mindre industrien liksom näringslivet i övrigt med tillfredsställelse.

Trots statsmakternas betydande insatser på detta område är bristen på elevplatser emellertid mycket stor. Många av de ungdomar som söker sig till yrkesskolorna måste som bekant avvisas. Det rådande underskottet på elevplatser framgår av en nyligen företagen utredning i Gävleborgs län. Där finns för närvarande 1 780 elevplatser inom yrkesutbildningsområdet, och utredningen visar att det vore önskvärt med en fördubbling av detta antal, alltså till 3 500. Det betraktas som ett minimiprogram. Utredningen understryker dessutom sambandet mellan yrkesutbildning och arbetslöshet bland ungdomen. Av det utredningsmaterial som föreligger och som arbetsförmedlingarna lämnat kan utlä-

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

sas att 22 procent av alla arbetslösa utgjordes av ungdom under 18 år. Samtidigt råder det brist på yrkesutbildad arbetskraft.

Detta är bara ett typexempel på hur förhållandena är även i andra delar av vårt land, och det understryker behovet av ökat antal utbildningsplatser.

Men, herr talman, en utbyggnad av yrkesskolväsendet är ju inte enda sättet att få bukt med denna underbalans inom yrkesutbildningen. Den utbildningskapacitet som finns inom näringslivet måste, anser jag, i högre grad än vad som nu sker tas i anspråk. Den måste aktiviseras, och företagen måste stimuleras till medverkan. Det är då, enligt vad vi inom hantverket anser, angeläget att i större utsträckning satsa på lärlingsutbildningen hos hantverksmästarna. Det är en kvalitativt god utbildning, som liksom inom yrkesskolorna följer med omsorg utarbetade läroplaner och i regel slutar med ett utlärningsprov. Yrkesförbunden inom vårt område har i samarbete med de anställdas fackföreningar utarbetat detaljerade läroplaner och föreskrifter i övrigt, som skall vara vägledande för både mästaren och lärlingen under utbildningens gång. Denna verksamhet har bedrivits inom Sveriges hantverks- och småindustriorganisation och yrkesförbunden, och den bedrevs där långt innan det allmännas intresse för yrkesutbildning vaknade.

Utbildningen på hantverksmästarverkstäderna är även väl anpassad till det aktuella behovet. Eleven har under lärotiden god kontakt med produktionen. Han går inte enbart i en skola utan är samtidigt en kugge i produktionen. Kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning framhåller i sina riksdagspetita följande beträffande utbildningen hos hantverksmästarna: »Överstyrelsen vill med skärpa framhålla den stora vikten av att denna form av yrkesutbildning inte minskar. Lärlingsutbildningen är en ur rent ekonomisk synpunkt billig skolform. Det är också av stor samhällsekonomisk vikt, att vi i största möjliga utsträckning kan ta i anspråk den stora

fond av yrkeskunnande, som finns inom hantverket och den mindre industrien.»

Tidigare har det ju varit så, att företagen själva och kommunerna i allt väsentligt bekostat yrkesutbildningen. Under det sista decenniet har emellertid en viktig förskjutning i fördelningen av kostnaderna ägt rum. Det är en tredje part — staten — som påtagit sig ett allt större ansvar för ungdomens utbildning och tagit en successivt stigande del av kostnaderna härför. Denna utveckling bör även i högre grad än hittills få göra sig gällande inom den gren av yrkesutbildningen som det här är fråga om. Visserligen har utskottet här visat på att ökningen av anslagen till utbildningen på mästarverkstäder varit stor under de gångna åren. Jag vill dock i det sammanhanget framhålla att bidraget till hantverksmästarna, alltså 1 500 kronor till den praktiska utbildningen och 1 000 kronor i kurstillägg, har stått stilla under ett antal år, under det att anslagen till yrkesutbildningsväsendet i övrigt har stigit. Jag tror att ett ökat bidrag till denna form av utbildning i hög grad skulle stimulera företagarna att ta lärlingar och därmed hjälpa till att avlasta yrkesskolväsendets behov av ökat antal elevplatser.

Låt mig än en gång understryka, herr talman, att detta är en för staten ekonomiskt mycket fördelaktig form av yrkesutbildning. Varje elev hos en hantverksmästare kostar det allmänna endast en bråkdel av vad en elev på en yrkesskola kostar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Varje vår under de sista fem, sex åren har vi haft en ingående diskussion om just denna punkt, och det är därför befogat att i korta ordalag redogöra för utvecklingen på detta område.

Till detta ändamål anslog riksdagen för budgetåret 1955/56 450 000 kronor, året därpå 930 000 kronor, året därpå

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

1 325 000 kronor, året därpå 1 400 000 kronor och i föl 1 690 000 kronor, och nu äskas samma belopp.

Jag vill med detta framhålla, att det knappast är något anslag i den tjocka åttonde huvudtiteln, som har rönt en sådan välvilja som detta anslag. På den punkten har vi varit överens, så det är inte mycket att säga därom.

Jag beklagar, herr talman, att inte snabbprotokollet från andra kammarens diskussion på denna punkt i onsdags föreligger. Jag lyssnade till den diskussionen, och jag måste säga att en så våldsam överdrift som representanterna för reservationen där kom med, det har jag sällan upplevat. Man fick bl. a. höra att eleverna i yrkesskola skulle kosta samhället 15 000 à 20 000 kronor per år. Den uppgiften är ju fullständigt horribel, men de ärade kammarledamöterna kan själva läsa den i protokollet, om man inte justerar det uttalandet; jag är nästan rädd för den saken. Nå, detta har kanske inte så mycket med själva frågan att göra.

Det är obestridligt att denna utbildningsväg är god — det är inte om den saken vi tvistar. Den har stora fördelar, och den ställer sig billigare än skolutbildning av eleverna; den saken är också uppenbar, även om man inte går till sådana överdrifter för att visa det som man gjorde i medkammaren. På de punkterna tror jag att vi kan vara överens.

Men alla som är förtrogna med dessa frågor vet också att utbildningsvägen har vissa nackdelar, och de kommer att framträda ännu mera framdeles. De flesta hantverksmästarna har inte möjlighet att ge yrketeoretisk utbildning, utan de elever som går denna väg får ofta avstå från den viktiga delen av utbildningen. Men den yrketeoretiska utbildningen blir mer och mer nödvändig allteftersom vårt näringsliv kompliceras.

En del av eleverna vill, här som på många andra områden, fortsätta sin utbildning t. ex. för att bli yrkeslärare, och det kommer i framtiden att möta svårigheter om de inte har fått yrketeoretisk utbildning. Jag vill poängtera

dess förhållanden, då jag tror att ungdomarna själva rätt snart kommer underfund med skillnaden.

Därmed vill jag inte på något sätt förklara denna utbildning. Många gånger är den mycket god, och den har kanske en fördel framför skolutbildningen så tillvida att ungdomarna snabbare kommer in i det praktiska arbetslivets speciella rytm, något som också är av stort värde i detta sammanhang. Som alla vet finns det ju möjligheter att ge sig in på denna linje, om hantverksmästaren ordnar så att eleven kan få yrketeoretisk utbildning. Då utgår det särskilda anslag varom talas på denna punkt. Jag tror att man kan säga, att utvecklingen av denna linje har gått hand i hand med utvecklingen av skolutbildningen när det gäller yrkesundervisningen. Vi behöver båda grenarna, det är inte tu tal om den saken.

Tyvärr har det visat sig att anslaget inte helt utnyttjats under vissa av de år jag räknade upp. Intresset har inte varit tillräckligt stort. Nu förstår jag att reservanterna säger, att det i sin tur beror på att anslaget varit relativt lågt. Jag vill inte förneka att detta i vissa fall kan vara riktigt, men å andra sidan tror jag att hantverksmästare och småindustriföretagare ibland säger att de hellre ser att ungdomarna utbildar sig i skola. Rationaliseringen och den hektiska arbetstakt som nu förekommer har gjort det rätt svårt, säger de i varje fall många gånger, att ta hand om fullständigt okunniga elever. Det har skett en väsentlig omsvängning på detta område.

När vi på sin tid utredde dessa problem hade jag nöjet att samarbeta bl. a. med herr Stefansons fader, och ett av de problem som vi då dryftade var just vilken väg man borde gå. Vi kom överens om att båda vägarna var nödvändiga, och jag tror att vi också i fortsättningen kommer att få anlita bägge vägarna. Men jag har velat anföra detta just med hänsyn till att ungdomarna inte själva så småningom skall behöva säga sig, att det kanske hade varit en större fördel om de fått en direkt skol-

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

utbildning. De unga bör vara på det klara med dessa ting.

Sammanfattningsvis kan jag säga att lärlingsutbildning hos hantverksmästare ställer sig billigare. Jag tror inte att någon förnuftig människa vill förneka det. Den andra utbildningslinjen har också vissa fördelar. Glädjande nog har en rekordartad utveckling ägt rum på området — ja, man kan faktiskt tala om ett jordskred bara under de senaste fem åren — och jag skulle tro att första kammarens samtliga ledamöter känner tillfredsställelse över denna utveckling.

Utan att på något sätt vilja förringa värdet av lärlingsutbildning hos hantverksmästarna har jag alltså ansett mig skyldig att framhålla dessa synpunkter, herr talman, och jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för de positiva tongångar beträffande hantverksutbildningen som vi nu fått höra. Jag är fullt överens med utskottets talesman när han säger att vi måste beträda båda vägarna, driva både yrkesskolutbildning och utbildning inom näringslivet, för att kunna ge en bra skolning åt de ungdomar som söker sig till de praktiska yrkena.

Jag vill sedan säga några ord om yrkesmästarnas möjligheter att ge teoretisk utbildning. Dessa möjligheter är kanske för närvarande inte lika goda som yrkesskolornas, men vi arbetar inom våra yrken mycket hårt på att få fram goda former även för den teoretiska utbildningen. Jag vill påstå att vi inom vissa yrken, där utbildningen är väl ordnad, kommit lika långt som man gjort inom yrkesskolväsendet. Jag kan ta som exempel två yrken, som jag känner väl till, nämligen optikeryrket och urmakaryrket. I en växelverkan mellan utbildning på mästarverkstad och yrkesskola, som vi driver i egen regi — men med statsbidrag — och framskapad på eget initiativ, får ungdomarna en god både praktisk och teoretisk utbildning. Jag anser — och jag har en del erfaren-

heter från yrkesutbildning inom hantverket — att det är en mönsterutbildning och ett exempel på hur utbildningen inom hantverksyrkena och även på andra områden skall bedrivas när den är som bäst. Jag tror därför, herr talman, att man inte kan tala om en lägre standard beträffande vare sig den praktiska eller teoretiska utbildningen när det gäller mästarutbildningen inom de yrken som har det ordnat på det sättet.

För övrigt vill jag säga att vi för närvarande diskuterar metoderna för den teoretiska utbildningen av elever på mästarverkstäder. Vi anser att man bör kunna komma till ett gott resultat genom att yrkesförbunden i samarbete med kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning utarbetar korrespondenskurser och kompendier för sådan utbildning.

Till slut vill jag framhålla att anslaget i år föreslås höjt med 90 000 kronor. Om man jämför denna summa med de 25 miljonerna till de lokala yrkesskolorna och de 3,5 miljonerna till de centrala skolorna, framstår ju ökningen som mycket liten.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller helt och hållet med avdelningens ordförande om att det idealiska givetvis är att ungdomarna får en god både praktisk och teoretisk yrkesutbildning. Även om det nu råkar vara så, att en del hantverksmästare inte har möjlighet att ge denna teoretiska utbildning, måste det väl ändå vara bättre att ungdomarna får den praktiska utbildningen i stället för att de inte får någon utbildning alls, vilket ju många gånger blir fallet om inte hantverksmästarna tar emot dessa ungdomar för utbildning.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Efter de tidigare anförandena i detta ämne av synnerligen sakkunniga personer har jag inte mycket att tillägga.

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

Även jag är glad över avdelningsordförandens mycket positiva inställning och hans påpekande att man behöver gå fram på båda linjerna och således ha utbildning både i yrkesskolor och hos hantverksmästare. Han medgav också att det är en billig utbildning för statsverket. Även om man stannar vid belopp som är häften så stora som de överdrivna siffror som skall ha lämnats i andra kammaren, är det dock betydligt mera än vad utbildningen hos hantverksmästarna kostar. Jag har hört talas om en verkstadsskola, där man räknar med att utbildningen skulle gå till 8 000 kronor pr elev och år.

I detta sammanhang skulle jag också kunna säga, att det inte bara är reservanter som justerar sina yttranden i snabbprotokollen; det hade jag en viss erfarenhet av när vi behandlade åttonde huvudtiteln förra året.

Vidare vill jag framhålla att det ju finns olika uppgifter om hur lärlingarna är både i sin verksamhet och när de kommer ut i sitt arbete. Efter vad jag har hört finns det vissa mästare, som tycker att de ungdomar som har fått sin utbildning i den rätta miljön på ett mycket bättre och snabbare sätt anpassar sig till arbetet än de ungdomar som kommer direkt från en skola.

Jag vill ännu en gång uttrycka min tillfredsställelse över den positiva inställning som avdelningsordföranden har i denna fråga, men jag tror ändå att det är riktigt att yrka bifall till reservationen. Den omständigheten att man under 1958/59 bara hade 733 bidragsrum av 900 möjliga besatta beror säkert till mycket stor del på att mästarna anser att de inte får tillräcklig ersättning.

Jag var också mycket glad över att höra herr Stefansons uttalande att man håller på att försöka utarbeta och förbättra den teoretiska undervisningen. Hittills har det ju varit mycket svårt att ordna den. Enligt vad jag har hört är det bara en enda som hittills har fått det extra kursbidrag, som ges till dem som går minst 320 timmar vid en yrkesskola, som står under överinseende av överstyrelsen för yrkesutbildning. Det är tråkigt,

men det sägs att det inte finns plats i yrkesskolor för att eleverna skall få den teoretiska undervisning som de skall ha för att kursbidraget skall utbetalas.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill instämma med herr Stefanson på en punkt, nämligen att optiker- och urmakarutbildningen här i landet är mycket väl ordnad. Sedan lång tid tillbaka har man haft den mycket goda skolan i Borensberg. Men jag vill erinra om även där blir det fråga om en växelutbildning. Eleven arbetar en viss tid hos urmakaren-optikern, och sedan åker han in till skolan under en annan del av året. På samma sätt har vi det ordnat på många andra områden, men där är det skolan som skickar ut eleverna. I Stockholms stad har t. ex. skett en enorm utveckling i det avseendet. Eleverna är fast inskrivna i yrkesskolan men skickas ut till olika mästare och arbetsplatser för att få en sådan växelutbildning. Därmed är det sörjt just för den yrkesteoretiska utbildningen, och mot det systemet finns alltså ingenting att invända, tvärtom.

Jag tror också att herr Stefanson ger mig rätt i att det runt omkring i vårt land finns många i yrket väl tränade hantverksmästare, som dock inte själva har fått någon yrkesteoretisk utbildning och som därför inte heller kan meddela en sådan åt andra. Det är en sak att vara en god yrkesman, en annan sak att kunna lära ut teorien. Här kommer det ju också an på den pedagogiska förmågan.

Jag har därför velat framhålla att man bör gå fram på båda vägarna samtidigt. Vi måste emellertid öppet tala om för ungdomarna vad det är för skillnad mellan de olika utbildningsformerna. Vi får rätt snart att behandla en proposition om yrkeslärarutbildningen, och av den framgår ganska klart att ingen kan söka sig till den utbildningen utan att ha fått en yrkesteoretisk utbildning. Detta bör man klart säga ut, så att man inte lurar ungdomen.

Ang. främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Herr Näsström och jag är i nästan allt väsentligt överens om hur utbildningen bör bedrivas.

Det är alldeles riktigt som han påpekade att de äldre hantverksmästarna inte haft möjlighet att få den teoretiska utbildning, som man nu vill ge dagens ungdom. Den saken har emellertid, såsom jag tidigare sagt, uppmärksamats av oss, och vi strävar därför efter att få in yrkesteoretisk utbildning i utbildningsplanerna. I vår utbildningsverksamhet förekommer även den växelverkan mellan skola och mästarverkstad, som vi själva har tagit initiativet till, och vi kommer att hemställa om att de lokala yrkesskolorna i högre grad än hittills skall hjälpa de mestare, som har lärlingar, med den teoretiska utbildningen. Med av korrespondenskurser och kompendier bör lärarna vid yrkesskolorna kunna bidra till en sådan utbildning.

Jag vill slutligen framhålla att det finns många yrken, bl. a. dem jag redan förut talat om, för vilka det inte finns möjlighet att organisera en utbildningsavdelning vid en lokal eller central yrkesskola, därför att yrkena är för små. Det finns många yrken, som har så liten omfattning att yrkesskolavdelningar varken kan anordnas lokalt eller regionalt inom länen.

Man måste även tänka på att de ungdomar som skall arbeta inom dessa yrken får möjlighet till en god utbildning och att de mestare som skall ta hand om denna utbildning får ett stöd från det allmänna för sin insats på yrkesutbildningsområdet. Det tycker jag är ett rättvisekrav.

Vi är överens i allt väsentligt utom beträffande bidragens storlek. Jag hoppas att vi även kan bli överens om den saken till ett kommande år.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att nu kommer vi att få riksskolor just

för de yrken som herr Stefansson talar om, och vi får regionala skolor för de yrken där elevantalet är för litet för de lokala skolorna. De regionala skolorna kommer i allmänhet att anordnas länsvis.

Samhället har alltså försökt att sörja för utbildningen även i de små yrkena, där det kanske behövs elever från hela riket för att fylla en yrkesskoleavdelning. Det har gått framåt kolossalt på detta område, därom hoppas jag att vi är överens.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, *Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 77 punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om representation för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 65.

Punkterna 22 och 23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med den norska nationalgåvan svenskhemmet Voksenåsen sammanhängande frågor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om representation för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av väckta motioner om representation för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 244) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Önnarp m. fl.* (II: 415), hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om att representant för familj jordbruket måtte ingå i arbetarskyddsstyrelsen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 244 och II: 415 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Pålsson, Thorsten Larsson, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, Casse* och *Hansson i Önnarp*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att

utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 244 och II: 415 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att representant för familj jordbruket måtte utses att såsom ledamot av arbetarskyddsstyrelsen, deltaga i styrelsens handläggning av ärenden, som berörde detta näringsområde.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag vill först påpeka att arbetarskyddsstyrelsens organisation är uppbyggd efter den principen, att den huvudsakligen har ledamöter som representerar endera arbetsgivar- eller arbetarparten på olika näringsområden. Man utgår tydligen i första hand från att styrelsen har att handlägga frågor inom dessa parter intressesfär.

Emellertid har ju på detta liksom på andra områden tidsutvecklingen medfört en förändring.

Jag vill starkt understryka att anledningen till motionen och det yrkande som framförts reservationsvis helt enkelt är att familj jordbruket numera torde vara synnerligen berättigat till att få en representant i arbetarskyddsstyrelsen. Jag vill betona att motionen inte har föranletts av arbetarskyddsstyrelsens misslyckande i fråga om bedömandet av traktorskyddsstrukturen i det i motionen anförda exemplet och inte heller av att det har uppstått stora besvärligheter vid den praktiska handläggningen av förarskyddsproblemet för traktorer, då den nya bestämmelsen skulle börja tillämpas i fjol.

De synpunkter som här berörts framförde jag redan i början av 1959 i en interpellation till socialministern. Jag kan i dag bara konstatera att tyvärr har mina då framförda farhågor besannats.

Huvudsyftet med motionen är dock i första hand att fästa uppmärksamheten på att när det genomföres en lagstiftning av denna art, finns det en tredje part som blir kraftigt berörd. Säkert kommer också i fortsättningen likartade problem att uppstå när det gäller skyddsfrågor rörande jordbruket i allmänhet, varvid familj jordbruket

Om representation för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen

kommer att bli ekonomiskt starkt engagerat, för att inte tala om andra synpunkter på detta.

Det är från denna synpunkt som jag menar, att det är ett rättvisekrav att familj jordbruket får en representant i arbetarskyddsstyrelsen.

Om kammarens ärade ledamöter ser på sidan 5 i utskottets utlåtande, så finner ni att det varit en reservant i arbetarskyddsstyrelsen just för de synpunkter som framförts i motionen. Denne reservant säger att huvudparten av de inom jordbruket sysselsatta tillhör gruppen familj jordbrukare och att jämväl dessa beröres av arbetarskyddslagens bestämmelser. Det är faktiskt, herr talman, på det sättet att man utan överdrifter och utan att behöva använda siffror i detta sammanhang kan säga att familj jordbrukens klientel — om jag får använda det uttrycket — har ökat. Det är ju mest familj jordbrukaren själv som har hand om arbetet vid dessa jordbruk, och han har ju inte anställd arbetskraft. Därför har han, då frågor som handläggs mellan ett par andra parter berör honom, ingen möjlighet att påverka den praktiska utformningen av det hela.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 79 fogade reservationen.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Då jag är ledamot av styrelsen för statens maskinprovningar, därtill utsedd av Konungen, och då i utskottsutlåtandet citeras några enligt min uppfattning mycket kritiska anmärkningar, som arbetarskyddsstyrelsen gör mot statens maskinprovningar, ber jag att få säga några ord.

Det är, synes det mig, anmärkningsvärt, att en statlig institution kan få kritisera en annan och att denna kritik sedan publiceras i offentligt tryck, utan att den kritiserade institutionen har fått tillfälle att uttala sig och ge sin syn på saken. Det är så mycket mera anmärkningsvärt som kritiken enligt min be-

stämda uppfattning är felaktig. Emellertid har ju herr Arvidson i denna kammarare framställt en interpellation som berör just de aktuella sakfrågorna, och det kanske därför är riktigare att återkomma till dem i sammanhang med den debatt som kommer att följa på interpellationssvaret.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag hade tänkt mig att min kollega här uppe på kuskbocken skulle ta till orda i denna fråga, men i detta skede av debatten skall jag ändå be att få säga några ord om det yrkande som framlagts i motionen om att arbetarskyddsstyrelsen skulle tillföras en representant från familj jordbruken.

Det förhåller sig på det sättet, att av de tolv medlemmarna i arbetarskyddsstyrelsen är inte mindre än åtta från utpekade näringsgrenar. Det är partrepresentanter från arbetar- och arbetsgivarsidan. Det är alltså fyra näringsgrenar, som man varit särskilt mån om att få representerade i arbetarskyddsstyrelsen, och en av dessa fyra är jordbruksnäringen. Skall då jordbruksnäringen få ytterligare en representant i arbetarskyddsstyrelsen? Jag tror att alla som ser ut över det arbetsfält, på vilket arbetarskyddsstyrelsen verkar, förstår att det blir en alldeles felaktig sammansättning på denna styrelse, därest man skulle utöka representationen från det — för all del — alltmör mekaniserade område som det här är fråga om. Det är detta skäl som utskottet haft, när det sagt att det inte finns anledning att bifalla denna framställning.

Med dessa ord har jag, herr talman, bara i korthet velat kommentera utskottets hemställan och yrkar bifall till denna.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Eftersom en av de åkan- de anmärkt på kusken, skall jag gärna ta till orda. Jag skulle då först och främst vilja understryka vad herr Larsson nyss

Om representation för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen

sade, när han ansåg att det var berättigat med en representant för familj jordbruket i arbetarskyddsstyrelsen. Jag har roat mig med att i den församling som jag kommer ifrån göra en liten utredning i denna fråga. Jag har funnit att det finns 26 traktorförare i familj jordbruket och att det finns 8 lantarbetare. Detta är faktiska siffror. Jag tror jag vågar garantera att man, åtminstone för den skånska slättbygden, kan utgå ifrån att minst två tredjedelar av jordbrukarna tillhör familj jordbruket och arbetar där. Den andra tredjedelen är lantarbetare.

Jag menar inte att lantarbetarna skall uteslås från representantskap i arbetarskyddsstyrelsen. Det skulle vara felaktigt. Denna fråga får ordnas på något annat sätt, men familj jordbruket bör absolut vara representerat.

Till sist vill jag instämma i herr Virgins ord, att det litet senare, antagligen nästa vecka, blir tillfälle att diskutera dessa traktorhytter, varom jag har interpellat.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Benämningen kuskbock är kanske felaktig när vi diskuterar det här ämnet. Det är egentligen traktorförarsäten och traktorförarskydd som har varit så att säga inspirationskällan. Huruvida skyddet är tillräckligt mellan herr Bergman och mig när det gäller argumenteringen, vet jag inte, men jag skulle vilja säga, herr talman, att jag inte tror det är riktigt att säga, att jordbruket här finge en representant för mycket, som herr Bergman vill göra gällande. Ty om jag är riktigt underrättad är arbetsordningen inom arbetarskyddsstyrelsen sådan, att man inte sammanträder in pleno, utan ett par tre ledamöter av styrelsen sammanträder väl under en viss tjänsteman för att handlägga frågor på det speciella område som vi nu diskuterar. Jag menar att just vid ett sådant mindre sammanträde borde familj jordbruket vara representerat. Man säger måhända här — jag minns att

departementschefen sade detsamma i fjol till mig i ett interpellationssvar — att man kan inte ta in företrädare för alla näringsgrenar i arbetarskyddsstyrelsen, då det gäller ett så stort ekonomiskt sammanhang.

Jag behöver inte gå närmare in på det exempel som har anförts, då hela området har stor ekonomisk betydelse, men jag kan ju påpeka att det anföres i motionen, att bara denna detalj rör sig om en utgift på 13 miljoner kronor om året för familj jordbruket. Den siffran tror jag är riktig, och den visar storleken av de ekonomiska konsekvenserna.

För att inte något missförstånd skall uppstå vill jag mycket starkt understryka, att vi inom jordbruket, enkannerligen familj jordbruket, inte har någonting emot att åstadkomma det skydd som gör att vi kan känna oss trygga i arbetet, men tyvärr kan det ibland, som det har sagts tidigare här, göras misstag på grund av att man inte känner till de praktiska förhållandena. Jag förmodar att detta har varit orsaken till de misstag som har gjorts i de anförda exemplen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Hade det varit så som min gode bankkamrat till höger har sagt, att det är en färd i traktor vi är ute på, med stöt- och slagsäkra skydd, skulle man ha kunnat följa kuskens lilla färd ned till det ämne som herr Virgin tog upp. Men jag tror färden blir rätt riskabel, eftersom vi åker i en vanlig liten skrinna, och jag befarar att vi inte skall klara oss. Vi kommer kanske att bli utsatta för något sorts olycksfall i arbetet, om vi för in debatten på det ämne som herr Virgin och kusen här antytt. Den färden vill jag inte vara med om utan att ha litet bättre skyddsarrangemang omkring mig. En sådan färd skulle ta lång tid och bli mycket upphetsande. Jag begränsar mig därför, herr talman, till att hålla mig till utskottets yrkande. Jag har ingen anledning att ytterligare tillägga något till vad jag sade.

Om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Bergman säger. Men jag är ändå litet förvånad över motionärerna, ty om de menar vad de skriver i motionerna, kunde de väl godkänna den representant som Lantarbetarförbundet har i arbetarskyddsstyrelsen, åtminstone när det gäller traktorhytter som det talas om i motionen. Jag förstår egentligen inte vad meningen är med denna partsrepresentation. Jag vet inte om det kan ligga någon annan tanke bakom motionen. Men vi får ju möjlighet att diskutera den här frågan när herr Arvidson får svar på sin interpellation. Då kanske vi får bättre reda på hur det ligger till. För dagen tror jag emellertid inte att det finns någon anledning att tillmötesgå motionärerna på den här punkten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Thorsten, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början

omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Larsson, Thorsten, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 27.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckta motioner om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 410, av herr Sigfrid Larsson, och II: 506, av herr Hansson i Önnarp, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt framläggande av förslag till lagbestämmelser, som förhindrade att 1959 års ändring av beskattningen av arv, på sätt i motionerna angivits, ledde till konsekvenser, som icke syntes ha varit avsedda vid övergång från tidigare lagstiftning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 410, av herr Sigfrid Larsson, och II: 506, av herr Hansson i Önnarp, om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform, måtte, i den mån de

Om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform

icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! De motioner som föranlett föreliggande betänkande behandlar övergångsbestämmelserna till 1958 års arvsskattereform eller kanske närmare bestämt en brist i dessa övergångsbestämmelser. Som vi allmänt känner till, avskaffades kvarlåtenskapsskatten genom denna reform. Samtidigt höjdes arvsskatten med belopp, som inte fullt motsvarade bortfallet av kvarlåtenskapsskatten, enligt vad som kan utläsas av detta betänkande nr 41. I det betänkande som vi skall behandla i nästa punkt på föredragningslistan används ett något annat uttryckssätt, nämligen att arvsskatten höjdes med belopp, som i stort sett motsvarar skattebortfallet genom kvarlåtenskapsskattens borttagande.

Så länge vi hade kvarlåtenskapsskatten, gällde en bestämmelse om att om i ett dödsbo ingick egendom, som ärvts under något av de närmast föregående fem åren, skulle kvarlåtenskapsskatt inte erläggas, om egendomen belagts med dylik skatt vid det tidigare arvfallet. Detta förhållande har inte beaktats i nu gällande övergångsbestämmelser. Följden har blivit att i skarven mellan tidigare och nuvarande regler för dödsbo-beskattningen kan dödsbo bli beskattat med högre belopp än som avsetts enligt såväl de nya som de gamla bestämmelserna.

Ett exempel kanske klarlägger detta. Egendom efter en år 1958 avliden person beskattas givetvis enligt de nya, högre arvsskatteskalorna. Men om en del av egendomen ärvts av vederbörande högst fem år tidigare efter anhörig, som avled före den 1 januari 1959, har kvarlåtenskapsskatt erlagts för sistnämnda arv. Hade de gamla bestämmelserna gällt, skulle egendomen vid det senare arvfallet inte ha belagts med kvarlåtenskapsskatt utan enbart med arvsskatt enligt den äldre, lägre arvsskatteskalan. De nya bestämmelserna för arvsskatten innebär ju en högre skala, därför att i

denna är kvarlåtenskapsskatten inbakad. I det fall jag nu relaterat kommer alltså kvarlåtenskapsskatt att erläggas två gånger för samma förmögenhetsobjekt, fastän mindre än fem år förflutit mellan arfallen.

Utskottet är nu uppenbarligen medvetet om att ett dylikt förfarande inte är riktigt. Utskottet har uttryckt det med många ord, som återfinnes på sid. 4 i betänkandet. Innebörden är att utskottet medger, att vad vi motionärer har anfört är riktigt. Utskottet uttalar att den omständigheten att den ifrågavarande avdragsrätten inte kunnat bibehållas oförändrad är en följd av en övergång från ett system till ett annat. Det är nog riktigt, men man bör väl utforma övergångsbestämmelserna så att ingen blir lidande på övergången.

När utskottet nu har givit motionärerna rätt i sakfrågan, kunde man ju vågat hoppas, att utskottet skulle föreslå någon åtgärd för att få till stånd en rättelse, t. ex. genom att yrka bifall till motionärernas förslag. Det har emellertid utskottet inte gjort. Att hänvisa till en utredning är ju ett förfaringssätt — såsom är väl bekant för kammarens ledamöter — vilket är lämpligt att tillgripa, om man skall slakta en motion. Man blir dock ganska förvånad, då hänvisningen i detta fall inte gäller en redan tillsatt och arbetande kommitté utan en kommitté, som man hoppas skall tillsättas i framtiden. Nåja, det finns ju skäl att hoppas att det skall tillsättas en sådan utredning, ty riksdagen beställde år 1958 en allsidig översyn av arvsbeskattningsreglerna, och det är den utredningen utskottet hänvisar till. Utskottet menar att det så småningom skall bli en kommitté och att den då så småningom får ta hand om detta problem. Men utskottet vet ju inte med säkerhet, när detta kommer att bli. Utskottet säger bara att det antar, att den utredning, som till äventyrs kan komma att tillsättas, skall ta upp detta problem. Jag tror inte att den kommer att göra det, helt enkelt av det skälet att det då är för sent att ta upp frågan. Vi får nämligen komma ihåg att det här

Om vissa övergångsbestämmelser till 1958 års arvsskattereform

gäller övergångsbestämmelser, som efter utgången av år 1964 helt saknar intresse. Vill man ha en rättelse till stånd, kräves därför en skyndsam behandling — vilket också motionärerna påpekat. Jag har fått det intrycket, att utskottet inte är särskilt angeläget om att få till stånd en dylik rättelse, fastän utskottet medgivit riktigheten av motionärernas påpekanden.

Nu kan man säga att det här inte kan röra sig om så förfärligt många fall och att det därför inte spelar så stor roll, att det väl inte kan bli så många dödsbon som drabbas av den högre skatten normalt, ty detta gäller endast under de förutsättningar jag nämnt, nämligen att det första dödsfallet inträffat före den 1 januari 1959 och det andra efter denna tidpunkt och att det inte förflutit längre tid än fem år mellan de båda dödsfallen. Vi motionärer tycker emellertid att det fördenskull inte är mindre angeläget att en rättelse kommer till stånd — även om det inte är så många fall som det kan bli fråga om.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till motionerna I: 410 och II: 506.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Larsson var missnöjd med att utskottet inte tillstyrkt hans motion — och det kan man ju förstå. Han var också missnöjd med att utskottet använt många ord för att avstyra motionen. Oftast är det ju så, att motionärerna klagar över att man varit alltför knapphändig när det gäller beskrivningen av motionerna. Det hade kanske funnits skäl till att vara knapphändig vid behandlingen av denna motion, ty — som kammarens ledamöter ser av trycket — har det i motionen framställts ett yrkande att vinna någon anhängare inom utskottet.

Det är ju på det sättet, som alla vet, att man hade klart för sig konsekvenserna av den reformering av arvsbeskattningen, som genomfördes 1958 och som jag föreställer mig herr Larsson

var angelägen skulle genomföras. Särskilda sakkunniga hade ju beaktat detta spörsmål och sagt att det i vissa speciella fall uppkommer sådana konsekvenser — vi får hoppas att det här endast gäller fåtaliga fall — men reformen var så angelägen att den borde genomföras.

Nu är det på det sättet — som herr Larsson också anmärkte — att det här är fråga om en övergångsbestämmelse. Den har inte något intresse för längre tid än fram till år 1963, herr Larsson — jag ser att herr Larsson räknar på fingrarna men jag tror att jag har räknat rätt; herr Larsson nämnda år 1964 i stället.

Här föreligger det inte några speciella skäl för riksdagen att — såsom motionärerna hemställer om — skriva till Kungl. Maj:t och begära en speciell utredning i denna sak. Bevillningsutskottet har därför avstyrkt motionerna.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av det anförande som bevillningsutskottets ärade ordförande höll.

Det är alldeles riktigt, att vi motionärer var intresserade av att så snart som möjligt få bort kvarlåtenskapsskatten, men vi menade fördenskull inte att man skulle göra det på det sättet, att det uppstod sådana här orättvisor vid övergången till de nya reglerna.

Herr Ericsson sade att motionärerna inte vunnit några anhängare i utskottet. Nej, men motionärerna kan ju ändå ha rätt, så det är inte något starkt argument.

Slutligen sade herr Ericsson att det är väl bättre att använda fler ord än alltför få ord i ett fall som det förevarande och att vi borde vara tacksamma för detta. Ja, men inte om det medgavande, som utskottet inte kunde undgå att göra, nämligen att det var riktiga synpunkter vi framfört, måste inledas av ett så här långt stycke för att så att säga inte bli påtalat.

Om utredning angående arvsbeskattningen

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om utredning angående arvsbeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av väckt motion om utredning angående arvsbeskattningen.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 140, av herr *Hamilton*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag angående arvsbeskattningen med beaktande av vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 140, av herr *Hamilton*, om utredning angående arvsbeskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet hade reservation avgivits av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Gustaf Elofsson*, *Söderquist*, *Nilsson* i Svalöv, *Kollberg*, *Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Som kammarens ledamöter kunnat observera, råder inga skilligheter mellan reservanterna och utskottsmajoriteten så till vida att båda grupperna är överens om att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Däremot har någon differens uppkommit när det gäller motiveringen. Reservanterna vill ha ett tillägg till motiveringen utöver vad majoriteten här har skrivit. Detta tillägg gäller helt enkelt

en påminnelse till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Som kammarens ledamöter kanske erinrar sig, beslöt 1958 års B-riksdag efter en enhällig framställning från bevillningsutskottet att skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om en översyn av arvs-skatteförfordningen. Nu har det snart gått två år sedan en enhällig riksdag godtog detta enhälliga betänkande från bevillningsutskottet och gjorde denna hemställan hos Kungl. Maj:t, men densamma har ännu icke effektuerats. Reservanterna har inte kunnat underlåta att finna detta vara tämligen anmärkningsvärt. Vi har menat, att när riksdagen så pass kategoriskt som här skedde inför Kungl. Maj:t uttryckte sina önskemål om en översyn, borde Kungl. Maj:t finna angeläget att efterkomma denna riksdagens anmodan. Så har emellertid inte skett, och det är mot bakgrunden av detta förhållande, som man får se reservationen sådan den här föreligger.

Då vi har nöjet att se finansministern närvarande här i kammaren — dock icke på statsrådsbänken — ber jag att direkt till honom få framföra en erinran om det förhållande, som jag här tillåtit mig att bringa till kammarens kännedom. Jag tycker att Kungl. Maj:t nog skulle kunna finna goda skäl för att nu efter två år efterkomma vad riksdagen år 1958 anhöll om. Därest en sådan utredning kommer till stånd, som riksdagen alltid själv har önskat, är det högeligen antagligt, att spörsmål av den art, som har berörts i motionen, kommer att belysas.

Jag upprepar ännu en gång, herr talman, att någon dissonans i fråga om utskottets kläm icke föreligger mellan reservationen och utskottsutlåtandet, och jag hemställer om bifall till reservationen.

I herr *Hagbergs* yttrande instämde herr *Spetz* (fp).

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Herr *Hagberg* har redogjort för sitt ställningstagande i utskottet, och jag har ingenting att invän-

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

da. Meningarna delar sig på så sätt, att reservanterna anser, att vi borde haft en skrivning som innebär, att Kungl. Maj:t snarast sätter i gång denna utredning. Det har inte majoriteten velat vara med om. Vi skriver, att denna motion inte har inneburit att det kommit fram nya synpunkter på detta ärende, och därutav har vi dragit slutsatsen, att man inte bör göra speciella påpekanden för Kungl. Maj:t, eftersom riksdagen tidigare har skrivit om saken. Det ankommer på Kungl. Maj:t att beakta de förhållanden som råder och bestämma när utredningen skall igångsättas.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om utredning rörande ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet.

I en inom andra kammaren under nr 536 väckt, till bankoutskottet hänvisad motion hade herr *Haglund m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i syfte att klarlägga ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 536 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Mattsson* och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, som i reservationen angivits;

2) av herrar *Fahlander*, *Strandler*, *Aspling*, *Stähle*, *Andersson* i Ronneby, *Sköldin*, *Persson* i Appuna och *Adamsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionen II: 536 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att klarlägga ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet.

Herr **ASPLING** (s):

Herr talman! I reservation nr 2 har reservanterna inte ansett sig kunna godtaga den skrivning som genom lottens utfall kom att bli utskottets utlåtande. Man anför i utskottsutlåtandet att motionen inte ger något underlag för ett bedömande av vad som åsyftas med begreppet maktkoncentration eller vilka ändamål en utredning av det begärda slaget skulle tjäna. Man avfärdar, tycker jag, på ett alltför lättvindigt sätt hela frågan genom att hänvisa till allmänt tillgängliga uppslagsböcker, att vi har en konkurrensbegränsningslag och att för övrigt hela problemet är ytterst komplicerat och en utredning praktiskt svår genomförbar. Vidare påpekar man att en utredning av detta slag inte skulle ha någon betydelse för en önskvärd spridning av äganderätten till aktier. I yttrandet skymtar emellertid en allvarligare tankegång, nämligen att det skulle bli särskilt svårt att åstadkomma en kartläggning, om denna avsåge att inte endast belysa de formella utan även de reella maktkoncentrationsförhållandena. Jag skall, herr talman, nöja mig med dessa axplock ur utskottets utlåtande. På sitt sätt är de ganska talande.

Bakom yttrandets kläm, i vilken motionens yrkande avvisas, står de borgerliga ledamöterna i utskottet. Centerpartiet har emellertid begått en särskild

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

reservation, vars innehåll i väsentliga delar inte skiljer sig så mycket från den socialdemokratiska reservationen. Det är endast det att man undviker att dra konsekvenserna av vad man skrivit och påpekat. Man påpekar nämligen att en betydande finansiell maktkoncentration råder inom vissa delar av näringslivet och att även om styrkeförhållandena mellan kapital och arbete i hög grad utjämnats, är det angeläget att utvecklingen följes med uppmärksamhet och att skadliga maktkoncentrationer motverkas. Till yttermera visso konstaterar man, att det längre stått klart för lagstiftarna i både Sverige och andra länder, att en intim sammanflätning mellan ledningen av storföretagen inom skilda branscher av produktionslivet och mellan dessa företag och bankkoncerner och andra tongivande kreditgivare medför faror för en förstärkning av monopolistisk karaktär.

I den socialdemokratiska reservationen drar vi konsekvenserna av dessa konstateranden, och vi förordar följaktligen en utredning. Vi har därmed inte velat ingå på någon bedömning, huruvida den nuvarande maktkoncentrationen ur ren näringspolitisk synpunkt är fördelaktig eller medför nackdelar. Reservanterna anser emellertid att det är angeläget att en utredning kommer till stånd. Den bör ha en viktig uppgift att fylla genom att ge ökad upplysning framför allt och en vidgad insyn i det privata näringslivets struktur och äganderättsförhållanden. Vi är medvetna om att svårigheter kan komma att föreligga då det gäller att företaga en dylik kartläggning, men att någon kan hesitera eller på något sätt vara skuggrädd för att få en kartläggning till stånd har vi, ärligt talat, svårt att förstå.

Slutligen, herr talman, bör det i hög grad vara ett allmänt medborgarintresse att de i motionen påtalade förhållandena blir belysta. Det är inte obekant att vi i riksdagen vid flera tillfällen behandlat frågan om en vidgad spridning av äganderätten. I detta syfte har högern och folkpartiet velat få vissa statliga aktieposter lösgjorda för privatförvärv.

Om man menade allvar med sina strävanden och sina ofta upprepade påpekanden att man härigenom bättre skulle kunna engagera ett större antal medborgare i samhällsekonomin, så måste man väl också anse att allmänheten har rätt att bättre än nu få kunskap och insikt om hur de reella äganderättsförhållandena inom näringslivet är utformade.

Till sist har vi de anställda själva inom näringslivet. De bör ha en självklar rätt att få veta mera om ägande- och maktförhållanden, hur de är utformade och konstruerade. Landsorganisationen har påpekat i sitt remissvar, att en rent kartläggande utredning om ägande- och maktförhållandena skulle underlätta bedömandet av vilka ytterligare åtgärder som kan behöva vidtagas för att fördjupa den ekonomiska demokratien.

Man påpekar vidare att den pågående diskussionen om ytterligare vidgning av aktieägandet till nya medborgargrupper, bl. a. genom statliga åtgärder, gör det särskilt angeläget att få utrett, i vad mån en sådan utveckling kan leda till en ökad maktkoncentration genom att den kan underlätta för vissa grupper att behärska vissa företagsbildningar med relativt ringa insats av kapital, och om så är fallet hur samhället lämpligast skall motverka detta. Det finns sålunda, herr talman, många skäl och, enligt mitt förmenande, också starka skäl att låta företaga den i motionen föreslagna utredningen.

Jag skall med hänsyn till den långt framskridna tiden nöja mig med dessa synpunkter och ber att få yrka bifall till reservation nr 2 till bankoutskottets utlåtande nr 17.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! I detta ärende kan man verkligen tala om liten orsak och stora verkningar. På grundval av en ytterst knapphändig och diffus motion vill bankoutskottets socialdemokratiska hälft, som genom lotten kommit att bli minoritet, belasta vårt redan nu hårt an-

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

strängda utredningsväsen med en utredning om den s. k. maktkoncentrationen inom det privata näringslivet.

De hörda remissinstanserna i ärendet har samtliga avstyrkt med undantag för Kooperativa förbundet och LO, som enligt reservanternas visar positivt intresse för den begärda utredningen. Vad som förekommit är följande: LO har förklarat sig inte vilja motsätta sig den begärda utredningen. Detta är ju som bekant ett uttryck, som man använder i ett läge, när man inte är särskilt positivt inställd. Kooperativa förbundet har icke ansett att man kunde lägga motionen till grund för en framställning till Kungl. Maj:t om en utredning, utan det har efter långa utläggningar föreslagit, att man skall hänskjuta till Kungl. Maj:t att pröva huruvida utredningen trots påpekade svårigheter kan företas med utsikt till att ernå åsyftat resultat. Det skulle ju varit en rätt egendomlig form, om man valt formen att be Kungl. Maj:t avgöra, huruvida en utredning skulle kunna komma till stånd trots alla de hinder, som Kooperativa förbundet har påpekat. Mera positiva har inte dessa två yttranden varit, och samtliga de övriga yttrandena har varit avstyrkande.

Vad det är för resultat som åsyftas med motionen låter sig svårigen utläsas. Jag kan inte underlåta att återkomma till den av herr Aspling kritiserade uppräknings i utskottsutlåtandet av de olika omständigheter som blivit berörda i motionen. Man börjar med att tala om den anhopning av styrelseuppdrag på ett fåtal händer, som ju är ett allbekant faktum. Där kan vi hänvisa till att man för att få reda på hur det förhåller sig med detta kan gå till tillämpliga uppslagsböcker.

Man talar om behovet av en ökad insyn i företagen. En sådan insyn är reglerad i lagstiftningen om aktiebolag och ekonomiska föreningar. Denna lagstiftning har ju tillkommit under socialdemokratisk egid, och man har haft alla möjligheter att i det sammanhanget ta ställning till vilken grad av insyn, som man anser vara erforderlig för allmänheten. Man har i motionen inte på något

sätt påvisat, om och i vilket hänseende man kan anse att denna lagstiftning är otillräcklig och vad det är för kompletteringar som kan behövas.

Som ytterligare ett skäl och för att liksom apostrofera högern återopar man, att vi har varit så angelägna om att sprida äganderätten till aktier, och man tycker att det för aktieägarnas skull borde vara naturligt att bereda en ökad insyn i företagen. Behovet av insyn i företagen beror väl inte av kvantiteten aktieägare på det sättet, att om det gäller ett visst antal aktieägare skulle man fordra en viss insyn, som skulle behöva bli större allt eftersom deras antal ökas. Insyn i rimlig omfattning är naturligtvis nödvändig för alla företag med aktieägare, vare sig dessa är färre eller flera. Det är inte på den punkten vi menar att förstärkta åtgärder behövs för spridning av aktieägandet, utan det är via skattelagstiftningen och möjligheterna till ökat enskilt sparande, som man bör komma till rätta med den frågan.

Mot eventuella missförhållanden i den koncentration inom företagsväsendet, som onekligen äger rum — det är ju ingen som bestrider detta, det ligger i tidsandan att det blir en koncentration till större företag — har vi också under socialdemokratisk egid fått en lagstiftning, som är avsedd att ge korrektiv mot missbruk, nämligen 1953 års konkurrensbegränsningslag och reglerna om pris- och kartellnämnd, näringsfrihetsombudsman och näringsråd, allt nyttillkomna institutioner, som den sittande regeringen har drivit igenom. Det har inte på något sätt i motionen gjorts gällande att denna lagstiftning icke skulle vara tillräcklig för att komma till rätta med missbruk av koncentrationen inom näringslivet. Och så har vi först och sist en vaken allmän opinion, vilken sannernligen inte låter någonting passera oanmärkt som har snudd på maktmissbruk i detta land. Ändå måste man väl erkänna, att det är förhållandevis mycket litet av detta slag som kommer fram i press och i diskussioner över huvud taget, och när det kommer fram väcker det mycket stor uppmärksamhet. Att det är

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

så pass sällan som detta faktiskt sker, är väl ett uttryck för att hälsan tiger still. I själva verket kan vi glädja oss åt att ha ett näringsliv, som är väl medvetet om sina samhälleliga förpliktelser.

I motionen åberopas också vissa industrinedläggningar som nyligen har ägt rum. Menar man att dessa varit utslag av någon maktkoncentration? Man måste väl alltid tillerkänna ett företag rätt att både i eget och i de anställdas intresse nedlägga verksamhet, för vilken det icke längre finns ekonomiska förutsättningar. Att detta bör ske med hänsynstagande så långt möjligt är till de anställdas och samhällets intresse är självklart, och regler härför har överenskommits mellan vederbörande myndigheter och arbetsmarknadens parter. Dessa regler har följts även i de fall som berörs i motionen.

Allt som allt har vi som står bakom utskottets utlåtande icke kunnat medverka till en utredning på så lösa grunder som denna motion vilar på. Det borde egentligen ligga i allas vårt intresse att inte släppa fram utredningskrav, utan att vissa minimifordringar uppfyllts i fråga om precisering av skälen för och avsikten med utredningen.

Herr Aspling antydde någonting om att han förvånade sig över den skugg-rädsla som här hade visats. Det är ju rent nonsens att tala om skuggrädsla i detta sammanhang. Skulle vi kunna förhindra tillkomsten av en utredning om detta ämne genom att vi går emot denna motion? Här har vi nu sedan decennier tillbaka ett socialdemokratiskt styre, som haft alla tänkbara möjligheter att göra de utredningar i detta ämne som höga vederbörande kunnat finna anledning till. Som jag nyss erinrat om, har också ny lagstiftning tillkommit för reglering av dessa förhållanden. Själva tyngdpunkten i vårt avvisande av motionen har varit, att underlaget har varit för svagt för att man skulle kunna besvara Kungl. Maj:t med att på grundval av denna motion lägga upp en utredning. Vi anser att man, om man verkligen hade menat allvar med denna sak, skulle ha kunnat se till att få ett

mera auktoritativt anhängiggörande av ärendet än det som här föreligger.

Måhända är det så, att det nu anses vara dags igen att lufta det gamla kära spöket storfinansen. Det faktum, att det är socialdemokraternas högste propagandachef som håller i skafet i dag, när det gäller att behandla denna motion, stärker mig i den misstanken, att det kan ligga någonting sådant bakom. Jag ser framför mig synen från tidigare valrörelser av den fine filmcharmören herr Aspling, uppträdande tillsammans med skumma borgerliga profithajar såsom representanter för någon sorts storfinans. Har man verkligen bedömt det så, att det nu är lämpligt att plocka fram detta spöke igen, så har vi ju inte kunnat göra någonting annat än att själva mäla oss ut ur detta ovärdiga sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i utskottets ärade ordförandes inlägg, där han betonar, att motståndet mot motionen inte bottnar i någon skugg-rädsla utan helt enkelt beror på att man inte kan ta på sig ansvaret för att tillstyrka en utredning efter en motion, tillkommen på så lösliga grunder. Jag tycker att den inställningen borde kunna respekteras.

När det gäller nedläggningsspörsmålen, som motionärerna har blandat in i det större sammanhanget, är vi väl alla i dag överens om att de får lov att behandlas under iakttagande av ansvar och sociala hänsyn. Jag vill också i likhet med utskottets ordförande tillägga, att samhället ju har sörjt ganska väl för att man inte kan husera hur som helst när det gäller dessa ting.

I det sammanhanget kan man ju möjligen ställa sig den frågan, om det verkligen a priori är givet, att de större företag, som skulle kunna anses falla under begreppet »maktkoncentration», skulle iaktta mänskliga hänsyn i lägre

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet
grad än andra företag. Den frågan måste man ju ta i betraktande när man bedömer dessa frågor.

Sedan kommer jag till frågan om spridningen av äganderätten. Där har vi ett starkt »positiv intresse», inte bara för att kunna tillfredsställa kravet på bättre insyn i och möjliggöra kritik av förhållandena inom företagen utan också därför att det är av vikt att vi får ett allmänt ökat intresse för näringslivets förhållanden och att medborgarna ekonomiskt intresseras i våra företag.

Förutom att — såsom redan har framhållits — olika lagstiftningsåtgärder är vidtagna i syfte att öppna möjligheter för de samhälleliga organen att ingripa mot företeelser, som från samhällets synpunkt måste bedömas såsom inte önskvärda, må det erinras om att styrkeförhållandena mellan kapital och arbete numera i hög grad har utjämnats genom arbetsmarknadsorganisationernas styrka och stabilitet. Det är emellertid ett uppenbart allmänt intresse att statsmakterna, liksom behöriga myndigheter, följer utvecklingen på förevarande område med uppmärksamhet, en synpunkt som också Kooperativa förbundet givit uttryck för i sitt remissyttrande.

Men det är att märka att motionärerna inte har framlagt något konkret förslag i syfte att främja ett mera spritt direkt personligt ägande. Den undersökning i kartläggande syfte, som motionärerna förordar, torde bli av synnerligen ringa sakligt värde; den uppfattningen har som sagt varit genomgående i remissyttrandena.

Jag vill än en gång betona att en mera spridd personlig äganderätt till produktionsmedlen från skilda synpunkter är värd att eftersträva, men om man önskar åstadkomma en sådan måste samhället med olika medel, främst på skattepolitikens område, söka underlätta nystartande av företag samt i övrigt främja den mindre företagsamheten.

Ja, sedan kommer vi till uttrycket »maktkoncentration». I den frågan är det av intresse att hänvisa till vad KF och LO har sagt. KF yttrar att makt-

koncentration är ett i avsevärd grad diffust och mångtydigt begrepp. LO har sagt någonting som inte är refererat i utskottsutlåtandet, och kammarrens ledamöter får ursakta mig om jag citerar hela avsnittet för att inte bli beskyldd för att plockat ut en enstaka mening: »LO vill instämma i motionärernas uppfattning att samhällets insyn i näringslivets ägande- och maktkoncentrationsförhållanden för närvarande knappast kan anses vara tillfredsställande. En undersökning som den av motionärerna föreslagna torde dock stöta på betydande svårigheter.» Det var just vad herr Aspling sade. »De formella äganderättsförhållandena, liksom styrelseuppgragens fördelning, kan förmodligen i stort gå att klarlägga, men detta säger mycket litet om var den reella makten ligger.» LO yttrar vidare: »Enbart en utredning som klarlägger ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet gör ej detta mera demokratiskt. Ägandeförhållandena kan växla snabbt, och endast konstaterandet av till vem makten över en viss sektor i ett visst läge är förlagd innebär ej att medborgarna får en större insyn i och inflytande över näringslivets och samhällets utformning.» Slutligen säger LO det som jag nyss antydde: »Motionärerna går dock ej in på i vilken utsträckning, på vilka vägar och på vilka punkter ingripanden kan behöva ske för att en tillfredsställande grad av ekonomisk demokrati skall uppnås.» Jag tycker att detta är ganska vettiga ord.

I motionen sägs det: »För socialdemokratien måste dock kravet på ekonomisk demokrati vara lika självklart som kravet på politisk.» Till detta vill jag bara anmärka, att socialdemokratien inte har något monopol på den uppfattningen utan att vi alla är överens därvidlag.

Jag läste häromdagen en amerikansk tidskrift där man förklarade att det i en demokrati inte finns någon plats för utövande av oansvarig makt. För en stund sedan erinrade jag mig en mycket uppmärksammat rättegång i England strax efter första världskriget. Ett av de mera kända rederibolagen hade under en lång

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

följd av år redovisat vinster och lämnat utdelningar utan att tala om att detta möjliggjordes genom reserverade medel som skapats under tidigare år. Det var alltså inte rörelseöverskott under de aktuella åren som hade lett till den redovisade vinsten och utdelningen. Enligt vår svenska lagstiftning hade detta icke varit möjligt; här är man ju skyldig att ange om man t. ex. upplöser en lagerreserv. Genom styrelsens förfaringsätt hade allmänheten lurats — aktieägarna i rederibolaget trodde att det var ett bra företag, och så kom en vacker dag verkliga förhållandet fram. Det blev en katastrof, många människor med ringa kapital ruinerades, styrelsen blev åtalad och målet gick genom olika instanser. Ordföranden — en lord — blev dömd till ett mycket strängt straff, och domaren summerade på det sätt som är eget för engelsk rättsväsende orsakerna till att straffet skulle vara så strängt. Han sade: »Ni intar en sådan ställning i samhället bl. a. som ordförande i detta bolag, att man har anledning att på er ställa större krav än på andra på att ni skall förfara riktigt och handskas på ett rättfärdigt sätt med de uppgifter som ni har hand om.» Till den uppfattningen ber jag, herr talman, att få ansluta mig.

Jag hoppas att det inte skall råda något tvivel om var jag och mina meningsfränder står i denna fråga. Vi anser också att en utveckling, som bygger på ett ekonomiskt system av personligt ägande, enskild företagsamhet och effektiv konkurrens, i längden leder till en för de enskilda människorna mera tillfredsställande samhällstyp än den där samhället i allt större utsträckning söker ingripa med direkt kontrollerande och reglerande åtgärder i det ekonomiska livet. Med detta menar vi naturligtvis inte att inte samhället skall vara uppmärksam på alla missförhållanden som kan råda och att inte allt härom skall vara så offentligt som möjligt är. Man har dock att ta hänsyn till att det kan finnas uppgifter, som inte i detta sammanhang är relevanta men som det kan vara skadligt för företagen att offentliggöra.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Från vårt håll har vi varit med på den sida som med lottens hjälp vunnit majoritet i utskottet och yrkat avslag på den motion som här behandlas. Vi har dock en något annan motivering för avslagsyrkandet. Detta framgår av vår reservation, som jag vill ta tillfället i akt att något beröra.

Det privata ägandet och den enskilda företagsamheten utgör enligt vår mening grundvalen för en gynnsam produktionsutveckling till gagn för oss alla. Härav följer ju att man bör sträva efter att sprida äganderätten till produktionsmedlen till så många som möjligt. Det är därför enligt vår mening angeläget, att den mindre företagsamheten främjas genom goda kreditmöjligheter och genom en väl avvägd skattepolitik och andra åtgärder, som kan stimulera till spridning av det direkta personliga ägandet. Det är också lika angeläget att all skadlig maktkoncentration effektivt motverkas — såväl i statens hand som i privat ägo.

De socialdemokratiska motionärerna och reservanterna vill att riksdagen skall försöka förmå den socialdemokratiska regeringen att tillsätta en utredning i syfte att klarlägga ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet. Jag vet inte, om den här motionen är fågel eller fisk, ty det talar motionärerna egentligen inte om. De vill bara ha en utredning — eller riktigare uttryckt en undersökning — om ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet, någonting som vi ju alla känner till ganska väl. Läser man mellan raderna — och det är kanske anledning att göra det i denna motion — kan man kanske få fram att motionärerna vill ropa efter mer statlig kontroll över näringslivet. Det må man betacka sig för. Det är inte på det sättet man främjar spridandet av det direkta personliga ägandet.

Motionärerna har rätt i att det förekommer maktkoncentration inom det privata näringslivet. Vem skulle vilja bestrida det? Naturligtvis kan man sä-

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

ga att vi vill veta mer om den saken. Det blir ju i så fall inte fråga om någon vanlig utredning utan snarare om en samhällsvetenskaplig undersökning. Man kan naturligtvis diskutera lämpligheten av att be regeringen sysselsätta sig med sådant. Det kan i varje fall inte vara någon mera primär uppgift för Kungl. Maj:ts kansli. I motionen har man inte på något sätt nämnt hur det direkta personliga ägandet skall kunna främjas — men det är väl inte heller motionärernas syfte.

För oss är det alltså självklart, att all skadlig maktkoncentration, statlig såväl som privat, effektivt måste motverkas. Det syftet har ju främst våra lagstiftningsåtgärder mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Naturligtvis är det angeläget att utvecklingen på detta område följes med uppmärksamhet. Men det primära i frågan om äganderättsförhållandena inom det privata näringslivet är enligt vår mening det som motionärerna inte nämnt ett ord om och tydligen inte heller har intresse för, nämligen hur man skall kunna främja ökad spridning av det direkta personliga ägandet. Det viktigaste i detta avseende är enligt vår mening, att kredit- och skattepolitiken utformas på ett sådant sätt, att den mindre företagsamheten får bättre utvecklingsbetingelser. Men på den punkten har vi ju inte fått något stöd av motionärerna och socialdemokratien i övrigt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan samt i fråga om motiveringen till den med 1 betecknade reservationen av mig och herr Lars Eliasson.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Herr Ewerlöf och andra talare på den borgerliga sidan har här försökt att bagatellisera föreliggande motion, liksom man också i mer eller mindre förtäckta ordalag vill bagatellisera den faktiska maktkoncentration som försiggår inom det privata näringslivet. För min del tycker jag raka motsatsen till de borgerliga talarna.

De problem, som motionärerna och reservationen nr 2 riktar uppmärksamheten på, är enligt mitt sätt att se ganska väsentliga sådana. Det är ingalunda bara ett akademiskt intresse att få en ordentlig kartläggning av hur vårt samhälle ser ut beträffande den ekonomiska bestämmanderätten inom produktionslivet. En sådan kartläggning är egentligen helt enkelt nödvändig, om vi skall finna de vägar som måste beträdas för att vidga demokratin, d. v. s. vidga folkets inflytande också till det ekonomiska livet och till produktionslivet över huvud taget.

Det kan ju inte bestridas, och det görs inte heller av remissinstanserna, att det föreligger en påtaglig maktkoncentration inom det privata näringslivet, men ändå avböjer man förslaget om att utreda och kartlägga denna maktkoncentration. Varför gör man det? Enligt utskottets skrivning är en sådan utredning ytterst komplicerad och praktiskt svår genomförbar. Ja, det skall inte bestridas, ty de ekonomiska dirigenterna här i landet har verkligen gjort sig stor möda att fälla ner en järnridå och förhindra offentlig insyn i det s. k. privata näringslivet, men jag anser det vara en uppgift för riksdagens majoritet att lyfta på den järnridån och se vad som finns där bakom. Jag är övertygad om att en grundlig undersökning skulle blotta ganska sensationella förhållanden angående det ekonomiska fåtalsvälde som alltså existerar här i vårt land. En sådan utredning skulle också kunna påvisa vilka oerhörda möjligheter som föreligger för nya ekonomiska och sociala framsteg, om storfinansen, som ingalunda är ett spöke, herr Ewerlöf, fick sin makt bruten eller åtminstone starkt begränsad.

Jag vill erinra om att enskilda ekonomer har sysslat med problemen och gjort vissa undersökningar. De undersökningar som gjorts på det här området är emellertid ännu långt ifrån uttömmande på grund av de begränsade möjligheter som står enskilda forskare till buds.

Jag erinrar om att uppsalaekonomen

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

Gunnar Lindgren för några år sedan utgav ett arbete om egendomsförhållandena inom de svenska bolagen. Han grundade sitt arbete på undersökningar som gjordes i mitten av 40-talet. Och vad är det han påvisar? Låt mig erinra om några enkla fakta. Han påvisar att 7 procent av aktieägarna här i landet, vars antal då var 165 000, ägde 70 procent av det samlade aktievärdet. Han påvisade vidare att 90 procent av hela aktievärdet var koncentrerat i händerna på folk med över 50 000 kronor i förmögenhet, räknat i 40-talets penningvärde. Han påvisade också den väldiga maktkoncentrationen inom de större bolagen, d. v. s. bolag med över 500 anställda. I 60 procent av dessa bolag representerade en person minst hälften av rösterna vid bolagsstämman. I 92—93 procent handhades majoriteten av högst 3 personer.

Lindgren understryker att det är inga ovanliga fall han utvalt, utan att det tvärtom är en allmän företeelse inom bolagsvärlden som han visat på, och jag måste fråga de borgerliga företrädarna: Anser ni detta vara ett uttryck för en ekonomisk demokrati, när på 60 procent av bolagsstämmorna i de större företagen en människa i kraft av sitt aktieinnehav kan bestämma suveränt?

Från vissa remissinstanser sägs att företagsledarna egentligen inte har några personliga intressen i företagen i form av aktieposter. Det bestrids i denna utredning. Lindgren har undersökt företag med mer än 200 anställda, och bland företagsledarna i den gruppen av företag var den genomsnittliga personliga förmögenheten i form av aktier eller andra tillgångar — alltså i 40-talets penningvärde — 250 000 kronor och den genomsnittliga årsinkomsten — i samma penningvärde — 90 000 kronor. Vad vissa remissinstanser påstår om att bolagsdirektörerna i allmänhet inte representerar egna ägarintressen är alltså inte en allmän regel, utan snarare är sådana fall undantag.

Låt mig, herr talman, trots den korta tid som står till buds — det skall inte ta många minuter — peka på en annan

sida av de egenartade äganderättsförhållanden vi har här i Sverige och som man från borgerligt håll hävdar är uttryck för demokrati inom näringslivet. Jag skall citera Dagens Nyheter, som ju ibland påstår sig företräda en social-liberal ståndpunkt. Tidningen påpekar i en artikel den 27 juli 1958 de egenartade äganderättsförhållanden, som består i att bolag kan äga varandra. Tidningen skriver: »Ett exempel på hur två bolag kan äga varandra är Grängesberg och Stora Kopparberg. Gränges äger 20 000 aktier i Kopparberg, som i sin tur äger 250 000 i Gränges. Båda bolagen ägs dessutom till en del av bl. a. Providentia, som till en del ägs av Iggesund, som till en del ägs av Göta Kanal, som till en del ägs av Investor, som till en del ägs av Stora Kopparberg. Värdena går sålunda i en cirkel på sätt som man kan finna många exempel på bland de svenska bolagen.»

Jag tycker att sådana förhållanden i det svenska näringslivet verkligen borde kartläggas, så att folk fick veta vem som äger exempelvis Stora Kopparberg och Grängesberg. Det kan vara intressant och nyttigt och av betydelse för den praktiska politiken, inte minst för fackföreningsrörelsens vidkommande, att sådana saker klarläggs.

Det finns alltså många underliga företeelser inom de svenska bolagen som det skulle vara av stort intresse att få allsidigt belysta. Den utredning som förordas i reservation nr 2 skulle kanske bidra till att skapa klarhet i dessa avseenden. Den kanske också skulle bidra till att förverkliga den propagandasfras som högern, folkpartiet och centerpartiet använt, nämligen att vi bör sprida äganderätten, sprida aktieägandet. Arbetarrörelsen är ingalunda emot en spridd äganderätt. Arbetarrörelsens gemensamma mål är att göra hela folket till ägare av produktionsmedlen. Men en förutsättning för att man skall kunna komma dithän är ju att man undersöker det samhälle i vilket man lever. Utifrån en sådan undersökning och kartläggning kan man dra de praktiska politiska konsekvenserna.

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

Jag ber alltså, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservation nr 2.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! I det mer och mer demokratiserade samhället har maktkoncentrationen ökat, jag skulle vilja säga överallt. Det gamla svenska samhället räknade med en dualistisk statsform. Vi har kommit fram till en maktkoncentration i form av ett parlamentariskt system, mer eller mindre utvecklat. När det gäller organisationer och föreningar ser vi hur de mer och mer växer samman, det blir mer och mer fråga om stora sammanslutningar med koncentrerad maktutövning. Det lär vi inte komma ifrån på något område.

Jag tror att det ur många synpunkter kan vara betydelsefullt att ha i minnet att denna maktkoncentration, som ju inom andra länder har tagit sig betydligt starkare uttryck än i Sverige, i och för sig har ansetts rationell och rimlig och riktig. I motiveringen till herrar Mattssons och Eliassons i Sundborn reservation — till vilken motivering jag ber att helt och hållet få ansluta mig — sägs det emellertid att en maktkoncentration, privat såväl som statlig, innebär en risk genom att den kan leda till maktmissbruk. Maktkoncentrationen kan i och för sig vara effektiv men den kan leda till maktmissbruk. I motiveringen till denna centerpartireservation framhålls vidare att utvecklingen inte får leda till en ekonomisk koncentration, som utnyttjas i samhällsskadliga monopolistiska syften och till ett undertryckande av den mindre företagsamheten o. s. v. Det påpekas således att vad vi vänder oss emot är det missbruk som här kan uppstå.

En principiell motsättning mellan centerpartireservationen och reservation nr 2 finner jag i ett uttalande som av någon anledning — möjligen av taktiska skäl — görs i reservation nr 2, där det heter: »Utan att ingå på någon bedömning av om den nuvarande koncentrationen ur rent näringspolitisk

synpunkt är fördelaktig eller medför nackdelar, finner utskottet» o. s. v. För vår del har vi sagt någonting annat. I centerpartimotiveringen sägs det att det är angeläget att utvecklingen följes med uppmärksamhet och att skadlig maktkoncentration motverkas. Reservanterna vill samtidigt starkt understryka, att enskilt ägande och enskild företagsamhet utgör grunden för en gynnsam produktionsutveckling med bevarad personlig frihet. En mera spridd personlig äganderätt till produktionsmedlen måste eftersträvas. Det är därför särskilt angeläget att den mindre företagsamheten främjas.

Det är klart att man på olika områden kan önska få till stånd en större spridning av ägandet. Om inte alltför lång tid kommer kammaren att få tillfälle att ta ståndpunkt till en sida av den saken, som berörs i motioner, där man har ifrågasatt att en del av kronoskogen, som inte lämpligen kan skötas i statsdrift, skall kunna genom en spridning av äganderätten komma det enskilda skogsbruket till godo.

Vad jag vill påpeka är att man inte får blunda för att det i vårt samhälle kan föreligga risker för maktmissbruk som behöver motverkas. På den punkten säger centerpartireservationen klart ifrån.

Jag har redan berört första stycket i motiveringen till reservation nr 2. I andra stycket påpekas det — och det är obestriddligt — att dessa frågor har aktualiserats genom de önskemål som från vissa håll i riksdagen framfördes förra året om ytterligare spridning av aktieägandet till nya medborgargrupper. Den framställningen drog uppmärksamhet till saken. Det är obestriddligt att den här frågan därigenom aktualiserades.

Jag vill, herr talman, sluta med detta och nöja mig med att yrka bifall dels till klämman i reservation nr 2, dels också till andra stycket i dess motivering. Därjämte yrkar jag att det första stycket i denna motivering utgår och ersättes av den motivering, som anförts i herrar Mattssons och Eliassons i Sundborn reservation.

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

Herr ASPLING (s):

Herr talman! I såväl herr Schmidts som herr Ewerlöfs uttalanden fäste jag mig vid att de tyckte att motionen var alltför diffus; den skulle egentligen inte kunna utgöra underlag för en utredning av detta slag.

Jag skulle vilja säga ett par ord om denna form av argumentering. Om det skulle vara vägledande för riksdagsmännen i deras arbete i detta hus och då de skall ta initiativ, att de inte bör väcka motioner utan att så att säga ha utredningsmaterialet färdigt, så skulle väl ändå ett ganska egendomligt förhållande uppstå. Man väcker ju motioner och tar initiativ för att få fram det sakmaterial, som skall vara vägledande vid bedömning av olika frågor. Säkert har många goda initiativ tagits av Sveriges riksdag på grundval av motioner, som icke har företett ett i detalj färdigt utredningsmaterial; man har just i motionen begärt att få fram ett sådant material innan det definitiva ställningstagandet skall ske.

Herrar Ewerlöf och Schmidt säger, att den här motionen är obetydlig. Men jag vill säga att det ingalunda är något obetydligt problem som tas upp i denna motion. Tvärtom är det en stor och väsentlig fråga.

Man har anfört en hel del om remissvaren. Jag skall inte närmare gå in på det, men jag fäster kammarens uppmärksamhet på det intressanta i remissvaren, nämligen att i nästan varje svar påpekas faran av en maktkoncentration. Det är ingen av organisationerna som direkt identifierar sig med detta förhållande. Tvärtom, man påpekar att här faktiskt föreligger risker. Vidare säger man i en del av remissvaren att det redan finns tillräckligt med organ för att åstadkomma den insyn och den kartläggning, som efterlyses i motionen.

Ja, det är riktigt att samhället genom olika organ har fått vidgade möjligheter till en viss insyn och en viss kartläggning av förhållandena inom vissa sektorer av näringslivet. Det intressanta i detta sammanhang är att såväl högern som folkpartiet — och jag skulle tro att centerpartiet också har något med det-

ta att skaffa — i stor utsträckning har varit emot tillkomsten av dessa organ. Och om högern skulle få igenom sitt besparingsprogram, blir det faktiskt inte mycket kvar av de organ som vi nu har.

Vidare säger herr Schmidt, att socialdemokratien väl inte skall ha monopol på ekonomisk demokrati. Nej, herr Schmidt, det vill vi inte ha! Vi skulle vara ytterst tillfredsställda om folkpartiet inte bara gjorde deklarationer utan också i handling visade litet mer vilja att komma fram på denna väg, exempelvis genom att folkpartiet i denna fråga hade tagit en mera resolut ställning. Men det har folkpartiet undvikit att göra.

Härmed är man inne på en ganska intressant sak. Det är inte så sällan vi i riksdagen har tillfälle att diskutera de offentliga företagens verksamhet. Hur ofta riktas inte kritik mot de statliga bolagen och de statliga bolagsformerna? Herrar Ewerlöf och Schmidt kan väl inte göra gällande, att vi skall göra halt så snart vi nalkas den privata sektorn? Man kritiserar som sagt i olika sammanhang den statliga företagsamheten, men då den privata sektorn kommer på tal viker man undan. Man mäter helt enkelt med olika mått, och detta tycker vi socialdemokrater är orimligt.

Jag skall inte upphålla mig längre vid herr Schmidts anförande, men det där engelska exemplet han gav tycker jag var värdefullt, ty det gav på sitt sätt en direkt illustration. Men herr Schmidt behöver inte gå till England för att finna exempel. Det är säkert lätt att finna förhållanden här i Sverige om vilka man skulle kunna säga, att allt sannerligen inte är så tillfredsställande. Här vet vi fall då industrier läggs ned kanske inte alls på grund av vad vi kan kalla direkt konjunkturmässiga orsaker, utan där det är de bakomliggande ekonomiska intressena, som dikterar besluten. I den här frågan bör man, tycker jag, tala mera rättframt om tingen. Det skulle vara till gagn för hela frågan.

Herr Mattsson har argumenterat för centerpartiets ståndpunkt. Jag tycker att herr Mattsson skulle ha följt Skånska Dagbladets rekommendation, där man starkt

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

strukit under att det inte finns någon som helst anledning att dölja vem som är den verkliga ägaren till ett företag. Om de s. k. borgerliga går emot den socialdemokratiska motionen gör de en stor dumhet. Vi råder i varje fall centern att ansluta sig till motionen, säger tidningen. Den rekommendationen tycker jag att herr Mattsson skulle ha tagit ad notam.

Jag blev inte alls förvånad över att herr Öhman blandade sig i denna debatt. Att herr Öhman försöker göra sig till talesman för en vidgning av ekonomisk demokrati och ökat folkligt inflytande i det ekonomiska livet ger jag inte så mycket för. Den form av total ekonomisk och politisk markkoncentration som kommunisterna företräder har i varje fall inte något med demokrati att göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Asplings påstående att man från håll, som står företagsamheten i detta land nära, skulle vara rädd för att få insyn i dessa ting, så vill jag bestämt säga ifrån att det enskilda näringslivet icke är sådant, att det har någon anledning till farhågor i detta fall. Vi har ingen anledning att vara rädda för att man skall få ta del av någon sådan kartläggning som åsyftas i motionen. Det svenska näringslivet är för sunt och för väl grundat, dess bättre, och det är också därför det kan bära upp det välstånd som finns.

Tvärtom har jag den bestämda uppfattningen, att det skulle vara mycket beklagligt, om man på socialdemokratiskt håll skulle ge spridning åt uppfattningen att näringslivets folk skulle vara rädda för den insyn som här är ifrågasatt.

Till sist vill jag bara säga, att såvitt jag kan bedöma ligger det väl här snarast så till att man är förvånad över att det härskande partiet har valt omvägen via denna motion för att åstadkomma

den utredning man här vill ha. Är det så nödvändigt med en utredning så får vi den ändå, oavsett vad riksdagen beslutar, eftersom Kungl. Maj:t har rätt att tillsätta utredningar.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill med anledning av herr Asplings replik säga att jag aldrig ställt de pretentioner på en motion om utredning, som han ville lägga i min mun. Jag har sagt att man måste uppställa vissa minimikrav i fråga om precisering av skälen för och avsikten med utredningen. Men inte ens de enklaste minimifordringar är uppfyllda i den motion som här föreligger. Jag har aldrig begärt att motionen skulle presentera hela utredningsmaterialet för att den skulle vinna riksdagens bifall.

Det står ju emellertid fast att den socialdemokratiska regim som vi har haft sedan decennier tillbaka har huvudsvarret för den lagstiftning som nu gäller i fråga om både insynen och tillrättakommandet med missbruk av olika slag på detta område. Trots detta kommer nu regimens supporters och säger att läget är otillfredsställande utan att kunna ange i vilket hänseende man anser att det brister. Jag tillät mig i min oskuld att hänvisa till den allmänna opinionens vaksamhet i dessa frågor. Så fort det är fråga om något som kan anses ha snudd på maktmissbruk, kommer det ju fram i pressen och bringas under vederbörande instansers prövning, det känner vi ju till. Det kan röra sig om små eller stora ting.

När det inte har skett i större utsträckning än vad som varit fallet, så frågar jag mig: Varför stöder man utan vidare påståendet att det är behov av längre gående åtgärder än vi för närvarande har i den lagstiftning som tillkommit med den socialdemokratiska regeringens medverkan och som är ganska färsk? Ingenting av detta finns i motionen. Därför tycker jag inte heller att minimifordringarna för att sätta i gång en utredning är uppfyllda.

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall respektera herr talmannens önskan att vara kortfattad.

Jag har aldrig velat påskina, att detta skulle vara obetydliga problem. Tvärtom, jag tycker — och kammaren får väl ge mig rätt i det — att jag kraftigt har försökt betona vikten av dessa frågor. När jag tog ett exempel för att göra en jämförelse mellan förhållandena i England på tjugotalet och Sverige i dag förhåller det sig ju just såsom jag sade, att vi nu har en lagstiftning som i stort sett kan förebygga vad som hände då.

I fråga om motioner om utredningar vill jag säga, att när man i en motion föreslår en utredning, så bör man väl i alla fall tänka sig för så mycket att man frågar: Är det möjligt att genomföra en sådan utredning så att den blir rättvisande? Jag behöver, herr talman, bara fråga om man inte bara skall göra upp koncernbalanser för alla de olika bolag, som mer eller mindre hänger samman, utan också göra upp ett slags personliga koncernbalanser för hur alla olika personer är sammanflätade med varandra för att få reda på om de själva äger företagen, om det är deras medarbetare och vänner som äger företagen eller om de bara leder företagen.

Jag skulle vilja sluta med att säga, att om alla motionärer visste att de riskerade att själva bli utredningsmän för de förslag, som de framlägger i sina motioner, skulle vi kanske ha litet mindre ofullgångna motioner här i riksdagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande motiveringen.

I fråga om utskottets hemställan, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att den hemställan skulle godkännas, som upptagits i den av herr Fahlander

m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Aspling* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den hemställan, som upptagits i den av herr Fahlander m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 67.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen till den hemställan, som nu bifallits, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels godkännande av den motivering, som inefattades i den av herr Fahlander m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dels ock att kammaren skulle godkänna nämnda motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr *Nilsson, Ferdinand*, och som innebure, att första stycket i motiveringen skulle utgå och ersättas av den motivering, som innehölls i den av herr

Ang. ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet
Mattsson och herr Eliasson i Sundborn hemställa att ledamöterna försöker ordna det så att de kan vara tillstädes vid plenium under hela den tid som det pågår nästa fredag.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av motiveringen i herr Fahlanders m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner motiveringen i den vid bankoutskottets utlåtande nr 17 fogade reservationen av herr Fahlander m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda motivering med den ändring däri som under överläggningen föreslagits av herr Ferdinand Nilsson.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde onsdagen den 4 instundande maj.

Herr TALMANNEN:

Jag ber att få lämna ett meddelande beträffande arbetet nästa vecka.

Plena hålles, därest intet oförutsett inträffar, tisdagen den 3 maj kl. 16.00, bordläggningsplenium, onsdagen den 4 maj kl. 10.00, arbetsplenium, samt fredagen den 6 maj kl. 11.00, arbetsplenium.

Jag räknar med bestämdhet med att kvällsplenium måste hållas på onsdag. Däremot avser jag att liksom i dag föreslå kammaren att icke hålla kvällsplenium nästa fredag. Jag skulle dock vilja

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för år 1960 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stödet å lin- och hampberedningen under budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1960/61 till ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 153, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.; och

nr 154, med förslag till förordning om utjämningsskatt å vissa varor, m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om kommunalförbund;

nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse till riksdagen angående vissa av riksdagens revisorer gjorda uttalanden;

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring av bestämmelserna angående plats för avgivande av yttrande inför kammare; och

nr 17, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till fängvårdsstyrelsen m. m.;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga statistikens organisation jämte i ämnet väckta motioner;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella utvecklingsfonden (IDA); och

nr 86, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner om viss utsträckt tillämpning av bestämmelserna om skattebefrielse för dödsbo;

nr 47, i anledning av väckta motioner om viss ökad rätt till avdrag vid beskattningen för kommunalskatt m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett näringsråd samt om översyn av handelsrepresentationen i de västeuropeiska länderna; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om vidgade direktiv för beredningen rörande åtgärder till stöd för den svenska exporten på det kommersiella området m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i allmänna arbetstidslagens bestämmelser om uttagande av övertid;

nr 26, i anledning av väckta motioner om viss säkerhetsutrustning å bilar;

nr 27, i anledning av väckt motion om förbud mot hastighetstävlingar med motorfordon på allmän väg;

nr 28, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om socialhjälp; och

nr 30, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om försäkring för allmän tilläggspension; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 651, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 652, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 653, av herr *Hanson, Per-Olof*, och herr *Ollén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 654, av herrar *Kaijser* och *Schött*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet; samt

nr 655, av herr *Gezelius m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.42.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 3 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Snygg* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 26 och den 27 nästlidne april.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under För flera huvudtitlar gemensamma frågor gjorda framställning i fråga om avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt, Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt samt Arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggspensioneringen;

nr 193, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 behandlade allmänna frågor;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

Ang. formerna för utbetalande till statstjänstemän av kompensation för folkpensionsavgiften

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till yrkesundervisningen;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med den norska nationalgåvan svenskhemmet Voksenåsen sammanhängande frågor; och

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare.

Ang. formerna för utbetalande till statstjänstemän av kompensation för folkpensionsavgiften

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet LINDHOLM, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Siegbahns interpellation angående formerna för utbetalande till statstjänstemän av kompensation för folkpensionsavgiften, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Siegbahn har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att medverka till ett inarbetande i lönen av den nu utgående kompensationen till tjänstemännen för förhöjd folkpensionsavgift eller, om så ej är fallet,

om jag är beredd att förenkla det nu tillämpade systemet för utbetalande av berörda kompensation.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Gällande bestämmelser om kompensation till vissa statsanställda m. fl. för förhöjd folkpensionsavgift grundar sig på en överenskommelse mellan representanter för civildepartementet och tjänstemännens fyra huvudorganisationer den 26 mars 1958. Överenskommelsen har godkänts av riksdagen.

Enligt överenskommelsen utgår kompensation för så stor del av den vederbörande tjänsteman påförda folkpensionsavgiften, som motsvarar höjningen av procentalet för avgiften utöver 1,8. Vid tidpunkten för överenskommelsens träffande var folkpensionsavgiften 2,5 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten — med viss maximering — men förslag hade framlagts för riksdagen om en höjning år 1959 till 4 procent. Ytterligare framtida höjningar av folkpensionsavgiften var aktualiserade. Sedermera har chefen för finansdepartementet den 20 november 1959 tillkallat en utredningsman med uppdrag att utreda frågan om sättet för folkpensioneringens finansiering och därmed sammanhängande spörsmål.

I det läge, vari frågan om folkpensioneringens finansiering sålunda f. n. befinner sig, anser jag frågan om en eventuell inarbetning i lönerna av ifrågavarande kompensionsavgift vara för tidigt väckt.

Vad beträffar det nu tillämpade systemet för utbetalning av avgiftskompensationen får jag erinra om att den senast utfärdade författningen i ämnet innebär en viss förenkling i förhållande till tidigare bestämmelser, vilket herr Siegbahn också framhållit i sin interpellation. Angivna förenkling framkom såsom ett resultat av samråd före utarbetandet av författningen med företrädare för tjänstemännens huvudorganisationer samt för revisionsmyndigheten — riksräkenskapsverket — och vissa andra myndigheter.

Därest med beaktande av hittills vunnna erfarenheter möjligheter till ytterliga-

Ang. formerna för utbetalande till statstjänstemän av kompensation för folkpensionsavgiften

re förenklingar inom ramen för den träffade överenskommelsen skulle visa sig föreligga, kommer jag givetvis att ta hänsyn härtill vid utformningen av den författning, som skall utfärdas i höst. Såvitt nu kan bedömas skall i år förutsättningar finnas för att utfärda författningen i sådan tid, att vissa av interpellanten berörda praktiska olägenheter av ett sent utfärdande kan undvikas.

Herr talman, härmed anser jag ha besvarat herr Siegbahns frågor.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack för det svar han lämnat på min fråga rörande kompensation till statstjänstemännen för förhöjd folkpensionsavgift.

Om jag har tolkat interpellationssvaret riktigt har statsrådet förklarat sig beredd att medverka till eventuellt möjliga förenklingar av tekniken för utbetalning av kompensation men icke att inarbeta den i lönen. Skälen torde, som framgår av interpellationssvaret, i första hand vara två, dels att frågan om folkpensionsavgiftens storlek ännu inte är slutligt fixerad — man kan vänta sig höjningar så småningom — dels att själva tekniken för folkpensionsavgiftens finansiering är under utredning, varför man inte vill föregripa utredningens resultat genom att nu inarbeta kompensationen i lönen. Dessutom nämner statsrådet att tjänstemannaorganisationerna har givit sin anslutning till nuvarande system vid förhandlingarna. Jag har varit i kontakt med dem, och jag har nog fått det intrycket att man visserligen svalt detta system men att man inte är särskilt entusiastisk över det. Det tycker jag också är förklarligt, ty i den mån jag har kommit i kontakt med olika tjänstemän ute på fältet har jag märkt att de inte heller är särskilt entusiastiska. Systemet är förenat med en massa trassel av olika slag, vilket gjort att det framkommit ganska stark kritik mot nuvarande förhållanden.

Jag förstår att tanken bakom hela konstruktionen har varit att undvika den ir-

ritation som tillkom i samband med genomförandet av sjukförsäkringsreformen, där tjänstemännen ibland fick en känsla av att deras kompensation för de kostnader som de fick ikläda sig genom reformen inte realiserades i någon motsvarande löneförhöjning. När det gäller här ifrågakvarande system kan man därmed klart visa för tjänstemännen att man tagit hänsyn till deras speciella lönekonstruktion.

Systemet är emellertid inte så rättvist som man skulle kunna tro. Jag vill endast nämna ett exempel här. Låt oss ta en person som går i pension i november i år. Han har betalat in förhöjda folkpensionsavgifter under år 1959 och under de tio första månaderna i år. Förutsättningarna för att han skall få del av denna kompensation är enligt författningarna att han är i tjänst vid årets slut. Det betyder således att han inte får någon ersättning till någon del för de högre folkpensionsavgifter han har betalat in under 1959 och 1960. Det innebär att de som går i pension kan gå miste om inbetalade avgifter för en period varierande mellan 12 och 23 månader. Man har således inte under alla förhållanden lyckats uppnå den rättvisa man i och för sig strävat efter. Vid sådant förhållande kan man fråga om det inte vore lika bra att försöka med ett schablonssystem, som kanske inte ger absolut rättvisa åt alla men som i stället förhindrar alltför mycket trassel.

Detta system tycker jag är ganska tveklaktigt ur två synpunkter. Enligt min uppfattning är det betänkligt, att tjänstemän själva skall behöva vidta åtgärder för att få ut pengar, som ur alla synpunkter måste betraktas som en del av deras löneförmåner. De måste enligt förra årets beslut fylla i formulär, och enligt årets beslut måste de till myndigheten skicka in övre delen av slutskattsedeln eller på annat sätt, genom intyg från skattemyndigheterna, visa hur stor folkpensionsavgift de betalat in.

Det är klart att många löneutbetalande myndigheter underrättar tjänstemännen om läget och därigenom underlättar för dem att lämna in några av dessa do-

Ang. formerna för utbetalande till statstjänstemän av kompensation för folkpensionsavgiften

kument. Men i och för sig är inte någon myndighet skyldig att vidta sådana åtgärder. En befattningshavare skulle härigenom i princip vara skyldig att själv hålla reda på de författningar som gäller beträffande hans lön, vilket för mig framstår som otillfredsställande.

I den mån myndigheterna utfärdar meddelanden till de olika tjänsteinnehavarna uppstår emellertid en ganska omständlig procedur, och tjänstemännen själva måste tränga igenom de kanske invecklade cirkulär som kommit ut. Framför allt medför systemet att lönemyndigheterna får ett ganska drygt arbete att bokföra alla folkpensionsavgifter och räkna ut vilken återbäring som skall tillkomma var och en. Det är enligt min uppfattning ett väl komplicerat system, vars kreditsida är ganska svag.

Det förefaller mig inte vara förenat med några tekniska svårigheter att inarbeta dessa belopp i lönen i samband med löneförhandlingar. Folkpensionsavgiften stiger så småningom, men då får man väl vidta samma operation en gång till. Att detta, som sagt, skulle medföra några större tekniska svårigheter har jag svårt att föreställa mig, men det kanske beror på att jag inte är tillräckligt insatt i frågan och har fel.

Det riktigaste är således enligt min mening att man redan vid nästkommande förhandlingar om tjänstemännens löner tar upp frågan om inarbetande av kompensationsavgiften i lönen. Om man nu inte vill göra det finns säkerligen åtskilliga metoder att förenkla det nuvarande systemet, antingen kravet på absolut millimeterrättvisa därigenom efter-sättes eller ej. Jag föreställer mig t. ex. att man på slutskattosedeln skulle kunna trycka ett meddelande om att stats- och kommunaltjänstemän som har rätt till kompensation för förhöjda folkpensionsavgifter har möjlighet att till myndigheten insända även den övre delen av slutskattosedeln för att erhålla denna återbäring eller — om de så föredrar — ett särskilt intyg. På detta sätt skulle man kunna undvika systemet att tjänstemännen nödgas skicka in skattosedeln två gånger till myndigheten, första gången

den undre delen — gällande slutskatten — och andra gången den övre delen, och i stället uppnå den fördelen att tjänstemännen — som ändå har att skicka in slutskattosedeln — skulle kunna få ut kompensationstillägget utan att det krävdes extra åtgärder från deras sida.

Jag kan också tänka mig att man skulle kunna införa ett system, enligt vilket tjänstemän med en årsinkomst överstigande 15 000 kronor automatiskt får det maximala tillägget. Då skulle ungefär hälften av alla statstjänstemän komma i åtnjutande av denna kompensation utan några särskilda åtgärder, vilket skulle innebära en väsentlig lättnad för löneredogörarna. Jag är medveten om att systemet skulle kunna medföra en del små orättvisor. Det förekommer nämligen fall då även hustrun har förvärvsarbete i statlig eller privat tjänst. Vederbörande skulle då få en viss förmån utan att egentligen vara berättigad därtill. Mot detta måste dock vägas den stora förenkling som det av mig antydda systemet skulle medföra för de olika statliga verken.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att än en gång få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för civildepartementet.

Herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Det nu tillämpade systemet bygger på en uppgörelse med organisationerna. Vi har varit överens om att använda just dessa former. De författningar som har utarbetats har underställts organisationerna, och vi har fått deras sanktion.

Det är klart att det skulle bli ännu enklare om man bakade in det hela i lönen — det vill jag inte bestrida. Men det är inte fullt så enkelt att göra det innan vi vet hur folkpensionsavgiften kommer att utvecklas. Vi vill därför avvakta vad som där kommer att ske för att lättare kunna bedöma vilka möjligheter det finns att på den vägen genomföra en förenkling, därest man nu skulle välja den formen.

Sedan måste jag nog säga mig att herr Siegbahn överdrev rätt väsentligt när

Ang. formerna för utbetalande till statstjänstemän av kompensation för folkpensionsavgiften

han talade om den nuvarande mycket omständliga proceduren. Jag har den föreställningen att kvaliteten på de svenska statstjänstemännen är så hög att det inte kan anses vara särskilt komplicerat för dem att uppvisa sin skattsedel och sedan kvittera ut det belopp man får, vilket ju för närvarande är hela proceduren. Det system som herr Siegbahn rekommenderade kommer nog att bli väsentligt mycket krångligare, alltså med särskilda kuponger på skattsedlarna och särskilda avvägningar över och under 15 000 kronor i årsinkomst. Det systemet skulle säkerligen bli väsentligt svårare att hantera än det första som vi tillämpade och som vi ju numera har förenklat. Vad som har föreslagits här i dag vittnar, tycker jag, om att det kanske inte är så lätt att göra systemet enklare än det nu är. Men jag skall givetvis med tacksamhet anamma och söka tillämpa alla möjligheter till ytterligare förenklingar, därest man verkligen kan nå längre i förenkling än att befattningshavaren bara behöver visa upp sin skattsedel på kassakontoret.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Det enklaste vore, vidhåller jag, att inbaka kompensationen i lönen, men jag har här försökt att komma med ett förslag till några förenklingar även med nuvarande former. Statsrådet Lindholm missuppfattade dock mitt förslag. Min tanke var inte att man skulle behöva trycka något slags kuponger vid slutskattsedeln, utan jag tänker mig att man i något tillgängligt hörn skulle kunna trycka en upplysning om att tjänstemännen bara behöver lämna in de båda delarna av slutskattsedeln. Detta skulle såvitt jag förstår vara en förenkling.

Men det centrala i denna fråga är kanske inte tjänstemännens besvär. Även om den nuvarande ordningen för dem innebär en del merarbete, så är det ju framför allt löneavdelningarna inom de olika statliga verken som nu drabbas av en väsentlig arbetsbelastning. Den var oerhört mycket större förra året, då man t. ex. inom statens järnvägar på vederbörande avdelning tvingades att arbeta på över-

tid en hel månad för att klara upp denna sak. Men merarbetet har inte varit helt obetydligt även med årets system.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 153, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 154 med förslag till förordning om utjämningsskatt å vissa varor, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 651—653 till särskilda utskottet, motionen nr 654 till statsutskottet och motionen nr 655 till behandling av lagutskott.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 14—17, statsutskottets utlåtanden nr 82—85 och memorial nr 86, bevillningsutskottets betänkanden nr 1, 47, 51 och 57, bankoutskottets utlåtanden nr 18 och 19, andra lagutskottets utlåtanden nr 24, 26—28 och 30 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 151, angående statstjänstemännens löner under åren 1960 och 1961 m. m.; samt

nr 152, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående pension åt fru Emy Lovisa Lindqvist.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 87, angående allmän beredsskapsstat för budgetåret 1960/61; ävensom

andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 29, i anledning av väckta motioner om översyn av lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; samt

nr 37, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 656, av herr *Andersson, Torsten*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 657, av herr *Hagberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 658, av herr *Hedblom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 659, av herr *Jacobsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 660, av herrar *Nestrup* och *Edström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 661, av herr *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 662, av fru *Segerstedt-Wiberg m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 663, av herr *Sörlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m.;

nr 664, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning) m. m.;

nr 665, av herr *Källqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning) m. m.;

nr 666, av herr *Carlsson, Georg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till lag om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m.;

nr 667, av herr *Carlsson, Georg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, med förslag till lag om ersättning för skada i följd av atomreaktor-drift m. m. (atomansvarighetslag);

nr 668, av herr *Kaijser m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.;

nr 669, av herr *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143, med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.;

nr 670, av herr *Schött* och herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143, med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.; samt

nr 671, av herr *Hedblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 4 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne april.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 151, angående statstjänstemännens löner under åren 1960 och 1961 m. m.; samt

nr 152, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående pension åt fru Emy Lovisa Lindqvist.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 656—663 till särskilda utskottet,

motionerna nr 664—668 till behandling av lagutskottet,

motionerna nr 669 och 670 till konstitutionsutskottet samt

motionen nr 671 till behandling av lagutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 87 och andra lagutskottets utlåtande nr 29.

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 37, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. föreskrift, i samband med villkorlig dom, om skyldighet att gottgöra skada

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner angående föreskrift i samband med villkorlig dom om skyldighet att gottgöra skada.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 447 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 564 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbundes med föreskrift att den dömde skulle i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 447 och II: 564, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Svanström* och *Larsson* i Norderön, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 447 och II: 564 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för riksdagen av förslag i syfte att villkorlig dom som

Ang. föreskrift, i samband med villkorlig dom, om skyldighet att gottgöra skada
regel förbundes med föreskrift att den dömde skulle i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I motionerna I: 447 och II: 564 har centerpartiet föreslagit, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbindes med föreskrift att den dömde skall i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Första lagutskottet har vid sin be handling av dessa motioner ej ansett skäl föreligga att tillstyrka dem. Jag har inte kunnat dela denna utskottsmajori tetens uppfattning och ber i anledning därav, herr talman, att få anföra följande.

Till grund för den gällande lagen om villkorlig dom, som trädde i kraft den 1 januari 1944, låg ett av särskilda sak kunniga år 1937 framlagt betänkande. Däri redovisas bl. a., att den första svens ka lagen om villkorlig dom, av år 1906, upptog den brottsliges beredvillighet att gottgöra uppkommen skada såsom en bland de omständigheter som skulle be aktas vid avgörande, huruvida villkorlig dom över huvud taget skulle meddelas. Denna förutsättning uppmjukades i 1918 års lag, där det stadgades att den vill korligt dömd »skall göra vad i hans förmåga står att fullgöra honom ålagd skyldighet att ersätta genom brottet upp kommen skada». De sakkunnigas år 1937 framlagda förslag innebar, att som ett legalt villkor för anstånd enligt villkor lig dom skall gälla att den dömde efter förmåga ersätter skada uppkommen ge nom brottet, i den mån skyldighet där till åligger honom enligt laga kraft ägan de dom.

År 1950 uttalade justitieombudsman nen i sin ämbetsberättelse bl. a. följande: »Att en villkorligt dömd gör vad i hans förmåga står för att ersätta av brottet uppkommen skada är emellertid av stort värde ur uppfostringssynpunkt. Föreskrifter i detta hänseende borde kunna användas i långt större utsträck ning än som nu sker.»

År 1956 framhålles i strafflagbered ningens slutbetänkande bl. a. följande: »Skadeståndsskyldigheten fyller även ett viktigt kriminalpolitiskt ändamål genom att på ett ur pedagogisk synpunkt lämp ligt sätt göra klart för den dömde och andra, att den som vållar skada genom brott är pliktig att gottgöra skadan.»

Med anledning av föreliggande motio ner har första lagutskottet infortrat re missyttranden från olika myndigheter. I sitt remissvar anför riksåklagarämbetet bl. a., att ämbetet anser att möjligheten att meddela föreskrift om skadestånd icke har tillämpats i den utsträckning som i och för sig varit önskvärd. Detta framgår också av den statistik som före ligger. Den visar bland annat, att av 3 246 villkorligt dömda, som förpliktats att utge skadestånd på grund av brott, endast 379 stycken, eller 12 procent, er hållit föreskrift enligt 8 § andra stycket. Detta lagrum innehåller bl. a. föreskrift, att den dömde bör å tid och sätt som i domen angives söka fullgöra honom ålig gande skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet. Riksåklagarämbetet anför i remissvaret som sin mening, att det bör vara både möjligt och lämpligt att meddela sådana föreskrifter i större utsträckning än som har skett.

Vi i centerpartiet är starkt medvetna om att det kan förekomma fall, där hårda förelägganden om gäldande av skade stånd skulle kunna hindra de vällovliga försöken att återföra de brottsliga till ett normalt liv. Därför har vi också ut tryckligen uttalat, att de regelmässigt företagna åläggandena bör ske i lämplig omfattning. Det står emellertid också klart för oss, att många hederliga med borgare i detta land, vilka blir utsatta för ofta ganska betydande skador, har svårt att inse det rättmätiga i att de brottslingar, som åstadkommit skadan, icke i flera fall än vad nu sker ålägg es att gottgöra densamma.

Som ett exempel på de omfattande skador det kan vara fråga om vill jag anföra vad som nyligen framkommit genom den utredning, som landsfogden i Jönköpings län verkställt beträffande de

Ang. föreskrift, i samband med villkorlig dom, om skyldighet att gottgöra skada
brott, elever vid Långanäs ungdomsvårdsskola begått under en tioårsperiod. I eksjöområdet har på dessa tio år ungdomliga brottslingar från Långanäs begått icke mindre än 1 100 olika brott med en uppskattad eller ifarasatt skada av hela 1,2 miljoner kronor.

Till vilka värden de villkorligt dömdas genom brott åstadkomna skador uppgår, det undandrar sig mitt bedömande, men att det är fråga om mycket stora värden står klart för var och en. Det synes oss därför angeläget att den i motionen föreslagna skärpningen kommer till stånd.

Första lagutskottet uttalar sin förståelse för de strävanden som uppbär motionärernas framställning och säger sig vara angeläget framhålla betydelsen av att den som dömts att ersätta genom brott förorsakad skada också i möjlig och lämplig utsträckning förmås att ersätta skadan. Denna välvilliga skrivning borde väl, tycker man, ha lett fram till ett bifall till föreliggande motioner i här berörda ärende. Tyvärr har i stället majoriteten av första lagutskottets ledamöter ansett sig böra gå på avslag.

I föreliggande reservation av undertecknad och herr Larsson i Norderön hemställes att riksdagen med bifall till motionerna I: 447 och II: 564 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för riksdagen av förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbindes med föreskrift att den dömde skall i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Häri instämde herr *Bengtson* (cp).

Fru *GÄRDE WIDEMAR* (fp):

Herr talman! Då utskottet inte ansett sig kunna biträda ifrågavarande motioner, beror det inte på att vi är oeniga med motionärerna beträffande syftet med motionerna. Vi har samma önskan som motionärerna, att en villkorligt dömd i möjligaste mån skall ersätta den skada han åstadkommit. Det är lika viktigt för oss alla att de brottslingar

det här gäller skall kunna återföras till ett normalt liv. För att de verkligen skall kunna förmås att ersätta en uppkommen skada fordras dock att det finns en utbyggd kontrollorganisation. Ett föreläggande utan någon möjlighet till kontroll över att den dömde verkligen fullgör inbetalningarna på rätt tid och på rätt sätt är ganska meningslöst. Det behövs alltså en utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen, innan man kan ändra de regler som för närvarande gäller i fråga om ersättning för uppkommen skada.

Utskottets huvudskäl för att motionerna bör avslås är emellertid att frågan redan har varit föremål för utredning genom strafflagberedningen. I strafflagberedningens framlagda betänkande finns en ingående redogörelse för denna fråga. Detta förslag är för närvarande ute på remissbehandling och föremål för beredning inom justitiedepartementet, och enligt vad som upplysts i utskottet räknar man med att ett lagförslag i ämnet skall bli remitterat till lagrådet under innevarande år. Vi anser därför att någon ytterligare utredning inte är påkallad i detta ärende, särskilt som i det förslag som föreligger har framkommit nya bestämmelser om tid och sätt för fullgörande av den skadeståndsskyldighet som här avses. På grund av dessa förhållanden har vi inte ansett oss kunna tillstyrka motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *JOHANSSON, ROBERT*, (cp):

Herr talman! Utskottets talesman sade att ett av skälen till utskottets avstyrkande var att strafflagberedningen har tagit detta spörsmål under övervägande. Efter vad jag har mig bekant, kommer emellertid inte strafflagberedningen att ställa något yrkande i enlighet med motionen. Det anser vi vara angeläget att framhålla i detta sammanhang.

Det rör sig ju, som i motionen har anförts, otvivelaktigt här om ett mycket

Ang. föreskrift, i samband med villkorlig dom, om skyldighet att gottgöra skada

stort problem, och det är av största vikt, kanske främst ur kriminalpolitiska synpunkter, att man tar mera hänsyn till att den som blir villkorligt dömd också blir ådömd att i mån av förmåga gälda den skada han åsamkat genom brottet. Den villkorliga domen uppfattas som bekant mycket olika bland allmänheten. Den villkorliga domen är, rätt tillämplad, ett fint instrument, som ger möjlighet att återföra den unge brottsling, som kanske i ett svagt ögonblick och under omständigheter som han inte för tillfället kunnat överblicka, kommit på sidan av den väg, samhället anser vara den riktiga. Men allmänheten, som ser att den villkorliga domen tillämpas på sätt som sker, får en annan uppfattning, och jag tror att detta allvarligt kan skada den villkorliga domens anseende.

Om vi i utskottsutlåtandet tar del av riksåklagarämbetets remissvar, framgår det att man uppenbart tillämpar denna föreskrift i lagen mycket olika. Norrbottens skyddskonsulentdistrikt redovisar t. ex., att 69 procent av hela antalet dömda där har fått åläggande att gälda skada. Om man sedan ser på siffrorna från Östergötlands skyddskonsulentdistrikt, finner man att denna regel blott tillämpats för 4 procent av samma grupp. Det är de stora differenserna. I Jönköpings—Kronobergs distrikt har sådana föreskrifter meddelats i 13 fall (12 procent), men av dessa 13 fall härörde 6 fall från en och samma domstol.

Det är uppenbart, att här ifrågavarande regler tillämpats mycket olika, och när utskottets värderade talesman här säger, att vi behöver bygga ut skyddskonsulentverksamheten, så är det i och för sig riktigt. Men skyddskonsulentverksamheten i det skick som den nu befinner sig är ju likadan över hela landet. Då tycker man att tillämpningen av föreskrifterna också skulle vara något så när likartad.

Vi är fullt medvetna om att, som reservanternas talesman sade, i en alltför rigorös föreskrift om att gälda vad man har skadat i vissa fall kan försvåra möj-

ligheten att återföra den brottslige till ett normalt liv. Det har motionärerna tagit hänsyn till när de skrivit, att domstolen skall pröva varje fall — och det måste man ju också nu göra — med särskild hänsyn till ersättningsskyldighetens storlek och den brottsliges förmåga eller antagen förmåga att gälda det han skadat. Med hänsyn till att den villkorliga domen tillämpas så uppenbart olika i vårt land, tror jag att det vore riktigt med en skärpning av lagen i detta hänseende, så att regelmässigt föreskrift meddelades om vad den brottslige skulle gälda när villkorlig dom avkunnades, om ej särskilda skäl talade däremot.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Det är uppenbart att vad som nu senast har sagts av herr Johansson i Dockered är riktigt. Folk i allmänhet har svårt att få den rätta förståelsen för den villkorliga domens tillämpning, och detta gäller särskilt, i fall den dömd inte blir ålagd att gottgöra den skada som uppstått genom brottet.

Jag tillåter mig att upprepa vad jag sade i mitt första anförande, i vilket jag försökte ge en bild av hur tillämpningen har ändrats från den ursprungliga år 1906, enligt vilken det var ett tämligen oeftergivligt villkor att skadan gottgjordes för att villkorlig dom över huvud taget skulle kunna avdömas, till den nuvarande, vilken såsom herr Johansson redovisat är olika i olika delar av landet. De skärpta bestämmelser som förordas i motionerna skulle sannolikt vara ägnade att ändra nuvarande förhållanden till det bättre.

Vad beträffar remissen till lagrådet vet vi tyvärr inte vad den kommer att föra med sig, och vi har därför ansett det vara angeläget att riksdagen redan nu kunde fatta beslut i enlighet med motionernas syfte.

Jag vill vidare peka på att reservanterna inte begär någon ny utredning utan endast att riksdagen måtte hos

Ang. föreskrift, i samband med villkorlig dom, om skyldighet att gottgöra skada
Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för riksdagen av förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbindes med föreskrift att den dömda skall i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag vill framhålla att det redan nu finns möjligheter att meddela sådana särskilda föreskrifter som motionärerna önskar skulle tillämpas regelmässigt och som innebär skyldighet för den villkorligt dömda att erlagga skadestånd. Den omständigheten att bestämmelsen rörande denna möjlighet tillämpas olika ute i landet har vanligtvis sin grund i att det är fråga om olika fall och förhållanden och kan inte tas som något tecken på att tillämpningen är oriktig i ena eller andra fallet. Man får väl förutsätta att domstolarna tillämpar lagbestämmelsen i de fall de anser det lämpligt. Nu har riksåklagaren, vilket också framgår av utskottsutlåtandet, utsänt ett cirkulär till samtliga myndigheter för att erinra dem om möjligheten att förelägga den brottslige att enligt särskilda föreskrifter fullgöra skadeståndsskyldighet, och kanske detta cirkulär kommer att verka som en upplysning för myndigheterna, så att de kommer fram till en mera enhetlig tillämpning av bestämmelserna.

Att allmänheten i vissa fall har en felaktig föreställning om värdet av villkorlig dom kan inte rimligtvis läggas till grund för att riksdagen borde rikta en framställning till Kungl. Maj:t i detta hänseende.

Samtliga remissinstanser har avstyrkt den av motionärerna föreslagna lagändringen, beroende på bland annat att man som jag tidigare påpekat har bristande kontrollmöjligheter. Det är ju ingen mening med att komma med föreskrifter, vilkas efterlevnad man inte har möjlighet att följa genom en effektiv hjälp till och kontroll av de skadeståndsskyldiga.

Vi har all anledning att tro att strafflagsberedningens förslag kommer att föranleda ett lagförslag under den närmaste tiden, och vi har inte ansett det

nödvändigt att rikta en särskild framställning till Kungl. Maj:t för att påskynda detta. Vi räknar nämligen med att förslaget kommer så snart det finns möjlighet därtill.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svanström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svanström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 27.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion angående radions juridiska ansvarighet;

nr 28, i anledning av väckta motioner angående tillämpningen av 22 kap. 4 § strafflagen i samband med avbetalningsköp; och

nr 29, i anledning av väckt motion om översyn av lösöreköpsförordningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om skärpning av straffen för olaga befattningsmedel med narkotika m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion om vidgning av arbetsdomstolens behörighet; och

nr 25, i anledning av väckta motioner angående lagen om semester.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motioner om användning av skogsbilvägar för allmän biltrafik; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 43 §§ skogsvårdslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, såvitt avser jordbruksärenden; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, såvitt angår jordbruksärenden, jämte i ärendet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning rörande turismen i Sverige; och

nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning rörande stöd åt utlands-svenskarna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1960/61 till arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Anslag till arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birke m. fl.* (I: 240) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 300), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 350 000 kronor.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 350 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! I den nu föreliggande punkten har Kungl. Maj:t begärt och utskottet tillstyrkt en höjning av anslaget till arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation med 465 000 kronor i jämförelse med anslaget för innevarande budgetår. Inom den grupp jag företräder har vi ansett, att en så kraftig ökning knappast kan vara motiverad, och vi har velat nöja oss med en ökning på 165 000 kronor. Egentligen borde det väl inte ha varit någon ökning alls, snarare skulle det ha varit en minskning.

Det är ju från olika håll vitsordat, att konjunkturläget stadigt förbättras. Man fruktar på sina håll att högkonjunkturen åtminstone i sommar kommer att bli alltför ansträngd. Från regeringens sida har dekreterats igångsättningsstopp för statliga byggen i sommar, och kommuner och landsting har uppmanats att göra detsamma utom där särskilda skäl påkallar undantag. För några dagar sedan publicerades en uppgift från en byråchef i arbetsmarknadsstyrelsen om beredskapsarbetena. Där heter det, att i södra Sverige skall alla allmänna vägarbeten av detta slag vara

nedlagda före den 14 maj och övriga beredskapsarbeten skäras ned med en tiondel av första halvårets ram. Också i norra Sverige skall beredskapsarbetena skäras ned. Sammanfattningsvis sägs, att antalet arbetslösa nu är 4 760 mindre än motsvarande tid i fjol. Vi anser därför inte att läget påkallar en så kraftig ökning av anslaget till krisorganisationen som utskottet förordat.

Samma motivering, herr talman, kan också anföras för reservationen under punkt 6, och jag har här velat samtidigt motivera båda reservationerna. Jag nöjer mig för ögonblicket med att yrka bifall till den vid punkten 3 fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vi har i utskottet varit så gott som eniga om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Det är endast högern som har mäلت sig ur denna samling. Från utskottsmajoritetens sida har vi ansett, att det trots de förbättrade konjunkturerna finns all anledning att hålla arbetsmarknadsstyrelsen effektiv, så att den kan möta de svårigheter som uppstår vid en omställningsprocess. En sådan är för närvarande i gång och kan komma att bli ännu mera markerad, när europamarknaden under senare delen av året gör sig gällande på ett helt annat sätt än hittills.

Att man kallar den nu behandlade organisationen för krisorganisation har utskottet ansett vara mindre lämpligt, och det har förordats att man för klarhetens skull borde ge denna del av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet något annat namn. Det är så mycket som denna organisation har att syssla med, förutom rent arbetslöshetsbekämpande åtgärder. Sverige har emot åtskilliga utifrån kommande flyktingar, som skall inplaceras. Det är fråga om en omfördelning av arbetskraft, och det gäller att få en rörlighet på arbetsmarknaden, som inte minst arbetsgivarna är angelägna om, så att man på det sättet kan flytta över människor från områden med mindre arbetstillgång till områden där det ropas efter arbetskraft.

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingens krisorganisation

Att nu nedrusta denna organisation på det sätt, som reservanterna avser, skulle komma att medföra vissa faror. När det dessutom här endast är fråga om ett förslagsanslag, behöver man inte alltför mycket fästa avseende vid anslagsbeloppet. Däremot anser vi den föreslagna förstärkningen av organisationen så angelägen, att vi har kunnat tillstyrka densamma.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag har två reflexioner att göra med anledning av herr Birger Anderssons inlägg.

Herr Andersson talade om värdet av en ökad rörlighet hos arbetskraften. Den reflexionen blir då alldeles självklar, att uppgiften att befrämja en sådan rörlighet har väl arbetsmarknadsorganen alltid haft. Har de misskött uppgiften, eftersom man nu vill få till stånd en upprustning?

Detta var den ena reflexionen. Den andra är att det naturligtvis inte är riktigt att göra gällande, att vi vill nedrusta på detta område. Vi går ju ändå med på en höjning av anslaget med 165 000 kronor.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Bergh.

Det är väl så att arbetsmarknadsstyrelsen under senare år har i större utsträckning än tidigare kunnat bli det instrument, som varit nödvändigt för att ordna en hel del angelägenheter på arbetsmarknadspolitikens område, ett instrument som man tidigare saknat. Fördenskull är det angeläget, att detta instrument kan bevaras för att kunna möta situationer, som kan uppstå. Därmed har man väl inte velat kritisera arbetsmarknadsstyrelsen, men när styrelsen nu har fått en organisation, som fungerar smidigt, bör man väl vara rädd om den.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen

enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 81 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja —120;

Nej — 18.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingens krisorganisation

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till

Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 675 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund i Dövertorp, Nilsson i Göingegården och Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 675 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering, som jag för en stund sedan anförde till stöd för reservationen under punkt 3, ber jag att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

6 Första kammarens protokoll 1960. Nr 15

Ang. lönesättningen för arkivarbetare

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 8

Ang. lönesättningen för arkivarbetare

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 353) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 440),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 346) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 444),

dels en inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* väckt motion (II: 350),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hedström och Nyström* (I: 551) samt den andra inom andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.* (II: 678).

I motionen II: 350 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om en skyndsam översyn av principerna för lönesättning och sysselsättningsåtgärder avseende med arkivarbete sysselsatta tjänstemän och intellektuella och att därav föranledda förslag måtte föreläggas höstsessionen vid innevarande års riksdag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 353 och II: 440, såvitt nu

Ang. lönesättningen för arkivarbetare

vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört angående en översyn av arbetsmarknadspolitiken;

III. att motionerna I: 346 och II: 444, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 551 och II: 678, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionen II: 350 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 350 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört angående en översyn av principerna för lönesättning och systerställningsåtgärder avseende med arkivarbete sysselsatta arbetslösa tjänstemän och intellektuella.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! I utskottets utlåtande förekommer vid denna punkt en diskussion om lönesättningen för arkivarbetare. Det är tacknämligt, att Kungl. Maj:t nu tänker sig en viss differentiering av arkivarbetarnas löner samt att något större hänsyn på det sättet tas till deras individuella prestationsförmåga. Jag är medveten om att arbetsförmågan hos dessa människor skiftar i hög grad, men jag har dock det bestämda intrycket sedan åtskilliga år, att man nog i en del fall utnyttjar dessa människor på ett sätt, som inte är riktigt tilltalande. Vi har ju inte minst bland flyktingarna människor med stora vetenskapliga meriter. För somliga av dessa har ordnats avlönade forskningsuppgifter, men jag tycker nog att det bland detta klientel även i övrigt finnes så pass kvalificerat folk, att vi inte bör utnyttja dem på det sätt vi gör. Av den anledningen har jag och några andra ledamöter genom en reservation

på denna punkt velat uttrycka det önskemålet, att när det nu ändå kommer att bli en utredning om den framtida arbetsmarknadspolitiken, även den fråga det här gäller tas under omprövning.

Det är detta, herr talman, som den reservation avser, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Diskussionen om arkivarbetarna har pågått under flera år, och nu har regeringen försökt att genom en differentiering av lönesättningen hyfsa till det hela. Vidare har socialministern förklarat att han har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och sagt, att man bör pröva sig fram på olika vägar. Vidare rekommenderade ju utskottet i fjol — och riksdagen godkände det — att man även skulle söka sig fram på omskolningsvägen beträffande de människor det här gäller.

I sak råder inga delade meningar om att man vill hjälpa de s. k. arkivarbetarna, men det föreligger här många svårigheter beroende på att de människor det här är fråga om är av så olika kategorier; det är människor som på grund av språksvårigheter, på grund av invaliditet eller annat inte kan ta vilket arbete som helst, och detta gör att lönesättningen inte alltid kan bli enhetlig. Detta har medfört att man nödgats skynda långsamt, men man har på olika sätt sökt att åstadkomma något så när hyggliga förhållanden, och detta är vad som även rekommenderas i det utlåtande vi nu behandlar.

När man vet att uppmärksamheten är riktad på denna fråga och att man försöker att på olika vägar åstadkomma bättre resultat, är det egentligen i detta fall bara fråga om åtgärderna är mer eller mindre brådskande. Utskottsmajoriteten har ansett att det är skäl i att avvakta resultaten av de försök, som nu har satts igång, innan det blir fråga om ändrade signaler.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 9**Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Beredskapsarbeten på vägar och gator för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 353, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 440, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte till Beredskapsarbeten på vägar och gator anvisa ett reservationsanslag av 130 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de förut nämnda likalydande motionerna I: 346, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 444, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte till Beredskapsarbeten på vägar och gator för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eskilsson m. fl.* (I: 347) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson i Moholm m. fl.* (II: 431),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Sundin* (I: 95) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Bohman* och *Stenberg* (II:

116), i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts att reservationsanslaget till Beredskapsarbeten på vägar och gator måtte nedsättas med 20 miljoner kronor och fastställas till 140 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 353 och II: 440, I: 346 och II: 444 samt I: 95 och II: 116, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Beredskapsarbeten på vägar och gator för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 347 och II: 431 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson* och *Jacobs-son*, fru *Svenson* samt herrar *Sundin*, *Källqvist*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka, *Hansson* i Skegrie, *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 353 och II: 440 ävensom med bifall till motionerna I: 346 och II: 444 samt med avslag å motionerna I: 95 och II: 116, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Beredskapsarbeten på vägar och gator för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! På denna punkt föreligger det en reservation från folkparti- och centerpartiledamöterna i utskottet, där vi föreslår att anslaget till beredskapsarbeten på vägar och gator fixeras till 125 miljoner kronor, vilket alltså innebär en nedskärning av Kungl. Maj:ts förslag med 35 miljoner kronor.

Det är givet att beloppets storlek i vä-

Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator

sentlig grad måste bli beroende av den bedömning man gör angående konjunkturutvecklingen och det arbetsmarknadspolitiska läget. Vi är medvetna om, vilket även framhålls i reservationen, att en beredskap mot sysselsättningsstörningar är behövlig även i ett läge som kännetecknas av god sysselsättning, men med hänsyn till den utveckling som nu bör kunna bedömas som sannolik anser vi ändå att det föreslagna beloppet bör vara tillräckligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den under denna punkt avgivna reservationen av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Låt mig inledningsvis göra några allmänna reflexioner kring sysselsättningspolitikens utveckling i vårt land.

Ett avgörande steg mot en mera positivt inriktad sysselsättningspolitik togs enligt min mening när man under 1930-talets första hälft övergav den s. k. nödhjälpteorin, vars främsta instrument var de s. k. AK-arbetena. Man gick då in för en sysselsättnings- och konjunkturpolitik, som innebar att samhället vidtog aktiva åtgärder för att motverka den arbetslöshet som följer av en lågkonjunktur. Arbeten i samhällets regi, beredskapsarbeten som de nu kallas, betraktas inte som nödhjälp i dagens läge, utan det betalas avtalsmässig lön o. s. v. Den tredje åtgärden i sammanhanget var en förbättring av de ekonomiska villkoren för dem som trots olika åtgärder inte kunde beredas sysselsättning. Stödet via arbetslöshetskassorna förstärktes också successivt.

Dessa tre inslag, den aktiva konjunkturpolitiken, beredskapsarbeten och liknande samt det ekonomiska stödet till dem som drabbas av arbetslöshet, utgör alltså huvudinslag i sysselsättningspolitiken. Men också andra åtgärder har tillkommit. De som under det senaste året varit mest aktuella är omskolningen och omflyttningsåtgärderna.

Omskolningen är utan tvivel ett mycket värdefullt instrument i sysselsätt-

ningspolitiken. Den tekniska utvecklingen medför rationalisering, mekanisering och specialisering inom arbetslivet. Maskinerna övertar bl. a. mycket av det tunga manuella arbetet, men samtidigt kräver maskinerna mera kvalificerad arbetskraft för sin skötsel och funktion. Dagens arbetsmarknad karakteriseras i betydande utsträckning av brist på kvalificerade yrkesarbetare och en bättre tillgång på mindre väl kvalificerad arbetskraft. Omskolningen innebär inte bara att man omskolas från ett yrke till ett annat, utan den innebär främst en skolning från en mindre kvalificerad arbetsuppgift till en mera kvalificerad och krävande. Sådana åtgärder måste anses riktiga såväl med hänsyn till den tekniska utvecklingen som till näringslivets behov och angelägenheten av att motverka arbetslösheten.

I fråga om omflyttningspolitiken är mina lovord inte fullt så ampla. Jag skulle här i stället vilja rekommendera att man för en mera försiktig politik än man hittills gjort. Jag säger detta inte minst av den anledningen, att det finns mer eller mindre utpräglade avfolkningsområden i vårt land. Om man så att säga sätter hjul under beboendet i dessa bygder, kan det uppstå konsekvenser såväl för de kommuner som drabbas av utflyttningen som för de kommuner där inflyttning skall ske. Härtill vill jag knyta den reflexionen, att man i och med att bilen har kommit in i bilden på arbetsplatsen inte bör driva denna omflyttningspolitik med den forcering som i vissa fall sker i dagens läge.

Dagens arbetsmarknad karakteriseras inte av omfattande akuta problem ur arbetslöshetssynpunkt. Sysselsättningen stiger, och på vissa områden råder rätt besvärande brist på arbetskraft. Om vi i dag känner oro, beror detta i stället på en ovisshet inför framtiden. När vi här i kammaren diskuterade anslutningen till EFTA, gavs från de olika politiska meningsriktningarna uttryck för att omställningsproblemen med anledning av den nya handelssituationen i

Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator

Västeuropa kan bli rätt betydande. Vår anslutning till EFTA medför vissa sådana verkningar. Det måste vara riktigt att man även på detta område inom näringslivet vidtager förebyggande åtgärder, så att inte den dagen kommer när vi med saknad ser på de åtgärder som inte blev vidtagna.

Den effekt som den vidgade europeiska marknaden kan komma att få beträffande sysselsättningsmöjligheterna i vårt land bör enligt centerpartiets syn mera beaktas än vad man från regeringens sida har velat göra. Med det sysselsättningsläge vi dag har kan det inte vara riktigt att satsa mera på beredskapsarbeten för nästa budgetår än vad vi satsade under det budgetår vi har bakom oss.

Här föreslår regeringen en höjning till 160 miljoner kronor, under det att reservanterna går på 125 miljoner kronor. Med nuvarande konjunkturbild, som i stor utsträckning karakteriseras av en överfull sysselsättning, anser vi det inte vara nödvändigt att anvisa de av Kungl. Maj:t begärda pengarna.

Herr talman! Med dessa ord och med min förklaring till sambandet mellan arbetsmarknadspolitiken i stort och näringspolitiken i övrigt ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt förgade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! I en tidigare punkt har redan beslutats om en översyn av arbetslöshetspolitiken. Den punkten föranledde ingen debatt. Alla var tydligen överens om att denna översyn är befogad. Under sådana förhållanden är det tämligen värdelöst att nu efteråt resonera om hur man skall ordna det hela. Vi får väl avvakta den beslutade översynen och se vad den kan ge för resultat.

Nu är det närmast fråga om hur mycket som bör anslås till beredskapsarbeten på vägar och gator. En grupp reservanter ifrån folkpartiet och centerpartiet har här velat pruta på det belopp som föreslagits och som majoriteten för

sin del har godtagit. Det kanske bör observeras, att högern — det patenterade besparingspartiet — inte har gått med de övriga borgerliga utan varit nog realistiskt att liksom vi anse, att man icke vinner ett öre när man skriver ner summan, eftersom det endast är fråga om ett reservationsanslag. De pengar som behövs kommer att gå åt, och inte mer. Det är icke fråga om att stimulera till en utvidgad verksamhet när det gäller beredskapsarbeten, men det är klokt att ha en summa, så tilltagen att man kan möta svårigheter, som kan komma att uppstå.

Man vet inte vad som kan ske. Det har under den senaste vintern kommit en del överraskande ting, Valdemarsvik och annat, som har visat att man ganska plötsligt kan stå inför en arbetslöshetssituation, som man bör vara garaderad emot.

Det är fördenskull som majoriteten i statsutskottet ansett, att man bör tillstyrka vad regeringen här föreslagit. Då har man garantier för att pengar finns, om de behövs, men går pengarna inte åt, blir de över. Denna besparingsreservation är alltså egentligen ingenting annat än en demonstration, som inte betyder någonting.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Den siste ärade talaren slutade med att denna reservation var demonstrationspolitik. Jag ville med mitt anförande sätta de olika möjligheter vi har inom näringslivet i samband med varandra, för att vi skulle få bilden klar för oss.

Låt mig i detta sammanhang gå tillbaka till den debatt, som fördes här i kammaren i onsdags, när det gällde att ge kreditgarantier till småföretagarna. Även i det sammanhanget kunde man säga, att om de kreditgarantipengar, som då begärdes från centerpartiets sida, inte behövde användas av småföretagsamheten, skulle pengarna finnas kvar. Förhållandena är i det sammanhanget precis

Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator

analoga med förhållandena på denna punkt. Vi ser det så, att det är riktigare att ge en rätt medicin, så att patienten, om han en dag skulle bli sjuk, på ett naturligt sätt skall friskna till, i stället för att göra som nu många gånger sker, att man sätter in selektiva åtgärder, som drar med sig konsekvenser som inte är lyckliga för samhällslivet i dess helhet.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson säger, att vad som behövs går åt i alla fall, och följaktligen är det meningslöst att här föreslå några prutningar. Det kan man förstås säga, men det skulle man också kunna säga på många andra områden, där det också kan tänkas att man kan möta överraskningar, som kan innebära att de anslag man fått visar sig otillräckliga. Men så långt man nu kan bedöma, har man väl anledning att förmoda att situationen kommer att förbättras, att arbetsmarknadsläget kommer att ställa sig gynnsammare än det gjort tidigare, och med hänsyn till detta läge är det väl en realistisk bedömning, om man anser sig i någon mån kunna begränsa anslaget.

Det sägs i utskottets utlåtande, att under sommaren och hösten har arbetsmarknadsläget förbättrats, att arbetslösheten har sjunkit i jämförelse med nästföregående år och att efterfrågan på arbetskraft stiger inom nära nog hela näringslivet. Det sägs vidare, att en fortsatt förbättring av arbetsmarknadsläget synes sannolik och att tonvikten i ett sådant läge måste läggas vid de rörlighetsstimulerande och yrkesutbildande åtgärderna. Det förefaller mig som om man i ett sådant läge hade anledning att begränsa även de reservationsanslag som anvisas och ta hänsyn till de faktiska förhållanden och de prognoser, som man för dagen väl ändå i någon mån har anledning att rätta sig efter.

När det gäller dessa beredskapsåtgärder kan man för all del diskutera olika slag av beredskapsarbeten och mer eller mindre kostnadskrävande former av sådana. Departementschefen säger att

skogsvårdsarbeten inklusive anläggandet av skogsbilvägar bör utnyttjas som beredskapsarbeten i relativt större omfattning än tidigare. Jag vill i det sammanhanget erinra om att det är önskvärt att man inriktar sig på sådana arbeten som snabbt kan igångsättas och även snabbt avvecklas och som dessutom är av sådan karaktär att de inte kräver alltför stora kapitalinvesteringar.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herrar Sundin och Jacobsson representerar båda län i Norrland. Enligt uppgifter som har varit synliga de senaste dagarna har trots uppgången i konjunkturerna arbetslösheten ökat just i övre Norrland. Det är då anmärkningsvärt att representanter för denna landsända nu är så rädda för att arbetsmarknadsstyrelsen skall få möjligheter att möta arbetslösheten däruppe med igångsättande av vissa arbeten.

Vi har ju alla sedan länge varit på det klara med att vägbeståndet i Norrland behöver upprustas. Man blir då litet fundersam när man hör herrarnas inställning. Är allt detta tal om att vägbeståndet behöver upprustas felaktigt, eller är läget det att denna upprustning behövs men att herrar Sundin och Jacobsson inte vill vara med därom? Om man minskar de medel som skall stå till förfogande för arbeten på vägar och gator, så blir möjligheterna att förbättra vägbeståndet givetvis mindre. Man blir därför som sagt en smula fundersam när man lyssnar till de värderade norrlandsrepresentanternas ovilja mot att ge arbetsmarknadsstyrelsen möjligheter att möta arbetslösheten däruppe genom att anlägga vägar och gator, när behov därav föreligger.

Jag sade att detta från reservanternas sida är mera en demonstration än en verklig besparing. Av herr Sundins yttrande att döma tycktes detta vara ett farligt uttalande. Men jag vidhåller att vad reservanterna här föreslår är en demonstration och ingenting annat, då de

Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator

alltså vill minska på ett reservationsanslag i fullt medvetande om att man i realiteten inte vinner ett enda öre med den sparsamheten.

Jag skall sedan inte ingå på de filosofiska resonemang om arbetsmarknaden som mina kritiker här fört. Det skulle nämligen kanske leda till en helt annan debatt, som det är meningslöst att uppta i dag. Det väsentliga just nu är att få medel till förfogande för att i eventuellt besvärliga situationer kunna igångsätta erforderliga arbeten, så att man inte i dylika situationer står utan medel och blir tagen på sängen så att säga.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag ber att med några ord få motivera varför jag inte ansett mig böra vara med om denna reservation trots min åstundan att i utskottsarbetet söka samverka med representanter för de andra borgerliga partierna.

För att få den budgettekniska sidan av problemet klarlagd bör man kanske göra ett par distinktioner.

Reservanterna föreslår att anslaget till beredskapsarbeten på vägar och gator skall minskas — märk väl att det här gäller ett arbetslöshetsanslag — och att man i stället i den mån behov föreligger skall ta pengarna från ett annat arbetslöshetsanslag, nämligen anslaget till arbetslöshetens bekämpande. Förutsättningen för att anslaget skall kunna tas i anspråk är i bägge fallen att detta är motiverat av arbetsmarknadsmässiga skäl. I det avseendet är förutsättningen densamma för båda anslagen. Om man då tar pengarna från det ena eller andra anslaget kan vara rätt likgiltigt. Det kan däremot ha sitt värde att ha en speciell destination, vilket man har då det gäller anslaget till arbeten på vägar och gator.

Det avgörande för mig har alltså varit att i bägge fallen är förutsättningen för att pengar skall få tas i anspråk att igångsättande av arbetena är motiverat av en arbetslöshetssituation och att det

då är skäligen likgiltigt från vilket anslag pengarna tas. Det kan inte innebära en besparing att bifalla reservationen under annan förutsättning än att bägge anslagen blir fullt ut ianspråktaga. Men i sådant fall är vi ju vana vid att pengar anvisas på tilläggsstat.

Detta är, herr talman, min motivering för att jag inte kunnat biträda reservationen.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Till herr Birger Andersson vill jag bara helt försynt ställa följande fråga: Är all politik, som regeringen inte vill föra, demonstrationspolitik sett från herr Birger Anderssons synvinkel? Hans inlägg i dag tyder närmast på att han skulle hysa den uppfattningen.

Jag såg för en stund sedan att även kommunikationsministern var inne i kammaren. Det finns väl anledning att förmoda att även han i sin egenskap av norrlänning vill sätta den här föreslagna prutningen i samband med den eventuella arbetslöshet som finns i norrlandslänet.

Då vill jag fråga herr Birger Andersson om det är meningen att näringslivet och folkets i Norrland möjligheter att kunna leva för en framtid skall bero av beredskapsarbeten. Vi i centerpartiet har med de riktlinjer som vi här anvisat när det gäller småföretagsamheten och företagsamheten över huvud taget velat på ett naturligt sätt få ett friskt och livskraftigt näringsliv, inte minst i våra norrländska bygder.

Om vi sedan under en övergångstid, till dess vi också på detta område får en annan politik i vårt land, skulle vara tvingade att ha kvar en del av arbetslösheten i Norrland, förhåller det sig ju enligt rapporterna från arbetsmarknadsstyrelsen så att andra delar av vårt land har en överfull sysselsättning. Använder man då dessa 125 miljoner kronor, som vi här föreslår, tror jag att man har väl sorjt även för norrlandslänet.

Anslag till beredskapsarbeten på vägar och gator

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Jag vill bara i korthet säga att vi norrlandsrepresentanter inte är likgiltiga för att vägar och gator byggs i Norrland, tvärtom! Men inte ens vi anser det tillrådligt att dessa arbeten drivas som beredskapsarbeten, därest de inte är betingade av arbetsmarknadspolitiska motiv.

För övrigt vill jag säga att detta är ett anslag som gäller för hela landet. Om man bedömer att arbetsmarknadssituationen över lag är sådan att anslaget bör kunna nedbringas, så innebär inte det att inte en mera betydande del av det belopp det här gäller kan komma att behöva disponeras för en viss del av landet.

Jag vill slutligen bara säga att när riksdagen numera är samlad under större delen av året, behöver det inte innebära några större praktiska olägenheter att på tilläggsstat anvisa medel, om så skulle visa sig erforderligt på grund av ett iråkat katastrofläge eller dylikt, vilket vi i dagens situation inte har anledning att räkna med.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det har riktats en del frågor till mig. Bland annat ville herr Sundin ha svar på vad jag egentligen menade med demonstrationspolitik. Han ville göra gällande att jag menade att allt vad som inte har föreslagits av regeringen skulle vara demonstrationspolitik. Det är inte alls så jag har resonerat.

Om vi läser den reservation, till vilken även herr Sundin har anslutit sig, finner vi att där står att man skall »till beredskapsarbeten på vägar och gator använda medel, som anvisats till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m., och då jämväl anslag å allmän beredskapsstat kan tagas i anspråk för ändamålet, om läget på arbetsmarknaden ger anledning därtill». Man vill alltså inte göra av med mindre pengar, men man vill visa att man sparar på ett anslag och sedan lägger över pengarna på ett annat. Det är ju en demonstration för att fram-

stå som en större sparsamhetsvän än andra.

Det är inte alls min mening — som herr Sundin tycks tro — att man skall försörja Norrland väsentligen på beredskapsarbeten och liknande. Men vad vi resonerar om här är just hjälpen mot arbetslösheten. Nu finns det arbetslösa i Norrland, och då anser jag att både de som bor i Norrland och de som bor i Skaraborgs län borde vara intresserade av att möjligheter finns att lämna hjälp till de arbetslösa.

Herr Sundin menar att man i stället skulle stödja småindustri och hantverk. Men det är ju inte det som vi resonerar om nu. Om vi får goda kommunikationer, det må vara här eller där, så är det alltid lättare att få näringar dit. Jag är själv från en bygd, till vilken vi under åratals har försökt att få industrier av olika slag. Alltid möts vi med beskedet: »Det skall ni få när ni får bättre kommunikationer.» För den skull har vägarna, de må vara byggda av ett vägdistrikt eller av arbetsmarknadsstyrelsen, sin stora betydelse. Det är anmärkningsvärt att man här genom en omflyttning av pengar söker ge sken av att man avböjer arbeten i de delar av landet, där arbetslösheten just nu tenderar att öka.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Bara en sista kort replik!

Sakförhållandet, herr Birger Andersson, är bara det att vi inte har samma syn på hur man skall lösa såväl näringslivets som arbetsmarknadens problem. Det är väl här som skiljelinjen går mellan våra samlade förslag till främjandet av näringslivet och den negativa syn, som socialdemokratien och regeringen har visat när det gäller företagsamheten över huvud taget.

Jag skulle så vilja göra en stilla reflexion. Det brukar ju vara så, när det pågår utredningar på det ena eller andra området, att dessa utredningar anses vara ett motiv för att för tillfället inte anslå mera pengar. Men i detta sammanhang anför herr Andersson som motive-

Ang. bidrag till vissa omskolningskurser m. m.

ring att vi har en utredning i gång på detta område och att vi av den anledningen skulle anslå mera pengar.

Till sist, herr talman, vill jag bara än en gång understryka att vi från centerpartiets sida när det gäller näringspolitiska frågor inte på något sätt har anledning att föra en demonstrationspolitik. Vi för en aktiv politik när det gäller att lösa dessa frågor. Om det i sammanhanget skulle finnas anledning att undersöka vad som menas med demonstration, så vill jag bara rekommendera herr Birger Andersson att i förra onsdagens debattprotokoll studera de instämmanden som då gjordes i ett visst anförande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber om överseende för att jag återkommer, men jag kan lova att det blir sista gången under denna punkt.

Vad som gjort att vi både måste ha en arbetsmarknadsstyrelse och anslå pengar till arbetslöshetshjälp är ju att det enskilda näringslivet klickar då och då och att människor därigenom blir utan sysselsättning. Det är detta som gör att man inte alltid kan lita på att det enskilda näringslivet skall klara sysselsättningen.

Nu säger herr Sundin att vad som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna är olika syn på arbetsmarknadsfrågorna. Nej vad som i denna punkt skiljer det är 35 miljoner kronor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jacobsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 81 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av godkännande av den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom **uppresning**. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 50.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Punkten 10**Ang. bidrag till vissa omskolningskurser m. m.**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till vissa omskolningskurser m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till vissa omskolningskurser m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kronor.

Ang. bidrag till vissa omskolningskurser m. m.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till vissa omskolningskurser m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Reservationen vid denna punkt avser egentligen en skolorganisatorisk fråga. Anslaget gäller något som kallas omskolningskurser, men själva begreppet omskolningskurs har under senare år utvidgats på ett sätt som enligt min mening knappast är riktigt.

Omskolningskurser är ju egentligen avsedda för personer som har tillhört ett yrke men som vill komma över till ett annat, exempelvis på grund av att arbetskraften inom deras gamla yrke är överdimensionerad. Omskolning till ett annat yrke kan också vara motiverad i vissa fall, t. ex. när det gäller skogsarbetare med svaga ryggar som vill komma över i ett lättare yrke. Den egentliga innebörden av begreppet omskolningskurs är att utbildningsmöjlighet ordnas för sådana fall. Nu har man emellertid till omskolningskurser hänfört även vad som hör hemma inom den reguljära yrkesutbildningen. Arbetsmarknadsstyrelsen tar nämligen vid sin tolkning av begreppet omskolning med även nybörjare, sådana som aldrig haft något yrke. Vi får på detta sätt även s. k. omskolningskurser som mer eller mindre är identiska med utbildningen vid våra verkstadsskolor.

Denna sammanblandning är inte odelat tillfredsställande. Bl. a. för den med sig nackdelen att samordningen mellan en sådan s. k. omskolningskurs i en kommun och den planläggning, som man tänker sig för kommunens yrkesskolväsende, inte alltid blir sådan att investe-

ringarna i maskiner och byggnader kan anses riktigt väl utnyttjade, om man anlägger ett något längre perspektiv. I många fall leder omskolningskurserna också till att man får lov att skapa en särskild administration i stället för att utnyttja den administration som redan finns inom kommunen.

Enligt min mening talar alltså flera skäl för att arbetsmarknadsstyrelsen inte skall syssla med dessa nybörjarkurser. Den uppgiften bör även med hänsyn till det varierande behovet och arbetsmarknadspolitiska skäl anförtros åt den så att säga ordinarie organisationen på yrkesskolväsendets område. I förarbetena till vår nuvarande verkstadsskolestadga menade man också att en verkstadsskoleorganisation skall vara något dragspelsbetonad och ge möjlighet till anpassning inte bara efter de skiftande behoven av yrkesutbildning utan också efter de skiftande behoven att sysselsätta ungdomen genom yrkesutbildning.

Jag har själv i mer än tjugu år sysslat med dessa ting och vet att man kan låta en ordinare organisation på det sättet anpassa sig efter tillgången på elever o. s. v.

Reservationen avser alltså att arbetsmarknadsstyrelsen inte skall handha dessa frågor, utom i sällsynta undantagsfall där en kommun inte har möjlighet att ordna utbildningen, och att överstyrelsen för yrkesutbildning, som har till uppgift att leda den mera ordinära yrkesutbildningen, får ta hand om den saken. Reservationen innebär således att förevarande anslag nedsättes med fem miljoner kronor, och att ändamålet tillgodoses under det anslag som för motsvarande ändamål anvisats överstyrelsen för yrkesutbildning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det har under senare år varit ett mycket intimt samarbete mellan överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen när det

Ang. bidrag till vissa omskolningskurser m. m.

gällt att åstadkomma omskolningskurser och liknande, och detta samarbete har visat sig vara till stort gagn. Man har på orter, där någon reguljär yrkesundervisning icke förekommer, kunnat ge både äldre och yngre yrkesundervisning.

Reservanterna vill nu sätta stopp för detta samarbete. De vill, såsom deras reservation är skriven, få det dithän att endast äldre människor skall få vara elever i de s. k. omskolningskurser som ordnas av arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill erinra om att det framför allt på många håll uppe i Norrland — jag återkommer än en gång till Norrland — visat sig utomordentligt värdefullt att man haft möjlighet att ge vederbörande bygds ungdom den yrkesutbildning som den kanske annars inte skulle kunnat få.

Herr Bergh åberopar sig av en lång förnämlig sakkunskap på detta område, och det tycks som om han misstror det samarbete som äger rum mellan de båda statliga organ som ordnar dessa kurser. Vi har emellertid under utskottsbehandlingen fått klart för oss att detta samarbete har varit gott, och vi har funnit att det varit nödvändigt att i dessa kurser ta med även yngre, eftersom trängseln vid våra reguljära yrkesskolor är så stor, att de ungdomar som det är fråga om annars inte alls skulle ha fått någon yrkesutbildning. Det är klart att när vi kommer dithän, att yrkesskolväsendet är fullt utbyggt, föreligger inte längre något behov av att ha dessa, skall vi säga, blandade kurser, men vi har inte ännu ett sådant utbyggt yrkesskolväsende.

Jag tror för min del att den reservation, som högern här har presterat, inte är någonting annat än ett utslag av misstro mot arbetsmarknadsstyrelsen, en misstro som är fullkomligt oberättigad, ty med de kurser, som arbetsmarknadsstyrelsen med sitt levande intresse för yrkesutbildningen har igångsatt, har åstadkommit resultat som varit till gagn inte minst för det alltid så beprisade enskilda näringslivet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Det är väl ändå, herr Birger Andersson, litet väl starkt sagt, att det skulle vara ett uttryck för misstro mot arbetsmarknadsstyrelsen, om man vill ha den ordningen i organisationen att den som har till uppgift att planlägga och leda yrkesutbildningen här i landet också får göra det. Men detta är ju så att säga en ordningsfråga och en fråga, som via bl. a. administrationskostnaderna också får vissa ekonomiska konsekvenser.

Det är sant att det finns ett gott samarbete mellan arbetsmarknadsstyrelsen och yrkesöverstyrelsen på detta område — i varje fall har jag inte hört något annat. Men det där samarbetet går till på det sättet att arbetsmarknadsstyrelsen helt enkelt rekviderar en kurs. Den bestämmer med ledning av sina undersökningar, var den skall förläggas, och sedan får yrkesöverstyrelsen i huvudsak sköta resten. Det var detta jag tänkte på, när jag sade att just denna form av kurser kan vara till hinder för en framtida förnuftig planläggning av ett kommunalt yrkesskolväsen.

Det finns emellertid en sak till som kan dras fram i det sammanhanget. Jag känner till en kommun där man har inte mindre än sex eller nio kurser av detta slag som bekostas av statsmedel. Den kommunen har den storleken och den strukturen att där borde finnas ett kommunalt yrkesskolväsen. Nu finns där endast en mycket blygsam början till ett sådant. Så länge verksamheten kan klaras på det här sättet genom s. k. omskolningskurser föreligger emellertid inget kommunalekonomiskt skäl för kommunen att själv ta hand om den saken. Även om avsikterna med detta slags kurser är aldrig så goda kommer man alltså på grund av organisationsformen att förse ena tillkomsten av ett kommunalt yrkesskolväsen, vilket ju bör eftersträvas.

Här är det inte fråga om misstro, herr Birger Andersson, utan om att få till stånd en bättre ordning och större reda i organisationen på det här området.

Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

Herr ANDERSSON BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Bergh gör gällande att reservanternas ståndpunkt inte beror på någon misstro mot yrkesöverstyrelsen, utan för dem är det egentligen bara en ordningsfråga. Man vill ha större reda i det hela: arbetsmarknadsstyrelsen skall sköta sitt, överstyrelsen för yrkesutbildning sitt. Herr Bergh påpekade också att det går till så, att arbetsmarknadsstyrelsen bara rekviderar en kurs, och sedan får överstyrelsen för yrkesutbildning sätta i gång den.

Ja, allt det där låter kanske säga sig, men verkligheten ter sig ofta på ett annat sätt än herr Bergh nu har tecknat den. När det uppstår arbetslöshet på en plats rusar som vi vet skolmyndigheterna inte dit och undrar om de skall inrätta en yrkesskola eller ordna utbildningskurser där. Däremot är arbetsmarknadsstyrelsen skyldig att beakta de svårigheter som uppstår på platsen, och finner styrelsen då att det är angeläget att på en sådan plats få i gång en omskolningskurs, så ser den till att överstyrelsen för yrkesutbildning ordnar den. Där bereds möjlighet både till omskolning av äldre arbetskraft och — om plats finns och behov är för handen — för unga människor att få någon liten yrkesutbildning.

Under årens lopp har på olika håll inträffat att en sådan kurs, ordnad och lokaliserad på lämplig plats, har blivit embryot till en reguljär yrkesskola, och jag tror inte att vare sig utbildningen där har varit sämre eller näringslivet på orten haft anledning att sätta sig emot att så har skett. All den yrkesutbildning som nu ordnas — det må vara av arbetsmarknadsstyrelsen eller av överstyrelsen för yrkesutbildning — är nämligen angelägen. Statsmakterna har påtagit sig ansvaret för denna yrkesutbildning som tidigare det enskilda näringslivet självt svarade för i den mån det hade intresse därför. Det finns ingen anledning att på det sätt som reservanterna här föreslår göra det svårare att på ett enkelt och naturligt sätt bedriva ett samarbete mellan de myndigheter som har hand om yrkesutbildningen och de

organ som vidtar arbetslöshetsbekämpande åtgärder.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 313 i första kamaren av herr *Olsson, Ernst*, och herr *Larsson, Nils Theodor*,

Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

samt nr 389 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta och herr *Jansson* i Benestad.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning av frågan om revidering av bestämmelserna i § 54 vägtrafikförordningen i enlighet med de i motionen framförda synpunkterna.

Det i motionerna framställda yrkandet åsyftade en höjning av högsta tillåtna axel- och boggietryck.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 313 och II: 389, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, utom av annan, av fru *Svenson* samt herrar *Ringaby* och *Wahrendorff*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 313 och II: 389, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning av frågan om revidering av bestämmelserna i § 54 vägtrafikförordningen i enlighet med de i motionerna framförda synpunkterna.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Det torde inte råda några delade meningar här i kammaren om angelägenheten av att våra transportresurser utnyttjas på bästa möjliga sätt. Inte minst vid behandlingen av väganlagen brukar detta framhållas. Bättre vägar är givetvis att hälsa med tillfredsställelse ur transportsynpunkt, men det är också nödvändigt att den ökade bärigheten på vägarna åtföljes av ändringar i föreskrifterna om maximilaster o. s. v. Annars kan ju inte den ökade bärigheten till fullo utnyttjas.

I motioner från centerpartihall har framhållits att den nuvarande utformningen av vägtrafikförordningens 54 § utgör ett hinder för utnyttjandet av vägnas ökade bärighet. I denna paragraf stadgas att vikt som uppbäres av en axel, det s. k. axeltrycket, inte får överskrida 6 ton. I fråga om dubbel-

axel, det s. k. boggietrycket, stadgas att belastningen inte får överstiga 8 ton.

I fråga om fordonets bruttovikt är bestämt att denna får uppgå till högst 8 ton, om avståndet mellan första och sista hjulaxeln är mindre än 2 meter. Är axelavståndet över 2 meter men under 2,2 meter blir ännu ett halvt ton tillåtet. För varje ytterligare ökning av axelavståndet med 2 decimeter ökas sedan bruttovikten med ett kvarts ton.

Det är alltså två faktorer som är avgörande för hur stor last ett fordon får ta. Dels är det axeltrycks- och boggietrycksbestämmelserna eller antalet axlar på fordonet, dels är det avståndet mellan första och sista axeln eller med andra ord fordonets längd. Detta gäller inte bara fordon utan också fordons-tåg, d. v. s. lastbil med tillkopplad släpvagn eller tillkopplade släpvagnar.

Genom ett exempel, som gäller standardvagnar som förekommer i betydande utsträckning i vårt land, skall jag söka illustrera hur dessa bestämmelser verkar. Om det till en större lastbil på vanligt sätt kopplas en släpvagn, blir den högsta tillåtna lasten 17,5 ton utan att bruttoviktsbestämmelserna överskrides. Ser man däremot till bestämmelserna om axeltryck blir det tillåtet med en last på 19,9 ton, alltså 2,4 ton mer. Om man då förlänger dragstången mellan lastbilen och släpvagnen med 2 meter, ökas den tillåtna bruttovikten så mycket att hela axeltrycket kan utnyttjas. Det blir tillåtet med en last som uppgår till 19,9 ton, vilket innebär att hela axeltrycket är utnyttjat. Genom att förlänga dragstången 2 meter kan man alltså öka lastkapaciteten med mer än 12 procent. Det är denna bristande överensstämmelse mellan bruttoviktsbestämmelsen och axeltrycksbestämmelsen som motionärerna vill ha avlägsnad.

När det gäller att utnyttja transportresurserna på ett bättre sätt är givetvis lastmarginalerna av avgörande betydelse. Det är förklarligt om man frestas att genom dragstångsförlängning öka lastkapaciteten med 10–12 procent, men ur trafiksäkerhetssynpunkt är ju ett sådant förfaringssätt inte särskilt lämp-

Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

ligt. Det lär också med nuvarande bestämmelser gå att i det fall jag här har redovisat koppla till ytterligare en släpvagn av mindre slag och låta denna gå tom. Detta medför att det maximala axeltrycket kan utnyttjas beträffande lastbilen och den första släpvagnen. Genom den tomma efterhängande släpvagnen ökas alltså lastkapaciteten med 10 procent. Visserligen gäller då en maximi-hastighet på 40 kilometer i timmen, men det lär ändå vara lönande. Det bör understrykas att detta inte gäller undantag utan fordon som länge har förekommit på våra vägar. Det är fråga om standardvagnar.

I det exempel jag här har anfört kunde ju inte axeltrycksmaximum utnyttjas till följd av bruttoviktsbestämmelsens konstruktion. Ekonomiskt har detta sin givna betydelse. Antag t. ex. att det nämnda fordonet användes för transport av sågat virke. Transportsträckan är 8 mil. Man hinner med 2 turer per dag. I det fallet blir förlusten till följd av att bruttoviktsbestämmelsen lägger hinder i vägen för helt utnyttjande av det tillåtna axeltrycket cirka 60 kronor per dag. Detta anger den ekonomiska räckvidden av detta spörsmål.

Utskottet hänvisar till sitt ställningstagande 1958 och säger att det inte har inträffat någonting av beskaffenhet att föranleda ett ändrat ställningstagande i frågan. Vi reserverar kan inte dela den uppfattningen. Visst måste man ha respekt för dem som håller fast vid en uppfattning, men i denna fråga har inträffat sådant som bör ge anledning till en omprövning av de nuvarande bruttoviktsbestämmelserna. När utskottet avgav sitt utlåtande 1958 i anledning av en motion med liknande syfte, var 7 procent av landets vägar tillåtna för 8 tons axeltryck. I dag är 37 procent av landets vägar tillåtna för 8 tons axeltryck. Av riksvägarna är 92—93 procent tillåtna för 8 tons axeltryck, och av de genomgående länsvägarna är cirka 70 procent tillåtna för det axeltrycket.

Med anledning av motioner till 1956 års riksdag upplystes att undersökning-

ar om vissa broars bärlighet hade inletts och skulle fortsättas. Genom dessa undersökningar har man klarlagt att vissa broars bärlighet är större än man tidigare antagit. Man har också fått ordentligt klarlagt var förstärknings- och ombyggnadsarbeten bör sättas in. Här ligger alltså förklaringen till att man kunnat tillåta ett högre axeltryck på inte mindre än 37 procent av våra vägar. Det torde också vara en tidsfråga när det högre axeltrycket kommer att gälla större delen av vägnätet och framför allt då de mera betydande vägarna. Därför anser vi att bruttoviktsbestämmelserna på ett bättre sätt bör anpassas till de nuvarande bestämmelserna om axeltryck. Jag har här sökt påvisa att det redan nu föreligger betydande brister härvidlag. I ljuset av den utveckling som ägt rum och som är att vänta i fråga om vägväsendet framträder denna bristande överensstämmelse ännu mera markant.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den reservation av mig och herrar Ringaby och Wahrendorff, som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 22.

I detta anförande instämde herrar *Nils Theodor Larsson*, (cp), *Ernst Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Gustaf Elofsson* (cp).

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Det skulle kanske räcka att instämma i vad fru Svenson har sagt, men jag vill tillägga ett par ord.

De här två centerpartimotionerna — nr 313 i första kammaren och nr 389 i andra kammaren — borde faktiskt ha varit värda en något bättre behandling i andra lagutskottet än de nu fått. Jag vill från början mycket kraftigt understryka att det inte är fråga om att höja axeltrycket på våra vägar, utan det gäller mera en teknisk fråga. Vi reserverar vill att bruttoviktstabellen i 54 § vägtrafikförordningen bättre skall korrespondera med bestämmelserna om axeltryck och axelavstånd. Jag skall ta ett litet exempel.

Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

Jag väljer en lastbil som har ett axelavstånd på 6,25 meter — vilket lär vara det högsta tillåtna. Man kan alltså utnyttja den lastbilen till maximal lastförmåga. Efter den lastbilen hänger vi en stor släpvagn. Detta lastbilståg kan frakta 34 ton, men för att få lägga på dessa 34 ton måste det vara ett avstånd på 20 meter mellan den första och den sista axeln. Det är ju ett orimligt långt avstånd. Jag skulle tro att om man skulle modifiera dessa bestämmelser så att man finge ned avståndet till 17 å 18 meter, skulle det inte innebära något avsevärt ökat tryck på vägarna. Det enda man motiverat bestämmelserna med är att broarna annars inte skulle tåla belastningen. Jag tycker att det skulle gå att lösa frågan genom att införa mötesförbud på svaga broar. Man kan få köra över en bro med exempelvis upp till 10 tons last, men det är inget som hindrar att två fordon med vardera 10 tons last möts på denna bro. Genom att införa mötesförbud och stadga nedsatt fart på de små broarna skulle man komma ifrån det mertryck som man befarar på grund av att avståndet mellan axlarna minskas något.

Herr talman! En värderad förutvarande ledamot av denna kammare, herr Axel Mannerskantz, yttrade en gång att om en motion skall ha utsikt att bli bifallen, skall den vara tillräckligt liten och tillräckligt opolitisk. Jag vill bestämt hävda att motionerna fyller de kraven. För lastbilsfolket är det emellertid inte någon liten fråga. Jag tror att en ändring av bestämmelserna skulle spara pengar till folkhushållet, ty då skulle man kunna utnyttja en bättre fordonskombination än nu är fallet. Redan nu får man flytta ut hjulen till allra yttersta änden av flakkanten för att man skall kunna uppnå det erforderliga avståndet mellan axlarna och lägga på den last som fordonet är avsett för.

Denna sak kostar inte heller några pengar, vilket är viktigt i dagens läge. Därför tycker jag att kammarens ledamöter gott kunde låta kommunikationsdepartementet göra en översyn av dessa bestämmelser.

Jag instämmer i fru Svensons yrkande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Herr Ringaby glömde bort en mycket viktig förutsättning för att en motion skulle kunna bli bifallen av riksdagen, nämligen att den skall vara sakligt väl underbyggd. De motioner som avgivits i denna angelägenhet vid flera tillfällen har underkänts av de myndigheter som har att sörja för de rent tekniska förutsättningarna för att motionärernas önskemål skall tillmötesgås. En sak som motionärerna absolut inte kan komma ifrån, inte ens med aldrig så många instämmanden från kammarledamöter, är att det är vägarnas bärighet och broarnas konstruktion som är avgörande för den tillåtna bruttovikten. Teknikerna har märkvärdigt nog fått för sig att om det är ett visst förhållande mellan last och axelavstånd så kan lasten ökas. Detta är en sak som man antagligen bör ta fasta på, eftersom de kommit till den uppfattningen.

Till fru Svenson vill jag säga att det inte är önskemålet att få en längre stång mellan den dragande bilen och släpvagnen som föranlett bestämmelsen, utan ett längre avstånd mellan det dragande fordonets bakre axel och släpvagnens främre har föreskrivits för rätt att köra med den tillåtna lasten.

Ungefär samma sak gäller beträffande herr Ringabys anmärkning. Vill man ha högsta tillåtna last på fordonet som är medgiven under förutsättning att fordonet har däremot svarande axelavstånd, men har man inget sådant fordon kan man vara nödsakad att flytta axlarna isär, som herr Ringaby antydde.

Andra lagutskottet har ägnat mycken tid och uppmärksamhet åt dessa frågor, men inte vid innevarande års riksdag. Utskottet konstaterar nämligen att motionerna inte är något annat än en upprepning av tidigare önskemål. Vid dessa tidigare tillfällen remitterade lagutskottet motionerna för yttranden och

Om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.

fick bl. a. från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen besked om att för alla sådana vägar och broar eller inom sådana områden eller under sådana årstider då det finns större bärkraft i vägarna, hade länsstyrelserna rätt att ge dispens för ett högre axeltryck. Denna möjlighet hade utnyttjats i mycket stor utsträckning bl. a. för skogskörslor under vintrarna, då vägarna är frusna och bär bättre. Denna möjlighet finns fortfarande. Då bärigheten på vägar och broar är tillräcklig, medger länsstyrelserna dispens för ett högre axeltryck än som anges i 54 §. Längre kan man inte komma. Även om motionerna kommer igen vid en annan riksdag, kan andra lagutskottet antagligen inte ge något annat svar än det har gjort nu, nämligen att så länge förutsättningarna för en ändring av bestämmelserna inte föreligger, så kan de inte ändras.

Bruttovikten på fordonen kan ju inte fastställas med hänsyn till bärigheten av en väg med stor bärförmåga. Skall fordonet köra någon längre sträcka, så blir den medgivna lasten beroende av den svagaste punkten under hela vägsträckan eller den svagaste bron, om denna nu är den svagaste punkten.

Herr talman! Förutsättningarna har inte medgivit en bättre behandling av motionerna än den som de har fått. Herr Ringabys klagomål i detta avseende är alltså omotiverade. Motionerna har fått precis den behandling som omständigheterna medgivit, och det har föranlett utskottet att yrka avslag på dem. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Det är inte fråga om att det skulle bli tyngre eller lättare laster på våra vägar. Det kommer att bli precis lika tung last i båda fallen. Det enda vi åsyftar i reservationen är att man skulle få ändamålsenligare fordonssläp som inte är så långa som nu. Var och en som färdas på vägarna i dag vet att lastbilstågen är långa och besvärliga att komma förbi. Det är inte någon ökning

av axeltrycket som vi föreslår, och det blir ingen förändring av lasten. En lastbilägare kommer att ta samma last i båda fallen. Men om man gör en översyn av dessa bestämmelser och tillåter kortare axelavstånd kan man utnyttja bättre fordon, t. ex. semi-trailers, påhängsvagnar, som man nu inte kan utnyttja till fullo emedan axelavståndet är för kort. Detta är en praktisk åtgärd som skulle skapa trafiksäkrare ekipage på vägarna, om man tillät ett något kortare axelavstånd. Det är beträffande dessa bestämmelser som vi skulle vilja ha en översyn.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhöll att motionerna har fått ungefär den behandling de var värda. Ja, det är utskottsmajoritetens uppfattning, men det är inte reservanternas och inte heller motionärernas uppfattning. Jag vill understryka att varken motionärerna eller reservanternas är ute efter en ändring av bestämmelserna om axeltryck och boggietryck. Vad vi vill är en sådan ändring av bruttoviktsbestämmelserna att de i fråga om vanligen förekommande fordon inte lägger hinder i vägen att till fullo utnyttja det tillåtna axeltrycket.

Jag vill också understryka, att det exempel jag anförde inte var konstruerat. Lastbilen i exemplet var en Scania Vabis LS 75-50-168 av 1960 års modell, och släpvagnen var en Rynge SV 16 S av 1960 års modell. Det finns också ett flertal andra typer av vagnar som inte kan utnyttjas till fullt axeltryck till följd av den bristande överensstämmelsen i fråga om bruttoviktbestämmelserna, som ju blir alltmer föråldrade. Vad vi vill är en bättre anpassning av bruttoviktsbestämmelserna till de nuvarande bestämmelserna om axeltryck.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Om det är riktigt som fru Svenson sade, måste det vara en enklare åtgärd att försöka få fordonen

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

att svara mot bestämmelserna och mot vägarnas bärighet, ty en ändring av bestämmelserna ändrar ju inte förutsättningarna att komma fram med lasten.

Till herr Ringaby vill jag säga en sak som jag glömde vid föregående tillfälle när vi talade om broarnas bärighet. Broarna fick ju en extra belastning genom att möte av fordon tilläts på dem så att trycket kunde bli två gånger det axeltryck som är tillåtet. Det är alldeles riktigt, under förutsättning att det är fråga om broar där det medgivits att möte av fordon med så hög last får ske. Men jag förmodar att såväl herr Ringaby som jag vid färder ute i landet har observerat att det utfärdats förbud mot möte av lastfordon på broar som inte har tillräcklig bärighet. Det är således inte möjligheten att mötas på bron som varit avgörande vid fastställandet av det axeltryck som får användas, utan i fråga om särskilt svaga broar har förbud mot möte av lastfordon utfärdats.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Fru *Svenson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Svenson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 33.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om hastighetsbegränsning för motorfordon.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 124 i första kammaren av herr *Hermansson* samt nr 160 i andra kammaren av herr *Björkåge m. fl.*,

dels ock motionen nr 399 i andra kammaren av herr *Darlin m. fl.*

I motionerna I: 124 och II: 160 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag av innebörd, att en hastighetsgräns för motorfordon på 90 km/tim infördes på försök under viss tid.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner

1) I: 124 och II: 160 samt

2) II: 399

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Elowsson, Nilsson* i Göteborg, *Odhe*

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

och *Wahrendorff*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 124 och II: 160 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till sådan ändring i vägtrafikförordningen, att en hastighetsbegränsning till 90 km/tim för motorfordon utom tätbebyggt område infördes på försök under viss tid.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Detta ärende är en gammal bekant, och det kan väl också sägas att reservationen är det. Att de motioner det här gäller ånyo har väckts och att en reservation återigen fogats till utskottets utlåtande, beror inte bara på sturig envishet, utan det beror helt enkelt på att man känner sig övertygad om att en hastighetsbegränsning skulle medverka till att bringa ned olyckornas antal i motorfordonstrafiken. Att man blivit mer och mer övertygad därom hänger bl. a. samman med att de hastighetsbegränsningar som vi har fått i vårt land har visat sig ha den effekten. Vi fick hastighetsbegränsning i tätorterna till 50 och 60 km i timmen — olika på olika platser — och det har ju visat sig att antalet trafikolyckor under en 18-månadersperiod sjönk i dessa områden, trots att biltätheten ökade med 10 procent.

Man bör samtidigt betänka att vi när vi antagit denna lagstiftning gett länsstyrelserna möjlighet att på vissa sträckor, där det visat sig att olycksfallsrisken föreföll stor på grund av den hastighet som var tillåten, begränsa hastigheten.

Om det nu vore så, som ofta säges — dels från utskottets sida och dels också i den allmänna diskussionen — att det inte nyttar någonting till att man begränsar hastigheten, eftersom det blir så långa omkörningar etc. och att olyckornas antal blir lika stort för det, skulle man för det första inte ha beslutat att ge länsstyrelserna i uppdrag att vid förefallande behov minska hastigheten på vissa sträckor, och inte heller skulle man — som man gjorde för några år sedan i tätorterna — ha infört hastighetsbegränsning till 50 och 60 km. Om

man betänker detta, kommer man väl ändå till det resultatet att hastigheten verkligen betyder något i samband med trafikolyckor. Ingen kan väl bestrida det resonemang som förs i reservationen, nämligen att vid en hastighetsbegränsning får vederbörande förare, som kommer från var sitt håll, en längre tid på sig för att reagera. De får följaktligen också möjlighet till en längre bromssträcka. Eftersom det i detta sammanhang kan gälla centimetrar — för att nu inte tala om millimetrar — är det väl ganska tydligt att om man har längre tid på sig för att reagera i en kritisk situation, så har man också större möjligheter att undvika en kollision eller annan trafikolycka än vid en högre hastighet.

Det är ju också ganska anmärkningsvärt att trots att 1953 års trafikutredning föreslagit en hastighetsbegränsning till 90 kilometer, så har man ändå inte velat gå med på en sådan. Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande håller för närvarande på med att förbereda en stor kampanj i sina ansträngningar att begränsa trafikolyckornas antal. Därvid inriktar sig föreningen också på att försöka bringa ned hastigheten. Föreningen har gett ut en liten skrift, som är avsedd att spridas och i vilken klagöres vad man egentligen vinner i tid genom att öka hastigheten och vad man kan utträtta under den tiden. Jag skall be att få återge några rader ur denna skrift.

Det heter där att om man ökar hastigheten från 60 till 70 kilometer så vinner man på en sträcka av en mil 84 sekunder. Det är den tid det tar för att vid framkomsten parkera bilen på exempelvis firmans tomt, knäppa av säkerhetsbältet, låsa rattlåset, kliva ur bilen och låsa bildörrarna.

Om man ökar hastigheten från 70 till 80 kilometer, vinner man 66 sekunder. Det är den tid det tar att promenera från den parkerade bilen till kontorsingången.

Från 80 till 90 kilometer vinner man 50 sekunder. Det är den tid det tar att inne hos firman gå fram till växelkåkan och tala om sitt namn och ärende.

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

Från 90 till 100 kilometer vinner man 40 sekunder. Det är den tid det tar att gå från växelflickan till garderoben och hänga av ytterplaggen.

Från 100 till 110 kilometer vinner man 33 sekunder. Det är den tid det tar för att rätta till slipsen, dra en kam genom håret och knacka på dörren.

Detta är alltså vad man vinner på en mil. Men vad riskerar man? Man kan riskera en krock, och vid en krock kan det hända mycket.

Man tycker nog att statistikens siffror om antalet trafikolyckor i vårt land borde stämma en smula till eftertanke och att man åtminstone borde fråga sig om det inte är värt ens att göra ett försök att begränsa motorfordonens hastigheter. Det är vad motionen avser och följaktligen också reservationen. Man skulle under en tvåårsperiod pröva en hastighetsbegränsning till 90 kilometer. Kan det inte vara värt att göra det försöket? Det är vad vi anser. Låt oss anta att vi genom ett sådant försök skulle bringa ned antalet dödade i trafiken från för närvarande mellan 800 och 900 till låt oss säga mellan 600 och 700. Om man alltså härigenom skulle kunna rädda ett par hundra människoliv, hur många skulle då efter dessa två försöksår vilja stå upp i den svenska riksdagen och säga att vi åter bör införa den fria hastigheten, trots att vi därigenom skulle komma att ta livet av 200 människor? Vi skulle kunna komma i den situationen, om vi antar föreliggande reservation, men är det fördenskull skäl att avslå den? Det är den fråga jag har ställt mig, och det är den jag nu skall be att få underställa första kammarens avgörande genom att yrka bifall till reservationen.

I herr Nils Elowssons yttrande instämde herrar *Hermansson* (cp), *Einar Persson* (s) och *Snygg* (s).

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Vid någon tidpunkt på året kommer i Stockholm ut en tid-

skrift, som heter Blandaren, eller ibland Gåsblandaren. I denna stod för några år sedan att läsa, att om man far fram med större hastighet än ljuset så svartnar det för ögonen.

Jag tror faktiskt, att man också kan tala om hastighetsbegränsning, så att det svartnar för ögonen. I varje fall kan man använda statistik på sådant sätt att det skymmer möjligheterna till ett klart och redigt omdöme. Ofta är det nämligen inte fråga om vad man vinner med att fara fram litet fortare än somliga tycker att man bör göra; många gånger är det fråga om hela den trafik som skall fram, och det är det senaste som är avgörande för möjligheten att sätta en hastighet, som skulle kunna vara i det närmaste hundra procentigt trafiksäker. För att nå detta mål skulle man väl behöva stadga, att ingenstans fick köras med högre hastighet än de 50 eller 60 kilometer, som nu är medgivna inom tätbebyggt område. Men jag är inte alldeles säker på att våra trafikekonomer skulle ur rent ekonomiska synpunkter våga rekommendera, att hela vår trafikapparat skulle begränsas till denna hastighet.

Som det sägs, är det i princip fri hastighet på sådana vägar, där det inte genom särskilda föreskrifter är hastighetsbegränsning. Det finns dock en mycket betydelsefull reservation i fråga om rätten att utnyttja den fria hastigheten. Vederbörande fordonsförare har nämligen skyldighet att ta hänsyn till vägens beskaffenhet, siktförhållandena, trafiken på vägen och andra sådana omständigheter, och att rätta hastigheten efter dessa förhållanden. Bryter han mot någonting av det, som han har haft skyldighet att ta hänsyn till, döms han för vårdslöshet i trafik.

Risken är nu, enligt dem som har sysslat med dessa angelägenheter, att en generell hastighetsbegränsning till 90 kilometer i timmen kan inleda vederbörande fordonsförare i den tron, att om han under alla förhållanden håller sig under den gräns, som är maximum för vad han får köra, då kör han i enlighet med gällande trafikbestämmelser. En

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

sådan reflexion är ju inte absolut riktig, ty även om hastigheten är medgiven till 90 kilometer, kan han ha skyldighet att tillämpa en lägre hastighet än den angivna med hänsyn till förhållandena på vägen, sikten, vägens beskaffenhet och varför inte också sitt eget fordon's beskaffenhet.

Ingen som har sysslat med dessa angelägenheter vill bestrida, att en hastighetsbegränsning skulle nedbringa olycksfrekvensen. Om man gick tillräckligt långt ned med hastighetsbegränsningen, skulle man också kunna nedsätta olycksrisken i betydande grad. Det är bara ett men: man vågar sig inte på att sätta hastigheten generellt så lågt, som skulle erfordras för att skapa den säkerheten. I stället har man fått lov att inrikta sig på att propagera för bättre vägar, bättre fordon och större omdöme i trafiken hos dem, som har fått ansvaret att föra fordonen.

Det är dessa synpunkter som gör, att ingen av de myndigheter, som haft att yttra sig över dessa frågor, har velat tillstyrka en hastighetsbegränsning, och departementschefen har tidigare, då han haft att ta ståndpunkt till samma fråga, heller inte velat rekommendera en sådan åtgärd.

Även motioner i detta ämne har vi haft att syssla med under ett flertal år — de kommer i regel tillbaka varje riksdag. Önskemålet som ligger bakom dessa motioner hindras ju inte, som i det föregående ärendet, av tekniska förhållanden, som måste tas i beaktande när man behandlar frågan. Det är ett faktum, att om riksdagen uttalar sig för en hastighetsbegränsning, kan en sådan utan något tekniskt hinder också genomföras. Emellertid har som sagt ingen med tillräcklig erfarenhet av dessa angelägenheter velat rekommendera detta. Det medför tydligen att alla de som anser, att den enda vägen till trafiksäkerhet och ett nedbringande av olycksfallsfrekvensen ligger i att nedbringa hastigheten genom en generell begränsning, kommer tillbaka år efter år, och vi får väl tala vidare om saken vid nästa tillfälle. I dag, herr talman, ber jag få yrka bifall till ut-

skottets hemställan, vilket innebär avslag på motionerna.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ingen som tror, att man kan förhindra alla trafikolyckor genom att minska hastigheten, men man går ut ifrån som absolut givet, att man skulle kunna vinna åtskilligt. Vad man vill komma åt med hastighetsbegränsning är ju inte att begränsa hastigheten för den egentliga nyttotrafiken och för den låt oss säga ansvariga trafiken, d. v. s. för folk som kör under ansvar. Det är fråga om att sätta ett medel i myndigheternas händer för att stävja den våldsamma framfarten på vägarna, och dit kan man väl räkna det som ligger över 90 kilometer, såvitt omständigheterna inte är alldeles särskilt gynnsamma.

Jag vet mycket väl, att en skicklig förare kan köra både det och mer på vissa sträckor utan att det är någon risk. Men sträckorna kan vara mer eller mindre långa, och riskerna kan man inte så alldeles säkert bedöma där heller.

Utskottets ärade ordförande sade vidare, att om man fastställde en gräns på 90 kilometer i timmen skulle motorfordonsförare få den uppfattningen, att de alltid och i alla situationer kunde köra med 90 kilometers hastighet. Det är ett argument som jag har hört många gånger men som jag aldrig kunnat godkänna, därför att var och en som tar körkort får klart besked om att han måste rätta framförandet av fordonet bl. a. efter förhållandena i trafiken och på vägen. Det är självklart att det inte skulle bli någon ändring i den uppfattningen genom införandet av en hastighetsbegränsning.

Man kan ju fråga sig, hur man här kan veta saker och ting med någon grad av säkerhet. Jag skall då nämna ett par nyheter angående trafiken i påsk i England och Frankrike. Ifrån England har det meddelats, att olycksfallskurvan för trafiken under påskledigheten ökat av-

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

sevärt och att man inom regeringen ansåg läget vara så allvarligt, att man övervägde att ta upp frågan om en hastighetsbegränsning till behandling. I Frankrike infördes för ett år sedan en hastighetsbegränsning till 100 kilometer i timmen. Det visade sig där, att trafikolyckornas antal tvärtom gick ned under påsken. Här har vi alltså ett mycket talande exempel på vilken vikt man tillmäter hastigheten i trafiken utomlands, där man väl på vissa områden har samma trafiktäthet som vi har i vårt land.

När det förhåller sig på det sättet är det väl inte så underligt om vi, som länge har ivrat för en hastighetsbegränsning, i dessa tecken ser ett bevis för att också vi i vårt land skulle vinna någonting i fråga om ett nedbringande av trafikolyckorna om vi genomförde en hastighetsbegränsning.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Elowsson nu framhåller, att frågan om olycksfallsriskerna ute på vägarna är aktuell överallt ute i världen, och att man diskuterar olika möjligheter att komma till rätta med dem. Man bygger bättre vägar, man sörjer för en god upplysningsverksamhet på vägen om förekommande risker, som bör undvikas genom att sakta farten, och man inför hastighetsbegränsningar på sådana områden, där olycksfallsriskerna är särskilt stora.

Allt detta görs också i Sverige.

Hastighetsbegränsningar har prövats på sådana områden, där det funnits frestelser att fara fram för fort i en trafik, som i och för sig är riskfylld, och där har hastighetsbegränsningen visat goda resultat; olyckorna har minskat. Ett sådant experiment har gjorts i utfarten från Västerås mot Köping. Vägen är där mycket god och medger höga hastigheter, men eftersom det var för stark trafik inträffade många oförklarliga olyckor. De berodde många gånger inte på annat än att föraren inte behärskade sitt

fordon. Han borde följaktligen hålla en lägre fart. Där har hastigheten sedan något år tillbaka begränsats till 80 kilometer i timmen. Det har konstaterats att antalet olycksfall sjunkit i betydande grad.

Detta är något för våra myndigheter att observera. Finns det några sådana för olyckor särskilt utsatta vägar — eller avsnitt av vägar — är det att rekommendera att myndigheterna sörjer för att det för sådana områden fastställs hastighetsbegränsning, ty den kommer otvetydigt att verka i den riktning man här önskar.

Det har ofta sagts att olycksfallsriskerna är särskilt stora under helgerna och under söndagsdygnen. Det är riktigt, men om olyckornas antal sätts i förhållande till trafikens mängd under dessa dagar har i varje fall trafiksäkerhetsrådet icke fått något belägg för att olycksfallsfrekvensen är påtagligt större under dessa dygn. Trafikens omfattning gör att hastigheten minskar; man kan inte köra så fort. Eftersom det är många fordon på vägarna blir farten ofta beroende på den som håller den lägsta farten. Det är inte alls ovanligt att färdsträckan från Malmö till Stockholm, som en god förare normalt beräknar ta 9 timmars effektiv körning, under högsäsong på sommaren kan ta 50 procent längre tid eller 13 à 14 timmar.

Herr talman! Jag har endast velat erinra om att även de svenska trafikmyndigheterna observerar sådana förhållanden, som föranleder särskilda olycksrisker, och vidtar åtgärder för att förebygga olyckor.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Jag tror jag nämnde förra året, när just samma fråga behandlades, att jag inte hade någon anledning att lägga mig i debatten. Jag kan säga på samma sätt även i år. Mina synpunkter sammanfaller helt och fullt med vad utskottets ordförande här har uttalat, men jag betvivlar inte ett ögonblick att herr Elowsson här har en ärlig och upp-

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

riktig avsikt med den uppfattning som han har i denna fråga.

Emellertid framställde jag förra året ett par frågor, som jag inte tyckte blev tillräckligt besvarade. Det kanske är möjligt att få bättre svar i år. Jag nämnde då att vi har många små bilar och att dessa utvecklar sig i den riktningen att de blir allt mindre och mindre. Småbilarnas antal ökar. Avser man att göra någon gradering beträffande tillåten hastighet, då olika bilar är byggda för olika hastigheter och olika säkerhet, eller skall det vara en generell bestämmelse för allt som kallas för personbilar?

Detsamma gäller vägarna. På våra smala, backiga och krokiga vägar skulle det alltså bli fri hastighet, medan hastighetsbegränsning skulle införas på de bättre vägarna, där man ju kan köra med högre hastighet. Menar man verkligen, som jag frågade redan förra året, att det skall vara fri hastighet för småbilarna och på de sämre vägarna, men hastighetsbegränsning för de större och trafiksäkrare bilarna och på de bättre vägar?

Visst betyder hastigheten, som herr Elowsson sade, en hel del för trafiksäkerheten. Men i sitt senaste anförande tog han nästan tillbaka den fråga som han tidigare framställt, nämligen hur riksdagen skulle ställa sig till förslaget om det visar sig att den tillfälliga hastighetsbegränsningen kanske sparar 200 människoliv om året. Om herr Elowsson inte gjort denna lilla reträtt skulle jag ha velat fråga honom, om han kanske vill förbjuda all biltrafik på de svenska vägarna. Då skulle man nämligen kunna spara 900—1 000 människoliv per år, men en så drastisk åtgärd vill herr Elowsson naturligtvis inte vara med om.

Jag är för övrigt inte helt säker på att de jämförelser som man här gör med förhållandena i andra länder är riktigt hållbara. Ju längre söderut i Europa man kommer, desto hetsigare kör man i biltrafiken. Åtminstone i vissa länder kör man bil på ett helt annat sätt än här i Sverige.

Nej, då det gäller att åstadkomma större trafiksäkerhet på våra vägar får

man nog söka sig fram efter andra linjer. Man måste framför allt söka göra bilisterna och trafikanterna ansvarsmedvetna. De som kör bil ansvarslöst och vårdslöst skall naturligtvis hållas efter. Vad som behövs är bättre trafikkontroll.

Jag tror heller inte att de nuvarande försäkringsvillkoren för bilar är sådana som de borde vara. En bilist som kanske kör utan någon som helst skada under ett tiotal år i följd måste ju nu vara med om att med sina avgifter betala ersättningarna för mindre ansvarsmedvetna bilister som på grund av sin körning ständigt och jämt vållar skaderegleringar.

Jag är, som jag sade redan i fjol, inte tilltalad av hastighetsbegränsning. Jag är därför glad över att de i år föreliggande motionerna inte har fått större sympatier vid utskottsbehandlingen än vad som blivit fallet.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte övertygad om att jag kan svara tillfredsställande på herr Sveningssons frågor, liksom han inte heller tycks ha fått tillfredsställande svar i fjol.

Herr Sveningsson resonerar som om detta förslag till hastighetsbegränsning gick ut på att vi skulle införa hastighetsbegränsning för de stora personbilarna och de bättre vägarna, medan fri hastighet skulle gälla för små bilar och dåliga vägar. Jag kan inte förstå hur herr Sveningsson kunnat få den uppfattningen. Den föreslagna hastighetsbegränsningen skall ju gälla överallt som maximum och för alla personbilar och alla vägar — för lastbilarna gäller ju särskilda bestämmelser. Hastighetsbegränsningen kan vidare inte i någon mån upphäva den bestämmelsen, att vederbörande förare alltid har att rätta sig efter trafikbestämmelserna i övrigt. Han skall alltså framföra sitt fordon med den försiktighet och varsamhet som

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

betingas av hänsyn till vägförhållandena, trafiken, fordonet och lastens beskaffenhet. Under alla förhållanden skulle han inte få köra med högre hastighet än 90 kilometer.

Jag vet inte om detta svar kan klara upp begreppen för herr Sveningsson — jag kan i varje fall inte göra det tydligare.

Herr Sveningsson försökte även komma med en lustighet när han frågade mig, huruvida reservanternas skulle vara villiga att förbjuda *all* biltrafik för att därigenom förhindra alla trafikolyckor. Herr Sveningsson anser nog att han här kommit med en riktig kuggfråga. Om jag skulle svara ja på den, betyder ju det att vi över huvud taget skulle tvingas avstå från att förflytta oss på våra vägar. Jag tror inte att vi någonsin kan komma ifrån alla trafikolyckor. Det förekom ju trafikolyckor redan på den tiden då det endast var med häst och vagn som man körde omkring på vägarna. Hästarna skenade ibland, och det kunde bli ganska svåra olyckor. Nej, vi måste alltid räkna med att när människor företar sig något i denna världen, så kräver det också sina offer. Vad vi velat betona är att trafiken för närvarande kräver många *onödiga* offer. Enligt vår uppfattning skulle man genom en hastighetsbegränsning avsevärt kunna nedbringa antalet onödiga offer för trafiken.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker — något som herr Elowsson också verkade vara medveten om — att han inte heller nu lämnade ett tillfredsställande svar på de frågor, som jag framställde i mitt tidigare anförande och även förra året.

Det är väl ändå så, att de trafikbestämmelser, som innebär att man inte får köra vårdslöst eller med vilken hastighet som helst överallt, gäller redan nu i hela landet och även på de bättre vägarna. Herr Elowsson vill ha en begränsning på de bättre och väl utbyggda vägarna, men han vill inte ha

någon begränsning på de sämre vägarna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även om jag egentligen sympatiserar med åtskilliga av de synpunkter, som har anförts i reservationen, kommer jag inte att rösta för den. Jag vill med några ord säga varför.

Under mitt sysslande med trafik säkerhetsfrågor har jag kommit till den slutsatsen, att fråga är, om man ändå inte borde göra ett försök med en generell hastighetsbegränsning för att få svar på åtskilliga av de frågor, som man hittills inte har fått några ordentliga svar på. Jag tror att trafikolyckorna är av så allvarlig omfattning, att man inte skall underlåta att pröva alla vägar för att kunna minska antalet sådana olyckor och inte väja undan bara för att man tror, att det inte skall bli något resultat. Uppgifterna om hur en generell hastighetsbegränsning skulle komma att verka är ju faktiskt inte entydiga.

När här t. ex. säges, att det är så få olyckor, som inträffar i mycket höga farter, är det säkert riktigt. Men samtidigt tror jag att det beror på att en sänkning av farten sker strax före — eller kanske rättare sagt en stund före — det att en olycka sker, och det kan då noteras, att farten i själva kollisionsogonblicket, eller vad det var fråga om för slags olycka, icke var så anmärkningsvärt stor. Jag tror dessutom, liksom förut har framhållits här, att en generell hastighetsbegränsning möjligen också skulle öka försiktigheten även vid lägre fart.

Att jag trots detta inte nu är villig att gå med på ett experiment om en generell fartbegränsning under viss tid beror helt enkelt därpå, att vi, såvitt jag förstår, här i landet saknar varje möjlighet att effektivt övervaka en sådan bestämmelse. Jag har själv vid resor utomlands sett hur det ser ut i länder, där man har generell fartbegränsning men saknar möjligheter att övervaka den. Man kör där helt obekymrad om fartbegränsningen, i varje fall om det

Om hastighetsbegränsning för motorfordon

inte finns några speciella tecken som tyder på att det är poliser i närheten.

Vi behöver förresten inte gå utomlands. Här har återopats de fartbegränsningar till 50 och 60 kilometer, som gäller i tätbebyggt samhälle. Vid infartsvägarna till Stockholm förekommer på sina håll en hastighetsbegränsning till 60 kilometer. Jag har haft besök av bilister från den s. k. landsorten, som har frågat om stockholmsbilisterna aldrig bryr sig om hastighetsbegränsningen, ty, säger de, »när vi kör på innerfilen och håller den utsatta farten, så forsar det bilar förbi på yttersidan, alldeles obekymrade om att farten skall vara 60 kilometer; i varje fall håller man gränsen upp till 70 alldeles flytande».

Jag tror att detta retar de laglydiga bilisterna mycket. Man bibringas till sist den uppfattningen, att fartbestämmelser och skyltar för trafiksäkerheten inte behöver tillmätas större betydelse. Det sker alltså en viss uppluckring av respekten för lagbestämmelserna, om man inte kan effektivt övervaka att bestämmelserna efterlevs. Jag delar helt kommunikationsministerns uttalande i 1958 års proposition, vari han konstaterade att det viktigaste i början av en sådan period, då man har infört en hastighetsbegränsning, är att bestämmelsen efterlevs.

Jag skulle därför önska att detta problem om övervakningen togs upp mer rationellt än som har skett hittills. Det är ju över huvud taget dåligt beställt med polisens resurser, men ur trafiksäkerhetssynpunkt bör det vara ett intresse för kommunikationsministern att driva på denna sak. Det är möjligt att man inte behöver endast fler poliser utan även andra åtgärder i trafikövervakningshänseende. Om det problemet kan lösas inom rimlig tid, är jag villig att biträda tanken på ett experiment om en generell fartbegränsning, under förutsättning att en sådan då behövs. Det är inte alldeles uteslutet att det kan bli så, som kommunikationsministern sade 1958, att om övervakningen blir ordentligt ordnad, så kanske en gene-

rell hastighetsbegränsning blir överflödigt.

Jag ser alltså för närvarande frågan så, att en generell hastighetsbegränsning inte av praktiska skäl nu kan genomföras med framgång. Därför kan jag inte rösta för den. Men jag vill understryka önskvärdheten av att man redan nu med kraft börjar att förbereda den förstärkning av trafikövervakningen, som måste vara en förutsättning för att man med framgång skall kunna genomföra andra experiment.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes

Om rätt för hyresgäst att anföra besvär över beslut rörande hyressättningen i vissa fall

nu votering medelst omröstningsapparater; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 24.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om rätt för hyresgäst att anföra besvär över beslut rörande hyressättningen i vissa fall

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motion om rätt för hyresgäst att anföra besvär över beslut berörande hyressättningen i vissa fall.

Tredje lagutskottet hade behandlat en i riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 268 i andra kammaren, av herrar *Svenning m. fl.*

I motionen hade yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i gällande regler, att hyresgäst bleve behörig föra talan i samband med avgöranden om statlig belåning, hyresmaximering och hyresfördelning för fastigheter som icke omfattades av hyresregleringens huvudstadganden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II:268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Ake Larsson, Wirmark* och *Svenning* samt fru *Lindberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om de ändringar i gällande författningar varom yrkande framställts i motionen II: 268.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Tredje lagutskottets utlåtande nr 18 har tillkommit med anledning av en i andra kammaren väckt mo-

tion av herr *Svenning m. fl.* Om denna motion har tredje lagutskottet i sin kläm sagt, att förevarande motion II:268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Det vill med andra ord säga, att motionen, om utskottet får som det vill, skulle röna samma öde som så många andra. Fyra reservanter i utskottet, två från vardera kammaren, anser emellertid att motionärerna har varit ute i så vällovligt syfte, att motionen borde ha erhållit utskottets stöd.

Motionen syftar till en ändring beträffande det förhållande, som uppstod då riksdagen år 1956 beslutade att vissa statsbelånade hus skulle undantagas från hyreskontrollen samt att länsbostadsnämnderna och bostadsstyrelsen skulle fullgöra dessa uppgifter. Resultatet av att hyreskontrollen för dessa kategorier av hus förlades till det lånebeviljande organet blev att den rätt, som hyresgästerna tidigare hade att både inför hyresnämnderna och i hyresrådet föra talan om hyrans storlek — när det gäller såväl totalhyran för fastigheterna som hyrorna i de skilda lägenheterna — gick förlorad.

Bakom beslutet år 1956 låg en strävan att förenkla kontrollen, men så vitt jag kan förstå var det inte meningen att man skulle frånta hyresgästerna deras rätt att föra talan. Denna följd av reformen blev också uppmärksammas vid lagändringen av bl. a. bostadsstyrelsen, som föreslog att hyresgäst i händelse av missnöje skulle få rätt att bringa hyressättningen under hyresnämnds prövning. Statsmakterna var emellertid inte med om en sådan lösning utan föreskrev att hyresgästerna skulle beredas tillfälle att yttra sig över fastighetsägarens förslag till hyresfördelning. I fråga om totalhyran saknar däremot hyresgästerna helt rätt att få göra sin mening gällande.

Hyresgästerna har mistat sin talerätt genom ett, som vi reservanter tycker, alltför formalistiskt betraktelsesätt, då man ansett att hyresgästerna icke är parter i ett avtalsförhållande, vari hyreskontrollen ingår som ett villkor.

Om rätt för hyresgäst att anföra besvär över beslut rörande hyressättningen i vissa fall

I sitt remissyttrande har Hyresgästernas riksförbund anført: »Det är visserligen riktigt, att hyresgäst icke formellt är part i dessa låneärenden. Det ankommer emellertid på de lånebeviljande organen att icke blott bevilja lån enligt därför fastställda regler utan att också fastställa grundhyror beräknade efter den faktiska produktionskostnaden, vilken kan icke oväsentligt överstiga det avkastningsvärde, som ligger till grund för de statliga lånen.» Förbundet fortsätter: »Rättssäkerheten fordrar därför, att hyresgäst beredes möjlighet att besvärsvägen påkalla prövning och bedömning av samtliga de faktorer, som ytterst bestämma vad som slutligen skall erläggas i hyra.»

Dessa synpunkter, som framförts av Hyresgästernas riksförbund, är riktiga och sammanfaller med de synpunkter som motionärerna har velat anföra.

Utskottet anser nu att det skulle innebära en tillbakagång, om man följde motionärernas förslag. Visst kan man ha olika uppfattningar om vad som är tillbakagång, men som förhållandet för närvarande är har hyresgästen ingen besvärsrätt, om länsbostadsnämnden följer fastighetsägarens förslag, medan fastighetsägaren kan anföra besvär, om nämnden följer hyresgästernas förslag. Ett sådant förhållande kan väl inte anses vara tillfredsställande. Att man ger bägge parter samma rätt att föra talan kan efter vad jag förstår knappast anses vara en tillbakagång. Om man ger hyresgästen samma rätt som den uthyrande parten, kommer man ifrån ett förhållande som ur rättssäkerhetssynpunkt ter sig stötande.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Wirmark* (s) och *Gunnar Berg* (s).

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Larsson sade nyss, att syftemålet med den ändring, som gjordes år 1956, skulle ha varit att förenkla kontrollen, men inte att frånta hy-

resgästerna talerätt. Det är nu inte alldeles riktigt. Dåvarande statsrådet Zetterberg uttalade, att en förutsättning för slopandet av hyresnämndernas befattning med hyressättningen i de statsbelånade husen vore »att de långivande organen bestämde ej blott den totala hyressumman utan även hyran för varje lägenhet». Detta var alltså syftet med hela lagstiftningen, och statsrådet utvecklade sin mening närmare i ett uttalande som jag här inte skall återge; det finns intaget i utskottets utlåtande på sid. 4.

Vad sedan beträffar den rättsliga frågan, vill jag erinra om att justitieombudsmannen har gjort ett uttalande med anledning av klagomål som framförts till honom från hyresgäster som blivit vägrade att anföra besvär. JO säger på ett ställe i sitt uttalande: »Å andra sidan är det här fråga om en från statliga myndigheters sida utövad kontroll över att beviljade lån icke disponeras på sätt som är oförenligt med det ändamål, som långivningen är avsedd att främja, nämligen produktionen av billiga bostäder. Denna kontroll, som i författningarna utformats som ett lånevillkor och som således till sin natur är ett led i avtalet mellan långivaren och låntagaren, är — även om den givetvis kommer de boende till godo — icke utformad i syfte att närmare reglera förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst.»

Den uppfattningen delas också av utskottets majoritet, när utskottet säger att man inte har någon anledning att tillerkänna hyresgäst besvärsrätt angående ett förhållande, som utgör villkor i ett avtal mellan två andra parter. I själva verket har ju hyresgästerna möjlighet att yttra sig om hyressättningen sedan fastighetsägaren framlagt ett förslag; detta skall göras efter det att totalhyran blivit fastställd.

Här har talats om rättssäkerheten, men såvitt vi under utskottsbehandlingen kunnat finna har inte något exempel givits på att rättssäkerheten blivit kränkt. Inte heller har man gett exempel på någon annan olägenhet av de förhållanden, som varit rådande sedan 1956. Man har

därför, menar jag, anledning att säga att det i övervägande grad tycks vara känslöskäl som har bestämt motionärernas ställningstagande.

Då statsmakterna tidigare motsatt sig ändringar i den riktning motionärerna nu önskar, finns det all anledning att inta samma ståndpunkt i fortsättningen. Det är därför som tredje lagutskottets majoritet har förordat att denna motion inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Grym (s).

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Osvald säger, att hyresgäst i vissa fall har rätt att klaga, men det är lika riktigt att man i sådant fall inte behöver ta hänsyn till vad hyresgästen anför. Det är detta vi vänder oss mot. Parterna bör vara likställda inför hyresnämnden och hyresrådet.

Vi bör inte heller glömma att hyresregleringslagen från början ansetts vara en social skyddslag. Beslutet 1956 innebar att man i viss mån trubbade av denna innelörd hos lagstiftningen. Vi tycker att det är riktigt, att bägge parterna jämställs på hyresmarknaden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Åke, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. vissa norrlandsfrågor

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m., dels ock motioner om avlöning med medel ur kyrkofonden till Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömanspräster, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. vissa norrlandsfrågor

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa norrlandsfrågor jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 15 januari 1960 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 62, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, dels godkänna de i propositionen föreslagna grunderna för det särskilda stödet till det norrländska jordbruket, dels å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. ett reservationsanslag av 2 550 000 kronor, dels godkänna de föreslagna riktlinjerna för avveckling av i propositionen angivna förhållanden berörande ströängar inom Västerbottens och Norrbot-

Ang. vissa norrlandsfrågor

tens läns lappmarker, dels godkänna de i propositionen föreslagna grunderna för det särskilda statliga stödet till främjande av skogsproduktionen i vissa delar av Norrland, dels å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor, dels ock godkänna det i propositionen framlagda förslaget till viss ändring i domänverkets distriktsindelning.

I propositionen hade förordats viss omläggning av det särskilda statsstödet till det norrländska jordbruket i syfte att skapa ökade möjligheter för en koncentrerad statlig insats inom vissa utvalda geografiska områden i övre Norrland för att där genom driftrationalisering samt inre och yttre rationalisering medverka till uppbyggnaden av fullt bärkraftiga, på längre sikt bestående brukningsenheter. Kombinationen jord- och skogsbruk skulle därvid beaktas. För detta ändamål hade föreslagits en medelsanvisning av 1 300 000 kronor under anslaget Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. Under samma anslag hade därjämte äskats 500 000 kronor för bidrag till särskilt dryga fraktkostnader vid inköp av fodermedel, 550 000 kronor till främjande helt allmänt genom hushållningssällskapen av jordbruket i denna landsdel samt 200 000 kronor som skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande för stödåtgärder efter prövning från fall till fall.

Vidare hade förordats vissa riktlinjer för åtgärder i anledning av ströängsförhållandena i lappmarken.

I avsikt att ytterligare främja de skogliga produktions- och transportförhållandena inom de fyra nordligaste länen hade föreslagits, att under anslagsrubriken Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. ett belopp av 1 000 000 kronor skulle avdelas för bidragsgivning i särskild ordning till nya skogsvårdsföretag inom nämnda län, dock utanför lappmarken. Sammanlagt hade för nästa budgetår äskats en medelsanvisning av

2 000 000 kronor under anslaget, innebärande att till ändamål, som hittills stötts med medel ur anslaget, skulle utgå likaledes 1 000 000 kronor. Slutligen hade förordats en sådan ändring i domänverkets distriktsindelning, att ytterligare ett överjägmästardistrikt inrättades i Norrland.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 545, av herr *Andersson, Axel Emanuel, m. fl.*, och II: 676, av herr *Eriksson, i Bäckmora m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte dels medgiva att hela Gävleborgs län finge jämföras med de fyra nordligaste länen vad det gällde anslag ur medel som ställts till förfogande för Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m., dels ock besluta, att Gävleborgs läns hushållningssällskap för budgetåret 1960/61 skulle erhålla anslag ur Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. med i jämförelse med innevarande budgetår oförändrat belopp 70 000 kronor;

2) de likalydande motionerna I: 546, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*, och II: 686, av herr *Östlund m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte, dels avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen i vad den avsåge ändrade grunder för rationaliseringsverksamhetens bedrivande inom det norrländska jordbruket, dels besluta, att fraktbidrag till Västerbotten och Norrbotten under budgetåret 1960/61 skulle utgå enligt oförändrade grunder;

3) de likalydande motionerna I: 547, av herrar *Grym* och *Fagerström*, samt II: 685, av herrar *Lassinantti* och *Nilsson* i Östersund, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte besluta, dels att grunderna för det särskilda statliga stödet till främjande av skogsproduktionen i vissa delar av Norrland fortfarande

skulle vara sådana, att stödet i första hand och till huvudsaklig del komme enskilda skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt vissa skyddsskogar inom Jämtlands län till godo, dels att å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

4) de likalydande motionerna I: 548, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt II: 677, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 62 såvitt avsåge riktlinjerna för avveckling av i propositionen angivna förhållanden berörande ströängar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om inlösen av ströängar, i huvudsaklig överensstämmelse med av utredningsmannen upprättat förslag men med finansiering genom ianspråktagande av medel ur domänverkets markfond, måtte föreläggas 1961 års riksdag;

5) de likalydande motionerna I: 549, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt II: 679, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 måtte besluta, dels att å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor, varav 1 700 000 kronor skulle ställas till förfogande för åtgärder inom lappmarkerna i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av att förevarande anslag så fort detta kunde vara möjligt uppräknades till belopp motsvarande minst norrländska skogsproduktionsutredningens förslag, eller 5 000 000 kronor per år under en 20-årsperiod;

6) de likalydande motionerna I: 550, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, m. fl. och II: 684, av herr *Fälldin* m. fl., i vilka

Ang. vissa norrlandsfrågor

motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte, dels besluta att till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag om 2 750 000 kronor, varav 1 500 000 kronor skulle utgå som fraktbidrag enligt nu gällande grunder och återstoden, 1 250 000 kronor, till andra produktionsbefrämjande åtgärder enligt nu gällande grunder, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam översyn av de statliga åtgärderna till befrämjande av det norrländska jordbrukets utveckling och rationalisering i enlighet med vad i motionerna anförts;

7) de likalydande motionerna I: 551, av herrar *Hedström* och *Nyström*, samt II: 678, av herr *Lundmark* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, dels att de synpunkter, som i motionerna anlagts i fråga om medelsanvisningen under anslaget Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. till täckande av vissa utgifter för koncentrerade rationaliseringsinsatser i övre Norrland, borde beaktas, dels att den under nyssnämnda anslag föreslagna posten om 200 000 kronor, som avsåges skola stå till Kungl. Maj:ts förfogande, utom annat borde utnyttjas till stödjan- de av tillfällig forsknings- och försöks- verksamhet med särskild inriktning på förhållandena inom det norrländska jordbruket, varjämte motionärerna i ett till statsutskottet remitterat yrkande hemställt att av under femte huvudtiteln, anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande, anvisade medel under nästa budgetår borde användas minst 2 000 000 kronor inom de nya skogsvårdsområden i de fyra nordligaste länen som avsåges att upprättas med stöd av medel från anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. samt minst 2 000 000 kronor för åtgärder inom med stöd från sagda anslag tidigare inrättade skogsvårdsområden inom lappmarken;

Ang. vissa norrlandsfrågor

8) de likalydande motionerna I: 552, av herr *Jacobsson m. fl.*, samt II: 682, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Svensson* i Ljungskile, i vilka hemställts, att riksdagen måtte, dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 62, dels ock besluta, att anslaget för fraktbidrag och produktionsfrämjande åtgärder i Norrland samt anslaget för skogsvårds- och föryngringsfrämjande åtgärder inom lappmarken skulle utgå med samma belopp som under innevarande år;

9) de likalydande motionerna I: 553, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 680, av herr *Wahrendorff m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 62 måtte besluta, att hushållningssällskapen i Värmlands län och Kopparbergs län för budgetåret 1960/61 skulle beviljas anslag ur Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. med 60 000 kronor respektive 75 000 kronor;

10) de likalydande motionerna I: 554, av herr *Jonsson m. fl.*, och II: 687, av herr *Asp m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte besluta, dels att i propositionen föreslagen medelsanvisning av 1 300 000 kronor under anslaget Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. för täckande av utgifter för koncentrerade rationaliseringsinsatser inom de fyra nordligaste länen skulle utnyttjas även beträffande jämförbara områden inom Gävleborgs län, dels att i propositionen föreslagen medelsanvisning av 1 000 000 kronor under anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. för bidragsgivning till nya skogsvårdsföretag inom de fyra nordligaste länen jämväl skulle tagas i anspråk för bidragsgivning inom jämförbara områden i Gävleborgs län;

11) de likalydande motionerna I: 555, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Andersson, Axel Emanuel*, samt II: 675, av herr *Grebäck*, i vilka hemställts, dels att riksdagen måtte uttala, att den i propositionen nr 62 avsedda upprustningen

av jord- och skogsbruk inom rationaliseringsområden borde efter hand utvidgas till att omfatta även andra delar av landet, där behovet vore lika stort, dels att i enlighet med vad i motionerna anförts anslaget Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. **måtte höjas från 2,55 miljoner kronor till 3,9 miljoner kronor** för att möjliggöra ett snabbare genomförande av propositionens program, dels att anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion måtte i enlighet med vad i motionerna anförts höjas från 2 miljoner kronor till 3,5 miljoner kronor, dels att riksdagen måtte uttala, att bidragsgivningen för i propositionen avsedd verksamhet icke borde beträffande sina detaljer och bidragsgivningens avvägning för visst jordbruk bindas av nödvändighet att erhalla centrala beslut utan de lokala organen i länen borde medgivas större handlingsfrihet, dels att riksdagen måtte avslå förslaget i propositionen nr 62 om inrättande av nytt överjägmästardistrikt, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttalas, att mindre kronoparker som på grund av struktur icke rätt lämpade sig för statsdrift borde överföras till lantbruksnämndsorganisationen från domänverket för att utnyttjas för komplettering av ofullständiga jordbruk med skog;

12) de likalydande motionerna I: 556, av herr *Olofsson, Uno, m. fl.*, och II: 681, av fru *Sandström*, i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 måtte besluta att inom ramen för det till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland föreslagna anslagsbeloppet ett belopp av samma storleksordning som tidigare skulle användas för sådana åtgärder inom lappmarken;

13) de likalydande motionerna I: 557, av herr *Person, Helmer*, och II: 688, av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition, måtte besluta ändra de i propositionen nr 62 föreslagna grunderna för det särskilda stödet till

det norrländska jordbruket i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer; samt

14) motionen II: 683, av herr *Agerberg*, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 62 måtte uttala, att de medel ur anslaget till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m., som icke disponerades för de i propositionen föreslagna åtgärderna enligt Kungl. Maj:ts bestämmande även i fortsättningen borde användas för stöd åt driftrationaliseringsåtgärder efter hittills tillämpade riktlinjer.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

A. avslå motionerna I: 546 och II: 686, I: 550 och II: 684 ävensom I: 552 och II: 682 såvitt avsåge grunderna för det statliga stödet till det norrländska jordbruket;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 687 samt I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att koncentrerade rationaliseringsinsatser med i utlåtandet angivet stöd av statsanslag skulle ske tills vidare endast inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 555 och II: 675, såvitt nu vore i fråga, besluta, dels att upprättade förslag till rationaliseringsområden och till tidsplan för de tilltänkta åtgärderna samt summarisk totalkalkyl över kostnaderna för de statliga insatserna inom respektive områden skulle underställas Kungl. Maj:t för prövning och godkännande, dels att utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande det sammanlagda statsbidragsbeloppet till en och samma rationaliserande jordbruksfastighet ej skulle överstiga 60 procent av de till densamma i förevarande sammanhang hänförliga totala rationaliseringskostnaderna;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 545

Ang. vissa norrlandsfrågor

och II: 676, I: 553 och II: 680 ävensom I: 555 och »II: 676», sistnämnda motionspar såvitt nu vore i fråga, besluta, att 550 000 kronor skulle ställas till de nordsvenska hushållningssällskapens förfogande för främjande helt allmänt av jordbruksnäringens framtidskridande inom länen, varvid landskapet Gästrikland ej borde anses stödberättigat samt ej heller Kopparbergs och Värmlands län;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom i anledning av motionerna I: 551 och II: 678 såvitt nu vore i fråga, »dels» ställa ett belopp av 200 000 kronor till Kungl. Maj:ts disposition att användas i syfte att påskynda standardförbättringen rörande det norrländska jordbruket, varvid ifrågavarande belopp jämväl måtte utnyttjas till stödjande av tillfällig forsknings- och försöksverksamhet med särskild inriktning på förhållandena inom det norrländska jordbruket;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 557 och II: 688 godkänna i utlåtandet angivna övriga grunder för det särskilda stödet till det norrländska jordbruket;

G. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 555 och II: 675, I: 546 och II: 686, I: 550 och II: 684 samt I: 552 och II: 682, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 050 000 kronor;

H. med bifall till motionen II: 683 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att, där est det under anslaget Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. beräknade beloppet om 1 300 000 kronor för koncentrerade rationaliseringsinsatser icke helt skulle komma till användning för avsett ändamål under ett budgetår, överskjutande del enligt Kungl. Maj:ts bestämmande borde användas för rådgivnings- och upplysningsverksamhet genom hushållningssällskapen enligt nämnda ordning,

Ang. vissa norrlandsfrågor

därvid dock borde tillses att det för anslagsmedlen ordinarie ändamålet icke bleve lidande därpå;

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 548 och II: 677 samt I: 552 och II: 682, såvitt nu vore i fråga, godkänna de i utlåtandet föreslagna riktlinjerna för avveckling av angivna förhållanden berörande ströängar inom Västerbottens och Norrbottens lappmarker;

J. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 547 och II: 685, I: 549 och II: 679, I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 556 och II: 681 under anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland för budgetåret 1960/61 för fullföljande av skogsvårdsåtgärder inom lappmarkerna m. m. upptaga en anslagspost å 1 500 000 kronor;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 552 och II: 682 samt I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, under förenämnda anslag upptaga en post å 1 000 000 kronor för bidragsgivning till nya skogsvårdsföretag inom de delar av de fyra nordligaste länen som låge utanför lappmarkerna;

L. avslå motionerna I: 554 och II: 687, såvitt däri hemställts, att beloppet för bidragsgivning till nya skogsvårdsföretag inom de fyra nordligaste länen jämväl borde få tagas i anspråk för bidragsgivning inom jämförbara områden i Gävleborgs län;

M. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 547 och II: 685, I: 549 och »II: 674», I: 552 och II: 682 samt I: 555 och II: 675 å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor;

N. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att, därest det belopp av 1 000 000 kronor, som upptoges å en särskild post under förenämnda anslag, under nästa

budgetår ej helt skulle tagas i anspråk, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskjutande del borde användas för bidragsgivning inom skogsvårdsområden i lappmarkerna;

O. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört angående sådana åtgärder, att beredskapsmedel under nästa budgetår finge disponeras för arbeten inom skogsvårdsområdena i lappmarkerna, därest arbetsmarknadsläget så motiverade;

P. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 552 och II: 682 ävensom I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna det i utlåtandet framlagda förslaget till viss ändring i domänverkets distriktsindelning;

II. att motionerna I: 549 och II: 679, I: 551 och II: 678 ävensom I: 555 och II: 675, såvitt de icke besvarats i utlåtandet, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1. av herrar *Nils Hansson, Jonasson, Uno Olofsson, Harald Pettersson, Ringaby, Östlund, Rimås, Svensson* i Vä, *Agerberg och Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I A och I G hemställa, att riksdagen måtte

I A. med avslag å Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del ävensom motionerna I: 554 och II: 687 samt i anledning av motionerna I: 545 och II: 676, I: 546 och II: 686, I: 550 och II: 684, I: 552 och II: 682, I: 553 och II: 680 samt II: 683, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att det statliga stödet till det norrländska jordbruket i avvaktan på en översyn av Kungl. Maj:ts förslag i ärendet skulle utgå enligt för närvarande gällande grunder;

I G. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 546 och II: 686, I: 550 och II: 684, I: 552 och II: 682, samtliga motioner såvitt nu vore i

Ang. vissa norrlandsfrågor

fråga samt med avslag å motionerna I: 555 och II: 675, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 550 000 kronor;

2. av herrar *Jonasson, Harald Pettersson* och *Svensson* i Vä, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I J och I M hemställa, att riksdagen måtte

I J. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 547 och II: 685, »I: 548» och II: 679, I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 556 och II: 681 under anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland för budgetåret 1960/61 för fullföljande av skogsvårdsåtgärder inom lappmarkerna m. m. upptaga en anslagspost å 1 700 000 kronor;

I M. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag »och motionerna I: 549 och II: 679» samt, såvitt nu vore i fråga, motionerna I: 547 och II: 685, I: 549 och »II: 674», I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675 å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor;

3. av herrar *Nils Hansson, Uno Olofsson, Ringaby, Östlund, Rimås, Agerberg* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under I J, I K, I M och I N hemställa, att riksdagen måtte

I J. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 547 och II: 685, såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 549 och II: 679, I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 556 och II: 681 under anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland för budgetåret

1960/61 för fullföljande av skogsvårdsåtgärder inom lappmarkerna m. m. upptaga en anslagspost å 1 700 000 kronor;

I K. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 549 och II: 679 ävensom I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, under förenämnda anslag upptaga en post å 300 000 kronor för bidragsgivning till nya skogsvårdsföretag inom de delar av de fyra nordligaste länen som låge utanför lappmarkerna;

I M. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom till motionerna I: 556 och II: 681 samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 547 och II: 685, I: 549 och »II: 674», I: 552 och II: 682 samt I: 555 och II: 675 å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor;

I N. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att, därest det belopp av 300 000 kronor, som upptoges å en särskild post under förenämnda anslag, under nästa budgetår ej helt skulle tagas i anspråk, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskjutande del borde användas för bidragsgivning inom skogsvårdsområdena i lappmarkerna; samt

4. av herr *Jon Jonsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! En känd, »stor» ledamot av denna kammare har sagt att man genom att tala kort och koncentrerat kan vinna både tid, aktning och anseende. Med detta — som jag hoppas — faktum för ögonen vill jag som motionär och norrlänning anlägga några synpunkter på det föreliggande utlåtandet, vilket är föranlett av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 till innevarande riksdag.

Såväl propositionen som utlåtandet är uppdelade i tre huvudavsnitt, berörande för det första vissa åtgärder för det norrländska jordbruket, för det andra indragningen av ströängar inom lapp-

Ang. vissa norrlandsfrågor

marken samt för det tredje, i särskilt sammanhang, vissa åtgärder för skogsbruket i övre Norrland m. m.

Låt mig, herr talman, först säga att det norrländska jordbruket arbetar under svåra yttre betingelser. Klimatiska och andra förhållanden medför, att valmöjligheterna mellan olika grödor är små och medverkar till en sämre lönsamhet när det gäller landets nordliga delar. De stora avstånden gör kostnaderna högre och nettovinsten lägre. Vi är, tror jag, alla medvetna om att landets ekonomi är helt beroende av att de naturtillgångar — skogen, malmen och vattenkraften — som finns inom de nordligaste delarna av vårt land i mycket stor utsträckning *måste* bli tillvaratagna. Därmed är det också ett riksintresse att befolkningsunderlaget blir tillräckligt och att livsmedelsförsörjningen kan hållas på en tillfredsställande nivå inom området. Statsmakterna har också, om än otillräckligt, vill jag understryka, på olika sätt lämnat ett särskilt stöd åt jordbruket i Norrland. För närvarande utgår det stödet i form av dels ett geografiskt differentierat extra mjölkpristillägg, dels ett fraktbidrag å fodermedel inom Norr- och Västerbotten, dels slutligen ett särskilt bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland.

Kungl. Maj:ts av utskottet godkända nya giv på det här området innebär att man skär ned nu utgående stöd genom fraktbidrag samt det särskilda anslaget till produktionsbefrämjande åtgärder och i stället skapar vissa mycket blygsamma resurser för ett särskilt kompletterande rationaliseringsstöd. Avsikten säges vara att utvälja vissa begränsade geografiska områden och där göra en koncentrerad insats såväl i den inre som i den yttre rationaliseringen. Den kostnadsmässiga ramen för stödet i den nya formen har varken av Kungl. Maj:t eller utskottet föreslagits höjd.

Vi motionärer från centerpartiet tror att den ifrågavarande nya given inte kan genomföras utan våda för de bygder som ligger utanför dessa begränsade områden. Kungl. Maj:t säger att man i första hand skall utnyttja de pengar som finns

på det ordinarie rationaliseringsanslaget. Resultatet härav måste bli att det skapas stora så att säga döda områden när det gäller rationaliseringen i de delar av Norrland som ligger utanför dessa särskilda områden som skall utväljas på länsplanet till en koncentrerad rationaliseringsverksamhet, vilket utväljande skall godkännas av lantbruksstyrelsen eller Kungl. Maj:t. Vi vill inte för närvarande vara med om detta. Vi tror att frågan är väl värd att prövas, men vi anser att en sådan prövning inte har ägt rum.

Det synes mig alltså, herr talman, vara ganska egendomligt att man vid en så pass radikal omläggning av det särskilda norrlandsstödet inte funnit skäl från Kungl. Maj:ts sida att verkställa något remissförfarande. Kungl. Maj:ts förslag bygger inte heller på något utredningsförslag som blivit remissbehandlat.

Av departementschefens yttrande i propositionen kan man dra den slutsatsen, att de nya åtgärderna närmast får betraktas som ett experiment, åtminstone för det budgetår som ligger närmast framför oss. Vi inom centerpartiet är av den mening, att en omläggning av den här typen inte skall och inte *får* vara av experimentkaraktär, utan att ett i andra fall sedvanligt remissförfarande också här borde ha tillgripits. Vi har också i motion nr I: 550 hemställt om skyndsam översyn av de statliga åtgärderna till befrämjande av det norrländska jordbrukets utveckling och rationalisering samt att det statliga stödet i avvaktan på denna översyn bör utgå enligt oförändrade grunder. Samma yrkande återfinnes i reservation nr 1 till utskottsutlåtandet.

Jag vill i detta sammanhang också särskilt understryka vad ett enhälligt jordbruksutskott förra året skrev i den s. k. sammanskrivningen när det gällde jordbrukets framtid — det var då man godkände sexårsavtalet. Utskottet underströk att de åtgärder som bör vidtagas för det norrländska jordbruket inte enbart betingas av jordbrukets förhållanden avgränsade utan också bör

ses i sammanhang med den roll som Norrland spelar i övrigt, varför man till utredning borde ta upp befolkningspolitiska, allmänt näringspolitiska, beredskapsmässiga och andra skäl före ett slutgiltigt ställningstagande. Den utredning som utskottet då faktiskt uttalade sig för, även om det inte var en direkt beställning, har inte kommit till stånd ännu, vad jag vet.

Man skulle också, enligt vad det sades i utskottets utlåtande då, försöka samla erfarenheter av hur det nya systemet skulle komma att verka. Jag tycker att det är fel, om man plockar ut en sådan här detalj, som för oss i Norrland är oerhört viktig, ur det stora sammanhanget och försöker ge den en mera avgränsad lösning.

Vad beträffar avsnittet om ströängarna i vissa delar av lappmarken skall jag helt kort säga att rättviseskäl talar för att man borde ha följt utredningens förslag, och det förslaget har upptagits i motionerna I: 548 och II: 677. Jag kommer alltså även på den punkten att ställa yrkande.

I avsnittet rörande åtgärder för skogsbruket i övre Norrland skulle det vara mycket att säga. Kungl. Maj:t och i något mindre grad utskottet har varit ganska restriktiva. Jag tror dock inte att man här behöver förete någon omfattande bevisning för den stora betydelse en ökad skogsproduktion kan ha, inte heller för den betydelse ett statligt stöd kan ha för bibehållandet av ett befolkningsunderlag, som är en förutsättning för produkternas utvinning. Jag tror inte heller att vårt motionsledes framförda förslag om oförändrat 1,7 miljon kronor till lappmarken och 1 miljon till det övriga Norrland kan betraktas som något *överbud* — ett ord som, om jag inte missminner mig, har nämnts i kammaren vid något tillfälle, kanske till och med i dag.

Visserligen innebär vårt förslag en ytterligare anvisning utöver Kungl. Maj:ts förslag med 700 000 kronor, men med hänsyn till de oerhörda värden den norrländska skogen ger hela vårt land kan också den siffran anses rätt

Ang. vissa norrlandsfrågor

blygsam. Jag understryker detta. Reservation nr 2 tar upp detta förslag, men där har vi tyvärr inte fått med de övriga icke-socialistiska partiernas representanter i utskottet.

Herr talman! Den inledning jag gjorde, bör väl lämpligen resultera i att jag inte står här och talar alltför länge till. Jag vill dock till sist understryka, att Norrlands jord- och skogsbruk fyller olika ur samhällets synpunkt mycket betydelsefulla funktioner. Samtidigt som jag gör detta understrykande vill jag, herr talman, yrka bifall till de vid utskottets utlåtande fogade med 1 och 2 betecknade reservationerna liksom även bifall till motionerna I: 548 och II: 677.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp):

Herr talman! När man läser den kungl. propositionen nr 62, som ligger till grund för det utlåtande vi nu behandlar, konstaterar man med tillfredsställelse att vederbörande statsråd i sina uttalanden varit mycket positiv till det norrländska jordbruket. Man finner där en långt gående strävan att förstå och bemästra de svårigheter, som vi har att röra oss med i Norrland. Det är klart att det för en näringsgren lika väl som för en landsända betyder en hel del, om de ansvariga myndigheterna har en positiv inställning till de frågor, som vi har att brottas med. Även om vi inte alla gånger är sams med vederbörande, så är vi väl ändå ganska ense om själva syftet, och det antecknar vi med tillfredsställelse.

Redan när vi i fjol hade att behandla jordbruksutskottets utlåtande nr 30, som sysslade med ungefärligen samma spörsmål, uttalade jag den synpunkten att Kungl. Maj:ts uppfattning i mångt och mycket var verklighetsfrämmande och svår att realisera.

Nu har Kungl. Maj:t i år kommit med en ny giv i samma sak.

Vi har ju i Norrland haft vissa speciella förmåner i fråga om statliga bidrag och statligt stöd. Det är väl ändå så, att statsmakterna med hänsyn till de ganska svåra förhållanden, som vi har att brottas med där uppe, och för att

Ang. vissa norrlandsfrågor

upprätthålla en viss befolkningstäthet har gett vissa speciella anslag till Norrland sedan åtskilliga år tillbaka. Nu tar Kungl. Maj:t av dessa anslag sammanlagt 1 300 000 kronor, som man minskar tidigare utgående anslag med, och lägger dessa pengar till ett kapital, som skall användas för nya metoder för att pröva sig fram. Jag citerar ur uttalandet Kungl. Maj:ts uttalande i propositionen, där det heter att en väsentlig del av de statliga insatserna skall koncentreras till vissa utvalda geografiska områden för att där genom driftsrationalisering samt inre och yttre rationalisering medverka till uppbyggnaden av fullt bärkraftiga, på längre sikt bestående brukningsenheter. Vidare heter det: »Vid val av rationaliseringsområden bör i första hand sådana trakter ifrågakomma där förutsättningarna för att jordbruksdriften skall bestå på lång sikt är stora.»

Men sedan vet man inte vad som kommer att hända på det andra området. Det måste bli mycket långt mellan dessa försök, när man vet vilka oerhört stora geografiska områden, som detta omspänner, och när man också vet att 87 procent av brukningsenheterna mellan 2 och 10 hektar är belägna i Norrland. Därför har man nog anledning att befara, att på dessa andra områden de kommer att lämnas mer eller mindre åt sitt öde, på grund av de nu minskade möjligheterna för de olika länsorganen att stödja jordbruket. Det kommer att innebära en allt snabbare avfolkning av bygden.

Om det nu vore så väl, att Norrland skulle kunna avfolkas helt och hållet, skulle det gå an, men vi måste ha människor i Norrland för att, som också herr Gustafsson nyss sade, tillvarata naturtillgångarna där — skogen, malmen och vattenkraften. Och det kommer att innebära en ännu längre gående avfolkning att först och främst den utbyggda jordbruksorganisationen — mejerierna, slakterierna etc. — kommer att få mycket stora svårigheter att driva sin verksamhet i fortsättningen och troligen därför förr eller senare kommer att nedläggas. Från kommunal synpunkt har vi dessutom mycket stora uppgifter att

brottas med, närmast på skolväsendets och samfärdselns område. Jag behöver inte orda närmare om detta, ty det är alltför väl känt.

Att den kungl. propositionen har åstadkommit en del oro på länsplanet i Norrland har vi fått belägg för genom de uppvaktningar som jordbruksutskottet fått, bl. a. från Västerbottens län, i det såväl lantbruksnämndens direktör som hushållningssällskapets direktör samt länsjägmästaren uppvaktat jordbruksutskottet och förklarat att de följer utvecklingen med ganska stor oro. Vi har också haft flera uppvaktningar från enskilda jordbrukare och skogsägare.

Det är också så, som tidigare här i dag har sagts, att propositionen inte varit föremål för någon egentlig remissbehandling. Det har inte skett några överläggningar med de länsmyndigheter som har att handlägga berörda frågor. Därför uttalas i den motion nr 552, som är avlämnad i denna kammare, att anslagen bör tills vidare utgå efter hittillsvarande grunder och att Kungl. Maj:t bör få tillfälle att företa en översyn av detta spörsmål, innan man börjar med alltför långt gående experiment.

Detta är, herr talman, anledningen till att jag i första hand yrkar bifall till reservation nr 1.

Beträffande den del av propositionen, som rör ströängarna, har jag i och för sig ingenting att tillägga. Jag anser det vara en angelägen uppgift att ombesörja, att ägodelningsförhållandena där bli tillrättalagda, även om spörsmålet inte är så stort att det behöver forceras. Jag har alltså, herr talman, icke något yrkande på den punkten.

Vi har däremot en tredje del, en del som rör skogsbruket i Norrland. Jag vill med några ord vidröra just det spörsmålet, eftersom det kanske är den betydelsefullaste frågan för oss som bor i lappmarken och har att brottas med de speciella svårigheterna i dess skogsområden.

Även på detta område tar nu departementschefen bort något av de tidigare utgående anslagen för skogsproduktion i lappmarken och likartade områden. An-

Ang. vissa norrlandsfrågor

slagen har tidigare utgått med 1 700 000 kronor. Där lägger Kungl. Maj:t till 300 000 kronor och kommer därmed till ett belopp på 2 000 000 kronor. Men av detta skall 1 000 000 användas utanför lappmarken. Det innebär med andra ord att lappmarkens produktionsanslag minskas med 700 000 kronor.

Vi i lappmarken har haft mycket speciella förhållanden i fråga om den skogliga lagstiftningen. Jag måste med några ord beröra just detta.

Norrland har väl allmänt betraktats och betraktas väl alltjämt som en koloni. Där har vi inte haft förmånen att åtnjuta samma skogsvårdslagar som andra delar av riket. Först 1949 kom vi att lyda under den allmänna skogsvårdslagstiftningen, innebärande full reproduktionsplikt för fastighetsägare och skogsägare. Vi har under gången tid — så långt jag minns eller över huvud taget så länge någon verksamhet bedrivits på det skogliga området — lytt under domänverket. Men domänverket hade inte något annat åliggande än att tillse att skogen inte fick överavverkas. Det ingår inte i domänverkets åligganden att svara för skogsvård. Domänverket var helt enkelt en tillsynsmyndighet som — först på grund av en dimensionslag och senare på grund av en skoglig uppskattning av förhållandet mellan fastighetens storlek och skogsinnehav — hade att ombesörja att de rätta uttagen skedde.

Så kom vi fram till år 1932. Då fick vi den s. k. 1932 års lappmarkslag, en lagstiftning som antagligen är bland det sämsta som skoglig expertis och lagstiftande myndigheter över huvud taget kan åstadkomma. Här talas fortfarande inte om någon skogsvård. Man delar upp skogen i olika huggningsklasser. Det hela resulterar i ett betänkligt raserande av de rätta rikliga och goda skogstillgångarna.

Mycket snart stod det emellertid klart för skogliga myndigheter och för regering och riksdag, att någonting måste göras. Den 12 maj 1939 tillsatte Kungl. Maj:t en utredning, som med berömvärd snabbhet redan den 2 februari 1940 framlade ett betänkande. Det gick i stort

sett ut på att man skulle anvisa 5 miljoner kronor om året i 20 år för att rätta till de missgrepp som här hade gjorts. För att komma i åtnjutande av detta rätt rikliga bidrag fordrades, att vissa sammanslutningar tillkom. Det skulle bildas skogsvårdsområden, där byalag skulle sammansluta sig och ansöka hos skogsvårdsstyrelsen om att få en skogsvårdsplan upprättad. Kravet på att komma i åtnjutande av detta bidrag var att det fanns minst 500 hektar produktiv skogsmark inom skifteslaget. I allmänhet blev det större områden — vi har ganska gott om hektar i Norrland.

Skogsvårdsområdena kom till enligt en kungl. proposition, som lades fram den 8 mars 1940 och i princip godkändes av riksdagen. Med hänvisning till att planerna inte var färdigställda och med begagnande av det ganska vanliga uttrycksättet »med hänsyn till det statsfinansiella läget» anvisade man emellertid i första hand bara en miljon kronor. Detta hade då till innebörd, att man fick börja på att planlägga dessa skogsvårdsområden. Vederbörande skogsvårdsstyrelse tillsatte tjänstemän, som gjorde en inventering av de åtgärder som var behövliga och sedan gjorde kostnadsberäkningar. Jag råkar känna till detta ganska väl, ty det första skogsvårdsområdet som bildades i Norrland låg i den by och i det skifteslag, där jag är och har varit boende. Till den 1 juli 1958 har det anvisats och utbetalats över detta anslag 11,6 miljoner kronor. Därav har 2,9 miljoner kronor utgått till jordbruket. Det var ju så att samtidigt med skogsvårdsfrågan skulle även betesfrågan ordnas, och jag måste säga att det var av ganska god nytta för jordbrukets framtid och möjligheter att man i samband med de skogliga problemen också ordnade betesproblemen. Detta var ju också en förutsättning för att det skulle råda betesfred på skogsvårdsområdet, och för dithörande ändamål har alltså 2,9 miljoner kronor använts. 3,9 miljoner kronor har använts till planläggning och 4,8 miljoner kronor har gått direkt till skogsvårdsändamål.

Det anslag det här gäller har varit liv-

Ang. vissa norrlandsfrågor

ligt eftersökt, och behovet av medel har varit och är fortfarande stort. Jag kan bara nämna att i Västerbottens län — mitt eget hemlän — är upprättade skogsvårdsplaner som är färdigplanerade för en kostnad av 10 miljoner kronor med en bidragsprocent på 60. Dessutom finns det för närvarande ansökningar inne från över hundra skogsvårdsområden, vilka ansökningar skogsstyrelsen emellertid på grund av bristande medel måst bordlägga. Jag känner inte riktigt till det behov av medel för stöd på det skogliga området som föreligger i Norrbotten, men Norrbotten har ju — vilket också framgår av propositionen — mycket stora behov av belopp för vägbyggande, nämligen 26 miljoner kronor, och enligt bestämmelserna började enbart för skogsvägar dessa medel redan 1940 att användas för vägbyggen. Det är alltså ett mycket starkt behov som här föreligger.

Nu har utskottet i sitt utlåtande föreslagit såsom en kompromisslösning, att den sista återstående delen av fraktbidraget, som tidigare utgått till Norrland, 500 000 kronor, skulle överföras till skogsvården. Personligen måste jag säga att jag tror att pengarna kommer bättre till användning för skogsvården än såsom fraktlindring, ty de belopp som det här kommer att röra sig om är för vederbörande ganska små. Men jag reagerade mot att man när man skall anvisa ett nytt anslag åt skogsbruket — den näringsgren som vi ändå lever på här i landet, inte bara i Norrland utan över huvud taget den näringsgren som vi som nation är så beroende av — skall man knappa in på de tidigare utgående jordbruksanslagen. Jag tycker inte att det är värdigt att man, när vi ändå har så pass gott om miljoner att rulla med, just på skogens område skall behöva tigga till sig pengar från tidigare till jordbrukets stöd utgående anslag.

Utskottet föreslår också — och det är väl inte något fel i det — att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att av utgående beredskapsmedel skall kunna disponeras minst 2 miljoner kronor för fullföljande av skogsvårdsplaner inom skogsvårdsområdena, detta naturligtvis

under förutsättning att arbetslöshet uppstår. Det är klart — och jag erkänner det mycket villigt — att skogsvården över huvud taget är ett lämpligt investeringsobjekt när det gäller beredskapsarbeten och lindrande av arbetslöshet, men skogen är ändå av ett sådant värde att den inte bara bör vårdas när det är konjunkturedgång i vårt land, utan anslag till skogsvårdsändamål bör anvisas även under goda tider. Nu kan det naturligtvis resoneras så, att de enskilda skogsägarna — de människor som äger skogen — bör sköta om att den vårdas. Jag har i och för sig ingenting principiellt att erinra däremot. Det är alldeles riktigt att skogsägaren är ansvarig för att sköta den egendom som kommit i hans ägo. Jag kan intyga att intresset för skogsvård är mycket stort i Norrland, inte minst i mina hemtrakter. Det är ett levande och verkligt intresse som uppkommit särskilt under det sista årtiondet, när vi haft en ordentlig skogslag att efterleva. Men det är ändå så att statsmakterna först och främst måste sörja för att de missgrepp som skett på lagstiftningens område skall rättas till, och det är kanske så många gånger, att på de områden där avsättningsförhållandena är dåliga och där avverkningskostnaderna är höga, har vederbörande inte ekonomiska möjligheter att satsa alltför mycket på skogen. En insats på skogsvårdens område är också en långtidsinvestering, som kommer först kommande släkten och generationer till godo, och det är kanske inte alla gånger som det finns ett så levande intresse, att man tar av sina andra tillgångar och satsar på skogen. Jag anser därför fortfarande att det är en viktig samhällelig uppgift att se till, att medel från statsmakternas sida ställs till förfogande för skogsvård.

Det är ganska intressant när man läser olika uttalanden i berörda frågor från olika myndigheter. Det är inte bara länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna i de berörda länen som är positivt inställda till skogsvård utan också skogsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, domänstyrelsen m. fl. På s. 36 i Kungl. Maj:ts proposition förekommer ett utta-

Ang. vissa norrlandsfrågor

lande från bl. a. LO, skogs- och flottningssammanslagningarna m. fl. organisationer, som är ganska välkända i denna kammare, i vilket man med skärpa trycker på statsmakternas ansvar för att skogen skötes och vårdas på ett riktigt sätt.

Herr talman! I den reservation nr 3, som är fogad till detta utlåtande, har vi yrkat på att samma belopp som tidigare eller 1 700 000 kronor skall utgå till skogsvårdsområdena i Lappmarken eller likartade områden. Detta innebär att endast 300 000 kronor skulle kunna stå till förfogande för kustlandet. Med samma motivering som Kungl. Maj:t androg år 1940, nämligen att det tar en viss tid innan planerna blir upprättade även i kustlandet, samt med hänsyn till ett skäl som är välkänt i denna kammare, nämligen det statsfinansiella läget, har jag nöjt mig med ett yrkande, som inte innebär någon medelsförhöjning utan endast att anslaget utgår för Lappmarkens vidkommande med samma belopp som tidigare. Jag ber alltså till sist, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 3. Därmed är inte sagt, att jag i och för sig har något att invända mot reservation nr 2. Jag skulle gärna ha biträtt denna reservation, men då den innebär en medelsfördyring och med hänsyn till svårigheterna att skaffa pengar har jag nöjt mig med det yrkande jag nyss ställde. Jag hoppas att de myndigheter, som har att handha dessa angelägenheter, i fortsättningen bättre skall förstå de skogliga problem det här gäller och se till att medel ställs till förfogande på detta område, som vi som nation och folk är så beroende av.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jordbruksutskottets utlåtande nr 18 behandlar ju Kungl. Maj:ts proposition nr 62, som avser en viss omläggning av stödet till det norrländska jordbruket. Propositionen avser också vissa ändringar då det gäller anslag till hushållningssällskapen i Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. Då jag förekommer som reservant i detta avseende, ber jag att få anföra en del synpunkter i ämnet.

Det anslag, som tidigare har utgått under ett flertal år, har rört sig om 1 250 000 kronor till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. Fraktbidrag har vidare utgått med cirka 1 300 000 kronor till Norrbottens och Västerbottens län. Av anslaget på 1 250 000 kronor har 500 000 kronor utgått till hushållningssällskapen i Norrland samt inom Värmlands och Kopparbergs län för produktionsbefrämjande åtgärder i allmänhet. Sålunda har Norrbottens län fått 100 000 kronor, Västerbottens län 100 000 kronor, Jämtlands län 70 000 kronor, Västernorrlands län 95 000 kronor, Gävleborgs län 50 000 kronor, Kopparbergs län 45 000 kronor och Värmlands län 40 000 kronor.

För finansiering av s. k. intensifierad rådgivning och upplysningsverksamhet har utgått 500 000 kronor till hushållningssällskapen. Därav har hushållningssällskapet i Västernorrlands län fått det största bidraget eller 205 000 kronor, medan hushållningssällskapen i Jämtlands län fått 100 000 kronor, i Västerbottens län 80 000 kronor, i Kopparbergs län 30 000 kronor, i Norrbottens län 20 000 kronor, i Gävleborgs län 20 000 kronor och i Värmlands län 20 000 kronor. Dessutom har 25 000 kronor stått till lantbruksstyrelsens förfogande för fördelning. Att hållningssällskapen i Norrbottens och Västerbottens län fått små bidrag beror på att fraktbidragen fortfarande utgått till dessa län. Anslagen har använts till rådgivnings- och upplysningsverksamhet, till demonstrationsverksamhet, till främjande av betesanläggningar, potatisodling, kvalitetsutvärdering, frökontroll, fröensserier, kontrollverksamhet på husdjursavelsns område och till seminverksamhet m. m.

Nu har jordbruksministern i propositionen föreslagit, att ett belopp av 800 000 kronor av fraktbidragen och 500 000 kronor av anslaget till bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. skall överföras till koncentrerade rationaliseringsinsatser i vissa utvalda geografiska rationaliseringsområden. Härav skulle en miljon kronor gå till direkta bidrag och 300 000 kronor

Ang. vissa norrlandsfrågor

till omkostnader för ifrågavarande ändamål. Utskottet har då tänkt sig, att även kvarstående fraktbidrag, 500 000 kronor, skulle tas bort och i stället satsas på skogsvårdsåtgärder. 550 000 kronor skulle dock ställas till de nordsvenska sällskapens förfogande — dock inte beträffande landskapet Gästrikland — för ett allmänt främjande av jordbruksnäringarna. Vidare skulle 200 000 kronor stå till Kungl. Maj:ts förfogande för produktionsbefrämjande åtgärder i Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län.

Till den s. k. jordbruksdelen skulle enligt Kungl. Maj:ts proposition anvisas 2 550 000 kronor och enligt utskottsmajoriteten 2 050 000 kronor. Skillnaden ligger i att enligt utskottet bör 500 000 kronor överföras till skogen. Vad den föreslagna ändringen exakt kommer att innebära för hushållningssällskapens del kan man inte ange, men man har anledning att förmoda, att 25 000 kronor försvinner för hushållningssällskapet i Värmlands län och omkring 35 000 kronor för hushållningssällskapet i Kopparbergs län.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att Värmlands och Kopparbergs län har samma topografiska och klimatiska betingelser som Norrland när det gäller skogsvården, vilket det här ju är fråga om. En minskning av bidraget är därför inte alls motiverad. Bidragen har varit till stor nytta och har också utgått till avsedda ändamål. Förvaltningsutskottet i hushållningssällskapet i Värmland har för sin del vissa planer när det gäller instruktörsverksamhet m. m. i norra Värmland. Utskottet tänker sig alltså att detta bidrag skall komma att utgå som förut, men minskas anslagen blir givetvis möjligheterna till denna verksamhet utesluten.

I motionerna 553 i första kammaren och 680 i andra kammaren har från olika partier begärts oförändrade anslag för Värmlands och Kopparbergs län. Det gäller totalt 60 000 kronor för Värmlands län och 75 000 kronor för Kopparbergs län. Jag vill i likhet med föregående talare säga, att man i skogsbygderna såväl i Norrland som i Kopparbergs och

Värmlands län arbetar under samma förhållanden i fråga om svåra odlingsbetingelser och långa avstånd. Man kan med hänsyn till bruksdelarnas utseende inte använda maskinkraft i samma utsträckning som är möjligt i övriga delar av landet. Jordbruket behövs även i dessa delar av vårt land. Det utgör ett gott stöd för dem som kanske har skogsbruket eller någon annan verksamhet som huvudnäring. Jordbruket ger också för många en välbehövlig avkoppling från arbetet i skogen.

Det mindre jordbruket bidrager dessutom till stor del till vår folkförsörjning, och sett ut beredskapssynpunkt har det också en stor betydelse. Det ger vidare produkter, som annars skulle få fraktas långa vägar. Det blir därför möjligt att få färskvaror. Det är nödvändigt att slå vakt om dessa mindre jordbruk och se till att deras produktionsbetingelser blir så gynnsamma som möjligt. I detta avseende har vi mycket att hämta på rådgivningens område.

Det mindre jordbruket utgör en lämplig kombination till skogsbruket, annan rörelse eller arbete i skogsbygderna. Om dessa åkerlappar finge växa igen och intresset för jorden svalna, skulle trevna den försvinna för dem som är kvar.

Vad beträffar de »geografiska områden» som nu skulle få huvuddelen av dessa pengar kan det nog, som den föregående talaren sade, finnas synnerligen delade meningar om lämpligheten av det föreslagna systemet. Enligt min uppfattning skulle det uppstå stora risker för att man gör någonting som man senare förstår är gale. Områden som ligger utanför dessa s. k. »geografiska områden» skulle säkerligen anse sig missgynnade, och vi skulle här få många gränsdragningsproblem. En sådan områdesindelning kan också komma att bidra till en ännu starkare avflyttning från landsbygden. Jag tror inte att det nya förslaget blir till någon större fördel för dessa områden. Det kan bli besvärligheter även i det avseendet. Det borde framför allt inte göras en sådan åtskillnad när det gäller bidragsgivningen som här föreslås.

Om jag inte är fel underrättad har det

Ang. vissa norrlandsfrågor

gjorts vissa försök på detta område, och efter vad jag har hört har de inte slagit väl ut. Man ställer sig därför frågande inför detta förslag. Sådana åtgärder bör inte vidtagas med mindre än att förhållandena blivit utredda. Här har det inte gjorts någon utredning som alltid brukar ske på andra områden, och myndigheterna i Norrland har inte heller fått yttra sig över dessa frågor. Jag tror för min del att det är ett förhastat förslag.

Med hänsyn till detta har vi i reservation 1 föreslagit att en utredning skulle göras innan vi ändrar dessa anslag. Skulle reservationen vinna riksdagens bifall, kommer anslagen att utgå i likhet med vad tidigare har skett. Även frågan om fraktbidragen bör närmare utredas innan vi helt slopar dem.

Det är alltså många oklara frågor. Man bör få ett fastare begrepp om dessa områden och vad man syftar till. Därför är det nödvändigt med en översyn på detta område, och av den anledningen vill jag här yrka bifall till reservation nr 1. Jag tillstyrker således yrkandena i motionerna om oförändrade anslag för Gästriklands, Värmlands och Kopparbergs län, varigenom vi också skulle få behålla fraktbidragen i Västerbotten och Norrbotten i avvaktan på resultatet av utredningen.

Skulle emellertid detta reservanternas förslag inte vinna kammarens bifall, kommer jag dock i andra hand att yrka bifall till de motioner som förekommer från Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län på de skäl som jag här tidigare har anfört. Anslagen betyder mycket och vi måste få behålla dem. De motioner jag syftar på är I: 545, II: 676, I: 553 och II: 680, vilka går ut på oförändrade anslag till berörda län.

Beträffande anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion vill jag som reservant också ha sagt några ord. Jag vill först understryka vikten av att kraftiga åtgärder sätts in från det allmännas sida till skogsvårdsändamål. Det har skett en eftersläpning, och den måste vi så långt möjligt eliminera. Skogsvägnätet bör också byggas ut, och detta önskemål har också uttalats av departementschefen i denna proposition.

Tidigare har ett anslag på 1,7 miljon kronor gått ut för detta ändamål till Lappmarken. Departementschefen har föreslagit en höjning med 300 000 kronor till 2 miljoner, 1 miljon till Lappmarken och 1 miljon till de fyra nordligaste länen i övrigt. Utskottsmajoriteten har för sin del föreslagit, att 1,5 miljon kronor skulle utgå till Lappmarken. Detta beror på vad jag var inne på förut, de 500 000 kronor som här tagits av fraktbidraget och överförts till denna del. Dessutom bör enligt utskottets majoritet utgå 1 miljon till de fyra länen i övrigt.

Från utskottets sida har också uttalats som ett önskemål, att 2 miljoner kronor av beredskapsmedel under nästa budgetår skulle få disponeras för arbete inom skogsvårdsområdena i lappmarkerna. Från centerpartiets sida vill vi ytterligare understryka detta ändamål och uttala det önskemålet, att ännu mer pengar av beredskapsmedel måtte ställas till förfogande för skogsförbättringsändamål inom flera delar av vårt land. Medel bör tilldelas efter de grunder som gällde vintern 1959. Det är den bästa användning vi kan få av beredskapsmedel. Det ger mycket sysselsättning och är dessutom en nationalekonomiskt klok åtgärd.

Centerpartiets ledamöter har i utskottet velat tillgodose lappmarken med oförändrat anslag; därför har vi i reservationen nr 2 föreslagit ett oförändrat anslag av 1,7 miljon kronor, liksom vi vill ge 1 miljon kronor till de fyra nordliga länen i övrigt. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation 2.

Sammanfattningsvis vill jag alltså yrka dels bifall till reservation 1, dels bifall till reservation 2 och motionerna I: 553 och II: 680 samt I: 545 och II: 676.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Kan det norrländska jordbruket göras ekonomiskt lönande? Jag har den uppfattningen, att det kan det, givetvis under vissa förutsättningar. Dem skall jag emellertid beröra senare i mitt anförande.

Är det ur hela nationens synpunkt angeläget, att det norrländska jordbruket består och utvecklas? På den frågan vill

Ang. vissa norrlandsfrågor

jag svara ett bestämt ja. Men trots detta är tendensen påtagligt stark att försvåra betingelserna för det norrländska jordbruket. Regeringens proposition nr 62 anges vara en ny giv för det norrländska jordbruket. I viss mån är den så, men den nya given är mycket problematisk, och vad är det man säger sig vilja upp-nå? Jo, att skapa bärkraftiga jordbruk av mönstermodell inte bara för Norrland utan även för landet i övrigt. På vilket sätt skall man förverkliga detta? Genom att koncentrera det statliga stödet till bestämda områden, till att gälla endast ett fåtal jordbrukare och ett fåtal jordbruk.

Nå, talet om mönsterjordbruk har vi hört tidigare, men i praktiken har det visat sig, att det som under ett årtionde varit mönsterjordbruk och givit ägarna en god utkomst under inflytande av utvecklingens lagar förvandlats till motsatsen. Vad regeringen nu föreslår är i det stora hela inget principiellt nytt. Det nya skulle i så fall vara, att det statliga stödet skall minska för majoriteten av de mindre jordbrukarna.

Men om nu regeringen vill skapa en mönstermodell för jordbruket, vore det då inte bättre att för den uppgiften sätta in tillräckliga extra statliga ekonomiska resurser? Enligt min uppfattning borde man göra så, men den inställningen har inte jordbruksministern. I stället förordar propositionen, att medel för det särskilda rationaliseringsstödet skall uppböras genom att skära ned det särskilda fraktbidraget från 1 300 000 kronor till 500 000 kronor samt genom att beskära anslaget till produktionsfrämjande åtgärder i allmänhet. Detta innebär, att det stora flertalet jordbrukare kommer att verka under sämre betingelser för att man skall kunna få fram några, som man säger, mönsterjordbruk.

Jag vill här deklarera, att vi inte är överens om den linjen, vi är djupt oense med regeringen om densamma. I vår motion har vi starkt understrukt detta. Vi har ansett, att om nu speciella åtgärder skall vidtagas för att skapa större och ekonomiskt mera bärkraftiga jordbruk i Norrland då bör detta ske — jag utprepar det — genom extra statliga

ekonomiska anslag. Den saken vill inte utskottet vara med om. Vi kan emellertid inte med berätt mod rösta för en försämring för flertalet av de norrländska jordbrukarna.

Man får nog den känslan att propositionen innehåller åtskilligt av illusionsmakeri. Detta gäller inte minst möjligheterna att få till stånd brukningsenheter av tillräcklig storlek. Härom uttalar länsstyrelsen i Västerbotten: »Även om möjligheterna till en storleksrationalisering är bättre inom kustlandet, torde en allmän utvidgning av jordbruken till en storleksordning, som ger full sysselsättning för en till två familjer, icke vara genomförbar här.» Man bör enligt min mening observera detta faktum innan man spikar fast huvudlinjerna för det norrländska jordbrukets framtida utveckling.

Men även om vi från vårt håll har starka betänkligheter mot det mesta i propositionen bör det dock understrykas, att i densamma också finns positiva förslag. Hit hör bl. a. önskemålet att åstadkomma en mera mångsidig jordbruksproduktion i Norrland. Potatisodlingen berörs i sammanhanget. Den skall emellertid, om jag har fattat propositionen rätt, erhålla speciellt statligt stöd inom särskilt utvalda områden.

Jag har fått det intrycket att huvudlinjen i den föreliggande propositionen egentligen är att påskynda massnedläggandet av jordbruk i Norrland. Men kan man verkligen med dessa s. k. mönsterjordbruk lösa problemen inom det norrländska jordbruket? Enligt min mening kommer man inte att kunna göra det.

Det norrländska jordbrukets huvudprodukt är mjölken. Men mjölkproduktionen har inte följt med i den allmänna utvecklingen. Det är alltjämt smådriften som dominerar, även om man räknar med en- och tvåfamiljsjordbruk. Därmed binder man arbetskraft som kunde användas mera rationellt. Utvecklingen inom jordbruket i övrigt har skett betydligt snabbare än inom vissa avsnitt av mjölkproduktionen, där produktionsförhållandena faktiskt är stillastående. I fråga om distribution och förädling av

Ang. vissa norrlandsfrågor

mjölken tillämpas även inom det norrländska jordbruket stordrift, men situationen är tvärtom när det gäller produktionen. Men tendensen inom jordbruket är emellertid att man även inom produktionen söker övergå till stordrift. Man tillämpar på många håll ett system med gemensamma arealer för potatisodling, gemensamma lagerutrymmen o. s. v. Utvecklingen **pekar obönhörligt dithän, att man måste utbygga jordbrukskooperationen även på produktionens område.** Jag noterar med tillfredsställelse att propositionen i detta avseende innehåller vissa positiva saker beträffande potatisodlingen i Norrland.

Man måste emellertid fråga sig, om en- och tvåfamiljsjordbruk i de former som man nu vill skapa är något som kan entusiasmera ungdomen. Vid utformningen av den framtida jordbrukspolitikken måste vi ta hänsyn till att det är ungdomen som skall ta vid när de gamla slutar. Jag har en bestämd känsla av att orsaken till att vår tids ungdom ofta ryggat tillbaka inför tanken att söka sin försörjning inom jordbruket är det faktum att jordbrukarna blir så bundna av sin sysselsättning och har så svårt att få någon fritid. Detta faktum är värt att observera. Vi har i vår motion tagit upp även detta viktiga problem i avsikt att få med det i bilden när man skall dra upp riktlinjerna för den framtida utformningen av det norrländska jordbruket. Vi rekommenderar en utveckling av jordbrukskooperationen och anger som betydelsefullt att man vid sidan av vad som föreslås i propositionen även på detta område söker skapa mönster för hur modern jordbruksproduktion skall bedrivas. Jag tror att man på den vägen kan åstadkomma något som betydligt mer entusiasmerar ungdomen än genom en ensidig inriktning på tillskapandet av en- eller tvåfamiljsjordbruk, som inte kommer att lösa problemet i dess helhet.

Då vi nu pläderar för att staten skall ställa ekonomiska resurser till förfogande för att utveckla jordbrukskooperationen bl. a. genom att understödja uppförandet av andelsladugårdar, står detta enligt vår uppfattning inte i motsättning

till strävandena att skapa större produktionsenheter i Norrland. En utveckling av bondekooperationen i den riktning som jag här talat om kunde medföra att även mindre brukningsenheter kunde bestå i fortsättningen. Man skulle inom bondekooperationen kunna åstadkomma större frihet och mindre bundenhet för de inom jordbruket verksamma. Jag uttalar därför den förhoppningen, att vi på denna punkt skall få förslag till mer långtgående åtgärder än vad som återfinns i Kungl. Maj:ts proposition nr 62. Det är enligt vår uppfattning angeläget att på detta område skapa ett verkligt mönster för det norrländska jordbruket. Den målsättning som finns i propositionen kan icke utgöra något dylikt mönster.

Med det anförda ber jag, herr talman, att under punkt I F i utskottets utlåtande få yrka bifall till motionerna I: 557 och II: 688.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Med hänsyn till den relativt långa tid som debatten har pågått och då de föregående talarna har berört detaljerna, kan jag inskränka mig till att säga några ord om några huvudlinjer.

Jag vill inledningsvis erinra om — något som ju också redovisas i propositionen — att norrlandskommittén tillsattes 1942 och sedan 1946 och 1947 avlämnade en hel del betänkanden. Rätt viktiga saker, som norrlandskommittén föreslog, har redan realiserats. Vi har fått jordbrukets försöksinstitution vid Röhäcksleden intill Umeå ett begynnande universitet i Umeå och en del andra saker, men det återstår mycket. En särskild utredningsman har ju sysslat med dessa problem och sett efter vad som finns kvar att fullfölja till förbättrande av näringslivet i Norrland och även på vilket sätt det skall kunna genomföras.

Vi känner alla till den avfolkning, som sker på landsbygden och inte minst ifrån Norrland, som 4 000 till 5 000 människor lämnat varje år under 1950-talet. Det som gör problemet än mer besvär-

Ang. vissa norrlandsfrågor

ligt för särskilt landskommunerna men även för landstingen och näringslivet där uppe är att det är de äldre människorna som blir kvar. Det blir sålunda problem med åldringsvården och sjukvården. Det är de arbetsföra och yngre människorna som flyttar bort. Även könsbalansen rubbas, ty flickorna flyttar i regel i större utsträckning än pojkar, och det har sina konsekvenser för familjebildningen längre fram.

Det var i slutet av 1940-talet, som norrlandskommittén framlade sina förslag. Men det är uppenbart att en hel del av de förslag som då framlades i dag måste prövas under andra förutsättningar än som gällde då man lade fram dem. Vi känner till att det förutom en avfolkning även har skett en omfattande strukturförändring både inom skogsbruket och jordbruket. Den pågår och kommer att fortgå. Det uppstår en hel del svårigheter särskilt när det gäller jordbrukets upprustning och rationalisering och även bebyggelsestrukturens utformning. Vi vet att det kostar rätt mycket pengar både för det allmänna och för den enskilde att bygga upp större och bättre ladugårdar och andra byggnader. Därför måste man, som påpekades i en proposition, vilken framlades och antogs av riksdagen i fjol, på ett helt annat sätt pröva, huruvida investeringarna har en långsiktig verkan och verkligen är vetliga och förnuftiga i längden.

Jag tror att detta är nödvändigt, om vi skall komma någonstans. Och jag måste säga att jag i detta hänseende inte har så mycket att erinra mot de norrlänningar, som yttrat sig här i debatten. Särskilt tyckte jag att herr Olofsson var rätt frigjord från en del gamla föreställningar. Vi måste lära oss att *tänka om* på en hel del punkter och söka att se klarare framåt på problemen och på det sättet finna de rätta vägarna. Det bör bli något bestående, som vi inte behöver göra om bara om några år.

Jag ser nog saken så, att jordbruksministern i den framlagda propositionen har försökt att tänka om med hänsyn till utvecklingstendenserna i Norrland. Herr Olofsson påpekade mycket

riktigt att skogen är den starkaste pelaren både som försörjningsobjekt och råvarukälla på den norrländska landsbygden. Man bör därför givetvis också satsa på dess rationalisering. Men man bör inte heller förbise jordbruket, utan det bör givetvis också rustas upp och ges förutsättningar för att så långt det är möjligt ur topografiska och andra synpunkter tillsammans med skogsbruket bli bärkraftigt.

Det verkar som om skiljelinjen i denna diskussion ändå är: skall vi gå den gamla vanliga vägen med fraktbidrag och på det sättet lämna jordbruket en hjälp för stunden, så att det kan köpa sitt tillskottsoder och fortsätta med det, eller skall man ta ett krafttag och söka få den grund, som jordbruket utgör i vår försörjning, breddad, förstärkt och anpassad till utvecklingens krav? Det är efter de linjerna diskussionen har gått, och jag skall be att få säga några ord om detta.

Här har påpekats särskilt av herr Gustafsson i Byske att jordbruket i Norrland arbetar under sämre klimatiska och andra förhållanden, att ägorna är splittrade i små enheter o. s. v. — vi känner alla till detta. Ja, därför skall särskilda åtgärder sättas in för att komma till rätta med dessa problem; och framför allt gäller det då att koncentrera verksamheten till vissa områden. Det är en sak som har förvånat mig något när jag hört diskussionen både i jordbruksutskottet och här i kammaren. Man säger: »Om vi nu använder pengar till en kraftigare upprustning inom vissa områden, hur blir det då med de andra områdena?» Ja, det blir precis likadant som det varit hittills. Visserligen får man inte fraktbidragen, men lantbruksnämndernas rationaliseringsverksamhet och hushållningssällskapens upplysningsverksamhet fortgår ju på precis samma sätt som förut. Och denna verksamhet bör också intensifieras.

Herr Helmer Persson ville göra gällande att driftrationaliseringen inte skulle komma med i bedömningen när det gäller dessa områden. Jag tror säkert att det blir fallet. Vilka är det som skall

välja ut områdena och sedan diskutera sig fram till hur rationaliseringsverksamheten bör ordnas? Jo, det är ju lantbruksnämnderna, lantmätarna, hushållningssällskapens representanter och givetvis jordbrukarna själva; efter vad jag förstår kan man gärna ta med representanter både för RLF och kommunerna. De får sedan diskutera igenom problemen och försöka komma fram till hur verksamheten skall kunna ordnas på bästa sätt, och jag är övertygad om att alla aspekter — produktionsfaktorerna, försörjningsmöjligheterna, de driftsekonomiska resultaten och driftföretagningen — därvid måste komma in i bilden. Hela fältet blir såvitt jag förstår prövat vid dessa ingående diskussioner.

Reservanterna menar att man skall vila på hanen och utreda frågorna ytterligare. Vissa områden i Norrland har varit föremål för en koncentrerad rationaliseringsverksamhet, säger reservanterna, och de vill ha en översyn av resultaten. Ja, herr talman, jag tycker nog att bästa sättet att komma till rätta med det norrländska jordbrukets problem är att vi nu gör ett allvarligt försök att inom vissa områden få till stånd denna koncentrerade rationaliseringsverksamhet för att se hur den utfaller. Jag tror att också jordbruksministern i viss mån betraktar detta som en försöksverksamhet, och jag skulle vilja uttala ett tack till honom för att han inte har givit bestämda anvisningar om hur verksamheten skall bedrivas. Han vill anvisa pengar till verksamheten, men han säger inte att den skall bedrivas så och så. Det finns alltså stora variationsmöjligheter med hänsyn till lokala förhållanden. Man får anpassa verksamheten efter omständigheterna, och sedan man bedrivit den några år, ser man hur den verkar. Man bör också kunna utnyttja de erfarenheter man vinner under arbetets gång och på det sättet undvika nya misstag, om man eventuellt finner att misstag blivit begångna.

Jag finner det nödvändigt att vi går fram på denna linje. Vi måste ta krafttag för det norrländska jordbruket, annars är jag rädd för att det undan för

undantags trängs tillbaka och att vi till slut tappat bort jordbruket i Norrland. De små enheterna ger nämligen för litet, det blir för dyrt att bygga där och de binder arbetskraft i alltför stor utsträckning.

Till herr Helmer Persson vill jag säga, att ingenting hindrar att man bygger andelsladugårdar, men vi skall inte göra det på samma sätt som i Östtyskland och på andra håll — det är jordbrukarna själva som skall ta initiativet. Jag tror inte att vi får fler andelsladugårdar genom att man väcker motioner och talar stora ord i riksdagen om detta, utan det måste växa fram ett behov bland jordbrukarna själva.

Vad sedan gäller fraktbidragen är det inte första gången vi tummar på dem. 1955 års riksdag fattade ju beslut om att de tills vidare bara skulle avse Västerbottens och Norrbottens län, medan de för de övriga norrländska länen skulle förvandlas till produktionsbefrämjande åtgärder och handhavas av hushållningssällskapen. Det är alltså ingenting nytt, att man anser att fraktbidragen inte har så stor betydelse för jordbruket; man plottar bort pengar i småbelopp, som används ett år, och sedan behövs det nya pengar ett annat år. Fraktbidragen bygger således inte på framtiden på samma sätt som en rationaliseringsbefrämjande åtgärd gör.

Jag skall inte heller gå in på några detaljer när det gäller skogen. Jag vill erinra om att 300 000 kronor i nya pengar kommer skogen till del, och jag måste säga att det nog var med en viss tvekan som jag i utskottet gick med på att överföra de sista 500 000 kronorna, då jag anser att man kunde ha gjort avvägningen på ett annat sätt, men såsom situationen är har jag gått med på förslaget.

Liksom herr Olofsson vill jag säga, att om man på längre sikt vill knyta folk till Norrland, får man inte glömma bort att skogen nog är den främsta naturtillgången vi har att satsa på, och därför innebär det säkerligen för framtiden en hjälp även för jordbruket, om man satsar på skogen både i inlandet och i Lappmarken, ty det är ju ändå skogen som så att säga håller jordbruket under

Ang. vissa norrlandsfrågor

armarna. Utan skog går det inte att driva dessa kombinationsjordbruk och dessa jordbruk som är en kombination mellan jordbruk och skogsbruk. Ur dessa synpunkter tycker jag att den ändring som föreslås i propositionen och det ytterligare tillskott till skogen som utskottsmajoriteten föreslagit mycket väl kan försvaras. På den vägen åstadkommer man också en god hjälp även för jordbrukets vidkommande.

Jag har i detta ärende också en blank reservation, som avser motionen 554 i första kammaren. Jag har inte kunnat vinna förståelse för denna motion, som går ut på att vi även inom Gävleborgs län skulle få del av det särskilda rationaliseringsanslaget; det gäller närmast de norra och västra delarna av Hälsingland. Jag förstår att jag inte heller här i kammaren kan få majoritet för detta förslag, och då jag inte har något sinne för demonstrationer, kommer jag inte att yrka bifall till förslaget. Det kanske under sådana förhållanden kan gå lättare att återkomma en annan gång.

Det föreligger också en motion av herr Axel Andersson. Beträffande denna motion vill jag säga att vi gävleborgare är litet bekymrade för att man börjar betrakta Gävleborgs län som fågelungen, som skall sparkas ut ur det norrländska boet. Jag vill erinra om att ända fram till början av 1700-talet var det landshövdingen på Gävle slott som regerade över hela nordanlandet, och av födsel och nedärvd uppfattning tycker vi därför att Gävleborgs län hör till Norrland.

Med vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Då det emellertid har blivit några korrrekturfel i utskottets utlåtande skall jag be att till slut få anföra följande.

På s. 29 skall de i utskottets hemställan under punkten I D nämnda motionerna rätteligen vara I: 545 och II: 676, I: 553 och II: 680 ävensom I: 555 och II: 675.

Under punkten I E skall ordet »dels» på rad 3 utgå.

På sid. 30 skall de under punkten I M nämnda motionerna rätteligen vara I:

547 och II: 685, I: 549 och II: 679, I: 552 och II: 682 samt I: 555 och II: 675.

På sid. 34 skall de under reservationen nr 2 punkten J angivna motionerna rätteligen vara I: 547 och II: 685, I: 549 och II: 679, I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675 samt I: 556 och II: 681.

Punkten M under samma reservation skall rätteligen lyda: »M. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt, såvitt nu är i fråga, motionerna I: 547 och II: 685, I: 549 och II: 679, I: 552 och II: 682, I: 555 och II: 675 å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till *Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.* anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.» Orden »och motionerna I: 549 och II: 679» å raderna 1 och 2 skall utgå.

På sid. 35 skall de under reservationen nr 3 punkten M angivna motionerna rätteligen vara I: 556 och II: 681, I: 547 och II: 685, I: 549 och II: 679, I: 552 och II: 682 samt I: 555 och II: 675.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman var vänlig nog att apostrofera mig och menade, att när jag hade talat om den dåliga arronderingen vid det norrländska jord- och skogsbruket o. s. v. så borde jag närmast — jag fattade honom på det sättet — ha varit med om de nya åtgärder för en koncentrerad rationaliseringsverksamhet, som Kungl. Maj:t föreslår. Jag vill då erinra herr Jonsson om att jag inte på något sätt gjorde gällande att den nuvarande rationaliseringsverksamheten skulle vara tillfyllest. Jag anser absolut att man skall pröva nya åtgärder, men det kanske föreligger en gradskillnad mellan herr Jonssons och min uppfattning om hur långt den yttre rationaliseringsverksamheten i Norrland bör få gå. Vad jag vände mig emot var just formen för verksamheten, och jag betecknade de föreslagna åtgärderna som en verksamhet av experimentkaraktär. Hade man följt upp en sådan här sak med tillräcklig medelsanvisning, så hade

ju saken legat till på ett helt annat sätt. Jag vill nämna detta som svar på herr Jonssons passus i det avseendet.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp) kort genmäle:

Herr talman! I herr Jonssons försvar för utskottets ställningstagande, som för övrigt var mycket fridsamt och trevligt, fanns ett uttryck som jag reagerade mot. Herr Jonsson säger att vi reservanter önskar fortsätta att trampa i de gamla fotspåren i fråga om jordbrukets utövande. Det vill vi inte! Vi vill på allt sätt försöka vara med om att verka för att jordbruket skall bedrivas på det mest rationella och effektiva sätt, men vi vill att anslaget skall utgå på samma sätt som tidigare medan Kungl. Maj:t får tillfälle att resonera med berörda länsmyndigheter och inte minst med kommunerna om hur verksamheten skall läggas upp och till dess klarhet har vunnits om de metoder som skall användas. Det är ju ändå så att det är inte bara fråga om de här 800 000 kronorna som tagits från fraktlindringsbidraget utan också om 500 000 som tagits från bidraget till produktionsfrämjande åtgärder i Norrland. Vi kan gärna experimentera, det behövs inte minst i Lappmarken för att komma fram till de bästa metoderna, men under tiden bör hushållningssällskapen och myndigheterna i Norrland ha möjlighet att bedriva sin verksamhet obeskuren.

Ett yttrande som jag inte har något att erinra mot var talet om skogens betydelse. Den är särskilt markerad vad beträffar Lappmarken. Skogen är där den betydelsefullaste näringsgrenen, men skogen bör brukas tillsammans med visst jordbruk. Ett kombinerat jordbruk och skogsbruk är den enda förutsättningen för att människor över huvud taget skall kunna leva i dessa trakter. Man får dock onda aningar när man läser i propositionen om de här miljonerna som Kungl. Maj:t vill anvisa till skogsvårdsområdena i kustlandet. Man befarar nämligen att det inte kommer att bli något försöksområde i Lappmarken.

Ang. vissa norrlandsfrågor

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson sade att Gävleborgs län höll på att bli en fågelunge, som sparkas ur boet. Detsamma kanske man kunde säga om Värmlands län och Kopparbergs län. Jag vill hålla med herr Jonsson på den punkten, men jag tycker att herr Jonsson borde dra konsekvenserna av sitt yttrande och i likhet med reservanterna gå med på en utredning om förhållandena.

Ingenting har sagts till vederbörande hushållningssällskap om dessa ting, och meddelandet om de minskade anslagen har kommit som en kalldusch. Jag anser att det hade varit nödvändigt med en utredning först.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till herr Jonasson, att när nu dessa rationaliseringsområden som är utvalda skall inrättas, skulle jag tro att lantbruksnämnderna har erfarenhet att bygga på om hur rationalisering och strukturställning skall ske. Det är bara detta att erfarenheten får tillämpas på större områden. Bästa sättet att få problemet utrett är att låta hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna och lantmätarna syssla med vad på dem ankommer.

Vad sedan beträffar herr Jonassons påpekande om vad som föreslås i reservationen vill jag fästa uppmärksamheten på att reservationen går ut på att det skall fortsättas med fraktbidrag och att allt skall vara som det är. Jag kan inte vara med om ett sådant förfarande längre, och därför kan jag inte heller gå med på förslaget om en utredning. Hade reservanterna renodlat sitt förslag till att omfatta enbart begäran om en utredning, hade jag möjligen kunnat reflektera på att ansluta mig till det.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även om vi inte inskränkt reservationen till ett förslag om utredning, så förstår väl herr Jonsson ändå att detta inte behöver betyda att vi för all framtid skulle acceptera de förhållanden som tidigare har rått.

Ang. vissa norrlandsfrågor

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Det förslag som här behandlas har varit något av en överraskning på många håll. Hushållningssällskapen i Kopparbergs och Värmlands län har i sin planeringsverksamhet ej räknat med de nedskärningar för sin verksamhet som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 62. Samma torde också vara förhållandet för flera berörda sällskap. Med anledning av detta har också en rad motioner väckts i anslutning till denna proposition. Jag skall här säga några ord i anslutning till ett par av dessa, nämligen de likalydande motionerna I: 553 och II: 680, som bland undertecknarna har praktiskt taget samtliga ledamöter från Kopparbergs län och en del från Värmlands län.

Detta ärende gäller frågan om vissa produktionsfrämjande åtgärder i Norrland m. m. Till norrlandsområdet räknas i detta avseende även vissa delar av Kopparbergs län och Värmlands län, och detta är anledningen till att hushållningssällskapen i de båda länen tilldelats särskilda anslag till produktionsfrämjande åtgärder. Anslaget till hushållningssällskapet i Kopparbergs län har utgjort 75 000 kronor för innevarande år. Dessa pengar har använts till stöd för husdjursaveln samt till allmän upplysningsverksamhet på olika sätt. Vidare har en instruktör för allmän rådgivning inom ett begränsat område varit anställd.

Genom förslaget i propositionen kommer, om man räknar med likvärdiga nedskärningar, anslaget till hushållningssällskapet i Kopparbergs län att minskas med cirka 35 000 kronor. Inom norrlandsanslagets ram innebär den nedskärning som sker vissa omdispositioner av utgående anslag. För Kopparbergs län och Värmlands län innebär förslaget en direkt nedskärning, trots att vi i varje fall inom Kopparbergs län har områden som ur produktions- och avsättningssynpunkter är lika ogynnsamt ställda som det inre av Norrland. Jag tänker här på fjällbygden inom Kopparbergs län — socknarna Idre, Särna, Älvdalen och Transtrand med sina drygt 3 000 hektar

åker. Klimatförhållandena där är sådana att inte mindre än 79 procent av åkern utgöres av vall. Det innebär att husdjursskötseln utgör den väsentliga delen av denna bygds jordbruksnäring. Djurantalet ligger också högt per arealenhet räknat. Det är också en utpräglad småbrukarbygd. 95 procent av alla brukningsdelar ligger under 5 hektar åker. Åkern utgör ett komplement till skogsbruket, som givetvis är huvudnäringen i dessa bygder, men det finns också brukningsdelar där som helt saknar skog.

När det gäller fjällbygden inom Kopparbergs län ligger det nära till hands att göra jämförelser med Norge. Där bedrivs en omfattande instruktörs- och rådgivningsverksamhet. Ett hårt klimat och karga förhållanden ger utrymme för kunskande och vetande, om man skall kunna utvinna bästa bärgning av sitt näringsfång. Ett riktigt bedrivande av jordbruksnäringen uppe i fjällbygden är av betydelse för bygdens folk och dess försörjning med mjölk och andra färskvaruprodukter med hänsyn till de avståndsproblem som här föreligger. Det finns emellertid även andra områden inom länet som har ogynnsamma produktionsbetingelser. Man får inte heller glömma dessa områden i sammanhanget.

Den verksamhet som på olika områden drivs av hushållningssällskapet har varit och är av betydande värde för dessa bygder. Skall man få full effekt av gjorda insatser och kunna fortsätta verksamheten bör anslaget bibehållas. Det behövs en viss kontinuitet för att få full effekt av gjorda insatser, och vill man försäkra sig om denna effekt i framtiden, är det anledning att hålla verksamheten vid makt. Man brukar tala om hjälp till självhjälp. Det är motiverat att göra det i detta sammanhang, eftersom rådgivning och upplysning är direkt stimulerande och produktions- och rationaliseringsfrämjande; jag tänker då inte minst på den inre rationaliseringen. Det gäller fjällbygden och andra områden i mitt län som har försvårade odlingsbetingelser.

Med stöd av de anförda skälen för att hushållningssällskapet i Kopparbergs län skall få bibehålla sitt anslag oförändrat

med 75 000 kronor yrkar jag, herr talman, bifall till motionerna 553 i första kammaren och 680 i andra kammaren.

Herr FAGERSTRÖM (s):

Herr talman! Det var någon i kammaren som liknade de 14 motioner som här föreligger vid ett kapplöpningsfält. Om jag håller fast vid denna association skulle jag kunna konstatera att min häst redan är hängd. Jag har därför inte så rasande mycket att hoppas på i detta sammanhang. Men jag har kanske rätt att protestera mot utslaget från domartor-net.

Den motion, som jag står för tillsammans med herr Grym, gäller avsnittet om de skogsproduktiva insatserna, och det skall jag be att få säga några ord om.

Jag vill först peka på att vår motion innebär en anknytning till det förslag som på sin tid lades fram av norrländska skogsproduktionsutredningen. Det har erinrats om denna utredning tidigare i debatten, och jag vill bara konstatera att utredningen tänkte sig ett anslag på 5 miljoner kronor per år under en tjugu-årsperiod för att rusta upp de skogsmarker som på grund av olika åtgärder — inte minst sådana som statsmakterna har medansvarighet i — hade kommit i ett miserabelt skick.

Jag finner nu att utskottet har sträckt sig långt i välvilja — dels i sin skrivning, dels i sina yrkanden och i någon mån också, kanske man kan säga, i fråga om uttryckta förhoppningar. Vi har i motionen föreslagit ett anslag på 5 miljoner kronor, som väsentligen skulle användas inom lappmarksskogarna. Utskottet har höjt det nuvarande anslaget på cirka 1,7 miljon kronor till 2,5 miljoner och därtill uttryckt förhoppningen att Kungl. Maj:t skulle anvisa minst 2 miljoner kronor av beredskapsmedel att användas på dessa skogsområden. Under bästa förutsättningar — de är inte de fördelaktigaste ur arbetsmarknadssynpunkt men tillfredsställande ur skogsvårdssynpunkt — skulle vi komma upp i en anslagssumma av 4,5 miljoner kronor. Man kan då fråga sig, om inte vi

motionärer skulle ha anledning att känna oss nöjda. Jag vill emellertid på några punkter göra vissa invändningar mot utskottets resonemang.

Den första gäller tanken att beredskapsmedel skulle kunna utgöra en fullgod ersättning för anslag till skogsproduktiva åtgärder enligt här föreliggande proposition. Jag vill påpeka, att pengarna i det ena och andra fallet faktiskt inte är likvärdiga. När det gäller skogsvårdsanslag från beredskapsmedel, erfordras nämligen en icke oväsentlig konstant insats från vederbörande skogsägare. För de skogsproduktiva anslagen, som går via jordbrukets huvudtitel, kan den egna insatsen ske i form av en arbetsinsats. Om jag får se frågan ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt, blir alltså resultatet att det anslag, som går via arbetsmarknadsstyrelsen, blir en sämre arbetslöshetshjälp för de små skogsägare som det här gäller. De kan nämligen inte själva svara för kontantinsatsen och får inte heller göra den som arbetsinsats. Därmed berövas de den inkomst som de eljest får, direkt eller indirekt, genom det skogsproduktiva anslaget.

Jag kan belägga detta med några siffror. Arbetsmarknadsstyrelsen betalade under år 1959 ut 1,57 miljon kronor för skogsvårdsarbeten i övre Norrland. Av detta belopp gick endast 296 000 kronor, alltså ungefär en femtedel, till lappmarksskogarna. När det gäller skogsvägsbyggen anvisades i runt tal 2,86 miljoner kronor, och därav tillfördes lappmarken 903 000 kronor eller något mindre än en tredjedel. För de cirka 1,2 miljon kronor som gick till lappmarken utfördes inga beredskapsarbeten på skogsböndernas marker inom Norrbottens län. De 212 000 kronor, som gick till enskilda skogsägare i de båda nordligaste länen, föll helt på Västerbottens län. Hur detta skall förklaras i alla detaljer lämnar jag därhän, men trenden kan jag slå fast: ett beredskapsanslag blir en sämre hjälp både för skogsvården inom lappmarksområdet och för de enskilda små skogsägare som behöver stödet av rent arbetsmarknadspolitiska skäl.

Det visar sig alltså att den väsentligas-

Ang. vissa norrlandsfrågor

te delen av de medel som gått via arbetsmarknadsstyrelsen har kommit skogsbolag och skogsallmänningar till godo. Det är av den anledningen som jag inte kan finna att de två miljoner kronor som utskottet uttrycker förhoppning om — en förhoppning till vilken jag ansluter mig på grund av de skogsproduktiva insatsernas värde — är pengar som är likvärdiga med dem som vi hoppats få genom vår motion.

Den andra punkten jag vill peka på gäller resonemanget att det ger snabbare resultat om medlen så att säga sätts in i kustskogarna. Jag bestrider inte detta. Men jag vill framhålla att motiveringen från den norrländska skogsproduktionsutredningens sida var just att det skett en försummelse i fråga om lappmarks-skogarna.

Jag beklagar, att jordbruksutskottet under sin omfattande resa i Norrbotten i föl inte hade tillfälle att färdas genom några av de viktigaste områden som det här gäller, alltså de skogsproduktiva mest missgynnade områdena. Jag tror ändå att utskottet fått det intrycket, att det är fråga om försvarbara och nödvändiga insatser. Jag vill därför understryka vad utskottets företrädare här sade, att det i realiteten är en god affär att satsa på en restaurering av skogskapitalet på de marker som nu står kala och dessutom undergått en markförsämring som är mycket allvarlig och som därtill innebär exceptionellt kostnadskrävande insatser från den enskilde skogsägaren.

När utskottet nu i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition resonerar så, att det är mera räntabelt att satsa på kustzonens skogar, vill jag hänvisa till att ingen skogsintressent av den kategori som jag talar för egentligen har förutsättning att satsa på den framtida kapitalutbyggnad som erfordras, alltså den rekaptalisering av skogsmarken som skulle behöva ske. Kan inte staten göra det får vi tyvärr konstatera redan på grund av de siffror som redovisats i motionen — det är skogsvårdsstyrelsens siffror — att det i stort sett inte kan bli någonting uträttat. Jag finner alltså att den lösning som utskottet förordar är

otillfredsställande för dessa kategorier medellösa små skogsägare.

Men eftersom det inte föreligger någon reservation på denna punkt och man inte heller kan säga att utskottet varit ovänligt inställt till motionen, finner jag inte anledning eller förutsättning att framställa något yrkande i sak. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att Kungl. Maj:t vid kommande års prövning av det skogsproduktiva anslaget skall kunna ta ökad hänsyn till de synpunkter som lagts fram av de norrländska länsorganen och som vi i vår motion sökt vidarebefordra.

Jag vill slutligen hoppas att möjligheten att nå resultat skall bli större i den mån vi når bättre budgetära förutsättningar. Jag utgår nämligen från att man på alla håll — inte bara bland motionärerna och i utskottet, utan också från Kungl. Maj:ts sida — är enig om nödvändigheten att göra insatser för att effektivt och snabbt nå resultat, men det förefaller mig som om vi i dagens läge alla får stanna inför detta att vilja men icke kunna.

Häri instämde herr *Grym* (s).

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Det är närmast några av de kritiska synpunkter som framförts från dem, som anbefallt reservationerna till det föreliggande utskottsutlåtandet, som har uppkallat mig till en rent allmän deklaration om bevekelsegrunderna för den form av särskilt norrlandsstöd som ligger till grund för denna proposition. Den syftar framför allt — och jag har ärligt talat hoppats att alla skulle vara klart medveten därom — till att det särskilda statsstödet till det norrländska jordbruket och skogsbruket borde ges en sådan principiell inriktning, att tillgängliga medel skulle komma till användning på bästa tänkbara sätt just för de produktiva syften som här avses.

Bakgrunden till det förslag som propositionen redovisar är kanske i första hand det uttalande som fjolårets riksdag gjorde om att hänsyn borde tas till de särskilda orternas produktionsförutsätt-

Ang. vissa norrlandsfrågor

ningar och till andra lokala förhållanden vid statens medverkan i jordbruks-rationaliseringen. Enligt min mycket bestämda mening är det uttalandet i hög grad relevant beträffande förhållandena just i övre Norrland. Jag har därför också ansett det angeläget att framlägga förslag rörande en till de speciella norrländska förhållandena anpassad rationaliseringsverksamhet.

Därutöver skulle jag gärna vilja framhålla att i den förra året avslutade inventeringen av de kvarstående olösta norrlandsfrågorna och i de yttranden som avgavs över dem, underströks mycket hårt behovet av åtgärder på jordbrukets och skogsbrukets områden i Norrland. Kanske bör det inte heller förbises att också 1958 års besparingsutredning anmärkte på den hittillsvarande utformningen av det särskilda statsstödet till Norrlands jordbruk och direkt förordade en omprövning.

Det sagda understryker, menar jag, nödvändigheten av att man prövar och slår in på nya vägar när det gäller det särskilda stödet till Norrland på dessa områden. Det är detta syfte som förslaget i propositionen har avsett att tjäna. Den grundläggande principen är att det statliga stödet — jag skulle gärna önska understryka det ty jag är rädd för att det föreligger en del missförstånd på denna punkt — så långt möjligt bör användas till sådana produktiva insatser som på effektivast tänkbara sätt och på längre sikt kan medverka till att öka lönsamheten av jord- och skogsbruket i övre Norrland. Vad närmast gäller stödet till jordbruket och med utgångspunkt från den principiella inställningen att stödet så långt möjligt skall användas till lönsamma produktiva enheter, har jag förordat att en betydande del av de tillgängliga medlen avdelas till de koncentrerade rationaliseringsinsatser inom vissa utvalda geografiska områden, som redan varit på tal i debatten. Jag utgår då också från att behov av rationaliseringsåtgärder givetvis föreligger även beträffande det norrländska jordbruket.

De meningsskiljaktigheter som yppats under debatten hittills avser väl när-

mast frågan om hur rationaliseringsåtgärderna skall ske, eftersom jag för egen del inte kan tänka mig att det finns någon, i varje fall inte bland reservanterna, som motsätter sig själva rationaliseringen av det norrländska jordbruket.

Skälen till att jag ansett koncentrerade rationaliseringsinsatser vara effektivare än ett rationaliseringsarbete som består i ett upprustande av enstaka brukningsenheter, en här och en där, skulle jag vilja redovisa med några ord. För det första är det min mycket bestämda mening att den yttre rationaliseringen ger bättre resultat om den sker inom större och sammanhängande områden. På det sättet kan brukningsenheterna ges bättre arrondering och bättre ägoslagssammansättning, när man samtidigt har tillfälle att arbeta med något eller några tiotal enheter än om det bara gäller att förbättra en enstaka brukningsenhet. I det sistnämnda fallet går det inte att mer än på vissa punkter rätta till de missförhållanden som föreligger. Av betydelse är väl också att vid den yttre rationaliseringen ett inte alltför litet område tas om hand, när det gäller exempelvis utformningen av det vägnät som kan erfordras för att fullt rationella transporter skall äga rum o. s. v. Jag är övertygad om att man i varje fall på norrlandsbänkarna har förståelse för sambandet bakom strävandena till områdesrationalisering.

Detsamma gäller också andra tekniska anläggningar. Man kan dra nytta av att anläggningskostnaderna beträffande vägar blir mindre vid större projekt än om man bygger en stump här och en stump där. Allt detta är så pass självklart att det inte är nödvändigt att uppehålla sig längre vid det.

Vad sedan gäller den inre rationaliseringen och drifrationaliseringen vill jag nog påstå att också denna i högre grad underlättas vid koncentrerade rationaliseringsinsatser än eljest. I det avseendet vill jag hänvisa till den jordbruksekonomiska expertis som för inte länge sedan har redovisat likartade synpunkter utifrån sina bedömningar av de speciella norrländska jordbruksproble-

Ang. vissa norrlandsfrågor

men. Ett annat skäl — och enligt min mening ett utomordentligt betydelsefullt skäl — som talar för koncentrerade insatser är att det på det sättet bör gå snabbare att få fram resultatet av verksamheten i en bygd. Anledningen till att jag anser det vara av så stor betydelse är självfallet också att i en avfolkningsbygd behövs mer än upprustning av någon enstaka fastighet då och då, för att arbetet skall få någon effekt när det gäller att hejda eller om möjligt styra den pågående avfolkningen.

Ett ytterligare skäl för de koncentrerade insatserna är att de personella och materiella resurserna hos de myndigheter som har hand om rationaliseringsarbetet självklart blir bättre utnyttjade än om arbetet splittras alltför mycket. Jag har velat framhålla det eftersom det i reservanternas läger ganska ofta klagas över att administrationen av rationaliseringsarbetet är för dyrbar i förhållande till resultatet. Avsikten med det förslag som nu ligger för riksdagens avgörande är att få ut ett bättre resultat av de kostnader som verksamheten betingar. Naturligtvis innebär det inte att jag på något sätt vill underkänna betydelsen och värdet av den rationaliseringsverksamhet som pågått och pågår i Norrland. Tvärtom bör, som jag också gärna vill framhålla, det ordinarie rationaliseringsarbetet även fortsättningsvis intensifieras i Norrland.

Vad har då reservanterna i första hand att invända gentemot de koncentrerade rationaliseringsinsatserna? Jag har uppfattat den hittills förda debatten så, att man för det första har invänt att förslaget inte har varit föremål för remissbehandling. Enligt min mycket bestämda mening är detta knappast — med hänsyn till vad som föregått dessa förslag och vad som har diskuterats vid olika tillfällen i olika utredningar — något sakligt skäl för att döma ut förslagen. För det andra har man hänvisat till att vissa erfarenheter av koncentrerade insatser på några håll i Norrland borde prövas innan omläggningen sker på det sätt som är föreslaget i propositionen. Jag vill här stryka under vad herr Jons-

son i Fjäle anförde, att man väl näppligen kan finna ett bättre sätt för en sådan prövning än att igångsätta rationaliseringsåtgärder i den form som har förordats i propositionen och som också har anbefallts av utskottsmajoriteten.

Jag tycker dessutom att ett särskilt skäl, som från norrländskt håll borde uppfattas som ett plus i detta avseende, är att förslagen till dessa koncentrerade rationaliseringsansträngningar icke är utformade i detalj. Så har skett just med tanke på att vederbörande länsorgan, som under en ganska lång tid vunnit en utomordentlig erfarenhet och som känner bygden och dess förutsättningar, är bäst skickade att i den praktiska verksamheten svara för detaljutformningen av uppgifterna. Att vissa grenar av denna verksamhet föreslås vara underställd Kungl. Maj:ts prövning är självklart beroende på att man inte bör starta flera områdesrationaliseringar — om jag får uttrycka saken så — än som medgives av tillgängliga medel.

Jag finner alltså att de två skälen — att förslaget inte varit på remiss samt att några detaljerade förslag inte har utformats — är föga bärande invändningar.

Reservanterna har därutöver anført ytterligare ett skäl, nämligen att man borde utreda verkningarna av förslaget i vad gäller de områden som inte inom överskådlig tid kan väntas bli föremål för koncentrerade rationaliseringsinsatser. Jag tycker att det skälet är ganska svårbegripligt. Det kan väl inte gärna vara på det sättet att reservanterna förbiset att det inte är meningen att det föreslagna särskilda statsstödet till koncentrerade rationaliseringsinsatser skulle medföra att det så att säga ordinarie rationaliseringsstödet fördenskull skulle attackeras. Jag delar den uppfattning, som också har framförts av herr Jons-son i Fjäle, att det stödet även mycket väl kan förtjäna att intensifieras.

Motivet för reservanternas inställning synes i stället, vilket också framskymtats i vissa motioner, vara något slags rättvisekrav. Det skulle kunna uppstå missnöje utanför de områden, som vid läns-

Ang. vissa norrlandsfrågor

organens prövning skulle komma i fråga. Skulle man dra ut konsekvenserna av den invändningen till förmån för en s. k. rättvisesynpunkt, så skulle väl ingen annan form av stöd kunna accepteras än en utdelning av ett visst belopp till varje jordbrukare. Den formen skulle näppeligen kunna tjäna det syfte, som vi allmänt borde kunna vara överens om när det gäller att främja utvecklingen på lång sikt av det norrländska jordbruket.

Det är givet att den förordade omläggningen av stödet till det norrländska jordbruket inte har undgått att medföra att något eller några av de ändamål, var till medel nu utgår, måst bli lidande, eftersom det är nödvändigt att man i stort sett — och därom borde vi också i nuvarande läge kanske vara ense rätt långt — håller sig inom ramen för den nuvarande medelsanvisningen.

Det skulle kanske vara frestande att ändå ta upp någon enstaka detalj i de synpunkter som framförts — jag tänker då närmast på fraktbidragen. Reservanterna har rest invändningar mot borttagandet av fraktbidragen, och jag medger att det är att nagga den bidragsgivning, som för närvarande gäller, i kanten. Men jag bör kanske ändå inför de inte i detalj invigda erinra om hur ringa betydelse fraktbidraget har i varje enskilt fall och påpeka att det inte har de dimensioner som man kanske eljest skulle föreställa sig. Högst 2 kronor 50 öre per 100 kg är fraktbidragets materiella innehåll, och jag är inte alldeles övertygad om att det beloppet spelar så nämnvärt stor roll för de mindre jordbrukarnas ekonomi. Däremot är det självklart att fraktbidraget i annan situation, för de s. k. fläskfabrikerna, skulle komma att spela en väsentligt annan roll.

En jämförelse mellan nuvarande användningssätt för de medel det här är fråga om och de koncentrerade rationaliseringsinsatser, som jag har föreslagit, syftar till att hjälpa inte enbart för stunden utan även för framtiden, och en objektiv prövning av värdet av den ena eller andra utvägen tror jag svårligen kan utfalla på mer än ett sätt. Jag skall, herr talman, på den punkten stanna när

det gäller den speciella sida av propositionen som avser stödatgårderna för jordbruket.

Vad sedan gäller det särskilda statsstödet till skogsbruket ligger det anspråkslösa — eller hur man nu vill beteckna det — nya i propositionens förslag, att en särskild medelsanvisning skulle utgå till de nya skogsvårdsföretagen i kustlandet och därmed jämförbara områden i de fyra nordligaste länen. Det har redan sagts — och jag skulle gärna för egen del vilja understryka det — att ett mycket stort behov av skogliga upprustningsåtgärder i dessa bygder föreligger; inte minst under landshövding Näslunds mycket energiska ansträngningar att kartlägga det norrländska näringslivet över huvud taget och framför allt med hans speciella sakkunskap skogsbrukets betingelser har i Norrbottensplanen redovisats, hur mycket som skulle vara att vinna genom ökat bygande av skogsvägar och genom andra skogliga upprustningsåtgärder. Jag menar nog att om man i de områden som propositionen avser skulle stödja de skogsvårdsföretag som är redovisade, skulle detta onekligen komma att betyda förmåner för skogsägare av alla kategorier i dessa områden. Ur allmän synpunkt är detta viktigt, eftersom man därigenom också vidgar skogsindustriernas råvarubas, och — vilket för Norrlands vidkommande ingalunda är av minsta betydelse — man kan då också på längre sikt öka arbetstillgången. Med hänsyn därtill måste jag uttrycka min glädje över att det tycks råda enighet om det befogade i att de skogliga upprustningsåtgärderna också kommer att gälla kustlandet och med dessa bygder jämförbara områden. Meningsskiljaktigheterna på denna punkt tycks alltså inte gälla den frågan utan mera den omständigheten att medelsanvisningen till detta nya ändamål har medfört en begränsning av medelsanvisningen till de gamla skogsvårdsföretagen i lappmarken. Jag behöver inte särskilt säga, att det också enligt min mening är angeläget att de planlagda skogsvårdsåtgärderna i lappmarken fullföljes, men i konkurrensen

Ang. vissa norrlandsfrågor

— och det får jag ändå säga, och vi är i det här huset inte alldeles oberörda av också det skälet — om de tillgängliga medelsresurserna är det väl ofrånkomligt att lappmarken i viss mån i det här sammanhanget får stå tillbaka. Det kan låta cyniskt och det kan låta orättvist gentemot de företag som där är organiserade och igångsatta, men jag skulle gärna vilja tillägga därutöver — något som vi alla känner till — att det är självklart att den skogsekonomiska effekten av den skogliga upprustningen är större i kustlandet än i lappmarken. Detta kan vara ett skäl, men en mera avgörande betydelse vill jag tillmäta det förhållandet att en intensifiering av skogsväggbygget och andra skogliga åtgärder i kustlandet snabbare, som jag sade, ökar råvarubasen för skogsindustrin i Norrland. Att detta är av särskilt stor betydelse antar jag att det råder allmän enighet om. Vilken betydelse detta har för sysselsättningen o. s. v. är väl för alla uppenbart. I det lyckligt nog gynnsamma arbetsmarknadsläge vi för närvarande befinner oss i har vi ändå, som bekant, i dessa delar av landet vissa bestående sysselsättningssvårigheter. Ur i första hand övre Norrlands synpunkt har jag ansett det vara motiverat att ge kustlandet och därmed jämförbara områden ett visst mindre försteg i fråga om skogliga upprustningsåtgärder framför lappmarken i detta sammanhang. Dessutom bör kanske också tillfogas, för att inte proportionerna skall missuppfattas, att skillnaden mellan utskottets förslag till medelsanvisning för skogsvårdsåtgärder i lappmarken och reservanternas förslag är ganska obetydlig — det rör sig om ett par hundra tusen kronor. Den lilla skillnaden kommer nog ändå — trots vad herr Fagerström nyss anförde — att mer än väl uppvägas genom tillskott av beredskapsmedel. Jag gör mig kanske skyldig till en upprepning, men låt mig på den punkten tillfoga att trots det gynnsamma arbetsmarknadsläget i landet i dess helhet är ändå fortfarande vissa sysselsättningssvårigheter aktuella samt också förmodligen och tyvärr att vänta, och därför kan man räkna med fortsatt anvisning av beredskapsmedel.

Herr Fagerström anförde den olägenhet som har varit förbunden med användningen av beredskapsmedel för de smärre enskilda skogsägarna i lappmarken under 1959. Jag har ingen anledning att sätta i fråga de siffror herr Fagerström här redovisat, men jag skulle gärna vilja säga att ingenting bestämmer att framtida insatser på detta område skall ha samma karaktär som hittills. Jag tror mig våga säga att man inom arbetsmarknadsstyrelsen med beaktande av dessa synpunkter är ganska välviljigt inställd och medveten om vad beredskapsinsatser på detta område betyder ur både den ena och den andra synpunkten.

Om jag får säga ett par ord om den totala storleksordningen av insatsen av beredskapsmedel vill jag slutligen, herr talman, bara nämna att enligt uppgift från arbetsmarknadsstyrelsen har under förra året sammanlagt över 33 miljoner kronor investerats i skogsbruket i de fyra nordligaste länen. Det är att beklaga att dessa pengar hittills i den utsträckning som skett gått förbi de områden som bl. a. herr Fagerström talade om, men ingenting torde, som sagt, hindra att man på den punkten kan finna lämplig användning av en större del av de beredskapsmedel, som kan komma i fråga nästa år.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådets anförande här var ju i och för sig i stor utsträckning positivt emot bygden, och jag har väl inte så mycket att erinra. På ett par punkter måste jag ändå hysa en något avvikande mening.

Den ena gällde statsrådets tal om att administrationen skulle kunna bli så mycket billigare genom dessa koncentrerade områden. Ja, det är mycket möjligt, under förutsättning att försöken kommer att läggas i omedelbar närhet av de städer där vederbörande tjänstemän bor. Men om man tänker sig att försöken läggs litet längre från städerna, kan inte förbilligandet bli så särskilt stort.

Det vore verkligen bra om man kunde

tänka sig att i dessa planeringar ge kommunerna större möjligheter att göra sin röst hörd, ty kommunerna kommer att ha och har svårigheter inte minst på skolväsendets område. Detta planerande borde alltså ske i närmaste samarbete med kommunerna.

Herr statsrådet kom sedan in på den skogsekonomiska effekten av skogsvårdsanslag i kustlandet. Effekten skulle där vara så mycket större än om medlen användes i lappmarken. Jag måste säga att någon större skillnad kan det inte bli i skogsekoniskt hänseende, ty en stor del av lappmarkens skogsbruk har ändå ungefär samma produktivitet och samma bonitet. Men en sak skall vi vara på det klara med: ett minskat stöd till lappmarkens skogar kommer att innebära större arbetslöshet och större samhällsekonomiska svårigheter, som inte heller statsmakterna kan undkomma.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern säger här att han gärna vill sätta in stödet där det verkar så effektivt som möjligt och ger det bästa ekonomiska resultatet inom det norrländska jordbruket. Jag får lov att säga att jag inte tvivlar på jordbruksministerns uppriktiga mening i det avseendet, men vi har litet olika uppfattning om hur detta resultat skall nås. Jag vill erinra om att för närvarande finns möjligheter för lantbruksnämnderna att sätta in åtgärder inom speciella hemman, där man verkligen hänger sig åt frågorna, eller med andra ord kan ta initiativ. Skillnaden mellan det system som hittills tillämpats och det som är tänkt att tillämpas ligger däri, att man har tänkt ge större bidrag till vissa områden. Just på den punkten är vi för vår del rädda för att det skall bli en viss diskriminering utanför dessa geografiska områden, så att man där inte får samma möjligheter att bygga och bo på den plats, där man levat. Det verkar också menligt ur lokaliseringssynpunkt, alltså ur den synpunkten sett att det är arbetet i skogen m. m. som vi gärna vill upprätthålla. Kan det inte bli så att

Ang. vissa norrlandsfrågor

människor utanför dessa områden känner att de inte har samma möjligheter som dem innanför, och att det blir en viss åtskillnad där?

Vidare nämnde jordbruksministern att reservanternas kanske ansett att omkostnaderna var särskilt höga för att åstadkomma det arbete som lantbruksnämnderna utför. Kritiken skulle då rikta sig mot lantbruksnämnderna. I det fallet vill jag säga att det från min sida inte har förekommit någon sådan kritik.

När det gäller remissförfarandet, som vi anser är förbisett, tycker jag att de uppvaktningar som förekommit från norrlandslänen i jordbruksutskottet i denna fråga ger belägg för att frågan borde ha blivit remissbehandlad. Jag tror alltså att det hade varit nödvändigt med försöksverksamhet beträffande dessa frågor.

Jag vill till sist säga att jag tycker att det var synd att jordbruksministern gled förbi frågan om anslagen till Värmlands och Kopparbergs län. Jag tolkar det på det sättet att vi får oförändrade anslag, herr jordbruksminister.

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Vad först beträffar herr Olofsson vill jag svara på åtminstone en punkt. Han önskade att kommunerna mer än vad han befärar bli fallet skall få möjlighet att göra sin röst hörd. Jag delar herr Olofssons uppfattning på den punkten och anser att propositionen tillgodoser det önskemålet därigenom att det inte finns några detaljerade anvisningar i förslaget utan det hänvisas till länsorganen med deras praktiska kännedom om förhållandena. Det skulle förvåna mig mycket om inte de berörda länsorganen, lantbruksnämnderna, hushållningssällskapen och lanmäteriorganen, skulle vara angelägna om att tillmötesgå de berättigade lokala önskemålen — och andra önskemål representerar förmodligen inte herr Olofsson.

Vad sedan gäller synpunkten om att effektiviteten av koncentrerade rationaliseringsinsatser inte skulle vara så mycket värd, därest de inte förlades till när-

Ang. vissa norrlandsfrågor

heten av någon stad, har jag kanske missuppfattat herr Olofsson. Han tror att det blir billigare ju närmare städerna man kommer. Så fungerar inte dyrortsgrupperingen. Jag har svårt att förstå hur detta hänger samman med den fråga vi nu diskuterar. Oberoende av om de koncentrerade rationaliseringsinsatserna sätts in i närheten av någon tätbebyggelse eller på avstånd bör effekten av insatserna bli större om man kan använda tekniska arrangemang, väganläggningar och övriga planeringsarbeten för flera fastigheter samtidigt än om man väljer rationaliseringsobjekt än här och än där utan inbördes sammanhang.

Herr Jonasson befarade att de som bor utanför dessa rationaliseringsområden skulle bli missgynnade. Ja, jag uttryckte mig kanske otydligt på den punkten i mitt anförande. De koncentrerade rationaliseringsinsatserna i detta särskilda stöd ligger, som herr Jonasson väl vet, utanför det vanliga rationaliseringsstöd som kommer jordbruket i allmänhet till del, och det blir inte mindre av de vanliga stödåtgärderna därför att man samtidigt skapar möjligheter till att främja en effektivare form av rationalisering inom det norrländska jordbruket.

Herr Jonasson var angelägen att betyga att han inte har anklagat administrationen på detta område för att rationaliseringsverksamheten skulle vara dyrbar. Nej, det tror jag inte att herr Jonasson har klagat över, men herr Jonasson befinner sig i tvivelaktigt sällskap när det gäller inställningen till denna fråga.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser det inte vara förvånande att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har gått i försvaret för den proposition som ligger till grund för detta utlåtande. Detta konstaterande innebär också att jag tycker att det är skäligen meningslöst att vi på dessa grunder för någon diskussion rörande hur man skall tolka olika ting i propositionen. Jag räknar med att jord-

bruksministern står för denna proposition och att han måste göra det.

Jag begärde ordet närmast för att säga några ord till herr Fagerström. Jag vill först gratulera till ett lyckligt och väl genomfört jungfrutal. I slutet av sitt anförande präglande han sentensen att vilja och inte kunna. Den är egentligen präglad förut, men han använde den. Han talade för ett anslag av fem miljoner kronor till skogsproduktionen i likhet med vad han har varit med om att motionera om här i riksdagen. Jag tycker för min del att när här föreligger en reservation från centerpartiet som går ut på 2,7 miljoner totalt till detta anslag beträffande både lappmarken och Norrland i övrigt borde herr Fagerström kunna, om han så ville, vara med och rösta för dessa 2,7 miljoner som ligger närmast hans eget motionsyrkande.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Då man här talar om att företrädare för de berörda kommunerna bör höras, förstår jag mycket väl att de kommuner som kommer att beröras av de stora regionala rationaliseringsområdena kommer att höras. Men hur blir det för de kommuner där ingen sådan verksamhet kommer att bedrivas? Jag befarar att det därvidlag kommer att uppstå stora svårigheter. I många kommuner kommer man ju aldrig att få till stånd någon rationaliseringsverksamhet av detta slag. Kommunalmännen i dylika kommuner kommer säkerligen aldrig att bli hörda om sin uppfattning.

Jag påpekade vidare att administrationen blir billigare genom att lägga försöksverksamheten till områden i närheten av städerna. Jag tänker då naturligtvis på att tjänsteresorna för de tjänstemän som skall ha hand om försöken blir billigare om försöken anordnas i närheten av de städer där tjänstemännen bor.

Jag framställde vidare en fråga som jag inte fick något svar på. Jag vill upprepa denna fråga även om jag väl knappast tror att jag kommer att få

Ang. vissa norrlandsfrågor

något svar. Jag delar den uppfattningen att den skogsekonomiska effekten blir lika stor i kustlandet, kanske till och med något större. Men vilken blir den samhällsekonomiska effekten inom de områden i lappmarken där arbetstillfällena kanske blir färre och därmed möjligheterna att leva blir sämre?

Herr ANDERSSON, AXEL EMANUEL, (cp):

Herr talman! Tiden är långt framskriden, och jag skall därför fatta mig mycket kort.

Jag vill bara säga till jordbruksministern att den bästa stödåtgärden för småbruket i Norrland är skogstilldelning. Om man överför så mycket skog som möjligt från statens och det allmännas ägo till jordbruket i Norrland behöver man kanske inte centralisera och rationalisera det norrländska jordbruket så hårt som det nu är fråga om. Det bästa stödet för alla småbrukare i hela Sverige är att få tillgång till skog, där de kan få arbetstillfällen och inkomstmöjligheter då de inte har tillräckligt med arbete inom det egna jordbruket.

Sedan måste vi naturligtvis vara försiktiga. Därför ansluter jag mig till reservationens yrkande att i avvaktan på den utlovade översynen »bör detta stöd utgå enligt för närvarande gällande grunder».

Såsom nyss betonats här i debatten är man rädd för att det under övergångstiden kan uppstå en viss arbetslöshet inom småbruket. Vi anser därför som sagt att stödet även under tiden för översynen bör utgå enligt nu gällande grunder.

Även av en annan orsak anser jag att de nuvarande grunderna bör bibehållas under övergångstiden. Utskottet skriver nämligen att »utskottet liksom Kungl. Maj:t anser att landskapet Gästrikland ej bör befinnas stödberättigat och ej heller bör ingå i beräkningsunderlaget för bidragsgivningen till Gävleborgs län. Skälet till sistnämnda ståndpunktstagande är att Gästrikland har i stort sett samma produktionsförutsättningar som åtskilliga mellansvenska bygder». Jag

menar att man under denna översyn kommer att kunna få klarhet om huruvida motionärerna har rätt i sin uppfattning att det i dessa bygder är ett sämre utgångsläge än för de mellansvenska jordbrukarna eller om utskottet och jordbruksministern har rätt då de hävdar att där råder samma förutsättningar. En utredning av hushållnings-sällskapet visar, vilket vi ju alla vet, att våra betingelser och skördeförhållanden är mycket sämre än i Mellansverige.

Jag yrkar därför, herr talman, i första hand bifall till I A enligt reservation nr 1, och därest detta icke bifalles hemställer jag om bifall till motionerna I: 545 och II: 676.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Jag är för min del mycket glad över de initiativ som tagits till intensifiering av stödåtgärderna på såväl jordbrukets som skogsbrukets områden. Man har här gjort ett riktigt och bra anslag, men detta anslag måste följas av en mycket fylligare musik, om det hela skall leda till något annat än bara en antydning om att här finns ett sätt att lösa problemen.

Jag är litet känsligare än statsrådet i fråga om de anmärkningar, som har gjorts mot systemet när det gäller både orättvisor olika trakter emellan och koncentrerandet av de så att säga ordinarie åtgärderna. Man bör kanske inte överdriva farhågorna i det avseendet, men med en något bättre och rikligare anslagsgivning skulle man ju i snabbare takt kunna gå igenom flera områden, och då hade dessa orättvisor inte varit lika kännbara.

Jag tror också att man inte kan bortse från att om åtgärder på jordbruks-rationaliseringens område specialiseras i vissa trakter, kommer detta att föra med sig att också de ordinarie åtgärderna i rätt rikligt mått kommer dessa trakter till del. Eftersom anslagen är begränsade innebär väl det en viss förskjutning. Jag menar emellertid att det inte kan hjälpas. Det är så pass väsent-

Ang. vissa norrlandsfrågor

liga fördelar som vinnas med det system propositionen syftar till, att det hela får jämnas ut, under förutsättning att man får en kraftig fullföljd av den ansats som här skett.

I propositionen skrives, att man begränsar uppgifterna dels med anslagsbeloppen, dels också genom en administrativ gränsdragning. Sedan hänvisas till vad riksdagen har sagt. Men vad riksdagen sade gällde behoven i de olika trakterna. Jag har i och för sig ingenting att invända emot att man tagit upp problemet just i dessa fyra norrlandslän. Det torde vara sakligt rimligt och riktigt, och någonstans skall man börja. Jag finner inte heller i propositionen någon principiell avgränsning. Av utskottets uttalande framgår alldeles klart att den framstöt som gjorts av herr Jonsson i Fjäle m. fl. på denna punkt har mötts med en ganska stor välvilja. Utskottet säger att det inte just nu vill godtaga den tanken om utvidgning.

Min principiella inställning är, att man praktiskt kan vidta dessa åtgärder, där så anses lämpligt. Men det är inte de administrativa gränserna utan de faktiska behoven som skall vara avgörande. Och dessa behov finns inte bara i dessa fyra norrlandslän, inte heller bara i alla fem norrlandslänen, utan det finns delar av Kopparbergs län och Värmlands län som också är i mycket starkt behov av upprustning. — Utskottet vill över huvud taget inte yttra sig om den saken. Jag menar att det är en principiell svaghet. Skall systemet framstå som rättvist och rimligt, hade det varit bra om man redan från början sagt ifrån att det är det faktiska behovet och inte den administrativa avgränsningen som skall vara normerande.

I en motion har jag tillsammans med några andra riksdagsledamöter framställt en liten anmärkning. Vi säger att vi vill att de lokala myndigheterna i möjligaste mån skall ha inflytande på dessa normer. Vi anför särskilt som exempel, att om bidraget till en viss fastighet överstiger 60 procent, skall ärendet vidarebefordras till Stockholm. I Stock-

holm skall man med den högre visdom man där besitter avgöra om den nämnda gränsen får överskridas eller inte. Jag tycker det skulle vara praktiskt och rimligt, och inte på något sätt äventyra den ekonomiska ramen, om sådan prövning sköts på det lokala planet.

För min del finner jag att reservation 2 med de anslag denna upptar innebär vissa förbättringar. Jag konstaterar också, att utskottet har tillgodosett förhållandena i lappmarken litet bättre. Det tycker jag är mycket rimligt. Det känns dock hårt när man för dessa bygder behöver vidta åtgärder som försämrar förhållandena. Den större effektivitet som man tänker sig finna i kustlandet skall kanske inte heller överskattas.

Jag vill beträffande den statsfinansiella situationen göra den reflexionen att denna statsfinansiella situation inte bara i detta fall utan även i andra fall, där det gäller förslag från jordbruksdepartementets sida, har visat sig vara betydligt mera svårbemästrad än när det gällt förslag från vissa andra departement.

Sedan kommer jag till något som jag menar har ganska stor räckvidd. Propositionen innehåller ju litet olikartade saker. Den berör dels denna norrländska upprustning, dels ströängarna, dels också frågan om domänverkets utveckling och det ställningstagande som har skett till den generalplan över utvecklingen som framlagts och som skymtar i Kungl. Maj:ts proposition. Förslaget känner vi inte till, och vi vet inte något om dess innehåll. Vi vet att generalplaneförslaget lämnades till jordbruksdepartementet och att det inte »gick bra». Men så fick vederbörande under hand en påstötning att komma igen på en punkt. Den punkten gällde inrättandet av en ny överjägarmästarbefattning i mellersta Norrland. Jag vet inte om denna befattning på något sätt står i särklass eller om det möjligen så att säga är en punkt där man vill bryta isen. Men jag fäster mig vid den motivering som har åstadkommit för inrättandet av denna befattning. Det är inte skräcken i och för sig för inrättandet av en ny hög tjänstemannabefatt-

Ang. vissa norrlandsfrågor

ning utan motiveringen härför som jag särskilt vill dröja vid. Av domänstyrelsens yttrande framgår att grunden till det hela är att i dessa trakter finns en hel del kronoparker som inte lämpar sig för statsdrift, arronderingen brister, de är små och deras belägenhet gör att de, som jag nyss sade, inte riktigt lämpar sig för statsdrift. För att råda bot på detta föreslår man att det skall tillsättas en befattningshavare med speciell uppgift att »byta ihop» de där kronoparkerna och erhålla större enheter. Jag kan då inte underlåta att göra den reflexionen att frågan om domänverkets innehav av skog tål att diskuteras ur mer än en synpunkt. En enkel synpunkt på saken är att i de fall, då kronoparkerna bäst lämpar sig för skogsbruk, skall de användas för sådant, men i de fall då de ligger spridda inne i jordbruksbebyggelsen förefaller det mig som om de vore lämpade till andra ändamål och borde delas upp för att stärka ofullständiga jordbruk i dessa trakter.

Jag har klart för mig att det skulle vara ekonomiskt vanskligt och felaktigt att slå sönder välarronderade skogsparker i kronans, bolags eller enskildas händer och splittra upp dem för att verkställa kompletteringarna.

Såvitt jag förstår innebär emellertid det hopbytande, till vilket man här äskar en särskild tjänsteman, en flykt från risken att dessa skogsskiften skall bli indragna i kompletteringsverksamheten. Och det är på den punkten jag hyser vissa betänkligheter.

I en motion från centerpartiets sida — den är väckt i båda kamrarna och har i andra kammaren nr 589 — säger vi: »När det gäller det statliga ägandet av skogsmark synes diskussionen av omfattningen av det statliga ägandet på detta område böra utgå från den principen, att det statliga ägandet skall begränsas till regioner, där de statsägda skogarna dominerar eller utgör en mycket betydande del av skogsarealen. I regioner där de statliga skogarna utgör en mindre del, t. ex. under 50 procent, förefaller det rimliga vara att statens innehav avvecklas. Om så skedde skulle den för-

stärkning av det enskilda skogsbruket som på detta sätt skulle åvägabringas innebära ökade rationaliseringsmöjligheter. Det skall i detta sammanhang erinras om de möjligheter till ett rationellt skogsbruk som olika samarbetsformer mellan enskilda skogsägare öppnar.»

Denna motion — jag tillhör inte motionärerna, men motionen är som sagt väckt även i denna kammare — förefaller mig hävda synpunkter som kan vara väl värda att beakta. Naturligtvis måste man räkna med att det enskilda skogsbruket inte allstädes kan behålla sin mark, och jag finner det för min del rimligt att kronan eller andra stora skogsägare får ersättning i vissa områden för vad de avstår på andra håll. Men jag har en känsla av att det är en rätt farlig väg man slår in på, när man så att säga för bort ur skottlinjen dessa små skogsskiften i kronans hand, som inte väl lämpar sig för statsdrift, och försöker byta ihop dem till sådan storlek att man inte skall kunna nappa efter dem då det gäller att genomföra skogskompletteringen.

När jag har denna uppfattning och om den skulle vinna något gehör här i kammaren, så är det en klar konsekvens att den av Kungl. Maj:t i propositionen begärda överjägmästaren skulle bli sysslolös; hans uppgift är ju i första hand att genomföra dessa byten.

Jag blev inte imponerad av klarheten i propositionen, när jag ville se efter hur denne överjägmästare skall finansieras. Det sägs någonting om att man under hand fått ett meddelande från domänstyrelsen, enligt vilket man skulle klara saken genom att vakantställa en jägmästarbefattning. Domänstyrelsen säger — och det återges i propositionen — att man från slutet av 1960 kan räkna med att någon tid vakantställa en jägmästarbefattning. Denna lösning synes mig vara ganska vag och ofullständig, även om den kanske innebär ett litet bidrag till finansieringen av en högre befattning från 1 juli. Men för övrigt göres inga särskilda förslag, och jag tycker därför att propositionens an-

Ang. vissa norrlandsfrågor

tydningar om hur överjägmästaren skall finansieras inte är nämnvärt klara.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till yrkandet i motion I: 555 och II: 675 att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att mindre kronoparker som på grund av struktur icke rätt lämpar sig för statsdrift måtte överföras till lantbruksnämndernas organisation från domänverket för att utnyttjas för komplettering av ofullständiga jordbruk med skog.

Skulle detta yrkande bifallas ber jag att som ett följdyrkande få hemställa om avslag på förslaget att inrätta överjägmästartjänsten. Under dessa förhållanden blir som nämnts överjägmästaren berövad en väsentlig del av hans sysselsättning. Såvitt jag förstår skulle den bärande motiveringen för denna tjänst därmed ha bortfallit.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att till protokollet få anföra en viss reservation mot den optimism och övertro som har kommit till uttryck i debatten och även i utskottets utlåtande när det gäller den framtida utvecklingen inom jordbruksrationaliseringen och tron på det mönster som möjligen skulle kunna komma att skapas genom de geografiskt avgränsade områden där man nu vill åstadkomma en speciell rationalisering.

Jag har den uppfattningen att det torde bli ungefär på samma sätt med detta som med den 1947 beslutade regionalplaneringen. Lantbruksnämnderna tog ju då itu med uppgiften att i förväg kartrita och planera olika regionalområden; en viss individualplanering skulle också bedrivas. Men det visade sig att försäljningar och byten redan hade skett innan regionalplaneringen var färdig och man kartlagt alla de åtgärder som borde vitagas och försökt dra upp riktlinjerna för hur lantbruksnämnden skulle handlägga ärendet i fortsättningen. Regionalplaneringen var således sondertrasad inom en ganska kort tid. Det är självfallet nödvändigt att fastställa ett visst

geografiskt område, där det finns förutsättningar för att via lantbruksnämnderna och genom stöd från samhällets sida vidtaga en åtgärd som skall kunna vara ett föredöme för den rationalisering man vill genomföra, om man skall kunna åstadkomma ett bärkraftigt jordbruk i Norrland. Men jag är rädd för att om man skjuter in sig enbart på detta intresse kommer det att kosta samhället oerhört mycket pengar, om man därmed vill söka åstadkomma en förebildlig rationaliseringsåtgärd. För att lantbruksnämnderna skall kunna åstadkomma en rationalisering fordras ju i första hand en medverkan från statens sida. Detta är en kostnadsfråga. Det är sannerligen inte lätt att påverka jordbrukarna att se storleksrationaliseringen på det sättet, att de blir villiga att betala det pris som är åsatt det jordbruk som skall försäljas.

Herr Axel Emanuel Andersson påpekade att skogskompletteringen var en nödvändig åtgärd, som staten via lantbruksnämnderna borde gå starkare in för. Ja, detta är också en kostnadsfråga. Om lantbruksnämnderna köper mark i en by och gör upp en ritning över hur ett fullständigt jordbruk skall se ut och lagrar fastigheter för att i framtiden kunna komplettera den fastighet, som skall utgöra brukningscentrum enligt denna förhandsritning, tror jag att det skulle innebära att lantbruksnämnderna tvingas förvärva stora markområden och ligga inne med dem i avvaktan på att kunna sälja och även storleksrationalisera. Inom den lantbruksnämnd som jag tillhör har vi varit i färd med att försöka komplettera jordbruk med skog, men det har strandat på prisfrågan. Däremot har en enskild jordbrukare med efter våra förhållanden stor skogsareal kunnat uppträda som köpare, trots att lantbruksnämndens personal hade gjort upp ritningar, enligt vilka nio andra jordbrukare med relativt god odlingsareal men däremot med svagare skogsområden skulle få en välbehövlig komplettering. Vad blev resultatet? Jo, den större jordägaren köpte området med välsignelse från såväl RLF-distriktets ledning som

Ang. vissa norrlandsfrågor

den politiska grupp han tillhörde, nämligen centerpartiet. Jag menar därför att man inte i diskussionen från centerpartiets sida skall göra gällande att det enda saliggörande för jordbrukets framtid och utveckling är att komplettera jordbruken med skog. Först måste man visa vägen för att åstadkomma detta, och den är naturligtvis att man kan betala skogen till det dagsaktuella priset. Jag utgår från att herr Axel Emanuel Andersson inte menade att staten skall medverka med stora subventioner när det gäller skogskompletteringar. Om det är hans avsikt finns det helt naturligt förutsättningar för skogskomplettering. Om man delar upp kronoparkerna frågar jag mig, hur många mindre jordbruk i Västerbotten och i Norrbotten samt i det övriga Norrland som därigenom kan kompletteras med arealer av den storleksordning som är nödvändig. Det är måhända riktigt att man i vissa speciella bygder försöker att inom ett geografiskt avgränsat område inrikta sin strävan på att åstadkomma en förebildlig rationalisering för att visa att man därigenom skapar förutsättningar för brukaren att uppnå en inkomst som är jämförbar med andra näringsutövares i samhället.

Jag är medveten om att det förslag som har framlagts av Kungl. Maj:t och som jordbruksutskottet har redovisat inte är till fyllest för att avhjälpa de krisförhållanden som råder på den norrländska lansbygden. Det är riktigt som herr Jon N. Jonsson påpekat, att kommunerna har en åldringsvård som är för stor. Ungdomen flyttar ut från de mindre jordbruken och även från de jordförvärvslagen. Jag har den bestämda bruk som efter vår måttstock kallas för större, och det blir åldringarna som sitter kvar. Till slut blir det väl en rationalisering, när även de äldre måste lämna jordbruket.

Jag ifrågasätter emellertid om det inte är nödvändigt att i samband med den tillänkta rationaliseringen i övre Norrland företa en skyndsam översyn av uppfattningen att jordförvärvslagens 5 §

är ett vapen i samhällets tjänst, men den bromsar upp en viss jordbruksrationalisering. Varför? Jo, helt enkelt i sådana fall där det är fråga om att sterbhus skall försälja mark. Intelligande åbor på ömse sidor räknar med att rationalisering skall åstadkommas via lantbruksnämnden utan att de själva markerar sitt köpintresse. Till slut tvingas sterbhuset — eller den som flyttar ut — att försälja fastigheten till en icke intelligande. När fastighetsköpet är upprättat, tvingas lantbruksnämnden att utnyttja 5 § och köpa in fastigheten och med statliga medel ge värdeutjämningsbidrag så att en sammanförd jordbruksrationalisering kan åstadkommas. Jag nämner detta därför att det är en bild ur verkligheten.

Jag skulle vilja fråga herr Axel Emanuel Andersson vad centerpartiet menar med sin skogskomplettering. Menar centerpartiet att lantbruksnämnderna skall köpa skog till dagens pris och att jordbrukarna som behöver skogskomplettering också skall betala till dagens pris? Om så är förhållandet, kan det måhända gå för sig i andra delar av landet, men det är knappast troligt att vi i Norrland kan betala sådana priser. Att jordbrukarna är villiga att betala de priser som begärs från skogsägarnas sida förekommer ingalunda.

Jag har med detta, herr talman, velat göra en viss reservation mot den övertro som man har på de föreslagna geografiskt avgränsade områdena. Det skall inte vara så att man skjuter in sig på vissa områden och med statsbidrag åstadkommer förebilder för den övriga rationaliseringen, utan vi tvingas till att följa rationaliseringstempot inom ett *helt* län, eftersom man har inkopplat länsbostadsnämnderna för att förnya bostadsbeståndet, och man kan inte säga att vi får vänta med att förnya detta till dess vi har gjort upp planen för den och den byn rörande den storleksrationalisering, som det är fråga om, ty jag går ut ifrån att man skall åstadkomma jordbruk av storleken 25—30 hektar odlad jord eller också jordbruk med mindre

Ang. vissa norrlandsfrågor

odlingsareal men med fullständig komplettering av stödskog.

Jag har velat anföra dessa synpunkter, ty jag tror inte att ett så hastigt tempo kan genomföras att man åstadkommer förutsättningar för att avhjälpa de svårigheter som för närvarande råder i övre Norrland.

Herr ANDERSSON, AXEL EMANUEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att jag blev väldigt nedstämd när jag hörde herr Lage Svedberg. Jag har trott på lantbruksnämnderna, trott att de skulle kunna göra någonting, men efter vad herr Svedberg säger tycks det inte finnas någon möjlighet att få skogstilldelning i Norrland.

På ett jordbruk i Norrland, som ju alltid omfattar skogsägor, lever jag inte stort bättre om jag har 40 tunnland än om jag har 20, men i södra Sverige på slättbygderna kan jag existera på ett 40 tunnlands jordbruk, om jag får en ordentlig egendom. I Norrland finns absolut ingenting annat än skogstilldelningen att lita till när man skall göra ett jordbruk möjligt att leva på. När herr Lage Svedberg säger att han inte tror att jordbrukarna kan få någon skogstilldelning, betyder det ju att han tror att jordbrukarna i Norrland är dömda. Såvitt jag förstår finns ingen hjälp, enligt herr Svedbergs resonemang. Det hjälper då inte med stödåtgärder som att ge två eller tre öre extra på mjölken. För ett jordbruk som producerar 30 liter mjölk per dag blir det ju i alla fall inga pengar att tala om!

Jag tror, som sagt, på lantbruksnämnderna. Jag stödde förslaget om deras inrättande, och jag anser att bönderna genom deras hjälp skall få möjlighet att köpa skog. Det lönar sig att vara jordbrukare även om man har litet jord, bara man har tillräckligt med skog. Då har man jorden att leva på och skogen att arbeta i.

Herr Svedberg angrep oss för att handla med skogsegendomar. Det blev därigenom något annat som herr Svedberg säger i dag än vad han sagt tidigare.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr Svedberg frågade, om centerpartiet ansåg att kronans skog skulle skänkas till jordbrukarna, om jag fattade honom rätt. Annars trodde han inte att det blev mycket av det hela. Jag vill svara herr Svedberg två saker.

Det ena är detta: För en del har skogen alltid varit för dyr och kommer alltid att vara för dyr. De gamla berättar för mig om hur tokiga de ansågs vara som på 80-talet betalade 35—40 öre per tunnland för skogsmark. De ansågs alldeles förköpa sig! Samma gnäll har det varit i alla tider. De som inte vågar någonting kan naturligtvis inte heller vinna något. Hittills har de penningvårdande myndigheterna — jag skall vara så rättvis att jag säger: även långt före det socialdemokratiska regerandet — sorjt för ett fallande penningvärde som har varit ett gott stöd för skogsköpare.

För det andra, herr Svedberg, har från centerpartiets sida sagts i fråga om kronans skog — och det har varit den principiella anmärkningen — att det måste finnas harmoni och överensstämmelse mellan den ränteberäkning, som läggs till grund för värdering av skog, och den ränteberäkning som tillämpas vid de garantilån som skall underlätta köp. Om det är så, som jag för närvarande bedömer saken, nämligen att räntesatsen för de pengar, som lantbruksnämnderna erbjuder folk med garanti-lånemöjligheter, ligger ungefär 2 procent över den räntesats, efter vilken domänverket vill kapitalisera värdet av sin skog — ja, då kan det vara segt. Men finge man till stånd en rimlig överensstämmelse i detta avseende, så att den ena handen så att säga inte bortsåg från vad den andra gjorde, skulle det väl inte vara så förskräckligt märkvärdigt att komma fram på den här vägen.

Det är på den punkten som centerpartiet har gjort en framstöt och yrkat på en bättre överensstämmelse mellan kapitaliseringsvärdet på den skog, som kronan säljer, och räntesatserna på de garantilån, som kronan genom lantbruksnämnderna ställer till förfogande för att genomföra sådana här affärer.

Ang. vissa norrlandsfrågor

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har sagts att jag kanske varit en alltför stor optimist och haft en övertro på de åtgärder som lantbruksnämnderna kan vidtaga. Det räcker kanske med att jag har tro — man kommer långt med det.

Jag vill emellertid säga till herr Svedberg att han misstar sig, om han inbillar sig att jag har den föreställningen att man löser hela norrlandsproblemet genom det här förslaget. Här gäller det ju bara ett avsnitt av de arbetsuppgifter som statsmakterna tänkt taga på sig.

När man har rest omkring uppe i Norrland — och herr Svedberg bör väl också ha erfarenheter av samma slag — träffar man ju på den ena gården efter den andra som vid generationsväxlingen inte kan finna någon innehavare. Sådant förekommer även inom relativt stora byar, som man räknar med dock skall bestå i framtiden. Då tycker jag det är riktigt att man gör ett samlat försök inom den byn eller med två eller tre närliggande byar tillsammans, för att se vad som kan göras. Det är ju inte sagt att man kan åstadkomma vad man önskar, men mycket är ju vunnet bara genom att man förbättrar förhållandena. Jag menar inte att det skall göras upp detaljerade stora regionalplaner, som i vissa fall har utarbetats och som utvecklingen på några år sprungit ifrån, utan meningen är att man skall göra en kalkyl över läget och inventera resurserna samt känna sig för vad som kan göras. Sedan skall man sätta i gång och arbeta undan för undan och i mån av behov och tillgång köpa några fastigheter.

En viktig synpunkt är att investeringarna, såsom jag också framhöll i mitt första anförande, är så dyrbara. Tänk på vad en ny ladugård kostar! Därför måste man planera ordentligt och söka få till stånd ett ordentligt jordbruksunderlag. Skall investeringen kunna bäras måste i regel jordbruket utvidgas och kanske även skogsmarken. Det är detta som är lantbruksnämndernas allra största uppgift att planera och genomföra.

Till slut vill jag, herr talman, säga, att vi i Gävleborgs län har genomfört rätt stora markbyten med bolag, och vi har också försökt göra en del sammanslagningar av enskilda gårdar. Vi tycker emellertid ändå att det skulle vara roligare att arbeta med ett litet större område och därigenom få flera pusselbitar att passa ihop. På det sättet kan man nog komma till ett bättre resultat.

Men denna rationalisering av det norrländska jord- och skogsbruket blir aldrig färdig, utan den är en fortlöpande process som pågår undan för undan. I varje särskild situation får vi försöka göra det bästa möjliga och lämna statliga bidrag till stöd åt verksamheten. Det är det, herr talman, som jag tror på i detta sammanhang, liksom på lantbruksnämndernas möjligheter att klara uppgiften.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag skall först vända mig till herr Axel Emanuel Andersson. Han sade att det skulle finnas så goda förutsättningar för köplust när det gäller skog. Det har jag aldrig bestritt. Men vilka priser får man betala för den? Jag har ställt den frågan till centerpartiet, om man där menar att lantbruksnämnderna skall köpa skog till dagspriser, skog som det inte finns någon kundkrets för, eftersom jordbrukarna i många fall inte vill betala det dagsaktuella priset.

Jag kan anföra ett fall som jag känner till ifrån mitt hemlän. Det gällde ett skogsområde på 225 hektar eller 450 tunnland. Det fanns 9 jordbruk som behövde kompletteras med den arealen. Priset låg på 175 000 kronor. De jordbrukare, som behövde området att komplettera med, ville betala 105 000 kronor. Den som köpte det hade 350 tunnland förut, det största jordbruket i orten. Han betalade 175 000 kronor med stöd till och med från RLF:s distriktsledning, via Kungl. Maj:t, som avstyrkte och följde lantbruksnämndens linje, men han fick tillstånd ändå.

Sedan har vi många fall, där lantbruksnämnden köpt upp fastigheter som

Ang. vissa norrlandsfrågor

skulle avses för komplettering av intilliggande fastigheter men som fortfarande ligger osålda, emedan jordbrukarna, sedan lantbruksnämnden har kommit över fastigheten, inte längre har samma intresse för den utan menar att nämnden kan behålla fastigheten till dess att nämnden får realisera den till det pris som de intilliggande jordbrukarna vill betala. Den formen av planering kan man knappast i fortsättningen i någon större utsträckning bedriva med statsmedel, ty det skulle innebära att värdade fastigheter skulle ligga i statens ägo i avvaktan på ett köpintresse från de jordbrukare, vilkas ägor ligger nära intill.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare, men till herr Lage Svedberg vill jag säga att dessa frågor ligger litet vid sidan om, ehuru de givetvis hör hit. Mycket skulle vara vunnit om man finge en utredning om vad det finns för skogar lämpliga för skogskompletteringsändamål i övre Norrland, vilka möjligheter till komplettering av lämpliga jordbruk som i så fall föreligger o. s. v. Jag tror att detta vore en väsentlig sak, som skulle kunna hjälpa det norrländska jordbruket.

Sedan undrar jag vad som är orsaken till att dessa försäljningar skulle ha skett på det sätt, som herr Lage Svedberg antytt. Och varför avstår dessa småbrukare? Som en av de personer som köpt sådan stödsog och väl känner till sådana affärer vill jag bara ha sagt, att dels inverkar beräkningen av kapitaliseringsprocenten, den fråga som herr Ferdinand Nilsson nyss var inne på, och dels och framför allt den höga räntan i dagens läge som gör det nästan omöjligt för vederbörande att köpa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, och de av herr Jonsson anmärkta tryckfelen rättats, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu före-

dragna utlåtandet gjorda hemställan, varvid dock punkten II komme att upptagas före punkten I P.

I fråga om punkten I A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olofsson, Uno, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten I A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Anderberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 66.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna I B och I C hemställt.

Med avseende på punkten I D, anförde vidare herr talmannen, komme propositioner att framställas, under förutsättning att anslag komme att utgå, först särskilt i frågan, huruvida Gästrikland skulle anses vara stödberättigat, därefter särskilt i frågan, huruvida Kopparbergs län och Värmlands län skulle vara stödberättigade, samt slutligen särskilt angående utskottets hemställan i övrigt under punkten I D.

Beträffande utskottets hemställan såvitt gällde frågan om Gästrikland skulle anses vara stödberättigat, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock bifall till motionerna I: 545 och II: 676.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Emanuel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten I D, såvitt avser frågan om Gästrikland skall anses vara stödberättigat, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 545 och II: 676.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Emanuel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. vissa norrlandsfrågor

Ja — 102;

Nej — 20.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Angående utskottets hemställan i vad avsåge frågan om Kopparbergs län och Värmlands län skulle vara stödberättigade, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan i denna del skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 553 och II: 680.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten I D, såvitt avser frågan om Kopparbergs län och Värmlands län skola vara stödberättigade, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 553 och II: 680.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jonasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 24.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt under punkten I D.

Ang. vissa norrlandsfrågor

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I E hemställt.

Vidare gjordes enligt de rörande punkten I F förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 557 och II: 688; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övcrvägande ja besvarad.

I fråga om punkten I G, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen, såvitt nu vore i fråga. Emellertid, fortsatte herr talmannen, torde sistnämnda yrkande såsom varande följdyrkande till yrkandet om bifall till reservationen under punkten I A hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut, varför nu endast kvarstode yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten I G.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I H hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten I I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 548 och II: 677; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övcrvägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten I I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 548 och II: 677.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de med avseende å punkten I J förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som i förevarande del innefattades i *dels* den av herr Jonasson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen och *dels* den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övcrvägande ja besvarad.

Herr *Olofsson, Uno*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten I J, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som i förevarande del innefattas i *dels* den av herr Jonasson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen och *dels* den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen nr 3.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olofsson, Uno*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 64.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande punkten I K förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkten I L hemställt.

I fråga om punkten I M, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Jonasson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet anförda, med 3 betecknade reservationen, såvitt nu vore i fråga. Herr talmannen anförde vidare, att, med hänsyn till kammarens redan fattade beslut, de i reservationerna framställda yrkandena finge anses hava förfallit, varför endast kvarstode yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I M hemställt.

Vidkommande punkten I N, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i förevarande del. Yrkandet i reservationen torde dock, fortsatte herr talmannen, få anses hava förfallit genom kammarens tidigare beslut.

Ang. vissa norrlandsfrågor

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i punkten I N hemställt.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I O hemställt.

I avseende å punkten II, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Nilsson, *Ferdinand*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 555 och II: 675, såvitt i motionerna yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att mindre kronoparker som på grund av struktur icke rätt lämpade sig för statsdrift borde överföras till lantbruksnämndsorganisationen från domänverket för att utnyttjas för komplettering av ofullständiga jordbruk med skog.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 555 och II: 675, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsappa-

Ang. vissa norrlandsfrågor

rat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 19.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Pålsson* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att avstå från att rösta men av misstag röstat för nej-propositionen.

Rörande punkten I P, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 555 och II: 675 i nu förevarande del. Sistnämnda yrkande hade, anförde herr talmannen, framställts under förutsättning att ifrågavarande motioner bifölles såvitt de behandlats under punkten II, varför detta yrkande finge anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I P hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 175, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m.; samt

nr 155, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.01.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 4 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av lantmäteriväsendet och rikets allmänna kartverk, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 4 mars 1960 avlåten proposition, nr 74, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels godkänna de framlagda förslagen till vissa ändringar i fråga om lantmäteriväsendets organisation, dels godkänna de framlagda förslagen rörande vissa organisationsändringar vid rikets allmänna kartverk, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantmäteristyrelsen och lantmäteristaten, vilka angivits i propositionen, dels fastställa viss angiven avlöningsstat för lantmäteristyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels fastställa viss angiven avlöningsstat för lantmäteristaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels för budgetåret 1960/61 anvisa till Lantmäteristyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 1 936 800 kronor respektive 240 700 kronor, till Lantmäteristaten: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 25 790 700 kronor respektive 5 297 800 kronor, till Lantmäteristaten: Utrustning ett reservationsanslag av 400 000 kronor, till Utbildningskurser för viss lantmäteripersonal m. fl. ett reservationsanslag av 421 100 kronor, till Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m. ett förslagsanslag av 345 000 kronor, dels fastställa viss angiven avlönings-

stat för rikets allmänna kartverk, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels för budgetåret 1960/61 anvisa till Rikets allmänna kartverk: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 6 161 800 kronor respektive 713 200 kronor, till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m., Utrustning m. m. och Utbildningskurser för viss personal reservationsanslag av 1 830 000 kronor, 300 000 kronor respektive 4 000 kronor, dels ock godkänna i propositionen föreslagna grunder för ny lantmäteritaxa.

I propositionen hade förordats vissa ändringar i fråga om lantmäteriets organisation m. m. i syfte att effektivera verksamheten. Därvid hade eftersträövats att göra organisationen sådan, att den smidigt medgäve förskjutningar av arbetsinsatserna såväl i fråga om inriktningen som beträffande lokalisering. Genom rationaliseringsåtgärder åsyftades att giva lantmäteriorganisationen tillräcklig kapacitet i förhållande till efterfrågan på dess tjänster.

Vad beträffade lantmäteristyrelsen hade förslagits, att ett till lantmäteriets distriktsorganisation nu hörande centralkontor för fotogrammetriska, beräkningstekniska och fastighetstekniska uppgifter skulle inordnas i styrelsen. I fråga om länslantmäterikontoren hade förordats en ej oväsentlig utbyggnad av kontorens personella resurser för arkivservice åt förrättningsorganisationerna.

Angående lantmäteriets distriktsorganisation hade förslag framlagts om en viss begränsning av antalet lantmäteridistrikt. Samtidigt skulle arbetskapaciteten stärkas genom att alltför små förrättningsenheter skulle undvikas. En ny indelning av landet i högst 110 lantmäteridistrikt hade förslagits skola fastställas per den 1 januari 1961. I betraktande av det stora behovet av fastighetsregleringar avseende omarrondering och storleksrationalisering på såväl skogsbrukets som jordbrukets område hade

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

förordats, att vid sidan av lantmäteridistriktet skulle finnas specialorganisationer för främst fastighetsregleringsuppgifter till det antal som tillgången på för uppgifterna lämplig personal medgäve. Även för vissa andra uppgifter avsåges specialorganisationer kunna inrättas. Det totala antalet specialorganisationer antoges tills vidare komma att uppgå till 35. I rationaliseringssyfte förordades vidare, att inom förrättningsorganisationerna skulle genomföras delegering av arbetsuppgifter från lantmätare till mätningstekniker samt från sådana till annan biträdespersonal.

Härjante hade föreslagits vissa dispositioner i avsikt att i ej ringa mån förbättra tillgången på biträdespersonal i kontorstjänst inom lantmäterioorganisationen. Samtidigt hade framlagts förslag till vissa lönegradsförändringar för ett antal tjänster i lantmäteriet tillhörande såväl lantmätar- som mätningstekniker- och biträdeskategorierna. Ävenså hade ett betydande belopp avsetts att ställas till förfogande för anskaffande av tids- och arbetsbesparande utrustning.

I propositionen hade också förordats vissa organisationsändringar vid rikets allmänna kartverk. Dessa förslag avsåge i första hand den fotogrammetriska verksamheten vid verket. Bland annat avsåges att den 1 juli 1961 en övergång skulle ske till en affärsmässig driftform för sagda verksamhet samt en sammanslagning av verkets fotogrammetriska byrå och beställningsavdelning. Det hade även föreslagits, att arbetet med upprättande av ekonomisk karta över Kopparbergs län skulle påbörjas under nästa budgetår samt att en kontinuerlig och systematisk flygfotografering av i princip hela landet skulle komma till stånd.

Spörsmålet om en sammanföring i någon form av rikets allmänna kartverk och lantmäteriet ansåges böra anstå till dess den i 1960 års statsverksproposition omnämnda utredningen berörande rationaliseringsorganen på jordbrukets och skogsbrukets områden slutförts. Samverkan lantmäteriet och kartverket

emellan avsåges dock att komma till stånd i ökad utsträckning i fråga om vissa fotogrammetriska och geodetiska arbetsuppgifter.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 559, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Larsson, Sigfrid*, samt II: 694, av herr *Larsson* i Hedenäset,

2) de likalydande motionerna I: 560, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*, och II: 701, av herr *Hæggbloom m. fl.*,

3) motionen I: 561, av herr *Kristiansson*,

4) de likalydande motionerna I: 562, av herr *Lindahl m. fl.*, och II: 690, av fru *Lindberg m. fl.*,

5) de likalydande motionerna I: 563, av herr *Mossberger*, och II: 695, av herr *Antonsson*,

6) de likalydande motionerna I: 564, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och II: 697, av herr *Grebäck*,

7) de likalydande motionerna I: 565, av herr *Osvald*, och II: 691, av herr *Antby*,

8) de likalydande motionerna I: 566, av herr *Persson, Einar, m. fl.*, och II: 698, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*,

9) de likalydande motionerna I: 567, av herr *Pålsson m. fl.*, och II: 699, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*,

10) de likalydande motionerna I: 568, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 692, av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*,

11) de likalydande motionerna I: 569, av herr *Svedberg, Erik, m. fl.*, och II: 693, av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*,

12) de likalydande motionerna I: 570, av herr *Åkesson* och herr *Nilsson, Yngve*, samt II: 700, av herr *Nilsson* i Bäste-kille *m. fl.*,

13) motionen II: 671, av herr *Antby*, ävensom

14) motionen II: 696, av herr *Henningsson* i Visby och herr *Arweson*.

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

I motionerna I: 559 och II: 694 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att samtliga nuvarande förste mätningsteknikertjänster i Ae 15 skulle utbytas mot förste mätningsteknikertjänster i Ae 17, att mätningsteknikertjänster i Ae 13 och Ae 11 skulle utbytas mot förste mätningsteknikertjänster i Ae 15 till så stort antal att sammanlagda antalet tjänster i Ae 15 och Ae 17 uppginge till 145 stycken och att i anledning därav förslaget till avlöningsstat för lantmäteristaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, skulle ändras på sätt i motionerna angivits.

I motionerna I: 560 och II: 701 hade yrkats, att riksdagen vid behandling av proposition nr 74 måtte besluta, dels att antalet distrikt vid lantmäteriets distriktsorganisation skulle fastställas till 119 med 119 distriktslantmätartjänster i Ao 26, dels att 10 cheftjänster i Ae 26 skulle inrättas för specialorganisationerna, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:ts måtte framlägga förslag till förläggning av utbildningen av lantmäteriets mätningstekniker till de tekniska läroverken samt dels att likaledes i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till förbättrande av lönesättningen inom lantmäteriet för till mätningstekniker utbildad personal.

I motionerna I: 562 och II: 690 hade anhållits, att riksdagen måtte vid ställningstagande till det i propositionen nr 74 framlagda förslaget om vissa ändringar i fråga om lantmäteriets organisation m. m. besluta om sådana ändringar i förhållande till förslaget att dels antalet lantmäteridistrikt sattes till 125 i stället för föreslagna 110, dels i anledning härav erforderliga ändringar gjordes beträffande avlöningsstat för lantmäteristaten, att tillämpas från och med budgetåret 1960/61, ävensom beträffande anslag till avlöningar, dels ock att Nora och Lindes lantmäteridistrikt bibehölls oförändrade.

I motionerna I: 564 och II: 697 hade yrkats, att riksdagen vid behandling av ifrågavarande proposition skulle med-

giva, att den nya indelningen av landet i lantmäteridistrikt finge avse högst 119 distrikt, samt anvisa medel för en organisation av nämnda omfattning ävensom att vederbörande utskott skulle utarbeta förslag till härför erforderliga personalramar samt avlönings- och omkostnadsstater m. m.

I motionerna I: 566 och II: 698 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att Kopparbergs län skulle vara indelat i tio lantmäteridistrikt, dels att nu gällande kungörelser (SFS 1935: 84 och 1943: 388) om statsbidrag till bestridande av förrättningskostnaderna vid vissa lantmåteriförrättningar inom Kopparbergs län skulle äga tillämpning även å nytillkommande förrättningar.

I motionerna I: 567 och II: 699 hade yrkats, att riksdagen skulle dels uttala, att det vore angeläget att arbetet med att upprätta ekonomiska kartor för det inre av Norrland påskyndades, dels besluta, att antalet lantmäteridistrikt i riket skulle vara högst 115, dels ock uttala, att vid indelningen av riket i lantmäteridistrikt de angelägna rationaliseringsuppgifterna inom skogsbruket i Norrland borde beaktas.

I motionerna I: 569 och II: 693 hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att den nya indelningen av landets lantmäteriväsende finge omfatta högst 118 lantmäteridistrikt i enlighet med vad i motionerna anförts, samt anvisa medel till en organisation av nämnda omfattning och att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga personalramar samt avlönings- och omkostnadsstater m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionen II: 671 ävensom, såvitt nu vore i fråga, motionerna I: 560 och II: 701, I: 562 och II: 690, I: 564 och II: 697, I: 567 och II: 699, I: 569 och II: 693 samt II: 696 besluta, att antalet lantmäteridistrikt från

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

och med den 1 januari 1961 skulle vara högst 110;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 561, I: 563 och II: 695, I: 565 och II: 691, I: 568 och II: 692 samt I: 570 och II: 700 ävensom, såvitt nu vore i fråga, motionerna I: 559 och II: 694, I: 560 och II: 701, I: 562 och II: 690, I: 566 och II: 698, I: 567 och II: 699 samt II: 696 godkänna de förslag i övrigt till vissa ändringar i fråga om lantmäteriväsendets organisation, m. m., som utskottet i utlåtandet framlagt;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 567 och II: 699, såvitt nu vore i fråga, godkänna de förslag rörande vissa organisationsändringar vid rikets allmänna kartverk, m. m., som framlagts i utlåtandet;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 560 och II: 701, I: 562 och II: 690, I: 564 och II: 697 samt I: 569 och II: 693, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantmäteristyrelsen och lantmäteristaten, vilka angivits i utlåtandet;

IV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 559 och II: 694, såvitt nu vore i fråga,

1) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantmäteristyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

2) å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Lantmäteristyrelsen: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 1 936 800 kronor;

V. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 559 och II: 694, I: 560 och II: 701, I: 562 och II: 690, I: 564 och II: 697 samt I: 569 och II: 693, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

1) fastställa i denna punkt införd avlöningsstat för lantmäteristaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

2) å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantmäteristaten: Avlöningar ett förslagsanslag av 25 790 700 kronor;

b) till Lantmäteristaten: Omkostnader ett förslagsanslag av 5 297 800 kronor;

VI. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantmäteristyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 240 700 kronor;

b) till Lantmäteristaten: Utrustning ett reservationsanslag av 400 000 kronor;

c) till Utbildningskurser för viss lantmäteripersonal m. fl. ett reservationsanslag av 421 100 kronor;

d) till Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m. ett förslagsanslag av 345 000 kronor;

VII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning

1) fastställa under punkten införd avlöningsstat för rikets allmänna kartverk, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

2) å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Rikets allmänna kartverk: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 161 800 kronor;

b) till Rikets allmänna kartverk: Omkostnader ett förslagsanslag av 713 200 kronor;

c) till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. ett reservationsanslag av 1 830 000 kronor;

d) till Rikets allmänna kartverk: Utrustning m. m. ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

e) till Rikets allmänna kartverk: Utbildningskurser för viss personal ett reservationsanslag av 4 000 kronor;

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

VIII. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna de i utlåtandet föreslagna grunderna för ny lantmäteritaxa;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 566 och II: 698, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidragsgivningen jämlikt kungörelserna 1935: 84 och 1943: 388 angående bestridande av förrättningskostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar i Kopparbergs län skulle upphöra per den 1 juli 1960 utom vad gällde redan påbörjade förrättningar.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1) av herrar *Sigfrid Larsson, Eskilsson, Nils Hansson, Jonasson, Uno Olofsson, Hæggbloom, Antby, Östlund och Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I A och III hemställa

I. att riksdagen måtte

A. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 560 och II: 701, I: 564 och II: 697, II: 671 samt II: 696, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 562 och II: 690, I: 567 och II: 699 samt I: 569 och II: 693 besluta, att antalet lantmäteridistrikt från och med den 1 januari 1961 skulle vara högst 119;

III. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 560 och II: 701 samt I: 564 och II: 697, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 562 och II: 690 samt I: 569 och II: 693 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantmäteristyrelsen och lantmäteristaten, vilka angivits i reservationen, samt vidtaga de åtgärder, som i övrigt kunde bliva erforderliga vid fastställande av en lantmäteriorganisation av högst 119 distrikt;

2) av herr *Sigfrid Larsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, som att till utskottets hemställa under I bort fogas en punkt C, vari utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 559 och II: 694 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts beträffande lantmäteriteknikernas löneläge;

3) av herrar *Sigfrid Larsson och Persson* i Tandö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under VIII B hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 566 och II: 698, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidragsgivningen jämlikt kungörelserna 1935: 84 och 1943: 388 angående bestridande av förrättningskostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar i Kopparbergs län skulle fortfaara.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sigfrid Larsson, Hæggbloom och Antby*, vilka anfört följande:

»I den proposition som behandlas i detta utlåtande föreslås i enlighet med lantmäterikommitténs betänkande att antalet lantmäteridistrikt skall minskas från 148 till 110. Även om enighet råder om att det ur organisationsteknisk synpunkt är fördelaktigt att nedbringa antalet distrikt har starkt vägande skäl anförts mot en så stark reduktion som den föreslagna. Två av lantmäterikommitténs experter yrkar att riket indelas i minst 118 distrikt. Lantmäteristyrelsen förordar 119 och Sveriges lantmätarförening 120, Svenska landskommunernas förbund säger sig ej vara övertygat om att förutsättningar föreligger för en så radikal nedskärning av antalet distrikt, som kommittén föreslår. Ett stort antal lokala myndigheter, organisationer och sammanslutningar har vänt sig mot den av kommittén föreslagna indragningen av vissa namngivna distrikt. Slutligen har i en rad motioner på-

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

yrkats en ej fullt så långt gående minskning av antalet distrikt som föreslagits i propositionen.

Vid jordbruksutskottets sammanträde den 31 mars fattades definitivt beslut om att förorda en reducering av antalet lantmäteridistrikt från 148 till 119.

Några dagar därefter fick utskottet taga del av följande brev:

'Till Ordföranden i jordbruksutskottet

Enligt vad statsutskottets 5:e avdelning erfarit har jordbruksutskottet den 31 sistlidne mars vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 beslutat med 11 röster mot 9 förorda bifall till i motionsväg framställda yrkanden om sådan avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, att antalet lantmäteridistrikt skall utgöra 119 i stället för 110. I samband härmed har jordbruksutskottet, såsom en följd av sitt ställningstagande beträffande antalet lantmäteridistrikt, beslutat tillstyrka i motionsväg framställt yrkande om ökning av antalet distriktslantmätartjänster i Ao 26 från 110 enligt Kungl. Maj:ts förslag till 119.

I anledning av sistnämnda beslut tillåter jag mig fästa uppmärksamheten vid att — såsom framgår av prop. nr 74 s. 129 — Kungl. Maj:ts förslag till lönegradsändringar enligt propositionen utgör resultatet av en uppgörelse mellan företrädare för jordbruks- och civildepartementen samt vederbörande personalorganisationer. Enligt 5:e avdelningens uppfattning får den av Kungl. Maj:t föreslagna uppflyttningen av ett antal distriktslantmätartjänster från 25 till 26 lönegraden anses stå i sådant samband med antalet 110, att en ändring av det av Kungl. Maj:t föreslagna antalet distriktslantmätartjänster i Ao 26 skulle rubba grunderna för den med personalorganisationerna träffade överenskommelsen. En dylik åtgärd måste såvitt 5:e avdelningen kan finna föranleda en omprövning av distriktslantmätarnas lönegradsfråga i dess helhet.

Stockholm den 5 april 1960

Hans Gustafsson'

Detta föranledde utskottet att efter majoritetsbeslut ompröva ärendet. Vid den förnyade behandlingen den 6 april yrkade en majoritet av utskottet bifall till propositionens förslag att antalet distrikt skulle vara högst 110. Anledningen till den ändrade inställningen torde vara de överläggningar, beträffande distriktslantmätarnas lönegradsplacering, vilka förts mellan företrädare för jordbruks- och civildepartementen samt vederbörande personalorganisation. Vi vill understryka att resultaten av dessa överläggningar var kända av utskottet vid dess ursprungliga beslut i ärendet. Vid den senare behandlingen ansåg sig uppenbarligen ledamöter av utskottet vid sitt ställningstagande till antalet lantmäteridistrikt nödsakade ge avkall på sin uppfattning om vad som ur organisatorisk synpunkt var mest fördelaktigt på grund av att överenskommelse träffats ej endast om lönegradsplacering av en viss kategori befattningshavare utan även om antalet tjänster, fastän den senare frågan var knuten till ett organisationsspörsmål, som icke behandlats av riksdagen. Det är enligt vår mening inte tillfredsställande, att denna fråga rörande lantmäteriorganisationens distriktsindelning på så sätt undandragits riksdagens reella behandling.»

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Sedan länge föreligger en besvärande arbetsbalans inom lantmäteriorganisationen. Vid årsskiftet 1958/59 uppgick antalet förrättningar, som väntade på att bli avslutade, till cirka 30 000. Med användning av all tillgänglig personal i distriktsorganisationen skulle det ta ungefär 15 månader att slutföra dessa uppdrag. Det är således uppenbart att den nuvarande organisationen inte kan lämna en ur tidssynpunkt tillfredsställande service till allmänheten i stora delar av landet. Särskilt besvärligt är det i fråga om skiftesorganisationerna. Lantmäterikommitén beräknar, att arbetsbalansen inom skiftesorganisationerna vid slutet av år 1957 uppgick till 5 800 arbetsmånader.

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

Det motsvarar för nu pågående skiften inte mindre än 8 års arbete för all tillgänglig personal.

Sådana var förhållandena vid årsskiftet 1958/59. Tyvärr har situationen inte förbättrats sedan dess utan i stället ytterligare försämrats. Man kan därför inte annat än anse det tacknämligt att jordbruksministern lagt fram förslag till rationaliseringsåtgärder, som syftar till att ge lantmäteriororganisationen en kapacitet som någorlunda svarar mot efterfrågan på denna organisations tjänster. Bland dessa åtgärder märks förslag om att öka storleken på organisationsenheterna, d. v. s. lantmäteridistriktet, ute på fältet. Det råder full enighet om att man därigenom skall kunna uppnå en mera rationell arbetsfördelning mellan olika personalkategorier.

Vi har för närvarande 148 lantmäteridistrikt. Den personal som är verksam i dessa distrikt skall enligt förslaget sammanföras till ett färre antal distrikt. Det är emellertid uppenbart att bl. a. till följd av arbetets natur varje distrikt av mångahanda skäl måste ha en begränsad geografisk omfattning. Om det säger departementschefen, att övervägande skäl talar för att landet alltså bör vara indelat i ett relativt stort antal distrikt. Som skäl härför anför han, att i motsatt fall uppstår svårigheter att uppehålla erforderlig kontakt mellan å ena sidan förrättningspersonalen och å andra sidan enskilda, kommuner och organisationer. Han framhåller också betydelsen av att förrättningspersonalen har god kännedom om de lokala förhållandena. Sist men inte minst skulle det medföra betydande resekostnader och stor tidsspillan, om personalen skulle sammanföras till enbart ett fåtal stationeringsorter.

Jag har berört dessa omständigheter för att belysa organisationsdilemmat. Å ena sidan är det ur arbetsorganisatorisk synpunkt fördelaktigt med stora distrikt, men å andra sidan uppstår sådana olägenheter, som jag nyss exemplifierat, när man ökar distriktens geografiska omfattning. Det blir följaktligen en bedömningsfråga, hur stora och hur många

distrikt som i dagsläget är det mest lämpliga. Departementschefen har uttryckt det så, att man måste göra en sammanvägning av de skäl som talar för respektive mot större eller mindre begränsningar i antalet lantmäteridistrikt.

Vid denna avvägning har departementschefen kommit till att antalet distrikt bör bestämmas till högst 110. Så är ordalydelsen i propositionen.

Denna mjuka motivering som statsrådet använder kontrasterar mot utskottets förslag. Där heter det: »Utskottet kan därför godtaga Kungl. Maj:ts på ett enhälligt kommittéförslag grundade uttalande att distriktsantalet skall nedbringas till högst 110.» Det hette »enhälligt kommittéförslag». Detta är riktigt. Men det bör påpekas att två av kommitténs experter i ett särskilt yttrande yrkat på att antalet distrikt skall vara minst 118. Kommittén sade högst 110.

Lantmäterikommitténs betänkande har varit utskickat på remiss till ett flertal remissinstanser. Jag skall bara nämna vad några remissvar säger i denna fråga. Lantmäteristyrelsen förordar 119 distrikt och Sveriges lantmätarförening 120. Svenska landskommunernas förbund säger i sitt remissvar att det inte har blivit övertygande om att det finns förutsättningar för att reducera antalet lantmäteridistrikt så starkt som föreslagits av kommittén, d. v. s. till 110.

Vi reservanter tycker därför att vi har starka skäl för vår uppfattning att indragningen av distrikt bör begränsas till 29. Vi föreslår en minskning från 148 till 119. I ett flertal motioner har man också förordat detta antal. Av motiveringen i dessa motioner får vi reservanter också ett starkt stöd för vårt ställningstagande. Det kan också nämnas att när jordbruksutskottet första gången behandlade ärendet och fattade beslut stannade utskottets majoritet för en begränsning till 119 distrikt.

Liksom utskottet anser vi reservanter att det beslut som nu skall fattas beträffande distriktsantalet bör hänföra sig till läget nu. Den framtida utvecklingen kan

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

givetvis bli sådan att antalet utan större olägenheter ytterligare kan minskas. Det vet vi inte något om, men det är möjligt att så kan ske. Vi är emellertid övertygade om att en reducering i dag till 110 distrikt inte minst med hänsyn till den stora arbetsbalansen, som jag nyss har redogjort för, skulle vara olycklig. Jag anser därför att riksdagen bör bifalla den reservation som är betecknad med 1.

Vi är några stycken som utöver reservationen till utskottsutlåtandet har fogat ett särskilt yttrande, där vi har redogjort för några drag i utskottsbehandlingen av frågan om antalet lantmäteridistrikt. Jag behöver inte närmare redogöra för innehållet i detta särskilda yttrande. Det finns i utskottsutlåtandet. För övrigt har det varit rätt stor publicitet i denna fråga, och därför torde innehållet i detta yttrande vara bekant för kammarens ledamöter; även för dem som till äventyrs inte har läst utskottsutlåtandet. Jag skall bara göra ett par reflexioner med anledning av detta särskilda yttrande.

Det är för oss alla väl bekant att statstjänstemännens löner realiter bestäms vid förhandlingar med civildepartementet. Riksdagens befattning med lönesättningen blir närmast av formell natur. I fråga om distriktslantmätarlönerna — och det är det anmärkningsvärda — har överenskommelse träffats inte bara om lönegradsplaceringen utan också om antalet som skulle få löneyftning. Vad innebär detta? Jo, det innebär att riksdagen i viss mån ställts inför ett fullbordat faktum i fråga om landets indelning i lantmäteridistrikt. Även den frågan skulle följaktligen riksdagen endast så att säga mera formellt behandla och vid sitt ställningstagande vara bunden av det förhandlingsresultat som uppnåtts vid förhandlingar mellan civildepartementet och vederbörande personalorganisationer. Vi har funnit detta så remarkabelt att vi genom vårt särskilda yttrande velat bringa förhållandet till riksdagens kännedom.

Enligt föreliggande förslag skall till de flesta lantmäteridistrikten knytas

specialorganisationer. De skall syssla med fastighetsregleringar m. m. och är avsedda att ersätta de s. k. förfogandeorganisationer som finns — för närvarande 28 stycken — och dessutom skiftesorganisationerna, som uppgår till ett tiotal. Beträffande dessa specialorganisationer har inte departementschefen föreslagit att det skall inrättas ett bestämt antal, men han finner det angeläget att dylika organisationer inrättas till det antal som tillgången på lämplig personal medger. Detta är alltså begränsningsfaktorn. Behovet är ju med hänsyn till den tidigare omtalade arbetsbalansen mycket stort, men å andra sidan är tillgången på personal begränsad. Det är tydligen från den utgångspunkten som departementschefen säger att antalet specialorganisationer under de närmaste åren inte torde komma att överstiga 35. I utskottsutlåtandet heter det, att utskottet hyser den förhoppningen att man inom kort skall kunna inrätta ett större antal än dessa 35 som departementschefen talat om. Det är rätt förvånansvärt. Menar utskottet att Kungl. Maj:t har felbedömt situationen? Det vore rätt intressant att få klarlagt på vilka grunder utskottet byggt sina prognoser, även om det i och för sig inte spelar någon större roll vem som har rätt, Kungl. Maj:t eller utskottet. Ingen har nämligen invänt mot departementschefens uttalande, att specialorganisationer bör inrättas i den omfattning som tillgången på för uppgifterna lämplig personal medger. Längre kan man ju inte komma.

Att man gått in för ett färre antal distrikt, bottnar ju bland annat i en önskan att åstadkomma en rationellare och ekonomiskt fördelaktigare arbetsfördelning. Det skall ske, har man tänkt sig, genom att från lantmätarna till mätningsteknikerna skulle överlätas en rad, till en del ganska högt kvalificerade arbetsuppgifter. Vidare anser man att lantmätarna skulle kunna avlastas vissa kontorsgöromål och administrativa arbetsuppgifter, som då skulle tagas om hand av kontorspersonalen. Från mätningsteknikerna skulle i sin tur överföras vissa karteringsarbeten och beräkningsuppgif-

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

ter. Genom detta förfaringssätt blir det möjligt att något minska på antalet lantmätare. Den nya organisationen kommer däremot att innebära någon ökning av antalet mätningstekniker och en betydande ökning av kontorspersonalen. Mot detta har ingen haft något att invända. Nu råder det emellertid för närvarande brist på såväl lantmätare som mätningstekniker. Särskilt gäller detta mätningsteknikerna. Den 1 januari 1960 var antalet vakanta mätningsteknikertjänster 35 — det är en rätt stor procent av alla befattningarna — och den 1 april i år hade siffran stigit till 45. Vad beror detta på? Enligt lantmäteristyrelsen har man att söka grundorsaken till avtappningen av kvalificerade mätningstekniker från lantmäteristaten i löneläget för dessa tekniker. Nu föreslår departementschefen åtgärder för utbildning av flera mätningstekniker. Det är gott och väl, men att döma av hittills vunna erfarenheter är det inte tillfyllest för att råda bot på bristen. Vad beror det på? Jo, de nyexaminerade — det visar erfarenheten bland annat från år 1959 — tar i stor utsträckning anställning hos kommunerna, på den privata arbetsmarknaden och inom andra grenar av statsförvaltningen än lantmäteriet. Det blir på det sättet svårt, för att inte säga omöjligt, att fylla vakanserna. Det är självklart att en aldrig så väl uppbyggd organisation inte kan fungera på ett tillfredsställande sätt, om ett flertal viktiga tjänster inte kan besättas med kvalificerad personal.

I motionerna I: 559 och II: 694 har man påtalat detta och hemställt om löneuppflyttning för ett antal mätningstekniker. Då riksdagen, som jag tidigare berört, knappast har någon reell möjlighet att ändra lönegradsplaceringen — den är ju ett resultat av förhandlingar med civildepartementet — har jag i reservation 2 nöjt mig med att hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger tillkänna vad i motionen anförts beträffande mätningsteknikernas löneläge.

Till sist några ord om lantmåteritaxan, herr talman. Enligt kungörelsen 1935 nr 84 utgår särskilt statsbidrag för vissa

kostnader vid skiftesförrättningar i Kopparbergs län. Anledningen härtill är de speciella förhållanden vilka som bekant råder i fråga om fastighetsindelningen i detta län. Nu tillstyrker jordbruksutskottet att denna särbestämmelse skall upphöra att gälla från den 1 juli i år. Man motiverar det med att myndigheterna har för avsikt att föreslå åtgärder som är mer ägnade att stimulera en erforderlig fastighetsreglering i detta län än de bestämmelser om särskilt statsbidrag, som nu gällt inte mindre än 25 år. Ja, det är måhända möjligt att man kan finna bättre medel för att komma till rätta med dessa svårlösta problem, men tyvärr har de åtgärder, som man här talar om, ännu inte blivit utformade. Man vet faktiskt inte riktigt vilka åtgärder det rör sig om, och då finner vi reservanter att det är rimligt och riktigt att bibehålla nuvarande regler i avvaktan på den konkreta utformningen av åtgärderna.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till de vid jordbruksutskottets utlåtande nr 19 fogade reservationerna 1, 2 och 3.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag skulle inte ha blandat mig i denna diskussion om det inte hade varit så att vissa av de uppgifter, som herr Larsson lämnade, berör det område som jag sysslar med.

Jag vet inte om jag missuppfattade herr Larsson, men jag fick av hans anförande det intrycket att han trodde att civildepartementet har förhandlat inte endast om lönegradsplaceringen utan jämväl om antalet distrikt. Därest herr Larsson på så sätt skulle ha missuppfattat den framlagda propositionen, vill jag bara inför kammarens ledamöter säga ifrån att vi icke har förhandlat om antalet lantmåteridistrikt. Det är ett spørsmål som Kungl. Maj:t har att underställa riksdagens prövning och hör till de frågor som vi över huvud taget aldrig förhandlar med en facklig organisation om. Våra förhandlingar med de fackliga organisationerna gäller enbart löne- och anställningsvillkor.

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

Detta framgår också med all önskvärd tydlighet av det protokoll som upprättades i anslutning till förhandlingsuppgörelsen om de frågor vi nu behandlar. I § 1 av detta protokoll står: »Sedan företräddarna för civil- och jordbruksdepartementen — på grundval av inom jordbruksdepartementet utarbetade förslag till omorganisation inom ifrågavarande områden — under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande framlagt de förslag rörande lönegradsplacering för tjänster m. m., som framgår av härvid fogade bilagor, nämligen *Bilaga A* Vissa tjänster inom lantmäteriväsendet samt *Bilaga B* vissa tjänster vid lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, förklarade sig representanterna för personalorganisationerna godkänna de framlagda förslagen till lönegradsplacering av tjänster m. m.» Det är alltså fullt klart att vi icke ett ögonblick har förhandlat med personalorganisationen om antalet distrikt.

Däremot är det ju ganska naturligt att vi i anslutning till förhandlingarna har beaktat de arbetsuppgifter som personalen skulle få, och då har vi utgått ifrån det förslag som utarbetats inom en speciell kommitté som förordats av jordbruksdepartementet. Vi bedömde läget så att med hänsyn till den rationalisering som skulle genomföras på detta område fanns det anledning till vissa lönegradsjusteringar uppåt, varom vi också har träffat uppgörelse med organisationen.

Ja, herr talman, jag har velat anföra dessa synpunkter beträffande handläggningen av lönefrågan så att det i den fortsatta diskussionen icke skulle uppstå några som helst missförstånd på denna punkt. Men jag vill samtidigt understryka att den lönesättning som vi har godtagit för dessa tjänster är baserad på en bedömning av de vidgade arbetsuppgifter som måste följa av den rationaliserade organisationen.

Jag kanske också skulle tillägga att jag för min personliga del hade räknat med att riksdagen, som vid åtskilliga tillfällen har förordat rationalisering av statsförvaltningen och många gånger

diskuterat möjligheten av att begränsa organisationen inom olika avsnitt av statsförvaltningen, nu med tillfredsställelse skulle hälsa ett förslag från Kungl. Maj:t, som avser att genomföra en radikal rationalisering samtidigt som det ger möjlighet till effektivare arbetsformer än tidigare.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att ta del av dessa upplysningar från statsrådet Lindholm. Det framgick ju klart att man i civildepartementet inte förhandlat om något annat än lönesättningen för distriktslantmätarna.

Det är ju då rätt förvånande när man jämför detta med det brev som är citerat i det särskilda yttrandet och som jordbruksutskottet fick från 5:e avdelningen i statsutskottet, där det heter: »Enligt 5:e avdelningens uppfattning får den av Kungl. Maj:t föreslagna uppflyttningen av ett antal distriktslantmätartjänster från 25 till 26 lönegraden anses stå i sådant samband med antalet 110, att en ändring av det av Kungl. Maj:t föreslagna antalet distriktslantmätartjänster i Ao 26 skulle rubba grunderna för den med personalorganisationerna träffade överenskommelsen.»

Herr statsrådet nämnde, och det är alldeles riktigt, att lönesättningen får bero på det ansvar som vederbörande har och därmed naturligtvis storleken på organisationerna. Ja, det kan jag helt och fullt gå med på, men jag skulle vilja fråga statsrådet: Om Kungl. Maj:t hade föreslagit 119 distriktslantmätartjänster i stället för 110, skulle det då medfört att uppflyttningen från 25 till 26 lönegraden inte skulle ha kommit till stånd som ett resultat av förhandlingarna?

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag har för min del ingen anledning att svara för de bedömningar som gjorts inom statsutskottets 5:e avdelning. Den kännedom jag har

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

från den tid jag själv medverkade inom statsutskottets 5:e avdelning säger mig att avdelningen mycket väl kan svara för sig själv och äger en betydande erfarenhet då det gäller att bedöma frågor av denna art.

Beträffande den av herr Sigfrid Larsson till mig ställda frågan vill jag bara svara att det inte är enbart en lyftning av ett visst antal tjänster från Ao 25 till Ao 26 som förekommit, utan därutöver har vissa andra justeringar skett. Men så mycket torde ju vara klart att vår bedömning av hur lönen borde sättas givetvis hade påverkats, därest organisationen hade varit föreslagen på annat sätt än som nu var fallet. Den lönesättning som har förordats och om vilken det har träffats uppgörelse bygger ju på en bedömning av arbetsuppgifterna i den föreslagna organisationen.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma med herr Sigrid Larsson när han beklagar att riksdagen till stor del har berövats sin prövningsrätt när det gäller att fastställa den nya lantmäteriorganisationen på grund av de överenskomelser som träffats i förväg.

Genom det förslag som här har lämnats om ändringar i lantmäteriets organisation vill jordbruksministern ge lantmäteriet bättre möjligheter att fylla sina aktuella arbetsuppgifter. Eftersom dessa uppgifter växlar från tid till tid, bör organisationen också anpassas efter de ändrade förhållandena. För att öka effektiviteten och därigenom minska den besvärande arbetsbalansen har jordbruksministern, såsom herr Sigfrid Larsson redan framhållit, föreslagit en ny distriktsorganisation med ett reducerat antal distrikt men med en förstärkt personalorganisation inom de olika distrikten. Man har föreslagit en minskning från 148 distrikt till 110. Eftersom i vissa fall två distrikt har samma stationeringsort kommer den nya organisationen emellertid att medföra att antalet stationeringsorter för distriktslantmätare minskas till 94.

Man vill öka resurserna för varje distrikt bl. a. när det gäller att utnyttja olika personalgrupper rationellt, och det är därför jordbruksministerns förhoppning att väntetiden för allmänheten skall kunna minskas. Men ändringen kommer också att innebära betydande olägenheter för dem som är beroende av lantmäteriets tjänster. Civilministern förvånade sig nyss över att det restes invändningar mot en så radikal nedskärning av distrikten, eftersom nedskärningen måste medföra en minskning av statens kostnader på detta område. Visst är man tacksam över att utgifterna minskar eller över att möjligheterna ökar att förbättra en organisation inom oförändrad kostnadsram, men vi måste dock väga fördelarna av den nya organisationen mot de nackdelar som den innebär för allmänheten. Vi som har undertecknat reservation nr 1 vid jordbruksutskottets utlåtande har ansett att förslaget gått för långt när det gäller att minska antalet distrikt.

Utöver de skäl, som anförts i reservationen, ber jag att i korthet få framföra ytterligare några synpunkter som stöd för densamma.

Lantmäteridistriktet är typiska serviceorgan för allmänheten och kommunerna i olika avseenden. När det t. ex. gäller byggnadsverksamheten och samhällsplaneringen är vi ute i landskommunerna i hög grad hänvisade till att anlita de tjänster som lantmäteriet kan erbjuda. Ny lagstiftning på dessa områden ställer ytterligare anspråk på lantmäteridistriktet som serviceorgan åt kommunerna. Det är en sak som varje praktisk kommunalman känner till från sin dagliga gärning. Denna uppgift kommer emellertid att försvåras genom den föreslagna centraliseringen. För dem som skall utnyttja lantmäteriets distriktsorganisation blir på det viset den föreslagna centraliseringen i själva verket motsatsen till en rationalisering. Det som man vinner på den ena, den statliga sidan av organisationen får betalas med ökat besvär på den andra sidan, bland lantmäteriets kundkrets. Det betänkliga i sammanhanget är att det framför allt blir

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

glesbygdssområdena i landet som drabbas av indragningarna. Där är underlaget för de nuvarande distrikten givetvis svagast, och så kommer indragningen som ett brev på posten. På det sättet leder även den här åtgärden till att det läggs sten på bördan när det gäller de avlagset belägna kommunerna och deras möjligheter att hävda sig i konkurrensen. Det blir obekvämare att hålla den personliga kontakten såväl för sakägarna och kommunmännen som för tjänstemännen inom lantmäteriet. Det blir längre och dyrare resor och svårare att komma i kontakt med varandra. Distriktslantmätarnas tid kommer i större utsträckning än nu att tas i anspråk för resor som minskar deras möjligheter att fullgöra sina egentliga arbetsuppgifter.

Det är givetvis dessa omständigheter som varit avgörande för de myndigheter som har yttrat sig negativt om förslaget till lantmäteriets distriktsorganisation. Jag vill liksom herr Sigfrid Larsson påminna om att bland dessa myndigheter återfinns lantmäteristyrelsen som bygger sin ståndpunkt på erfarenheter som överlantmätarna i de olika länen har gjort, personer som väl känner de lokala förhållandena. Dit hör också Sveriges lantmäteriförening som genom sina medlemmar givetvis har en påtaglig kontakt med det praktiska arbetet. Och Landskommunerna förbund har förklarat sig inte vara övertygat om att förutsättningar föreligger för en så radikal nedskärning av antalet lantmäteridistrikt som här har föreslagits. Det är helt i överensstämmelse med dessa synpunkter som vi i vår reservation har föreslagit, att antalet distrikt skall fastställas till 119 i stället för 110 som jordbruksministern och jordbruksutskottets majoritet har föreslagit. Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till herr Sigfrid Larssons yrkande om bifall till denna reservation.

Sedan ber jag också att få säga några ord om reservation nr 3. När vi behandlade den frågan i utskottet — det gäller alltså skiftesverksamheten i Kopparbergs län — fanns det två förslag att ta ställning till. Det var dels pro-

positionens om att det särskilda statsbidraget till denna verksamhet skulle slopas, dels en motion nr 566 i första kammaren, väckt av herr Einar Persson m. fl. och nr 698 i andra kammaren, väckt av herr Eliasson i Sundborn m. fl., som yrkar att det särskilda statsbidraget skall bibehållas.

Personligen hade jag vid det tillfället uppfattningen, att man borde slopa det särskilda statsbidraget, och därför anslöt jag mig inte till reservation nr 3. Sedan behandlingen slutförts har det emellertid framkommit en del synpunkter som gör att jag skulle vilja ställa ett ändringsförslag till yrkandet i reservationen.

Det är ju ingen tvekan om att det behöver bli en sanering av de rådande äganderäts- och fastighetsbildningsförhållandena inom Kopparbergs län. Det har vitsordats under utskottsbehandlingen, i motioner och vid andra tillfällen. Det är också möjligt att vi kommer att få höra berättas mer om det senare här i kväll. Det behöver alltså ske en sanering. Det statsbidrag som lämnats till denna verksamhet har haft en viktig uppgift att fylla. Det har varit ett stimulansbidrag, utan vilket det skulle ha varit svårt att få några skiften genomförda.

Om man nu på en gång upphör med stimulansbidragen, kommer det att uppfattas som en orättvisa mot de delar av länet som ännu inte fått sitt skifte utfört. Det är olika ägarekategorier som berörs av dessa förrättningar. En kategori, de stora bolagen, har ändå klart för sig hur nödvändig skiftesverksamheten är. För deras vidkommande behövs det säkerligen inget särskilt stimulansbidrag. Men för att få med de enskilda markägarna är det av betydelse att vi även i fortsättningen lämnar ett särskilt statsbidrag till verksamheten.

Jag skall därför, herr talman, be att få föreslå att klämman i reservationen nr 3 ändras så att den får följande innebörd och lydelse: VIII. B. med avslag å Kungl. Maj:ts framställning och i anledning av motionerna I: 566 och II: 698, såvitt nu är i fråga, besluta att statsbidragsgivningen jämlikt kungörelserna

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

1935: 84 och 1943: 388 angående bestridande av förrättningskostnaderna för vissa lantmateriförrättningar i Kopparbergs län skall fortfara beträffande andra enskilda markägare än bolag.

Denna lydelse överensstämmer med ett förslag som jag i förväg lämnat till sekreteraren, och till vilket jag alltså yrkar bifall.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag inte har något emot det ändringsförslag som herr Eskilsson framlagt beträffande reservation 3. Jag ber därför, herr talman, att få ta tillbaka mitt yrkande om bifall till denna reservation i den lydelse den har i betänkandet och ansluter mig till herr Eskilssons förslag.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Eftersom jag är motionär i denna fråga skall jag be att få anföra några synpunkter.

Jag kan i stort sett instämma i vad herrar Sigfrid Larsson och Eskilsson sagt beträffande lantmäteritaxorna. Men det är på en annan punkt som jag inte kan biträda utskottets förslag. Det gäller utskottets förslag angående särbestämmelser om statsbidrag till förrättningskostnader för skiftesverksamheten i Kopparbergs län. Kungl. Maj:t och utskottet har nu föreslagit att dessa särbestämmelser skall slopas och ersättas med nya statsbidragsgrunder. Det gäller alltså de nya förrättningar som eventuellt kan komma till stånd. För de redan påbörjade förrättningarna gäller de gamla statsbidragsgrunderna.

Jag kan också understryka vad utskottet här säger på sidan 48: »Enligt utskottets mening är det av stor vikt att söka komma till rätta med de otillfredsställande förhållandena i berörda trakter av Kopparbergs län.» Men jag kan inte följa utskottet längre, när utskottet i samma stycke skriver: »Utskottet är för sin del övertygat om att man därigenom kan nå fram till åtgärder som är

bättre ägnade att stimulera den erforderliga fastighetsregleringsverksamheten än ett bibehållande av nu gällande särbestämmelser om statsbidrag till omfördälda förrättningskostnader inom Kopparbergs län.»

Jag kan inte dela utskottets optimism i denna skrivning. För min del tror jag, att utskottet inte vet hur denna sak kommer att gestalta sig i framtiden. Jag har den uppfattningen, att det kommer att bli svårt att få till stånd några nya skiften med de lägre statsbidrag som de enskilda sakägarna kommer att få efter det nya förslaget. Jag är därför rädd att denna verksamhet kommer att avstanna, och det skulle ju ur flera synpunkter vara beklagligt.

De flesta känner till ägoförhållandena i Dalarna och vet att ägorna är kolossalt splittrade och att en ändring här bör komma till stånd ganska snart. Det har som alla vet pågått en lovande skiftesverksamhet under många års tid. Det är därför min förhoppning att denna verksamhet skall kunna fortgå även i framtiden och eventuellt utbyggas. Det här gäller ju i första hand jordbruket, för vilket verksamheten har stor betydelse, men jag tror för min del att skiftesverksamheten har den största betydelsen just inom skogsbruket. Med den splittring som för närvarande förekommer där förstår ju var och en, att det är mycket svårt att bedriva ett rationellt skogsbruk. De nuvarande ägodelsförhållandena kan ju uppvisa skogskiften som inte är bredare än en trädlängd eller omfattar bara några hundra kvadratmeter. Då förstår var och en att det är synnerligen svårt att bedriva ett effektivt skogsbruk. Det är från den synpunkten viktigt att denna skiftesverksamhet kan fortgå och att den också kan utbyggas.

Vad jag nu har nämnt är inte bara ett enskilt intresse, utan också ett viktigt samhällsintresse. Därför bör statsmakterna stödja denna verksamhet efter de grunder som för närvarande gäller.

Som jag nyss sade har jag den uppfattningen, att de nya statsbidragsbestämmelser, som föreslås i jordbruksutskottets utlåtande, vilket bygger på den

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

kungl. propositionen, kan när det gäller skiftesverksamheten i Kopparbergs län leda dithän, att den lovande arronderingsverksamhet som pågår genom skiftesverksamheten kommer att avstanna på grund av att det inte kommer igång några nya skiften, om de nya statsbidragsbestämmelserna skulle tillämpas. Detta skulle enligt min uppfattning vara till mycket stort men både för de bygder som denna verksamhet berör och för hela samhället.

Det är alltså utifrån dessa synpunkter och detta resonemang som jag kan biträda det förslag som här har framställt av herr Eskilsson beträffande lantmäteritaxorna. Jag ber, herr talman, att under förevarande punkt få yrka bifall till hans förslag, alltså ändringsförslaget till reservation 3.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Det är nu mer än tio år sedan denna fråga behandlades av riksdagen och lantmäteriet fick den nuvarande organisationen. Det har hänt mycket sedan dess på detta område, och även på det tekniska området har förhållandena blivit väsentligt ändrade. En kommitté, som har utrett frågan, har lagt fram ett förslag, som Kungl. Maj:t nu har förelagt riksdagen för behandling.

Under de senaste åren har bristen på kompetent folk varit besvärande, och man har på många håll i landet varit mycket bekymrad över den långa väntetiden. Därför har man nu försökt gå fram på olika vägar för att nå ett bättre resultat. Den tekniska utvecklingen har ju skett mycket snabbt, och man har gått fram efter nya metoder.

I den proposition, som vi i dag skall ta ställning till, föreslås att specialorganisationer inrättas i större omfattning. Man skall också söka få fram ytterligare tekniskt utbildad personal för att nå en större kapacitetsförstärkning.

För närvarande har vi 148 lantmäteridistrikt. Enligt det förslag, som samlat utskottsmajoriteten, skall distriktet inte bli fler än 110. Det har nu från olika håll väckts motioner, enligt vilka man

velat bibehålla sina gamla distrikt ute i landet. Reservanterna har därvid stannat för att föreslå 119 distrikt.

De 110 distrikten, som från början har föreslagits av lantmäterikommittén, har inte kommit till på en höft. Kommittén var enig om förslaget — låt vara att två experter hade annan mening. Vad kommittén förde fram har nu vunnit utskottsmajoritetens öra. Genom minskningen av antalet distrikt blir inte antalet lantmätare mindre. De lantmätare som finns skall inte frigöras för nya uppgifter, utan de skall fortsätta i sin nuvarande verksamhet. Det är antalet kontor man minskar, och särskilt ser man till att man får något större distrikt, så att man kan utnyttja både teknisk personal och teknisk materiel på ett mer tillfredsställande sätt. Därigenom skulle man ur effektivitetssynpunkt nå bättre resultat.

Statens organisationsnämnd har företagit vissa undersökningar beträffande lantmäteridistriktet för att utröna vad man skulle kunna nå för resultat genom nu föreslagna organisation. Organisationsnämnden ville därvid minska antalet distrikt ytterligare, men regeringen och utskottsmajoriteten har stannat vid 110 distrikt. Organisationsnämndens undersökningar har inte utförts på en höft, och resultatet av nämndens undersökningar, som delgavs utskottet, visar, att den föreslagna organisationen medför vinster ur effektivitetssynpunkt jämfört med nuvarande förhållanden.

Kommitténs förslag har i princip biträtt av det övervägande antalet remissinstanser. Jag har i remissammanhang haft anledning att medverka, vilket också har apostroferats i dag. När vi då yttrade oss över förslaget fann vi, som saken då låg till, att vi inte kunde känna oss övertygade om att förutsättningar förelåg för en distriktsindelning, som innebar en minskning av nuvarande antal distrikt. Därefter har förslaget omarbetats, och man har nu gått fram på nya vägar. Just på det tekniska området vill man försöka ernå förbättringar, som möjliggör att man kan medhinna de arbetsuppgifter som föreligger. Det

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

är särskilt dessa specialorganisationer, som man vill eftersträva för att man skall kunna medhinna att lösa mera besvärliga problem.

Det talas här mest om antalet distrikt. Men det är väl den tidsenliga och arbetsbesparande utrustningen, som också är väsentlig. Tiden rider fort undan, och just på teknikens område är det så mycket som händer. Här har föreslagits att ytterligare 65 000 kronor skall anvisas för anskaffning och förnyelse av denna utrustning. Det är väl också ett område, där man kan fortsätta en utbyggnad, som kan vara till gagn för det framtida arbetet.

Herr Einar Persson är den som senast berörde förhållandena i Kopparbergs län. Utskottet har ju vid ett tidigare tillfälle varit där uppe och sett på förhållandena. Vi är medvetna om att där föreligger en eftersläpning och att där råder särskilda förhållanden. Men därför har ju också för länets del föreslagits icke mindre än nio specialavdelningar. Departementschefen har ju också förklarat sig ha uppmärksamheten riktad på just förhållandena där och på önskvärdheten av att komma fram till bästa möjliga resultat.

Reservanterna har ju i sina yttranden vänt sig mot det sätt, varpå utskottet behandlat denna fråga. De har också reagerat mot att man från jordbruksutskottets sida har tagit hänsyn till en skrivelse från ordföranden på statsutskottets femte avdelning. Vi har i riksdagen fattat beslut om att lönefrågor skall behandlas på denna avdelning. Vi fann inom utskottet att det kunde vara riktigt att vi fick del av vad som förekommit vid löneförhandlingarna. Civilministern har ju här redogjort för dessa, och jag behöver väl inte gå in på den saken ytterligare. Med anledning av de uppgifter, som vi fick från statsutskottets femte avdelning om den överenskommelse, som hade träffats, var vi inte beredda att föreslå en ökning av antalet tjänster. Man har också från reservanternas sida inte tänkt sig, att det skulle bli någon lönegradshöjning för de ytterligare nio distrikt de föreslår. Lant-

mätarna i dessa distrikt skulle där få stå kvar i lönegrad A 25. Men det blir väl ganska besvärliga problem, om man har olika lönegrader för lika arbete.

Herr Sigfrid Larsson berörde också frågan om mätningsteknikernas löneläge. Vi har varje år B-listeförhandlingar när det gäller statstjänstemännens löner. Om det visar sig att det är någonting som behöver regleras, är vi från riksdagens sida vana vid att ta ställning till förslag om ändringar i löneställningen, när sådant anses av behovet påkallat.

Frågan om lantmäteritaxan har också här berörts. Den höjning av taxan, som nu föreslås, kan jag inte finna annat än befogad. Om vi ser på de kostnader, som staten har för lantmäteriverksamheten — totalt rör det sig om cirka 40 miljoner kronor — och konstaterar att de inkomster som denna taxa ger uppgår till omkring 16 miljoner kronor, finner vi att staten väsentligen subventionerar denna verksamhet. Inom utskottet har vi alltså, när vi haft att ta del av Kungl. Maj:ts förslag och de många motioner som väckts med anledning därav — från varje bygd har man ju slutit upp kring sina lantmätare och velat behålla dem — funnit att Kungl. Maj:ts förslag innebär för hela verksamheten en förstärkning av organisationen och en förbättring av förhållandena på det sätt jag redan vid ett par tillfällen har berört.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta och be att i samtliga avsnitt få yrka bifall till vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 19 har föreslagit.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett par ting i herr Anderbergs anförande som jag vill säga ett par ord om.

Herr Anderberg nämnde att enligt det organisationsförslag, som vi nu behandlar, skulle det bli många specialorganisationer, som så att säga skulle kunna kompensera att vi får ett mindre antal lantmåteridistrikt. Men då vill jag bara

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

erinra om att vi för närvarande har 28 förfogandelantmätororganisationer och omkring 10 skiftesorganisationer, alltså sammanlagt 38. Jordbruksministern räknar med att antalet specialorganisationer under den närmaste tiden inte kan bli mer än 35. Antalet organisationer blir således mindre än nu. Vi fick ju nu reda på att herr Anderberg såsom ordförande i Sveriges landskommuners förbund undertecknat remissvaret på lantmäterikommitténs förslag. Herr Anderberg sade att förslaget nu är omarbetat och att situationen därför är en annan. Jag vet inte i vad mån så är fallet, antalet distrikt som departementschefen föreslår är ju 110 — precis samma antal som kommittén föreslog.

Herr Anderberg tyckte sedan att det var riktigt att utskottet tog hänsyn till skrivelsen från ordföranden i statsutskottets femte avdelning. Det är ju rätt förvånande eftersom det vid förhandlingarna med distriktslantmätarna — enligt vad civilministern nyss nämnde — inte varit fråga om antalet befattningar, utan endast lönegradsplaceringen.

Herr **ANDERBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottet säger på sidan 43 i utlåtandet, att det tillstyrker att »inrättande och omdisposition av specialorganisationer får ankomma på lantmäteristyrelsen, som även bör besluta om stationeringsorter, verksamhetsområden och närmare arbetsuppgifter för sådana organisationer». Utskottet ger också uttryck för att lantmäteristyrelsen bör göra en prövning av behovet av dessa specialorganisationer samtidigt med att styrelsen upprättar planerna för den nya distriktsindelingen. Av detta framgår, att man inte bundit sig för dessa organisationer, utan att det här finns en möjlighet att anpassa utvecklingen efter det behov av specialorganisationer som kan föreligga.

Med anledning av vad herr Sigfrid Larsson nämnde beträffande behandlingen av frågan inom utskottet får jag säga att det var ju på ett sätt bra att vi inom

utskottet tog kontakt med statsutskottets femte avdelning, ty om reservationen hade blivit utskottets mening, vet jag inte hur det skulle komma att gå. Då hade de 110 distriktslantmätartjänsterna blivit placerade i lönegraden Ao 26, under det att de nyskapade tjänsterna inte fått högre placering än i 25 lönegraden. Det bör ju dock vara enhetlighet på detta område, och vi får ju se till, att tjänstemän, som utför samma arbetsuppgifter, får samma löneställning.

Herr **SVEDBERG, ERIK**, (s):

Herr talman! I anknytning till föreliggande Kungl. Maj:ts proposition om organisationen av lantmäteriväsendet har jag varit med om att underteckna en motion i denna kammare, nr 569 — en liknande motion är väckt även i andra kammaren.

Denna motion avser närmast frågan om antalet lantmäteridistrikt. I propositionen har föreslagits att det skulle göras en ganska stark minskning av dessa distrikt till sammanlagt 110 i hela landet. Det är klart att detta måste anses lämpligt ur rationaliseringssynpunkt, ty givetvis innebär det arbetsbesparingar och ekonomiseringar, om man får denna minskning i antalet distrikt och distriktet alltså i stället blir större. Givetvis måste det vara bra ur rationaliseringssynpunkt även att ärendena, som också föreslås i propositionen, kan delegeras från lantmätare till lantmäteritekniker, alltså till folk med lägre utbildning. Det betyder att lantmätarna inte behöver vara ute och passa alla förrättningar i distriktet utan kan låta andra befattningshavare övertaga en hel del.

Vi motionärer har ansett att det i vissa landsdelar kanske inte vore så lyckligt om lantmäteridistriktet skulle bli större. Det finns ju distrikt där fastighetsbeståndet är mycket besvärligt. Större egendomar kan ha delats upp i mindre hemman, det kan finnas fastigheter där man har samsjedelningar, och det kan finnas egendomar som har många splittrade bruksdelar. Jag känner själv från min egen bygd till

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

hemman som har jord på upptill tiotallet skiften, och det är till arealen ganska små hemman. Detsamma är förhållandet med skogen. När det gäller att komma till rätta med sådana problem är det nog bra om lantmäteriets befattningshavare verkligen känner till inte bara bygden utan även människorna. Därför tror jag för min del att det vore bäst om vissa distrikt sluppe dessa sammanslagningar.

Jag har dock märkt att jordbruksutskottet skrivit ganska positivt i vissa avseenden när det gäller dessa ting. Det har t. ex. sagt att en sammanslagning av vissa distrikt inte får leda till att det skall dragas folk från vederbörande distrikt, utan befattningshavarna skall vara kvar om det finns arbetsuppgifter som motiverar detta. Likaledes föreslås att man skall kunna föra över personal från ett distrikt till ett annat om arbetsuppgifterna föranleder att så görs.

Utskottet har vidare varit inne på frågan om specialorganisationer, vilka utskottet ansett böra inrättas i den utsträckning som är möjlig och med hänsynstagande till tillgången på personal. Utskottet har i det fallet skrivit mera positivt än departementschefen. Man har sagt att det bör tillsättas sådana specialorganisationer i den mån sådana behövs och är angelägna för att lantmäteriet skall klara sina uppgifter.

Med hänsyn till att jordbruksutskottet ställer sig positivt när det gäller dessa problem och då såväl majoriteten i utskottet som även reservanterna sorgfälligt har avstyrkt den motion jag har varit med om att väcka kommer jag vid eventuell votering att lägga min röst för utskottets förslag.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Herr Anderberg påminde om när vi förra gången diskuterade en omorganisation inom lantmäteriet. Vid det tillfället var många ytterst pessimistiska inför den utveckling man då gick till mötes. På Kungl. Maj:ts förslag minskade vi lantmäteriororganisationen

med inte mindre än 52 distriktslantmätartjänster ned till 148 tjänster. Många menade att detta skulle komma att leda till att de distrikt som blev kvar skulle få en sådan arbetsbalans, att de inte skulle kunna ge den service som skulle komma att krävas av den då fastställda nya lantmäteriororganisationen.

Man kan titta på den underbalansering som nu föreligger, och man finner då att den kunnat noteras till över 14 000 arbetsmånader. Därav dras den slutsatsen att det inte kan vara riktigt att nu ytterligare reducera antalet lantmätardistrikt till 110. Men vi som följt utskottsmajoriteten har funnit att det inte är fråga om att reducera antalet lantmätartjänster, utan det gäller en rationalisering inom lantmäteriet som skall ge organisationen möjligheter att snabbare behandla de uppgifter som föreläggs den.

Först och främst ger man lantmäteristyrelsen större möjligheter att följa arbetet i hela landet, och lantmäteristyrelsen kan besluta om en särskild organisationshjälp i de områden där det blir för stor arbetsbalans. Men den av utskottsmajoriteten tillstyrkta propositionen innebär också att man rationaliserar arbetet inom distriktslantmäteriororganisationen. Man överför en del arbetsuppgifter från distriktslantmätarna till mätningsteknikerna, och från mätningsteknikerna överför man en del av deras arbetsbörda till kontorspersonalen. Därmed avser man att kunna lätta arbetsuppgifterna för distriktslantmätarna. Dessutom avser propositionen att överlantmätarna skall få en förstärkning på sina kontor, så att de kan ge en bättre arkivservice när det gäller kartmaterial o. s. v.

Under de senaste 10 åren har bostadsförsörjningen krävt en betydande arbetsinsats från distriktslantmätarnas sida. Å andra sidan borde vi kanske ha anledning att erinra om att sedan vi här i riksdagen behandlade organisationen för tio år sedan har man fått ett betydligt förbättrat kartmaterial. De flygfotograferingar som skett över prak-

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

tiskt taget hela landet och det kartmaterial som kunnat åstadkommas därigenom har för distriktslantmätarna betydelse och kommer att betyda åtskilligt, när det gäller att underlätta deras arbete.

Man kan notera att det finns 30 vakanta lantmätaretjänster, 45 vakanta tjänster som mätningstekniker och cirka 60 befattningar som kontorsbiträden obesatta, men när man godkänner det förslag som här föreligger innebär detta att det skall ordnas en kursverksamhet som skall ge större tillgång till sådan arbetskraft som lantmätarna och distriktslantmätarna skall kunna ha till sitt förfogande för att kunna komma i balans med det arbete som åläggs dem. Jag tror därför att man tryggt kan följa utskottsmajoriteten. Dess förslag innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, och det förslaget kan vi ta eftersom den lantmäterikommitté som har utarbetat det sett på frågan från dess olika synpunkter.

Vi vet hur det var för tio år sedan då omorganisationen skedde. Då hade man ackordslön. Om jag inte missminner mig var distriktsinnehavarnas löneförmåner enligt ackorden mycket olika. Det fanns de som utöver den ordinarie lönen hade ackordsinkomster på 1 200 kronor och andra som kunde notera en ackordsinkomst på närmare 30 000 kronor vid sidan om den fastställda grundlönen. Så det är klart att kapaciteten var olika stor vid den tidpunkten.

Jag tror nog att man kan följa Kungl. Maj:ts förslag och utskottsmajoriteten, så får vi se hur utvecklingen kommer att gestalta sig med å ena sidan de möjligheter som lantmäteristyrelsen får och å andra sidan den decentralisering av arbetsuppgifterna som sker för distriktslantmätarna, lantmätarna och mätningsteknikerna. Vi får se vad det kommer att ha för betydelse för den underbalansering som nu noteras, att man kan lägga över mycket av lantmätarnas arbetsbörda på mätningsteknikerna.

Jag skall inte förlänga debatten, herr talman, utan vill endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har kommit i en något ovanlig situation här i dag. För andra gången i dag har jag nämligen anledning att diskutera lokala frågor som berör Kopparbergs län.

Innan jag går in på dessa saker skulle jag rent allmänt vilja påpeka att det i jordbruksutskottets utlåtande nr 19 på s. 4 sägs någonting som jag tycker ganska bra belyser lantmäteriets uppgifter. Där säger man: »Organisationens arbetsuppgifter, som främst avser att genom ändringar i fastighetsindelningen skapa för skilda ändamål lämpliga fastigheter och att genom ombildning förbättra bestående fastigheter, hör nära samman med de av statsmakterna tillämpade riktlinjerna för bland annat jordbruks- och bostadspolitiken samt samhällsplaneringen. Lantmäteriets insatser är ofta av väsentlig betydelse för genomförandet av dessa riktlinjer.» Man säger vidare på s. 8: »Vid utnyttjandet av organisationens rörlighet bör självfallet beaktas berättigade lokala intressen.»

Jag har citerat dessa uttalanden som en målsättning att utgå ifrån när vi i dag har att diskutera lantmateriorganisationen. Det föreliggande förslaget innebär nämligen nedskärningar av lantmateridistriktens antal från 148 till 110. I anledning därav har motioner väckts från olika håll, där man reagerat mot det framlagda förslaget, vilket man menar går alltför hårt fram. Av utskottsutlåtandet framgår också att inom utskottet rått stor tveksamhet inför denna kraftiga reducering. Det särskilda yttrandet liksom reservationerna visar också detta.

Motionernas antal och innehåll styrker också den som är tveksam inför departementschefens förslag. Den lokala kännedomen och vakhållningen kring de egna länen speglas tydligt i motionerna. Så är också förhållandet beträffande Kopparbergs län, där uppslutningen kring motionerna I: 566 och II: 698 varit allmän oavsett partifärg. Det har också funnits dubbel anledning till en sådan uppslutning kring dessa motioner,

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

nämligen dels den omorganisation och indragning av distrikt som föreslagits, dels också de nya regler för gäldande av kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar inom Kopparbergs län, som nu föreslås.

Vad först ändringen av distriktsorganisationen beträffar föreslås indragning av Borlänge- och Nås-distrikten. Borlänge-distriktet har lantmäteristyrelsen ansett böra bibehållas i sin nuvarande omfattning. Detta har också överlantmätaren och länsstyrelsen bestämt uttalat sig för, liksom också länsavdelningen av Landskommunernas förbund har gjort. Många skäl har utgjort underlaget för dessa bestämda uttalanden om att Borlänge-distriktet bör bibehållas. Borlänge är Dalarnas största stad, bygden däromkring är mycket folkrik; fastighetsbildningen är mycket omfattande i Stora Tuna, nybebyggelsen där har varit den livligaste i hela länet. Borlänge-distriktet svarar nu för mättningsverksamheten i Säter stad. Arbetets omfattning i Borlänge är sådan att det ger selsättning åt ett lantmäterikontor av den storlek som eftersträvas av 1956 års lantmäterikommitté.

Indragningen av Nås-distriktet och dess uppdelning på Ludvika- och Malungs-distrikten har ingett berättigad oro i berörda områden. Som herr Einar Persson och andra talare tidigare har påpekat i dag har Dalarna inom vissa områden, speciellt inom den s. k. storskiftesbygden, mycket invecklade fastighets- och äganderättsförhållanden. Både Nås och Malung ligger inom denna bygd. Det måste tas hänsyn till detta när man här är beredd att vidtaga en omorganisation. Man har också att ta hänsyn till allmänhetens berättigade anspråk på att inte få för lång väg till distriktskontoren. Enligt uppgift får en del människor i Nås inte mindre än 11 mils väg till sitt lantmäterikontor. I propositionen anføres att av lantmäteriets resande personal 75 procent medgivits rätt att använda egen bil i tjänsten. Emot detta är ingenting att erinra. Vad jag vill ha sagt är att befolkningen ej allmänt har tillgång till bil och att de all-

männa kommunikationerna tyvärr inte medger att allmänheten utan stora olägenheter kan färdas mellan hemorten och distriktslantmätarkontoret för att få kontakt med lantmätaren.

Vid omorganisation av distrikten bör man ta hänsyn till den arbetsbalans som förefinnes — av utskottsutlåtandet framgår att vid ingången av år 1960 de största arbetsbalanserna återfinnes inom Kopparbergs län, trots att man då inte tagit hänsyn till den särskilda skiftesverksamheten. Detta talar för att ändring av distriktsorganisationen inte bör ske inom Kopparbergs län.

Till slut herr talman, vill jag säga något om de särskilda skiftesförhållanden som vi har inom vissa delar av Dalarna. Dessa är så invecklade att en särskild lagstiftning, den s. k. Dalalagen, tillämpas inom dessa områden. Det har också tillämpats en särlagstiftning rörande bestridandet av kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar. Nu föreslår utskottet att kostnaderna för sådana förrättningar skall bäras av sakägarna i samma omfattning som förordas beträffande annan lantmäteriverksamhet av betydelse för yttre rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter, med undantag för redan påbörjade förrättningar. Detta låter enkelt — men det är inte så enkelt. Jag nämnde att det råder särskilda förhållanden inom vissa delar av Kopparbergs län. Jag skall ge ett exempel från en by, där vid storskiftet fanns cirka 50 fastigheter. I dag finns där cirka 1 600 fång, därav genom lagfart ett hundratal, med vilande lagfart ett hundratal, och resten 1 400 är fång utan lagfarter. Här sker nu ett skifte som syftar till att få ordning på detta. Det fordras ofta vidlyftiga utredningar för äganderättsbestämningar och dylikt. Men man har dock nått goda resultat genom den nuvarande skiftesverksamheten. Jag skall nämna ett fall. En ägare hade 3,5 hektar. De återfanns på 44 olika ställen, han hade vidare 30 hektar skog som återfanns på 80 ställen, dvs. 33,5 hektar fördelade på 124 ställen. Efter skiftet har en sammanläggning skett, så att hans inägojord är fördelad på två

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

ställen och skogen på två ställen, alltså fyra platser i stället för tidigare 124.

För denna skiftesverksamhet utgår nu speciella statsbidrag. Utskottet förordar nu på Kungl. Maj:ts förslag att dessa särskilda bidrag skall upphöra efter den 1 juli 1960. Och vidare säger utskottet på tal om de speciella förhållandena inom Kopparbergs län att dessa är av sådan storleksordning och för med sig sådana bekymmer att man har anledning att allvarligt överväga andra lösningar. Hur detta skall ske vet vi ingenting om. Än mindre har någonting beslutats på den punkten. Att då bara sätta den 1 juli 1960 som stoppgräns för insatser, som stimulerat skiftesverksamheten inom Kopparbergs län, kan inte vara riktigt enligt den uppfattning vi motionärer hyser.

Mera vore att säga i dessa frågor. Jag skall inte fresta herr talmannens och kammarens tålmod längre. Jag vill bara till slut säga att detta med distriktsorganisationen inom länet samt frågan om skiftesverksamheten inom länet är av utomordentligt stor betydelse för oss. Löses inte dessa frågor på ett vettigt sätt kan man fråga sig hur det blir med avsöndringen av tomtmark för egnahemsverksamheten samt hur det blir med möjligheten att bruka jord och skog i fortsättningen. Dalarna är nu en turistattraktion ur många synpunkter. Den som ser litet mera bör också kunna lägga märke till hur jorden ofta ligger obrukad, hur en vegetation som ingen önskar tränger in. Detta sammanhänger med de nuvarande skiftesförhållandena, som gör det omöjligt att bruka dessa söndertrasade tegar. Detta gäller jorden, men det gäller också skogen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 566 och II: 698, innebärande dels en önskan om att få bibehålla tio stycken lantmäteridistrikt i länet, dels i övrigt till det yrkande, som herr Eskilsson ställt tidigare i dag.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Som här förut har sagts i kammaren har ett flertal motioner

avlämnats i anslutning till propositionen. Dessa motioner kommer från ledamöter som lämnar fram dem som representanter för bygder där folket är bekymrat över denna frågas utveckling. Folk har svårt att föreställa sig att de besvärliga förhållanden som råder inom lantmäteriet med väntetider för att få avstyckningar klara skulle bli bättre om lantmätaren i bygden blir avskaffad. Det är faktiskt ändå så att den som känner till vilken utpräglad makt över byggnationens utveckling som lantmätarna har vet att man över huvud taget ingenting kan ta sig för då det gäller byggnadsverksamhet, förrän lantmätarna varit och avstyckat respektive tomter eller områden. Det är lika besvärligt för enskilda som för kommuner och företagare av olika slag. Därför är det givet att man funderar litet grand på hur det skall bli i fortsättningen. Detta gäller naturligtvis allra främst bygder där expansionen sker raskt och där det är behövt att avstyckningarna av olika områden sker så snabbt som möjligt.

Man måste förutsätta att det förslag som föreligger är avsett att göra det hela bättre. Även om man ser litet pessimistiskt på den saken nu, kan det väl tänkas att den nya organisationen skall fungera bättre när den tillämpats någon tid.

Det är klart att den nya organisationen med hänsyn till nuvarande eftersläpning behöver bli verkligt effektiv. I statsrevisorernas berättelse för 1959 heter det att under det att eftersläpningen för distriktsorganisationerna 1948 var 26 349 fall, har denna eftersläpning 1958 ökat till 34 397.

Jag skall inte stå här och hålla fram någon pekpinne för utskottet. Men jag hade faktiskt väntat mig att utskottet skulle ha tagit med något av det aktuella siffermaterial som statsrevisorerna samlat under fjolåret och som återges i berättelsen, som kom vid nyår. Det skulle enligt mitt sätt att se inte ha misspdytt jordbruksutskottets utlåtande i detta stycke.

Vad man framför allt har anledning att se en smula dystert på är att perso-

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

nalrekryteringen inte lovar så värst mycket för framtiden. Jag vill här till protokollet, ehuru jag inte tror att man tar intryck av det, anföra något av vad revisorerna sade om denna fråga i 1959 års berättelse. Jag hoppas att de som är kvar i kammaren inte rymmer fältet, om jag läser innantill; det skall inte bli något långt stycke:

»Revisorerna vilja i detta sammanhang rikta uppmärksamheten på en speciell omständighet, som berör personalrekryteringen. Såsom framgår av den föregående redogörelsen föreligger sedan länge inom lantmäteriorganisationen brist på personal av alla kategorier, även såvitt gäller de högskoleutbildade lantmätarna. Man har därtill under en följd av år haft att räkna med en icke obetydlig avgång av lantmätare till andra håll, bl. a. till det kommunala planväsendet. Utbildningen av lantmätare, som sker endast vid tekniska högskolan i Stockholm, har emellertid under ett flertal år ägt rum i mycket begränsad omfattning. Det genomsnittliga antal studerande som antagits i den första årskursen vid högskolans avdelning för lantmäteri var intill mitten av 1940-talet omkring 20. Inför en väntad stegring av behovet av lantmätare utökades antalet utbildningsplatser väsentligt och utgjorde 40 för vart och ett av åren 1948 och 1949. Härefter skedde emellertid efter hand en stark begränsning av platsantalet, som år 1952 bestämdes till 15 och för åren 1953 och 1954 utgjorde endast 10 per år. Då utbildningen som regel bedrivs under 4—5 år, har antalet utexaminerade från avdelningen de senast förflutna åren varit osedvanligt lågt. Det uppgick åren 1956 och 1957 till 14 respektive 13 och under år 1958 till endast 3. För innevarande år räknas med 12 utexaminerade från avdelningen. Det är uppenbart att svårigheter måste uppstå att fylla personalbehovet, om icke rekryteringspersonal utbildas i tillräcklig omfattning.»

Detta är alltså vad statsrevisorerna hade att säga i frågan. Naturligtvis verkar det ganska dystert, om man tänker på att den nya organisationen skall få det

hela i gång och man skulle stå inför en personalbrist i olika kategorier.

Jag tror emellertid inte att man skall vara alltför ledsen. Utskottet har, såvitt jag kan förstå, på ett mycket kraftigt sätt understrukit att en bättre ordning bör åstadkommas, och jag hoppas för min del att den skall inställa sig, även om man inte bör hysa några stora illusioner om att förändringen skall ske mycket hastigt.

Jag har intet yrkande, herr talman, ehuru jag hör hemma i en av de orter som vi närmast tänkt på när vi motiverat. Det vore ganska meningslöst att ställa ett yrkande beträffande den bygden — det är ju inte riksdagens sak att fördela de tjänster som skall komma till eller dras ifrån. Den uppgiften ligger hos Kungl. Maj:t, och man får hoppas att Kungl. Maj:t skall bedöma frågan så att organisationen behålles eller eventuellt utvidgas på de orter, där angelägenhetsgraden alldeles särskilt talar för det. Jag tror att tacksamheten komme att bli stor både i kommunerna och bland de enskilda som är berörda i detta sammanhang, om man ute i bygderna finge en organisation som kunde skapa bättre förhållanden på detta område än vi hittills haft.

Jag har som sagt intet yrkande, herr talman.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Tyvärr måste jag förlänga diskussionen en liten stund med några ord om en sak som visserligen hänger ihop med detta ärende men som inte direkt utgör huvudfrågan. Jag vill då anknyta till vad som tidigare förekommit i afton rörande de förhållanden som medfört att jordbruksutskottet upphävt ett fattat beslut och intagit en ståndpunkt som varit mer behaglig för regeringen.

När jag först läste det särskilda yttrande som finns fogat till utskottsutlåtandet gjorde jag rätt spontant åtminstone ett par reflexioner. Hur kan Kungl. Maj:t träffa ett löneavtal för lantmäteriväsendet som även beträffande organisa-

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

tionen är bindande för riksdagen? Och om man nu har träffat ett sådant avtal, vad är det då för ett sätt att inte ordentligt tala om det? I stället låter man statsutskottets femte avdelning ila till undsättning och tala om vad som verkligen ligger bakom lönegradsuppflyttningen, och det sker först när jordbruksutskottet hotar att stanna för en annan lösning än regeringen har föreslagit.

För övrigt gjorde jag även en tredje reflexion. Utskottets reservanter säger ju att löneavtalet redan förut var känt av utskottet. Vad är i så fall anledningen till att två ledamöter av utskottet har ändrat sig, sedan herr Hans Gustafssons skrivelse kommit till utskottet? Så lättleda är väl inte jordbruksutskottets ledamöter, om man nu hade kännedom om detta löneavtal, så som det framställs i herr Gustafssons skrivelse.

Nu har emellertid statsrådet Lindholm i debatten förklarat att Kungl. Maj:t visst inte har bundit ihop lönegradsuppflyttningen med antalet distriktslantmätare, och han har till yttermera visso uppläst ett protokoll in extenso som visar att där inte förekommer ett ord om att antalet tjänster måste vara 110 för att lönegradsuppflyttningen skulle gälla. Denna statsrådets uppgift går ju stick i stäv mot vad som står att läsa i den skrivelse från herr Hans Gustafsson som finns intagen i det särskilda yttrandet. Där står det att enligt 5:e avdelningens uppfattning får den föreslagna uppflyttningen anses stå i sådant samband med antalet 110 att en ändring av antalet tjänster skulle rubba grunderna för den med personalorganisationerna träffade överenskommelsen. Och det tilläggs i skrivelsen att en dylik åtgärd, såvitt 5:e avdelningen kan finna, måste föranleda en omprövning av distriktslantmätarnas lönegradsfråga i dess helhet.

Det stämmer inte alls med de uppgifter som statsrådet Lindholm lämnade. Någonstans måste det föreligga ett missförstånd — vem det nu kan vara som gjort sig skyldig till detta missförstånd. Det skulle vara intressant att veta hur 5:e avdelningen har fått dessa upp-

gifter. Har avdelningen inte sett det protokoll som statsrådet läste upp? Eller har avdelningens ordförande måhända själv farit vilse och fått regeringens avtal om bakfoten och på eget bevåg åberopat utskottets auktoritet i ett brev som han sänt i eget namn? Eller har regeringen verkligen haft något underhandsuttalande av den innebörd som framgår av herr Gustafssons skrivelse men varit tillräckligt försiktig att inte sätta det på papper? Någonting måste ligga bakom denna underliga affär, och det förefaller mig icke vara någon bifråga att den saken klaras upp.

Kalla det ett missförstånd eller någonting annat, i vilket fall som helst har det tydligen medfört att jordbruksutskottets majoritet har bytt sida, och det kan ju finnas risk för att detta s. k. missförstånd leder till att även riksdagsmajoriteten kommer att fatta ett beslut under inflytande av uppgifter som är oklara, missförstådda eller oriktiga, jag vet inte vilket.

Jag beklagar att statsrådet Lindholm, som jag såg i kammaren för några minuter sedan, inte nu är inne, men det är måhända möjligt att herr Holmqvist, som jag ser har ordet om en stund, kan lämna en förklaring i den här frågan. Jag tycker att det är viktigt att detta klaras upp innan kammaren går att fatta beslut.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! På förevarande punkt har det bl. a. väckts ett par likalydande motioner, som är betecknade med nr 567 i denna kammare och nr 699 i medkammaren. Jag är en av motionärerna och vill i anledning därav säga några ord i detta sammanhang.

Motionen i fråga har i sin hemställan tagit upp trenne olika punkter. Motionärerna hemställer till en början att riksdagen måtte uttala att det är angeläget att arbetet med upprättande av ekonomiska kartor för det inre av Norrland påskyndas. På den punkten har utskottet hänvisat till fjolårets uttalande av riksdagen och finner att motionen

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Såsom framgår av propositionen nr 74 räknar emellertid kartverket med att utöka planen för sitt arbete med en ekonomisk kartläggning av huvuddelen av Kopparbergs län under perioden 1962—1972. Vi inom den inre delen av Norrland kan knappast stillatigande åtnöja oss med det, ty det innebär ju att den ekonomiska kartan för denna del av landet skulle kunna aktualiseras först någon gång efter år 1972, såvitt jag kan förstå av skrivningen. Trots fjolårets riksdagsuttalande på denna punkt att det var angeläget att påskynda den här saken, förefaller det av den nu framlagda tidtabellen som om det vore minst lika angeläget att i år göra ett uttalande om att denna fråga bör påskyndas.

Jag vill därför, herr talman, ställa ett yrkande om bifall till motionens hemställan om ett uttalande, att det är angeläget att arbetet med upprättande av den ekonomiska kartan för den inre delen av Norrland påskyndas. Jag tror att detta bör sägas även i år, och jag yrkar alltså bifall till motionen i dess första punkt.

Den andra punkten syftar på antalet lantmåteridistrikt, där motionen går på 115 distrikt. Utskottet går på 110, men då reservationen nr 1 av herr Sigfrid Larsson m. fl. går på 119 kan jag i denna del förena mig med reservanterna. Reservationen täcker ju vårt förslag om 115 distrikt, och jag ber alltså att i detta avseende få yrka bifall till reservationen nr 1.

Motionärerna vill emellertid också ha ett uttalande om att vid indelningen av riket i lantmåteridistrikt de angelägna rationaliseringsuppgifterna inom skogsbruket i Norrland bör beaktas. Det synes mig vara anledning att framställa det yrkandet, i all synnerhet om utskottets förslag om 110 distrikt skulle bli riksdagens beslut. Då ritningarna har gjorts upp för 110 distrikt förefaller det finnas en påtaglig risk att Norrland kommer att bli missgynnat vid indelningen i distrikt. Därför finner jag det angeläget, vilket antalet än blir, men i

all synnerhet om det skulle bli bara 110, att vid den slutliga distriktsindelningen de här rationaliseringsuppgifterna för skogsbruket i Norrland blir behörigen beaktade.

Herr talman, det var i få ord de synpunkter jag hade att anlägga på den här frågan. Jag yrkar alltså bifall till motionen i vad gäller första och tredje punkterna och till reservation nr 1 i vad gäller andra punkten.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag tar till orda i den här brevaffären, om jag så får benämna den. Det är ju en fördel att man åtminstone vet vem som har skrivit detta brev, nämligen herr Hans Gustafsson i Stockholm; det har ju meddelats i flera inlägg här.

Däremot tycks det inte vara så klart vad gäller innehållet och meningen med brevet. Nu vill jag säga att inte alla ledamöter och suppleanter i avdelningen var med när resonemanget fördes i den här frågan.

Jag tror att det kan vara betydelsefullt att inför kammaren ge ett besked om hur den här saken har uppkommit.

Det är helt enkelt så att statutskottets 5:e avdelning fick ett brev från jordbruksutskottet, ett protokollsutdrag varmed följde en förfrågan om hur avdelningen såg på ett i jordbruksutskottet fattat beslut, nämligen beslutet att man skulle föreslå en höjning av antalet distrikt och därmed också antalet tjänstemän. När detta föredrogs inför avdelningen i anslutning till ett sammanträde med avdelningen, var man där överens om att det inte förelåg några formella möjligheter för 5:e avdelningen att ge några anvisningar till jordbruksutskottet i den här frågan. Det existerar inga sådana former, utan skulle ett samspel mellan 5:e avdelningen och jordbruksutskottet ha ägt rum, borde det väl ha skett i ett sammansatt utskott. Man var således på det klara med att det inte förelåg någon formell möjlighet för avdelningen att ge sin mening till känna. Däremot var man

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

överens om att avdelningens ordförande i ett personligt brev till jordbruksutskottets ordförande dock skulle ge svar på den fråga som var framställd, nämligen hur ledamöterna i 5:e avdelningen såg på frågan. Det är ju ingenting annat som har skett än att man har gett det svaret.

Vad är då innebörden i herr Gustafssons brev? Jag har talat med honom för att det inte skall bli något missförstånd om den innebörd som formuleringarna har. Vad som konstateras i brevet är ju ingenting annat än att man anser att det finns ett samband mellan lönegradsuppflyttningarna och antalet tjänster. Jag tycker att civilministern i sitt inlägg redan ganska tydligt har klargjort hur ett sådant samband kan föreligga. Företas en rationaliseringsåtgärd är det klart att man från statens sida kan vara beredd att premiera dem, som vill medverka i den, genom en bättre lön. Herr Gustafsson säger sig inte ha menat någonting annat med sitt brev.

Jag kanske får lov att konkretisera detta en smula. Var och en inser väl att om man exempelvis sammanslår två arbetsområden, där det finns två tjänstemän som handlägger de båda uppgifterna, till en arbetsuppgift, är det klart att arbetsgivaren kan vara beredd att betala en väsentligt högre lön till den tjänsteman som åtar sig att sköta de sammanslagna uppgifterna. Men sedan man väl kommit överens om detta och företagit en lönehöjning, kan man väl inte ta upp saken på nytt och genomdriva att bägge befattningshavarna skall behållas i fortsättningen och att den högre lön, som hade bestämts, skall utgå till båda.

Det är ju precis samma sak i det nu aktuella fallet, om riksdagen skulle vilja ändra antalet tjänster från 110 till 119. Jag tycker för min del inte att det är någonting underligt i att man här pekar på det naturliga samband som måste föreligga mellan lönesättningen och den struktur som lantmäteriorganisationen i framtiden kommer att få.

Någonting annat har således inte avsetts med formuleringen i brevet från

5:e avdelningens ordförande. Jag har ansett mig böra föra detta herr Gustafssons besked vidare. Efter detta tycker jag inte det finns någon anledning att göra så stor sak av det här brevet.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Jag är tacksam för det inlägg som herr Holmqvist nu gjorde, ty han meddelade där vissa uppgifter som åtminstone inte jag kände till förut rörande detta ärendes behandling i samband med kontakten med 5:e avdelningen.

Det har alltså skickats ett brev och ett protokollsutdrag från jordbruksutskottet, säger herr Holmqvist, till 5:e avdelningen. Det blev inte bekantgjort för utskottet att så hade skett. Nåja, vi kan se bort ifrån det.

Sedan sade herr Holmqvist att när man inom avdelningen diskuterade saken fann avdelningen att det inte fanns någon anledning att ingripa i detta ärendes behandling i jordbruksutskottet. Det tycker jag rimmar litet dåligt med vad herr Holmqvist därefter meddelade om att ordföranden ändå svarade på brevet eller protokollsutdraget och därvid faktiskt gav vissa anvisningar. Han sade att det beslut som jordbruksutskottet hade fattat om att öka antalet distrikt från 110 till 119 eller rättare sagt att göra en mindre begränsning av antalet distrikt än vad Kungl. Maj:t hade föreslagit torde nödvändiggör en omprövning av hela denna lönefråga.

Jag håller med herr Holmqvist om att lönesättningen för en kategori bör sättas i relation till hur stort vederbörandes ansvar är, och att större distrikt kan motivera en högre lön. I det här fallet är skillnaden dock inte större än mellan 110 och 119, och därför är det svårt att förstå att den saken skulle ha något avgörande inflytande på lönesättningen.

Herr Holmqvist säger, om jag inte fattade honom fel, att man väl inte kan ha vissa distriktslantmätartjänster i A 25 och andra i A 26. I reservationen har vi inte föreslagit någon uppflyttning omedelbart av de nio tjänster som skulle finnas från den 1 juli utöver vad

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

Kungl. Maj:t föreslagit, därest vårt förslag skulle bifallas, ty den detaljen kan ju ordnas senare. Vi har på andra områden exempel på att personer med samma kompetens och samma arbetsuppgifter inte placerats i samma lönegradsställning — jag kan nämna läroverksadjunkterna — så alldeles orimligt är det inte att detta i varje fall övergångsvis kan tillämpas även på distriktslantmätare.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag måste säga att sedan jag hört herr Holmqvists förklaring har jag inte precis fått något klarare besked om hur den här frågan ligger till.

Det väsentliga i det här problemet är ju inte det naturliga samband som alltid finns mellan vad man önskar och vad man har råd att kosta på sig — det är klart att ett sådant samband alltid existerar. Det väsentliga är ett annat samband, som herr Sigfrid Larsson nyss erinrade om, det nämligen att om man ändrar siffran 110 kan detta föranleda en omprövning av hela lönegradsfrågan. Uppenbarligen har uppgiften att man kunde få lov att ta upp hela lönefrågan igen föranlett två ledamöter av jordbruksutskottet att ändra mening. Om uppgiften att man kunde riskera detta inte hade lämnats, hade tydligen aldrig något nytt beslut kommit till i jordbruksutskottet, utan då hade det beslut stått fast som en gång fattats, och vi hade på kamrarnas bord haft ett helt annat utlåtande än det som nu föreligger. Jag måste säga att vad som skett är att utskottet påverkats i synnerligen hög grad.

Frånsett detta tycker jag emellertid att det är väsentligt att här slås fast en princip som är viktigare än den här detaljfrågan i och för sig: Det kan helt enkelt inte få förekomma att regeringen bedriver löneförhandlingar på ett sådant sätt, att riksdagen — med sin sedvanliga respekt för att bryta uppgjorda löneavtal — de facto blir bunden inte bara i fråga om lönesättningen utan även i fråga om en organisationsplan som re-

geringen utan riksdagens godkännande har lagt som grund för överläggningar i lönefrågan. Om det i detta fall har förekommit eller inte är, såvitt jag förstår, oklart. Statsrådet Lindholm säger att det inte har förekommit. 5:e avdelningens närvarande ledamöter eller suppleanter har tydligen ansett att man i realiteten varit bunden även i organisationsfrågan, och detta innan frågan var avgjord i kamrarna. Jag tycker att det är en väsentlig princip att observera.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag kan inte ge herr Lundström annat besked än vad jag gav nyss. Jag har bara återgivit vad herr Gustafsson själv sagt att han menat med brevet.

Herr Sigfrid Larsson tycker inte att det är någon skillnad om vi tar 119 tjänster eller 110. Han anser att det är en bagatell som inte kan påverka hur man skall ha det med löneställningen. Jag vill erinra herr Sigfrid Larsson om att skillnaden mellan 25:e och 26:e lönegraden är 127 kronor i månaden. Herr Larsson anser väl att det är ett så litet belopp att det inte spelar någon roll i vilken lönegrad tjänsterna placeras.

Om man nu är på det klara med att det finns ett visst samband mellan löneställning och organisation — jag tyckte att civilministern ganska tydligt påvisade i sitt anförande att det sambandet finns vid alla förhandlingar — så är det väl uppenbart att vi i detta sammanhang också får se till vad som är i statens intresse. Det är klart att det är av viss betydelse vad samhället får satsa på den här verksamheten. Jag måste säga, liksom civilministern gjorde, att alla de som är angelägna om att det skall rationaliseras och att statens utgifter skall hållas nere inte borde ha så svårt att inse det samband som påtalats. Om herr Sigfrid Larsson, som är god matematiker, det vet jag, sätter sig ned och räknar både på lönerelationen och på relationen i fråga om antalet tjänster, så tror jag att han kommer fram till att kan man bagatellisera det ena, så kan man också bagatellisera det andra.

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

Herr **LARSSON, SIGFRID**, (cp):

Herr talman! Med anledning av vad herr Holmqvist nyss sade vill jag bara påpeka att statsrådet Lindholm för en stund sedan särskilt underströk att vid stora förhandlingar med vederbörande personalorganisation, i detta fall distriktslantmätarna, ingen annan överenskommelse träffats än om lönegradsplacering, om höjning från A 25 till A 26. Han underströk det särskilt och läste upp protokollet från förhandlingarna. Men tydligen ligger i alla fall antalet distrikt bakom det hela fastän det inte är utsagt. Och det har visat sig i verkligheten att detta blivit avgörande för jordbruksutskottets beslut i frågan.

Herr Holmqvist sade att man även bör beakta den ekonomiska sidan. Det gör dock endast 7 200 kronor om året, om dessa nio lantmätare skulle uppflyttas till A 26. Jag understryker dock ännu en gång, att civilministern framhållit, att förhandlingarna icke berört antalet. Nu påstår herr Holmqvist att de i verkligheten också berört antalet, och de får då de konsekvenser som vi särskilt strukit under i vårt yttrande. Vi har i jordbruksutskottet blivit så att säga satta offside när det gällt att ta ställning till antalet lantmäteridistrikt.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Utskottet har — efter vad jag förstått när jag läste utskottets utlåtande — inte skrivit en rad om detta brev. Ingenting i jordbruksutskottets utlåtande har således baserats på denna skriftväxling som spelat så stor roll här i debatten. Det kan alltså inte vara så som herr Larsson säger, att brevet varit avgörande för utskottets ställningstagande.

Sedan vill jag rätta till ett misstag. Jag sade inte att man har förhandlat om antalet lantmäteridistrikt. Vad jag sade var att man visste hur organisationen såg ut och hur många tjänstemän det rörde sig om. Det var i den situationen som man var med och diskuterade hur man skulle bestämma lönen för tjänste-

männen. Det är något helt annat än vad herr Larsson vill göra gällande.

Ju mer jag hör på herr Larsson, desto mer upptäcker jag att det finns en skillnad mellan jordbruksutskottets och statsutskottets syn på statens utgifter. Utgångspunkten för 5:e avdelningen i statsutskottet, och jag tror också för hela statsutskottet, är att det är naturligt att tillgodose statens intresse av att verksamheten skall bedrivas i en så billig form som möjligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna I A och III av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan, därefter särskilt rörande punkten I B, vidare särskilt angående punkterna II och IV—VIII A samt slutligen särskilt avseende punkten VIII B.

I fråga om punkterna I A och III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkter hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkterna I A och III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Ang. viss omorganisation av lantmäteriväsendet

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 59.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I anslutning till punkten I B, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats

1:o) att vad utskottet i punkten hemställt skulle bifallas;

2:o), av herr *Larsson, Sigfrid*, att utskottets hemställen skulle bifallas med den ändring i punkten I B samt det tilllägg av en punkt I C, som föranleddes av ett godkännande av den av honom vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen;

3:o), av herr *Carlsson, Eric*, att kammaren skulle bifalla motionerna I: 566 och II: 698, såvitt avsåge, att Kopparbergs län skulle vara indelat i tio lantmäteridistrikt;

4:o), av herr *Pålsson*, att kammaren skulle bifalla motionerna I: 567 och II: 699, såvitt gällde visst uttalande rörande beaktande av rationaliseringsuppgifterna inom skogsbruket i Norrland; samt

5:o), av herr *Pålsson*, att kammaren skulle bifalla motionerna I: 567 och II: 699, i vad anginge visst uttalande rörande arbetet med upprättande av ekonomiska kartor för det inre av Norrland.

I anledning av föreliggande yrkanden, yttrade nu herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt beträffande ettvar av sistnämnda tre yrkanden och därefter särskilt angående punkten I B i övrigt.

Härefter gjorde herr talmannen med avseende å det av herr *Carlsson, Eric*,

framställda yrkandet propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår motionerna I: 566 och II: 698, såvitt avser att Kopparbergs län skall vara indelat i tio lantmäteridistrikt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas nämnda motioner i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 21.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i fråga om det av herr *Pålsson* framställda, under 4:o) här ovan upptagna yrkandet propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen såvitt rörde det under 5:o) här ovan upptagna, av herr *Pålsson* framställda yrkandet propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår motionerna I: 567 och II: 699, såvitt avser visst uttalande rörande arbetet med upprättande av ekonomiska kartor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas nämnda motioner i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ytterligare gjordes i vad anginge punkten I B i övrigt propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr *Larsson*, *Sigfrid*, framställda, under 2:o) här ovan upptagna yrkandet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i punkterna II och IV—VIII A hemställt.

Beträffande punkten VIII B, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Eskilsson*, att riksdagen skulle, med avslag å Kungl. Maj:ts framställning och i anledning av motionerna I: 566 och II: 698, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidragsgivningen jämlikt kungörelserna 1935: 84 och 1943: 388 angående bestridande av förrättningskostnaderna för vissa lantmåteriförrättningar i Kopparbergs län skulle fortfara beträffande andra enskilda markägare än bolag.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten VIII B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Eskilssons* under överläggningen ställda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 43.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om kommunalförbund.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 145 i första kammaren av herrar *Jansson* och *Palm* samt nr 180 i andra kammaren av herr *Sköldin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam ändring av lagen om kommunalförbund, innebärande dels att kommunalförbund bereddes möjlighet att upptaga lån på samma sätt som gällde för primärkommun, dels ock att kommunalförbund bleve skyldigt att årligen hålla endast ett obligatoriskt fullmäktigsammanträde.

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 145 och II: 180 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förutsättningslös utredning av frågan om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund; samt

2) att motionerna I: 145 och II: 180, i den mån de ej blivit besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Sveningsson* och *Magnusson* i Tumhult samt fru *Sjöqvist*, vilka inom utskottet yrkat, att, enär tillräckliga skäl för närvarande ej kunde anses föreligga till ändring i den år 1957 genomförda lagstiftningen i ämnet, utskottet måtte avstyrka förevarande motioner.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! I detta konstitutionsutskottets utlåtande nr 14 har redovisats behandlingen av en motion i denna kammare, nr 145 — likalydande med motion nr 180 i andra kammaren — med förslag att kommunalförbund skall få lånerätt på samma sätt som primärkommunerna nu har. Utskottets majoritet bifaller motionerna på det sättet att de föreslår en förutsättningslös utredning.

Högerledamöterna i utskottet har inte blivit övertygade om att tillräckliga skäl föreligger för en utredning, då lagen om kommunalförbund antogs för bara tre år sedan och utskottet och riksdagen den gången enhälligt tog avstånd ifrån att lånerätt skulle förekomma, såsom motionärerna även nu föreslår. En liknande motion förekom också år 1957.

Utskottets motivering är mycket kortfattad, och som man förstår kan det inte vara lätt att motivera en ändrad uppfattning med tanke på den korta tid ur lagstiftningssynpunkt, som har gått sedan 1957. Riksdagen brukar inte så här hastigt i lagstiftningsfrågor ändra uppfattning från det ena året till det andra. Och den meningen, att det under de allra senaste åren skulle ha inträffat nå-

gonting som motiverar en ny utredning, verkar inte enligt vad vi reserverar oss över övertygande.

Reservanterna har den uppfattningen att man med hänsyn till utvecklingen på det kommunala området, där investeringarna ökar i en hastig takt och kommunalskatten också ökar i samma hastiga takt, när det gäller denna fråga och kommunal verksamhet i allmänhet bör gå fram med en viss försiktighet. Det var säkert denna försiktighet som gjorde att riksdagen 1957 inte släppte loss kommunalförbunden att låna pengar hur som helst — de är styrda med litet stramare tyglar, och så bör det vara.

Man kan här erinra om att bara för några veckor sedan förutspådde en socialdemokratisk ledamot av denna kammare i ett anförande, att vi ganska snart i kommunerna kommer att ha en kommunalskatt på 20 à 25 procent av skattebetalarnas inkomster. Jag vill bara erinra om den saken och framhålla, att sådana uttalanden bör mana till försiktighet.

Jag tycker att man har en viss erfarenhet av att varje styrelse och varje förvaltningsenhet när det gäller det kommunala arbetet alltid försöker att hävda sin ställning genom att förbruka så mycket skattepengar som möjligt, och det finns åtskilliga kommunalmän som arbetar efter en sådan linje, som om det inte skulle finnas någon gräns för vad kommunerna kan åstadkomma.

Detta sammantaget ger anledning till att man i den kommunala lagstiftningen inte ger möjlighet till vilka friheter som helst. Både i mindre och större kommuner kan man ju finna många tokiga och onödiga investeringar. Reservanterna anser för sin del, att ger man här en utvidgad lånerätt, så kommer det säkert att föranleda en del nya och kanske allvarliga kommunala äventyrligheter.

Att de kommunala investeringarna ökar våldsamt understrykes även i den i dag delade propositionen nr 150 angående komplettering av riksstatsförslaget. När man hastigt ser igenom denna viktiga kungliga proposition, finner man att kommunerna räknar med att öka sina

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

investeringar från 1959 till 1960, d. v. s. under innevarande år, med 10 procent eller med 300 miljoner kronor. Det tycker man är väl mycket, och det måste regleras på något sätt, säges i denna proposition. Det måste räcka med en ökning av de kommunala investeringarna med 6 procent, anser man i den kungliga kompletteringspropositionen.

Kommunalförbunden har redan en viss lånerätt. Lånebeslutet måste emellertid underställas Kungl. Maj:t, och man måste hålla sig inom den ram en antagen förbundsordning föreskriver. Vad motionärerna åsyftar är en generell underställningsfri lånerätt, som nu saknas. Den kommitté, som utredde frågan om kommunalförbunden och som avlämnade sitt betänkande år 1956, samt Kungl. Maj:t, konstitutionsutskottet och riksdagen var alla år 1957 eniga om att någon vidgad lånerätt inte skulle medgivas. Efter det att utskottet den gången hade erinrat om den underställningsfria lånerätt, som gäller för primärkommunerna, och om villkoren härför, gjorde utskottet följande uttalande: »Den underställningsfria lånerätten är alltså ställd i relation till skatteunderlaget inom kommunen. Beskattningsrätt skall enligt förslaget icke tillkomma kommunalförbund. Följaktligen skulle lånerätten icke kunna ställas i relation till något skatteunderlag. Dessutom må framhållas, att underställningsfri lånerätt för kommunalförbund uppenbarligen skulle leda till motsvarande inskränkningar av medlemskommunernas underställningsfria lånerätt.» Utskottet ansåg vidare år 1957 att den då av Kungl. Maj:t avlämnade propositionen var väl avvägd.

Nu är det lätt att säga, att vad utskottet föreslår bara är en förutsättningslös utredning och att det inte kan föra med sig några allvarigare bekymmer att vara med om det. Jag vill bara framhålla, att man nog inte har någon anledning att överskatta orden »förutsättningslös utredning». Dessa ord har säkert blivit missbrukade många gånger.

Förmodligen kommer det att framhållas av utskottets talesman, att såväl stadsförbundet som landskommunernas

förbund har tillstyrkt bifall till motionerna. Men man kan knappast påstå, att tonen är så övertygande, när stadsförbundet uttalar följande: »Det skulle enligt styrelsens mening knappast få vådliga konsekvenser, om för kommunalförbundens del en viss underställningsfri lånerätt medgaves *utöver* vad de enskilda kommunerna åtnjuter.»

Landskommunernas förbund tillstyrker visserligen utredning men framhåller trots detta, att styrelsen för egen del icke anser det föreligga något behov för kommunalförbund att få en underställningsfri lånerätt.

Nu har det sagts, att man i stockholmsregionen när det gäller kommunalförbunden har bekymmer av sådan storlek, att man där behöver en vidgad lånerätt. Men om nu så är förhållandet, att det på någon plats kan finnas skäl för en vidgad lånerätt, så bör man väl i stället söka en lösning efter andra linjer än att ändra en lagstiftning som gäller för hela landet. En ändrad ordning, som inte är djupare motiverad, kan lätt leda till mer skada än nytta.

Jag anser för min del, att blir det en utredning och den leder till en vidgad lånerätt för kommunalförbunden, så kommer det — som jag redan sagt — säkert att bli en del ytterligare äventyrligheter på kommunalpolitikens område. Av denna orsak ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär avslag på utskottets förslag och avslag på motionerna I:145 och II: 180.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Sveningsson sade, att det inte brukar hända att riksdagen ändrar en lag så snabbt som efter tre år. Men hur är det — har vi inte en högermotion om att vi skall ändra i en byggnadslagstiftning, som ännu inte trätt i kraft? Det måste väl vara ännu raskare takt.

Herr Sveningsson säger också, att det inte är så lätt att motivera denna förändring. Jo, det är precis vad det är! Därför att det hänt så mycket på det

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

kommunala området under dessa tre år, finns det skäl att bifalla denna motion. Vad som hänt redovisas i yttranden från Stadsförbundet och Landskommunernas förbund.

Herr Sveningsson talar om att det skulle »leda till äventyrligheter» — flera gånger använde han detta ord. Jag vet inte vad det skulle vara för äventyrligt i att göra en förutsättningslös utredning.

Låt mig hänvisa till de yttranden, som är avgivna och som utskottet stött sig på. Jag vill först säga, att herr Sveningsson läser utlåtandena som en viss potentat läser bibeln. Han läser någon rad här och där, som passar. Men vi bör väl i alla fall gå till det väsentliga innehållet.

Herr Sveningsson talar alltså om äventyrligheter, men låt mig hänvisa till det yttrande som är avgivet av Landskommunernas förbund, som jag förmodar att herr Sveningsson i alla fall har respekt för. Vi ser, att detta yttrande är undertecknat av Rudolf Anderberg. Jag vill fråga, om kammarens ledamöter verkligen tror, att herr Anderberg med stöd av andra av styrelsens ledamöter ger sig in på några äventyrligheter. Det mest äventyrliga jag skulle kunna tänka mig att han ger sig på är en extra galopp på varmblodiga hästar, men även det klarar han nog av.

Jag vill citera vad herr Anderberg här har skrivit. Mycket riktigt börjar han med det som herr Sveningsson läste upp: »För egen del anser styrelsen visserligen behov att tillägga kommunalförbund underställningsfri lånerätt enligt 58 § KL som regel icke föreligga», men sedan fortsätter han: »Motionärerna få emellertid anses ha styrkt att sådant behov undantagsvis kan uppstå.» Och sedan kommer en sats, som är ganska stark: »Ett ytterligare skäl att biträda deras utredningsyrkande är att frånvaron av rätt att tillägga förbund befogenhet att ingå borgen för socialhjäplån resp. ikläda sig i 59 § andra stycket KL avsedda förbindelser för närvarande begränsar kommunalförbundsinstitutets an-

vändbarhet för interkommunal samverkan på socialvårds- och bostadsförsörjningsområdet.»

Och Stadsförbundet avger i alla fall ett så positivt och starkt uttalande som att styrelsen vill understryka, »att kritik av den nuvarande ordningen är fullt berättigad. Det synes styrelsen väl motiverat, att någon ändring kommer till stånd. För att lösa speciella problem av stor praktisk betydelse visar sig ju stundom en enstaka kommun vara en för liten enhet, och kommunalförbund kan då vara den enda möjlighet som står till buds. Under dessa förhållanden måste kommunalförbundet ha de nödvändiga resurserna för att kunna arbeta, och en viss, möjligen begränsad rätt till underställningsfria lån ter sig då i hög grad angelägen. Det skulle enligt styrelsens mening knappast få vådliga konsekvenser, om för kommunalförbundens del en viss underställningsfri lånerätt medgäves *utöver* vad de enskilda kommunerna åtnjuter».

När de ansvariga myndigheterna på såväl det landskommunala som det stads-kommunala området faller sådana yttranden, är det väl svårt för ett utskott att inte gå med på en utredning.

Jag skall säga herr Sveningsson, att vi litet var stod i samma situation som herr Sveningsson. De flesta av oss representerade kommuner, som inte hade något direkt intresse av detta. Men då sade vi oss: Om vi inte har någon direkt nytta eller något intresse av detta, skall vi fördenskull förhindra att det för vissa områden — stockholmsregionen, göteborgsregionen och malmöregionen — kommer till stånd? Det ville alltså utskottets ledamöter icke motsätta sig, därför gick de på bifall.

Jag tycker, om jag får säga det, att herr Sveningsson resonerar på ett ganska egendomligt sätt. Det låter om jag får tänka mig ett exempel ungefär så här: Det finns inte någon tunnelbana i Svenljunga och Tranemo, det finns inte heller behov av någon tunnelbana i Svenljunga och Tranemo, alltså finns icke något behov av tunnelbanor. Men man

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

måste ta hänsyn till de kommunala behov, som uppstår, och jag undrar om det egentligen är i herr Sveningssons eget intresse att intaga en så negativ linje. Vad innebär det om man hindrar den fria interkommunala samverkan? Jo, då åstadkommer man i det långa loppet, att de större kommunerna uppslukar de mindre. Om herr Sveningsson riktigt tänker igenom detta, skall han finna skäl att inte vara så negativ.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det var åtminstone ett argument, som utskottets ärade ordförande i slutet av sitt anförande kom med till förmån för ett tillstyrkande av förslaget. Jag har inte tidigare hört talas om att tunnelbanan i Stockholm skulle vara orsaken, och jag kan försäkra utskottets ordförande att vi varken i min hemkommun eller i grannkommunerna har någon tanke på att bygga tunnelbana, även om det givetvis fattats en del beslut som jag inte kan godtaga och anse vara ekonomiskt förnuftiga.

Konstitutionsutskottets ordförande berörde ett förslag från vår sida angående ändringar i byggnadslagen — jag förstod att han åsyftade ett ärende från tredje lagutskottet som vi diskuterade för någon vecka sedan. Vad vi där hade tagit upp i en motion var sådant, som inte varit föremål för behandling vid höstriksdagen, när vissa ändringar i byggnadslagen behandlades. Vad beträffar nu föreliggande fråga är det ju så, att man verkställde en utredning och mycket allvarligt behandlade frågan om lånerätten för kommunalförbunden år 1957.

Jag har inte på något sätt beskyllt vare sig ledamoten av denna kammare, herr Anderberg, Stadsförbundet eller Landskommunernas förbund för att vara ute med några äventyrligheter. Vad jag åsyftade var vad också herr Elmgren i någon mån snuddade vid, nämligen att vissa landsbygdskommuner alltför mycket försöker att efterlikna stä-

derna. Även om de inte precis bygger tunnelbanor är det tyvärr på det sättet, och jag tror inte att man så mycket hejdar utvecklingen med den ökande strömmen till de stora städerna genom att man i många landsbygdskommuner investerar på ett rätt oförnuftigt sätt.

Herr Elmgren kunde enligt min mening inte åstadkomma någon starkare motivering för ett bifall till utskottets förslag. Hans anförande utgjordes allra mest av ett citerande av vad Stadsförbundet och Landskommunernas förbund uttalat. Men det är väl ändå inte så, att dessa organisationer tvingar på konstitutionsutskottet någon bestämd uppfattning?

Det kanske är djärvt att säga det, men jag har nog den uppfattningen, att det finns en hel del kommunalmän som handlar ansvarslost när det gäller kommunala investeringar med tanke på framtiden, då skulderna skall betalas. Jag finner det alldeles självklart att herr Elmgren inte på något sätt är med om några oförnuftiga investeringar — sådana investeringar, som många gånger har påtalats även från regeringens sida. Senast påtalas det också i den proposition, som jag tidigare omnämnt och som delats i kammaren i dag, att det inom kommunerna investeras i alltför hastig takt.

Jag räknar helt naturligt med att icke någon av riksdagens ledamöter hemma i sina kommuner är med om några äventyrliga kommunala investeringar, men det finns en hel del andra kommunalmän, som är med om dem.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag är tacksam för det förtroende, som herr Sveningsson hyser för mig för att jag inte i hemkommunen inlåter mig på några större äventyrligheter. Tyvärr är det praktiskt omöjligt för mig att göra det, ty jag lämnade stadsfullmäktige för närmare tio år sedan. Jag har på det sättet ingen möjlighet att deltaga i kommunala beslut.

Jag begärde ordet närmast med an-

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

ledning av herr Sveningssons konstaterande, att jag inte kunnat prestera någon starkare motivering för ett bifall. Det betyder, att herr Sveningsson underkänner ett starkt yttrande såväl av Landskommunernas förbund som av Stadsförbundet.

Herr JANSSON (s):

Herr talman Jag skulle egentligen inte ha begärt ordet — det finns ingen anledning för en motionär att gå upp och orda i en fråga, där han blivit så pass välvilligt behandlad som han blivit av utskottet i denna fråga.

Jag begärde emellertid ordet för att kort och gott få reagera emot det sätt, på vilket reservanterna motiverar sin reservation. Sällan får man här i kammaren höra en sådan nedsabling av de kommunala förtroendemännen här i landet, som vi dag har fått lyssna till. Det sägs här, att det ser ut som om kommunalmännen inte vet att det finns några gränser, det sägs att det handlas ansvarslost ute i kommunerna och det sägs, att om detta förslag föres igenom så leder det bara till ytterligare äventyrligheter.

Jag anser att man har anledning att reagera emot att man ifrån en riksdagsmans sida nedsablar våra kommunalmän på det vis som här sker. Försiktigtvis tillägger herr Sveningsson: »Givetvis gäller detta inte för de riksdagsmän som är kommunalmän.» Det gäller alltså för sådana kommunalmän, som här inte kan försvara sig, och det gör inte saken bättre. Det är inte vackert att motivera på det vis som här har gjorts.

Vi har från motionärernas sida haft rent lokala motiveringar för vår motion, som helt enkelt har med den kommunala utbyggnaden att göra när det gäller vattenförsörjning, byggande av renhållningsverk o. s. v. Rent praktiska skäl har gjort att vi har velat lägga fram denna motion. Det finns ingen anledning att med denna bakgrund föra fram en motivering, som dels ärekränker kommunalmännen och dels framställer

högerpartiet i något slags attityd som den ende som vill och kan spara i detta land.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Jag har begärt ordet, herr talman, därför att jag råkade vara med i den kommitté, som på sin tid framlade ett förslag till ny lag om kommunalförbund. Den fråga, som nu diskuterats inom utskottet och sedermera här i kammaren, blev naturligtvis diskuterad även i kommittén, vilket ju framgår av den recit, som finns intagen i utskottets utlåtande.

Vad frågan nu närmast gäller är huruvida riksdagen skall begära en utredning om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund. Denna rätt ansåg kommunalförbundskommittén, såsom framgår av reciten, inte nödvändig och knappast möjlig. Jag behöver inte påminna om att den underställningsfria lånerätt, som en primärkommun har, är beroende av antalet skattekonor. Om den regeln skall följas kan detta leda till att lånerättens omfattning blir beroende av antalet skattekonor inom de olika kommuner som tillhör kommunalförbundet. Det är möjligt att detta kan klaras. Det är också tänkbart att den underställningsfria lånerätt, som man nu vill ha utredd, kan åstadkommas utan inskränkning av den underställningsfria lånerätt, som de kommuner har som är medlemmar i förbundet.

Men det finns en annan faktor här som man — förefaller det mig — skulle kunna falla tillbaka på som ett väsentligt argument till förmån för den ståndpunkt som kommunalförbundskommittén och sedermera riksdagen intog 1957. I princip skall ju förbundsmedlemmarna gälda sin andel av förbundets gemensamma utgifter i förhållande till sitt skatteunderlag. Det är ju också så, att förbundets verksamhet finansieras genom tillskott från de primärkommuner som är medlemmar i förbundet. Avsaknaden av underställningsfri lånerätt för förbundet skulle enligt motionärerna skapa särskilda svårigheter genom att medelsbehovet inte skulle kunna täckas

Om underställningsfri lånerätt för kommunalförbund

med den skyndsamhet som förhållandena i regel kräver. Jag måste erkänna min oförmåga att finna detta argument bärande. Ty skulle förbundet befinna sig i den situationen, vore det ju betydligt enklare att förbundsmedlemmarna med utnyttjande av *sin* underställningsfria lånerätt tillskjuter förbundet vad det i sådana fall behöver.

Det går att utreda allting. Men jag misstänker att det kommer att bli ganska krångligt att här finna några framkomliga vägar. Och jag är lika litet som man var inom förbundskommittén övertygad om att det behövs.

Med den motiveringen, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag fick nyss i ett anförande av herr Jansson höra, att jag hade ärekränkt kommunalmännen. Trots att jag är ledamot av konstitutionsutskottet vet jag inte var gränsen för ärekränkning går. Jag vill bara säga, att min erfarenhet av kommunalt arbete inte är från stockholmstrakten. Men jag skulle kunna plocka fram exempel på kommunala beslut, som skulle kunna få även herr Jansson att erkänna, att det ligger en hel del äventyrligheter i vad jag då hade att tala om.

Jag erinrade här om att en socialdemokratisk ledamot av denna kammare helt nyligen gjorde ett uttalande om att vi nu ganska snart, om utvecklingen kommer att fortgå så här, kommer att ha en kommunalskatt som tar 20—25 procent av skattebetalarnas inkomster. Är det en sådan utveckling herr Jansson vill ha? Det tycker jag skulle vara en kränkning av skattebetalarna.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Med anledning av herr Berghs anförande vill jag bara säga, att herr Bergh bör observera att motionärernas hemställan var att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle »anhålla om en skyndsam ändring av lagen om kommunalförbund, innebärande dels att

kommunalförbund beredes möjlighet att upptaga lån på samma sätt som gäller för primärkommun, *dels ock* att kommunalförbund är skyldigt att årligen hålla endast ett obligatoriskt fullmäktigssammanträde».

Utskottet har inte alls gått in på detta utan vid tillstyrkandet av en utredning sagt, att den skulle vara förutsättningslös.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag kan inte finna, herr talman, att herr Elmgren här har bidragit med någon nödvändig upplysning. Jag har läst vad som står i motionen. Jag har också märkt, att utskottet begränsat utredningsförslaget till att avse den underställningsfria lånerätten och avstyrkt en del annat. Jag har vidare lagt märke till att utredningen skulle vara förutsättningslös.

Vad jag har sagt är att jag har svårt att tro, att en sådan utredning är nödvändig. Jag har också gett uttryck för den meningen, att det blir ytterligt svårt att finna några framkomliga vägar för att klara en underställningsfri lånerätt för kommunalförbunden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elmgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 7.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse till riksdagen angående vissa av riksdagens revisorer gjorda uttalanden; och

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring av bestämmelserna angående plats för avgivande av yttrande inför kammare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utlandssvenskarnas rösträtt

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen.

I en till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 178 i andra kammaren av herrar *Heckscher* och *Björkman* hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta att i 38 § lagen om val till riksdagen, mellan första och andra stycket, skulle tilläggas ett stycke av i motionen angiven lydelse.

Motionen syftade till att i ökad omfattning bereda rösträtt åt utlandssvenskar.

Ang. utlandssvenskarnas rösträtt

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och *Heckscher*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta att i 38 § lagen om val till riksdagen, mellan första och andra stycket, skulle tilläggas ett stycke av följande lydelse:

»I röstlängden skall jämväl upptagas varje röstberättigad, som från valdistriktet avflyttat till utrikes ort utan att före senaste mantalsskrivningstillfälle återinflytta till riket, men som det år, då röstlängden upprättas, före den 10 juni hos den lokala skattemyndigheten anmält sin önskan att kvarstå i röstlängden. Vid sådan anmälan, vilken skall vara egenhändigt undertecknad och bevitnad av minst en person, skall fogas uppgift om nuvarande vistelseort samt bevis att sökanden är svensk medborgare. Så snart röstlängden blivit, på sätt i 45 § sägs, rättad och underskriven, åligger det valnämndens ordförande eller magistraten att utan förnyad ansökan tillställa sökanden sådant röstkort, som avses i 55 a §.»

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman: Även i det nu föredragna konstitutionsutskottets utlåtande nr 17 finns en reservation från högerens ledamöter i utskottet. Jag ber med anledning därav att också i detta ärende få säga några ord.

Detta utskottsutlåtande redovisar utskottets behandling av en i andra kammaren väckt motion nr 178 av herrar *Heckscher* och *Björkman*. I motionen påtalas det förhållandet, att ett antal svenska medborgare, som har sitt arbete och sin tillvaro utomlands, trots att de alltjämt är svenska medborgare inte har möjlighet att rösta när det är val, därför att de inte är upptagna i röstlängden. Det finns inte här överensstämmelse mellan vad riksdagsordning-

Ang. utlandssvenskarnas rösträtt

en innehåller och vad lagen om val till riksdagen föreskriver.

I § 16 riksdagsordningen är stadgat följande, med undantag för den som står under förmyndare, att valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguetå års ålder.

Men 38 § lagen om val till riksdagen, som innefattar tillämpningsbestämmelserna i detta avseende, har följande lydelse: »Röstlångd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjuguetå år.»

Såsom framgår av detta finns det inte någon överensstämmelse mellan föreskrifterna i riksdagsordningen och vallagen. Riksdagsordningen föreskriver att rösträtt skall tillkomma svenska medborgare, men vallagen begränsar rösträtten till dem som finns upptagna i mantalslängden inom ett valdistrikt; röstlångden upprättas efter mantalslängden.

De som har sitt arbete utomlands eller vistas utomlands under en längre tid blir avförda ur mantalslängden. På grund av detta kommer de inte med i röstlångden, och trots att riksdagsordningen säger, att svenska medborgare har rösträtt, kan de människor det här gäller inte utnyttja sin rösträtt, fastän de har kvar sitt svenska medborgarskap. Någon saklig motivering för detta förhållande kan, såsom motionärerna framhåller, inte åstadkommas, utan det gäller bara att hitta en form för en sådan ändring att grundlagens bestämmelser kan fullföljas och tillämpas.

Säkert är det, som motionärerna också framhåller, inte något stort antal svenskar som på detta sätt har mist sin möjlighet att avlämna sin röst, men å andra sidan är det många människor som genom sin arbetsinsats i andra länder gör en för Sverige mycket betydelsefull insats.

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt vid riksdagsmannaval har vid flera

tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen. Vid 1958 års B-riksdag väcktes, även då av herr Heckscher, en motion i denna fråga, och den var av precis samma innehåll och innehöll samma yrkande som motionen i år. Vid detta tillfälle hade konstitutionsutskottet enhälligt den uppfattningen, att det var mycket skäligt att denna fråga blev ordnad, och man räknade med att den skulle bringas till sin lösning före valet 1960.

I utskottets utlåtande redovisades den gången, att justitieministern den 29 augusti 1958 hade bemyndigats att tillkalla ytterligare fyra sakkunniga att deltaga i 1955 års valutredning för att utreda den här saken. I utlåtandet uppgavs att departementschefen även då hade uttalat, att han tillmätte dessa spörsmål stor betydelse och ansåg det angeläget att bl. a. frågan om utlandssvenskarnas rösträtt bringades till sin lösning. Alla räknade med att valutredningen skyndsamt skulle fullgöra sin skyldighet — direktiven innehöll detta — och att förslag från utredningen skulle föreligga under år 1959.

Trots att såväl Kungl. Maj:t som konstitutionsutskottet och riksdagen räknade med att utredningen skulle bli klar under år 1959, har inte arbetet blivit slutfört. Arbetet inom valutredningen har trots den beställning som här förelåg blivit försenat, som det ofta heter i fråga om utredningsuppdrag. Man har inte visat det intresse som man kunde ha väntat för att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt skulle bli klar till årets andrakammarval. Detta är ett förhållande som måste betecknas som anmärkningsvärt, och vi reservanter säger också detta i vår reservation.

Nu finns det i denna motion i andra kammaren, nr 178, ett utformat förslag, som lätt kan tillämpas, och det kan inte vara möjligt att det på något sätt för med sig några risker. Förslaget ger bara rösträtt åt ett antal svenska medborgare, som i verkligheten har rösträtt men som inte har möjlighet att utnyttja den.

Reservanterna hemställer nu, att för-

slaget i motionen måtte antagas av riksdagen. Förslaget innehåller, såsom det är utformat, att riksdagen måtte för sin del besluta att i 38 § av lag om val till riksdagen, mellan första och andra stycket, skall tilläggas ett stycke av till en början följande lydelse: »I röstlängden skall jämväl upptagas varje röstberättigad, som från valdistriktet avflyttat till utrikes ort utan att före senaste mantals-skrivningstillfälle återinflytta till riket, men som det år, då röstlängden upprättas, före den 10 juni hos den lokala skattemyndigheten anmält sin önskan att kvarstå i röstlängden. Vid sådan anmälan, vilken skall vara egenhändigt undertecknad och bevitnad av minst en person, skall fogas uppgift om nuvarande vistelseort samt bevis att sökanden är svensk medborgare.»

Förslaget innehåller också att det röstkort, som för väljare av detta slag nu blivit obligatoriskt att använda, skall av valnämndens ordförande eller magistraten tillställas dem som på detta sätt har gjort ansökan om att få vara upptagna i röstlängden.

Efter vad som förevarit i detta ärende och med hänsyn till det intresse, som har visats från alla partier för att så många svenska medborgare som möjligt skall utnyttja sin rösträtt, bör riksdagen antaga vad reservanterna här föreslår. Om man nu kan hysa någon misstanke att en person, trots att han gör ansökan om att bli upptagen i röstlängden, inte fyller de svenska kraven för att inneha rösträtt, så är detta sådant som myndigheterna har möjlighet att kontrollera.

När därför utredningen dragit så långt ut på tiden, kan inte reservanterna finna att några skäl för ett ytterligare uppskov föreligger, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, vilket är detsamma som bifall till motionen nr 178 i andra kammaren.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag har den allra största sympati för herr Sveningssons strävanden i detta avseende, och jag kan un-

Ang. utlandssvenskarnas rösträtt

derstryka vad han yttrade om den betydelsefulla insats som många utlandssvenskar gör och om att man därför bör försöka ordna det så att de i rimlig utsträckning så snart som möjligt får rösträtt.

Men jag tror inte att man kan säga som herr Sveningsson gjorde, att det beror på bristande intresse från 1955 års valutrednings sida att inte frågan har lösts. Utredningens ordförande lämnade inför utskottet en ingående redogörelse för arbetet och påvisade, att så många svårlösta tekniska problem var förenade med detta att man inte hade hunnit bli klar med ett förslag. Och det är väl alldeles orimligt att innan utredningen framlagt sitt förslag fatta ett beslut enligt reservanternas linje. Såvitt jag förstår, har man ingenting annat att göra än att vänta tills 1955 års valutredning är färdig med sitt förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det var ju intressant att höra att utskottets ordförande har samma uppfattning som jag och anser att dessa utlandssvenskar skall ha rösträtt.

Nu är väl försenade utredningar ingenting särskilt ovanligt, och jag tror att det i varje fall kan råda delade meningar om huruvida valutredningen gjort sitt allra bästa för att denna fråga skulle bli löst till valet i höst.

Utskottets ordförande framhöll att det är nödvändigt att invänta utredningens förslag. Nu tror jag att utredningen sysslar med ett mycket mer omfattande förslag än det som motionärerna och reservanterna här förordar. Valutredningen menar säkert att med de säkerhetsbestämmelser och den kontroll som måste finnas vid valtillfällena bör alla de utlandssvenskar, som under så ytterst skiftande förhållanden vistas i andra länder, kunna få rösträtt rent automatiskt. Det blir ju någonting helt annat när man går den vägen än att de, som själva gör ansökan att få rösträtt, erhåller möjlighet att rösta.

Ang. utbyggnaden av mentalsjukvården

Sedan är det väl inte någon fastslagen princip att man ovillkorligen skall invänta ett utredningsförslag. Jag emotser i det avseendet med stor spänning hur konstitutionsutskottets ordförande och hans partigrupp kommer att ställa sig när det gäller frågan om talmännens rösträtt. Där inväntar i varje fall inte Kungl. Maj:t författningsutredningens betänkande innan man framlägger förslag till ändring. Och riskerna med att bifalla den föreliggande reservationen är inte på långt när så stora som riskerna med de röstkort vi redan har beslutat.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Talmännens rösträtt är en fråga, där det inte krävs att man utarbetar några blanketter och anvisningar. Jag tror alltså att den är väsensskild från det nu föreliggande spörsmålet. När det gäller utlandssvenskarnas rösträtt räcker det inte med att bara fatta beslut i enlighet med reservationen, utan en hel del anvisningar måste utarbetas och en mängd förberedelser vidtagas för att den föreslagna ordningen skall kunna genomföras. Av praktiska skäl är det därför enligt min mening nödvändigt att invänta 1955 års valutrednings förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslaget, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 15.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. utbyggnaden av mentalsjukvården

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Fröken **NORDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Herr von Friesen och fröken Höjer i andra kammaren och herr Jacobsson och jag i denna ingav våra motioner i mentalsjukhusfrågan i januari efter att på olika vägar ha blivit uppmärksammade på att en viss balans höll på att inträda i platsbehovet på mentalsjukhusen. Väntetiderna hade dess bättre på flera sjukhus radikalt minskat tack vare de förbättrade behandlingsmetoderna och de i samband härmed avkortade vårdtiderna. Helt naturligt frågade vi oss om man nu inte kunde hoppas på en liknande utveckling som den vi varit med om inom tbc-vården. Givetvis inte så, att vi ens vågade tänka

oss att antalet mentalfall skulle komma att gå ned, men vi föreställde oss att man kanske en dag skulle riskera att finna att man med de allt kortare vårdtiderna rent av förbyggt sig inom den slutna vården kanske på bekostnad av den öppna. Vi stödde oss i vår förmodan framför allt på Läkarförbundets remissyttrande med anledning av mental-sjukvårdsdelegationens förslag, där det efter vissa diskussioner om kronikerklientelet rakt på sak heter: »Det tycks sålunda med fog kunna ifrågasättas, om det vårdplatsantal vid mentalsjukhusen, som betänkanudet räknar med, på lång sikt blir erforderligt.»

En uppgift i statsutskottets utlåtande visar oss till vår glädje att det nu har tillsatts en särskild expertgrupp för att undersöka, vad vi framför allt ville ha kartlagt, nämligen behandlingsmetodernas inverkan på vårdtider och följaktligen också på vårdplatsbehovet. Utskottet säger att det förutsätter att den tillsatta beredningen »vid den närmare planeringen länsvis av mentalsjukvården beaktar erforderliga justeringar i gällande generalplan för utbyggnaden». På så sätt synes huvudavsikten med våra motioner vara uppnådd, och vi motionärer känner oss inte alls ledsna över att de rönt det vanliga oblidat ödet att ha blivit avstyrkta.

Vi har i motionerna pekat på de utomlands med sådan framgång använda dagsjukhusen. Det är sjukhus, där patienterna får vistas på dagarna, där de får alla slags behandlingar och bl. a. får delta i gruppterapi, arbetsterapi och arbetsträning. På nätterna vistas de i sina egna hem. Vi hoppas nu att den tillsatta expertgruppen kommer att ägna mycken uppmärksamhet just åt dessa dagsjukhus, åt familjevården, åt mentaldispensärvården och i övrigt åt hela det stora öppenvårdsmrådet. Vi hoppas också att expertgruppen kommer att finna det lämpligt med den försöksverksamhet som vi uttalat önskemål om.

Bara några ord om ett par utländska former av sjukvård som väl skulle kunna kallas halvöppen sjukvård och som jag känner till ganska väl. Dessa vård-

Ang. utbyggnaden av mentalsjukvården
former tillämpas huvudsakligen inom kroppssjukvården, men jag tror att de till dels skulle vara användbara även inom mentalsjukvården.

Norska Kvinnors Sanitetsförening — med sanitetsföreningen i Bergen som pionjär — bedriver i flera fylken tillsammans med trygghedskasseväsendet en utomordentligt förnämlig s. k. sjukhotellsverksamhet. Patienterna bor och äter på sjukhotellet, och gör det till samma pris som om de låg inne på ett sjukhus — de betalar en obetydlig avgift per dag. Sjukhotellet i Bergen kan ta 50 gäster. Gästerna har samma frihet, som man har på vilket välskött hotell som helst. De kan gå på bio, på museer, på församlingsmöten och över huvud taget känna sig alldeles fria och inte så instängda som man ju ändå alltid gör på ett sjukhus. Så går de till det stora sjukhuset, som ligger i närheten, och får där även ganska avancerade behandlingar eller genomgår undersökningar av olika slag. På sjukhuset i Bergen ger man gästerna på sjukhotellet också sådana behandlingar som elchocker och insulinchocker.

Sjukhotellen spara åtskilliga dyra platser på sjukhusen i Norge, där man är lika hårt trängd som någonsin vi här i landet och driftkostnaderna för varje plats är mindre än 20 kronor om dagen, d. v. s. ungefär fjärdedelen av kostnaden för en sjukhusplats.

Jag vill också erinra om den lika förnämliga verksamheten med vad man kallar »sluten vård under öppna former», som enligt färskta uppgifter bedrivs på inte mindre än 30 sjukhus i Amerika. Systemet innebär att patienterna ligger i sina hem men sköts av läkare, sjuksköterskor och hemsystrar, anställda av sjukhuset. De har på ett mycket enkelt och praktiskt sätt sjukhusets alla resurser till sitt förfogande, precis som de inneliggande patienterna. Om de tillfälligt behöver komma till sjukhuset för en undersökning — det kan gälla t. ex. en hjärtpatient eller magsårspatient, i regel är det medicinska sjukdomar som sköts på detta sätt — hämtas de med ambulans om så är nödvändigt och de

Ang. den statliga statistikens organisation

får sedan inte sitta och vänta på polikliniken, utan tas in på röntgen och laboratorier o. dyl. i samma smidiga turordning som de ineliggande patienterna. De får exempelvis medicin och kuratorshjälp från sjukhusen. Observeras bör att det inte gäller konvalescenter eller expektanter och att det inte heller är fråga om något motsvarande vår distriktsköterskevård utan om normala sjukhusfall.

När jag 1950 första gången kom i kontakt med denna vårdform bedrevs den bara på ett sjukhus i New York, nämligen Montefiorisjukhuset, och systemet kallas också montefiorisystemet. På en avdelning om 30 patienter vid Stensgårds sjukhus i Helsingfors bedriver man sjukvård enligt montefiorisystemet, och det kostar Helsingfors stad per dag och fall tredjedelen av vad en ineliggande patient kostar. Liknande vård lämnas på ett sjukhus i Norge, men här i Sverige har vi än så länge ingen motsvarighet. Det föreligger planer på vis-sa håll, men någon verksamhet har ännu inte kommit i gång.

Jag är ingen älskare av institutioner — jag säger det först som sist. Naturligtvis inte så, att jag inte skulle inse att vi behöver ålderdomshem och sjukvårdsanstalter, både för fysiskt och psykiskt sjuka — och bra ålderdomshem och sjukhus med kunnig personal — men jag anser att ingen människa skall behöva »tas in», som det så vackert heter på en vårdinstitution med allt vad det innebär av uppgivande av personlig frihet en enda dag tidigare än det definitivt är betingat av medicinska skäl eller om det över huvud taget inte finns någon annan utväg.

Allt som kan göras för att hålla även de mentalt sjuka människorna så långt som möjligt utanför det redan i sig onormala institutionslivet bör också göras. Många gånger kan nog anpassningen till livet vara svår ändå för dem.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till fäng-vårdsstyrelsen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. den statliga statistikens organisation

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga statistikens organisation jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 104 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finans-ärenden för den 4 mars 1960, föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för finansdepartementet tillstyrkta riktlinjer för den statliga statistikens organisation, dels ock till Delegationen för statistikfrågor för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att sådan statlig statistik, som icke av administrativa skäl var bunden till ett visst verk, skulle koncentreras till statistiska centralbyrån. Omläggningen avsågs genomföras successivt enligt en fastställd tidsplan under loppet av en femårsperiod. I första hand hade föreslagits, att kommerskollegiets och huvuddelen av socialstyrelsens nuvarande statistiska verksamhet skulle överflyttas. För att leda arbetet med statistikens infogande i statistiska centralbyrån och i samband därmed verka för en kostnadssänkande rationalisering av statistikproduktionen hade föreslagits, att en delegation för statistikfrågor skulle inrättas från och med den 1 juli 1960. Verkschefstjänsten vid det centrala statistikverket skulle från och med budgetåret 1961/62 ändras från överdirektörs- till generaldirektörstjänst.

I anledning av propositionen hade väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr Svärd (I: 615) och den andra inom and-

ra kammaren av herr *Magnusson* i Borås (II: 765), i vilka motioner hemställt, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Delegationen för statistikfrågor för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor, dels till Kommittén för statistikfrågor för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 615 och II: 765,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 mars 1960 tillstyrkta riktlinjerna för den statliga statistikens organisation;

b) till Delegationen för statistikfrågor för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 615 och II: 765,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 mars 1960 tillstyrkta riktlinjerna för den statliga statistikens organisation, med de modifikationer som följde av vad reservanternas förordat;

b) till Kommittén för statistikfrågor för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Oss skall alltså beskåras en ny generaldirektör. Det är ju alltid ett steg framåt åt ett visst håll, i all synnerhet som denne generaldirektör har blivit adlad därför att han skall leda en centraliserad produktion av statistik.

Jag har alltid trott att statistiken var

Ang. den statliga statistikens organisation

till för att skildra en centraliserad produktion och inte tvärtom, men jag är en man som befinner mig på fel sida om det som anses vara det väsentliga i ett modernt samhälle, det är jag starkt medveten om.

För att arrangera denna centraliserade produktion på kretsen närmast under den nye generaldirektören skall vi alltså nu få en delegation för statistikfrågor, som skall kosta 200 000 kronor och som skall förses med den personal som Kungl. Maj:t kan finna erforderligt att förse sagda delegation med.

Statens organisationsnämnd, som ändå har en viss erfarenhet av sådana här institutionella företeelser, har alldeles bestämt avrått från inrättandet av en delegation, och jag delar den mening, som statens organisationsnämnd här framfört. Jag delar också den mening som reservanternas framfört när de i stället för en sådan delegation till nöds går med på en kommitté för statistikfrågor och när de för att hålla denna kommitté på den smala vägen begränsar till det minsta som över huvud taget är möjligt de medel som ställs till kommitténs förfogande.

Jag kan nöja mig med detta nu, herr talman. Jag skall bara tillägga att det var mycket länge sedan jag läste ett utskottsutlåtande, sammanskrivet i närvaro av så vettiga människor som de vilka finns på statsutskottets femte avdelning men som innehåller så litet i sak, på så många rader och med så många ord. Jag överlämnar med fullt förtroende till utskottets ärade talesman att förkorta framställningen och att fördjupa argumentationen för att göra den så slående att han själv tror på vad han säger.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag kan uppfylla herr Svärds förväntan — det tror jag väl knappast.

Jag konstaterar att herr Svärd i sitt anförande uppehöll sig vid generaldirektören. Jag vet inte vad han i den delen har för synpunkter. De har i varje fall

Ang. den statliga statistikens organisation

inte kommit till uttryck i reservationen, som enbart gäller frågan om man skall kalla det nya organet för delegation, såsom föreslagits i propositionen, eller om man skall välja beteckningen kommitté. Jag vet inte om det är något väsentligt framsteg i detta sammanhang att benämna detta samordnande organ kommitté. Vi föreställer oss vanligen att en kommitté är en utredning som har till uppgift att penetrera något område eller problemkomplex. Här gäller det främst att åstadkomma en samordning. Det är en organisationsfråga som skall lösas. Därför kan jag inte se någon väsentlig förtjänst i förslaget att kalla det nya organet för kommitté.

Sedan är det riktigt, att reservationen tänker sig att man skulle kunna pruta ned beloppet en smula, från 200 000 till 125 000 kronor. Den ambition som kommer till uttryck i det avseendet skall inte underskattas, men det är svårt att på detta stadium fixera vilka kostnaderna blir. Är det så att delegationen kan arbeta inom ramen för 125 000 kronor, kommer inte 200 000 kronor att förbrukas. Men jag kan inte se vad riksdagen skulle ha för anledning att på grundval av motionen pruta ned vad Kungl. Maj:t har begärt för denna delegation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Först och främst ber jag att få yrka bifall till reservationen. Jag glömde det i förra anförandet. Det är sent på aftonen — det kan användas som ursäkt.

Skillnaden mellan en delegation och en kommitté är att en delegation har en inneboende benägenhet att permanenta sig. Vi har erfarenhet av det. En kommitté däremot är något tillfälligt, något övergående, något som finns och sedan inte finns längre. Det är mot den bakgrunden som organisationsnämnden har intagit sin ståndpunkt, och som även jag har intagit min ståndpunkt.

Jag är dessutom alldeles övertygad om

att om man väljer kommittévägen med den hårda begränsning av kommitténs handlingsfrihet som jag har föreslagit, blir det en reell besparing.

Sedan, herr talman, kan ingen beklaga mer än jag, att reservationen inte innehåller någon meningsyttring när det gäller generaldirektören. Jag vet inte, om det möjligen kan bero på personliga hänsyn.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Är det så att herr Svärds betänkligheter främst knyts till det förhållandet, att det kan bli en mera bestående organisation om man kallar den för delegation, vill jag peka på att i detta mångordiga yttrande, som herr Svärd betecknade det, det finns en mening som klart säger ut, att utskottet inte tagit ställning till samarbetsorganets fortbestånd efter omorganisations tidens slut. Då är vi tydligen alldeles överens på den punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 13.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella utvecklingsfonden (IDA); och

nr 86, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner om viss utsträckt tillämpning av bestämmelserna om skattebefrielse för dödsbo;

nr 47, i anledning av väckta motioner om viss ökad rätt till avdrag vid beskattningen för kommunalskatt m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utöandet av statens tobaksmonopol.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

Ang. uttagande av övertid

nr 18, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett näringsråd samt om översyn av handelsrepresentationen i de västeuropeiska länderna; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om vidgade direktiv för beredningen rörande åtgärder till stöd för den svenska exporten på det kommersiella området m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. uttagande av övertid

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i allmänna arbetstidslagens bestämmelser om uttagande av övertid.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 305 i första kammaren av herr *Helleblad* samt nr 382 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om viss ändringar i allmänna arbetstidslagens bestämmelser om uttagande av övertid.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 305 och II: 382, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Nilsson* i Göteborg, *Odhe* och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 305 och II: 382 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför.

Herr **HELLEBLADH** (s):

Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga vill jag i all korthet anför några synpunkter.

Ang. uttagande av övertid

Jag har med min motion syftat till att bestämmelserna i 7 § allmänna arbetstidslagen skulle ändras i huvudsak i enlighet med vad som föreslagits av arbetstidsutredningen i det betänkande som avlämnades år 1954. I detta betänkande föreslogs att den s. k. allmänna övertiden, som kan uttagas utan dispens och som uppgår till 200 timmar, skulle reduceras till 180 timmar. Den extra övertid, som lagen medger enligt 7 § 3 mom. och som utgör 150 timmar, föreslogs av utredningen reducerad till 120 timmar. För att kunna använda arbetare till övertidsarbete enligt detta moment erfordras dock dispens av arbetarskyddsstyrelsen.

Utöver det nu sagda kan faktisk övertid uttagas enligt 7 § 1 mom., nämligen s. k. förberedelse- och avslutningsarbete. Av arbetare, som utför sådant arbete, kan övertid uttagas med 7 timmar per vecka oberoende av allmän och extra övertid.

I det senare fallet föreslog arbetstidsutredningen en sänkning med en timme per vecka till 6 timmar. Samtidigt anfördes att någon särskild tid för detta ändamål inte borde utgå, utan skulle sådan tid rätteligen tagas från den övertid som medges enligt 7 § 2 och 3 mom. Man stannade dock, som jag förut nämnde, för en nedskärning med en timme.

Ingenting av vad utredningen föreslog i dessa hänseenden har föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Jag måste dock säga att har man förskaffat sig någon erfarenhet på detta område, så önskar man att de av utredningen föreslagna åtgärderna redan vore lag.

Verkningarna av nu gällande bestämmelser ter sig på följande sätt.

Förberedelse- och avslutningsarbete kan, som jag tidigare anförat, uttagas med 7 timmar per vecka av den som utför sådant arbete. Detta innebär 343 timmar om året, om man räknar bort tre semesterveckor. Härutöver har man rätt att av en dylik arbetare, likaledes utan dispens, uttaga 200 timmar allmän övertid. Detta gör tillsammans 543 timmar eller 3 månaders ordinarie arbets-

tid. Om man härutöver vet att en arbetsgivare, om brådskande arbete pågår, har möjlighet att för samma arbetare söka dispens för ytterligare 150 timmar, så har man att konstatera, att lagen i de mest extrema fallen medger 693 timmars övertid på ett år.

Nu förhåller det sig emellertid så, att om en arbetsgivare skulle ansöka om 150 timmars extra övertid i ett sådant fall, som jag här har relaterat, så går ju ansökan på remiss till vederbörande arbetares fackliga organisation, och man får givetvis hoppas, att organisationen då avstyrker en dylik ansökan.

Om man dock bortser från dessa fall, som till antalet icke är många, utan ser på det vanligen förekommande, då arbetsgivarna utnyttjar sina 200 plus 150 timmar, så vet man att med någon större omsorg från arbetsgivares och arbetsbefäls sida skulle övertiden kunna fördelas mellan ett större antal anställda och att en nedskärning i enlighet med utredningens förslag inte skulle komma att få någon direkt praktisk betydelse. Maximum skulle då bli 300 timmars övertid i stället för nuvarande 350.

Enligt gällande bestämmelser har arbetsgivaren skyldighet att tillse, att den anställda icke genom övertidsarbete utsättes för överansträngning eller ohälsa. Det kan icke vara lätt för en arbetsgivare att förutse, om detta kan bli fallet till följd av för mycket övertidsarbete. Intensiteten och arbetstakten är för övrigt sådan numera inom de flesta områden av vårt näringsliv, att vi måste betrakta det som en skyldighet att tillse att vi icke försliter vår bästa produktionsfaktor, den mänskliga, alltför snabbt och därigenom gör både oss själva och våra medmänniskor en stor otjänst. Det är enligt mitt förmenande en angelägen uppgift att en ändring här kommer till stånd.

Enligt utskottets mening bör ingenting företas, förrän tillräcklig erfarenhet vunnits av arbetstidsförkortningen. Man vill alltså avvakta om denna förkortning påverkar övertidsuttaget. Hur arbetstidsförkortningen påverkat övertidsuttaget i sin helhet finns det givetvis

Ang. uttagande av övertid

ingen möjlighet att statistiskt belägga. Beträffande den övertid, för vilken dispens kräves, föreligger däremot statistiska uppgifter.

Det är kanske närmast övertid enligt lagens § 7 mom. 3 — d. v. s. de 150 timmarna — som är av särskilt intresse. Dessa fördelas under de senaste 5 åren på följande sätt:

1955		18 857	arbetare	1 660 635	timmar
1956		16 057	»	1 474 432	»
1957		14 521	»	1 149 741	»
1958		10 664	»	941 303	»
1959		15 853	»	1 238 134	»

Ifrågavarande siffror säger enligt mitt förmenande ganska klart ifrån att övertidsuttaget ligger på ungefär oförändrad nivå såväl under tiden före som efter arbetstidsförkortningens genomförande. Det bör alltså nu finnas utrymme för att de av arbetstidsutredningen år 1954 föreslagna förändringarna genomföres.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 24 fogade reservationen.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! I sak är nog utskottet och motionärerna inte oense. Det gäller här endast en bedömningsfråga, när den lämpligaste tidpunkten kan vara inne att på allvar ta itu med övertidstimmarnas antal. Vi kan emellertid inte komma förbi att det utanför den ordinarie arbetstiden måste finnas möjligheter att klara de extraordinära arbetsuppgifter som kan föreligga på en arbetsplats. Det är av detta skäl som ett generellt övertidsuttag av 200 timmar kommit till, och därutöver har man möjlighet till dispens för 150 timmar, som aldrig beviljas i annan mån än att arbetarparten tillstyrkt det. Vidare har vi förberedelse- och avslutningsarbeten, antingen det är fråga om ett arbete som skall utföras före arbetstidens början eller reparationer efter arbetstidens slut.

Dessa möjligheter måste således finnas, och det är en bedömningsfråga hur många av dessa timmar som skall uttas i respektive fall.

När riksdagen fattade beslut om sänkning av arbetstiden från 48 till 45 timmar i veckan, hade man ingen anledning att vid det tillfället pröva övertidstimmarnas antal, utan utskottet sade att man fick pröva frågan längre fram, när arbetstiden successivt minskats med 3 timmar till 45 timmar i veckan, vilket skett i år. Efter detta skulle man få erfarenhet beträffande den sänkning av övertidstimmarna som utredningen om kortare arbetstid en gång föreslagit.

I varje fall hade departementschefen inte någon anledning att fördjupa sig i dessa detaljer vid det tillfälle när förslaget om sänkning till 45 timmar i veckan förelåg.

Utskottet anser att det för närvarande inte föreligger några nya skäl som talar för att utskottet bör pröva frågan i det sammanhang som motionärerna önskar. Vi har för att något tillfredsställa motionärerna från utskottets sida uttryckt det önskemålet, att man så långt möjligt skall fördela de olika övertidstimmarna på största möjliga antal anställda på vederbörande arbetsplatser. Med detta har utskottet velat ge en liten fingervisning åt båda parter att se upp något litet med övertiden så att inte enskilda arbetare i allt för stor utsträckning belastas med övertid under det att andra går helt fria från övertid.

Herr talman! Det är de synpunkter som utskottet anlagt på denna fråga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om viss säkerhetsutrustning å bilar; och

Ang. illojala överflyttningar till annan kommun av socialhjäpsklientel

nr 27, i anledning av väckt motion om förbud mot hastighetstävlingar med motorfordon på allmän väg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. illojala överflyttningar till annan kommun av socialhjäpsklientel

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om socialhjälp.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 43 i första kammaren av herr *Sunne m. fl.* samt nr 51 i andra kammaren av herr *Nelander m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om sådan ändring i lagen om socialhjälp, som i görligaste mån förhindrade förfaranden från kommuns sida, vilka syftade till att övervältra kostnader för obligatorisk socialhjälp på annan kommun genom att socialhjäpsklientel förmåddes utflytta.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 43 och II: 51, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Sunne*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *SUNNE* (fp):

Herr talman! Jag har till föreliggande utskottsutlåtande fogat en blank reservation och ber med anledning härav att såsom motionär få säga några ord.

Yrkandet i motionen går ut på att få till stånd sådan ändring i lagen om socialhjälp som i görligaste mån förhindrar förfaranden från kommuns sida vilka syftar till att övervältra kostnader för obligatorisk socialhjälp på annan kommun genom att socialhjäpsklientel förmås utflytta.

Min uppmärksamhet fästes på detta problem genom en inflyttning i min hemkommun förra året i april månad av en niobarnsfamilj — ett typiskt socialhjäpsfall — från Bettna i Södermanland. Under de senaste tre åren hade familjen skjutsats från kommun till kommun — från Gryt i Östergötland till Stallarholmen i Södermanland, därifrån till Larv i Västergötland och så till Bettna i Södermanland och därifrån till Mjölby. Socialvårdsnämnden i Mjölby hade inte på något sätt underrättats. Familjen hade formligen »smugglats» in i staden genom att en fastighetsmäklare anlitats att leta reda på en dålig, högt in-tecknad fastighet, i vilken Bettna kommun satsade en toppinteckning på 5 000 kronor. Fastigheten innehåller fyra rum, men endast i två rum finnes eldstäder. Detta är, synes det mig, en högst olämplig bostad för en barnfamilj där yngsta barnet är ett år och det äldsta 16.

Utflytningskommunen har utan att förvissa sig om att utflytningshjälp skulle ge familjen möjlighet till försörjning och utan att samråda med myndigheterna i inflytningskommunen hjälpt familjen till flyttning och på det sättet sedan lastat över ansvaret på en annan kommun.

Detta hände i april månad förra året.

Framemot jultiden kom ännu en niobarnsfamilj inflyttande från en östgöta-kommun — också ett socialhjäpsfall. Även i detta fall lyckades man leta reda på en dålig bostad, i vilken utflytningskommunen också placerade 5 000 kronor. Inte heller här tog man någon kontakt med stadens myndigheter för att göra sig underrättad om försörjnings-möjligheter för familjen föreläge. Man har helt enkelt struntat i de råd och anvisningar, som socialstyrelsen utgivit. Sådana utgavs redan 1956, där man gav anvisningar om hur den nya lagen skulle tolkas. Socialnämndsordförandena i Stallarholmen, Larv och Bettna har emellertid i en tidningsintervju förklarat att de anser sig ha handlat fullt lagligt. Samtliga tror att flera sådana här fall säkerligen kommer att inträffa så länge lagstiftningen tillåter tillvägagångssättet.

Ang. illojala överflyttningar till annan kommun av socialhjälpsskientel

Det var med hänsyn till dessa erfarenheter, herr talman, som jag tillsammans med ledamöter i denna och andra kammaren väckte motionerna i början av året.

Frågan blev då föremål för pressens uppmärksamhet, och justitieombudsmannen fick frågan under prövning. Efter denna prövning, vilken jag hoppas snart skall vara avslutad, kanske vederbörande kommer fram till den uppfattningen, att behov av lagstiftning föreligger. Det har sagts från remissmyndigheterna att de kända fallen är få men att man betraktar dem som mycket allvarliga. Jag är övertygad om att det finns åtskilliga fall som inte kommer till pressens, radions och socialstyrelsens kännedom. Socialministern har säkert rätt när han säger: »Även om de fall där manipulationer förekommit är rätt fåtaliga, är de dock ägnade att inge oro med hänsyn både till att flyttningarna kan vara olämpliga för de personer det gäller och till att kommuner uppträder illojalt mot varandra.»

Utskottets inställning till motionsyrkandet är i stort sett positivt — vilket jag med tillfredsställelse noterar — även om man för närvarande icke anser någon riksdagens åtgärd påkallad.

För någon månad sedan har socialstyrelsen utgivit ett nytt nummer av Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor, som särskilt behandlar frågan om socialhjälp för flyttning till annan kommun och bosättning där.

Jag skall citera några rader ur skriften. Där heter det bl. a.: »Särskilt anmärkningsvärt blir ett förfarande, varigenom socialnämnd med socialhjälp bestrider kostnader för flyttning och för anskaffande av bostad i annan kommun utan att ha vidtagit åtgärder för att sätta den hjälpbehövande i stånd att i möjligaste mån försörja sig. Ett sådant tillvägagångssätt måste betecknas såsom en avsiktlig övervältring av socialhjälpkostnader och kan göra det nödvändigt att påkalla närmare utredning för att beivra eventuellt tjänstefel genom åtal vid allmän domstol.»

Ja, herr talman, man får väl vänta och se om dessa anvisningar kommer att lända till efterrättelse och om justitieombudsmannens prövning av frågan kan föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om försäkring för allmän tilläggspension, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att behandlingen av återstående ärende på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens nästa sammanträde.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få lämna några meddelanden rörande arbetet i kammaren.

För att bereda utskotten tillfälle till arbete på fredag förmiddag kommer det arbetsplenum, som skall hållas nu på fredag, att utsättas först till klockan 14. Kvällsplenum kommer icke att hållas på fredag.

Beträffande plena i nästa vecka vill jag meddela följande.

Plena hålles, därest intet oförutsett inträffar, tisdagen den 10 maj klockan 16 (bordläggningsplenum), onsdagen den 11 maj klockan 10 (arbetsplenum) samt fredagen den 13 maj klockan 11 (arbetsplenum).

Jag beräknar att kvällsplenum måste hållas på onsdag i nästa vecka. Liksom beträffande plenum nu på fredag avser jag att även beträffande plenum fredagen den 13 maj föreslå kammaren att icke hålla kvällsplenum.

Interpellation ang. kronans jämställdhet med andra jordägare i vissa hänseenden

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) erhöjll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I det aktuella jordbrukspolitiska program statsmakterna gjort till sitt ingår upprätthållande av bärkraftiga jordbruk som beräknas kunna bestå på längre sikt samt förstärkning av ofullständiga jordbruk med jordbruksjord och skog med motsvarande målsättning. Härpå nedlägges ett omfattande arbete inom lantbruksnämnder och lantbruksstyrelser samt avsevärda kostnader. I åtskilliga fall kan man räkna med att kronan även direkt bidrager genom försäljning av jord och skog. För upprätthållande av bestående jordbruk verkas genom uppsiktslag och sociala arrendebestämmelser, särskilt när det gäller jordbruk i stora skogsägares hand.

Landets största skogsägare är kronan. Av stor betydelse i sammanhanget är icke minst domänstyrelsens ställning till strävandena att upprätthålla bärkraftiga jordbruk eller förstärkande av jordbruk så att de uppnår tillfredsställande bärkraft. Hur läget där är kommer till synes också i domänverkets egen förvaltning. I sådant sammanhang tilldrager sig ett aktuellt fall stort intresse i jordbrukarkretsar inom Uppsala län. Det avser det gamla majorsbostället Håmö nr 1^a beläget inom Läby socken, Norra Hagunda kommun, således ej långt från Uppsala.

Gården anges i jordregistret omfatta 53 hektar åker och 3 hektar äng även som ca 50 hektar skogsmark. I annat sammanhang har skogen angivits till 35 hektar produktiv skogsmark. Härtill kommer en värdefull andel i allmänningsskog, varför gården i skogligt avseende anses vara efter ortsförhållandena ganska välförsedd. Till gården leder 850 meter enskild väg, nyttjad samman med en granngård. Fastighetens arrondering har bedömts som rätt god.

Av åkern lider ca 10 hektar av vattenskada och är i behov av dränering, medan resten bedömts vara i god hävd. Ekonomibyggnaderna är av äldre typ med en del överloppshus samt rätt

spridd belägenhet. De är emellertid av arrendatorn väl underhållna och efter ortsförhållandena godtagbara. Däremot är bostadsbebyggelsen, omfattande en större envåningsbyggnad av äldre herrgårdstyp samt tvenne arbetarbostäder, i behov av relativt genomgripande modernisering.

Som helhetsomdöme torde kvarstå att om icke denna gård kan anses ha förutsättningar att på längre sikt bestå som bärkraftigt självständigt jordbruk och vara värd att rustas därför, skulle slakten på jordbruk drivas mycket långt och bli förödande i denna jordbrukarbyggd. Att lösa bostadsfrågan och dränera en del av åkern bör för en ägare med erforderliga resurser icke vara någon orimlighet. Många anser att det för kronan borde vara en hederssak att ordna detta.

Håmö gård har sedan 1922 brukats av en arrendator och efter hans frånfälle i mitten av 1940-talet av hans sterbhus, närmast en son. Men tendensen i fråga om detta arrende har inte varslat om gott. Arrendatorn fick för 1956/57 ettårskontrakt, därefter kontrakt för 1957/59 och så för 1959/60. En framställning om tioårskontrakt, som arrendatorn anger sig ha gjort förra året, ledde icke till resultat. Nu står gården med alla byggnader tomma, och 40 hektar åker har utarrenderats i sidobruk till en granne. Man frågar sig i bygden allmänt hur det skall gå. Skall gården försvinna som självständigt jordbruk? Skall byggnaderna alltfört stå tomma och förfalla eller på jobbarmanér rivas och verket säljas?

Saken har principiell innebörd. Hur skall staten, om den själv handlar så, kunna kräva av bolag och andra tillämpning av sociala arrendelagens skyldigheter beträffande jord och byggnader? Man frågar sig också vilka förväntningar man skall kunna ha att domänverket skall med jord och skog hjälpa till att förstärka verkligen ofullständiga jordbruk, om gårdar med 40 å 50 hektar åker och angivna skogsresurser inte skall betraktas som värda att satsa på. Och man frågar vilken överensstämmelse det skall bli mellan statens högra och vänstra hand, mellan domänverkets be-

Interpellation ang. kronans jämställdhet med andra jordägare i vissa hänseenden rörda verksamhet och lantbruksnämndernas medverkan för upprustning av ständigt brukningsenhet bör sättas högre för kronan än i andra fall?
jordbruk.

Därför får jag anhålla om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

1) Anser statsrådet att kronan vid sin förvaltning av jord och skog bör följa samma normer som gäller för andra ägare av arrendejordbruk?

2) Anser statsrådet att undre gränsen för bedömande av ett jordbruk såsom bärkraftigt och värt att bevara som själv-

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.56.

In fidein

K.-G. Lindelöw